T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KARİKATÜR PENCERESİNDEN CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI (1923-1940)

HÜLYA TEPEDELEN
2501171054

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÇİLEM TERCÜMAN

İSTANBUL, 2019

ÖZ

Karikatür Penceresinden
Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı
(1923-1940)

Hülya Tepedelen

Ulaşımdan sağlık sorunlarına, apartmanda yapılan gürültülerden radyonun icadına kadar hayatın her alanından kesitler sunmada bir araç olan karikatür, konuları arasına edebiyatı da dâhil etmiştir. Bu çalışmada, 1923-1940 yılları arasında yayımlanan gazete ve dergiler taranarak edebiyatı konu edinen karikatürler tespit edilmiş; toplanan malzemeler dört bölüm olarak sınıflandırılmıştır. Karikatürün ortaya çıkışı, gelişimi ve edebiyatla ilişkisinin irdelendiği Giriş kısmının ardından gelen söz konusu dört bölümün ilkinde edebiyatçıların gazete yazıları ve eserlerini, ikincisinde edebiyatın yeni görünümleri ile edebiyat etrafındaki çalışmaları, üçüncüsünde anket ve mülakatları, dördüncüsünde ise toplantıları konu edinen karikatürler ele alınarak dönemin edebî mevzuları incelenmiştir. Taranan dergi ve gazetelerden toplanan karikatürler değerlendirilirken edebiyat tarihleri, araştırma-inceleme eserleri, gazete/dergi yazılarından faydalanılarak bahsi geçen mevzuların arka planları da dâhil edilmiş ve böylece daha geniş bir perspektif sunulmuştur. Son kısım olan Sonuç bahsinde ise karikatür penceresinden bakılarak bahsi geçen dönemdeki Türk edebiyatının mevzularına dair genel bir tablo verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, karikatür, mizah, süreli yayın, Cumhuriyet dönemi.

ABSTRACT

Republican Period of Turkish Literature

through the Perspective of Caricature

(1923-1940)

Hülya Tepedelen

Caricature has been an instrument for depicting all kinds of aspects ranging from transportation to health problems, from the noises that were made in apartments to the invention of the radio, and among these aspects, literature also has a place. In this study, the newspapers and magazines that have been published between the years 1923 and 1940 were scanned and the ones which focused on caricatures have been determined, the collected materials are sorted into three categories. The emergence and the development of the caricature, the relation it has with literature has been scrutinized in the prologue, after that the stated four categories can be seen. In the first episode litterateur's writings and work, in the second episode literature's new appearance and the studies in the literature environment, in the third episode surveys and interviews, in the fourth episode caricatures whose topics were meetings were discussed and those days' literature subjects were analyzed. While the newspapers and magazines which were gathered together were being evaluated, literary history, survey and research works, magazine and newspaper writings have been utilized, their background pieces of information were included thus provided a broader perspective. In the last part which is the conclusion, about the aforementioned period of Turkish literature's subjects' general views were given.

Key Words: Literature, caricature, humour, periodical publication, The Republic period.

ÖN SÖZ

Karikatür, insan ve toplumla ilgili her türlü mevzuyu kuşatan, konu yelpazesi geniş bir türdür. Çok eski tarihlerden itibaren seramiklerde yahut mağara duvarlarında örnekleri görünmekle beraber bugünkü anlamını Rönesans'tan itibaren kazanmaya başlayan karikatür, Türkiye'de gazete ve dergiler aracılığıyla yayılma imkânı bulur ve güçlü bir iletişim kanalı hâlini alır. Halk arasında güldürücü özelliği ile bilinmesine rağmen bu yönü dolayısıyla mesaj verme kaygısı da taşır. Dolayısıyla siyasi, politik, felsefî konuları işleyip düşündürücü olabilir ve toplumsal hayata bağlı olarak geliştiği için özellikle büyük değişimlerin yaşandığı dönemlerde haber vermek yahut eleştirmek gibi maksatlara daha çok eğilir. Dolayısıyla şiirde, romanda ve genel anlamıyla edebiyatta değişimlerin görüldüğü erken Cumhuriyet yılları, karikatür penceresinden edebî unsurların tespitine uygun bir zemin oluşturur. Ancak daha önce karikatür ekseninde kapsamlı bir edebiyat okuması yapılmamıştır.

Bu tez, 1923-1940 yılları arasında İstanbul'da yayımlanmış olan mizâhî süreli yayınlar ile birlikte dönemin çok okunan ve uzun süre yayımlanan gazetelerinde neşredilmiş edebiyat konulu karikatürleri kapsamaktadır. Çalışmamıza dergi ve gazetelerin tespiti ile başladık. Bunun için öncelikle Taksim Atatürk Kitaplığı, Beyazıt Devlet Kütüphanesi ve Millî Kütüphane katalogları ile çeşitli bibliyografik çalışmaları, ansiklopedi ve sözlükleri inceleyerek yeni bir bibliyografya hazırladık. Bu süreçte, oluşturduğumuz bibliyografyadaki dergi ve gazeteleri tarayarak malzememizi tespit ettik. Fakat İstanbul'da yayımlanan mizah dergilerinden *Bülbül, Felek, Güvercin, Kanbur Felek* ve *Plaj*'a ulaşamadık.

Tezin "Giriş" kısmında "karikatür" kelime ve kavramı üzerine bilgi verdikten sonra karikatürün edebiyat ile olan bağını inceledik. Daha sonra çalışmamızın amaç ve kapsamı hakkında bilgi verdik.

"Edebî Eserler ve Edebiyatçıların Gazete Yazıları" başlıklı birinci bölümde şiir, eser ve yazılar etrafında çizilip süreli yayınlarda yayımlanmış karikatürleri inceledik.

“Edebiyat” başlıklı ikinci bölümü iki alt başlık içerisinde inceledik. “Edebiyatın Yeni Hâlleri”ne eğitim, şiir, şair, roman ve okur merkezli karikatürlerden baktıktan sonra antoloji, araştırma-inceleme kitaplarının karikatürlerdeki aksini ele aldık.

“Anketler ve Mülakatlar” başlıklı üçüncü bölümde süreli yayınlardaki anket ve mülakatlardan hareketle çizilen karikatürler ışığında dönemin dikkat çeken edebî hadiselerini inceledik.

“Toplantılar” başlıklı dördüncü bölümde karikatürlere malzeme olmuş anma veya jübile gibi edebiyat veya edebiyatçılar için düzenlenen etkinliklerle edebiyatçıların davet edildiği toplantıları ele aldık.

“Sonuç” kısmında ise dört bölümde incelenen karikatürlere dair tespitlerimizi, bir devrin edebiyatının karikatürlere yansıyan yönlerini anlattık. “Kaynakça”da ise çalışmada yararlandığımız ansiklopedi ve sözlük maddelerini, makale ve kitapları ayrıca gazete ve dergi yazılarını ayrı başlıklar altında verdik.

Keyifle hazırladığım bu çalışma boyunca ilgisi, desteği, sabrı ve tecrübesiyle karşılaştığım tüm problemleri çözüp tez yazım sürecimi kolaylaştıran, şefkati ve anlayışıyla hep yanımda olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Çilem Tercüman’a şükran borçluyum. Daima ellerini omzumda, kalemini tezimde hissettim.

Lisans eğitimimin başladığı günden bugüne bütün sorularıma cevap olan değerli hocam Prof. Dr. Ali Şükrü Çoruk’a ve tez konumun şekillenmesinde yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam Doç. Dr. Nuri Sağlam’a teşekkür ediyorum. Başta İpek Dağlıoğlu ve İdris Alhanlıoğlu olmak üzere Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, maddi ve manevi destek oldular.

Ayrıca maddi sıkıntı yaşamadan yüksek lisans tezimi tamamlamamı sağlayan, bursiyeri olduğum Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna [TÜBİTAK] teşekkür ederim.

Hülya TEPEDELEN

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**
ABSTRACT ..... **iv**
ÖN SÖZ ..... **v**
KARİKATÜR LİSTESİ ..... **x**
TABLO LİSTESİ ..... **xiv**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xiv**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
EDEBÎ ESER VE EDEBİYATÇILARIN GAZETE YAZILARI

1.1. Ahmet Hâşim, "Bir Günün Sonunda Arzu" 8
1.2. Ziya Gökalp, "Çınaraltı" Yazıları 13
1.3. Hüseyin Rahmi [Gürpınar], *Ben Deli miyim?* 16
1.4. Süleyman Nazif, "Hz. İsa'ya Açık Mektup" 22
1.5. Yakup Kadri [Karaosmanoğlu], "Garip Bir Hâlet-i Rûhiye" 28
1.6. Süleyman Nazif, "Yangın Var" 31
1.7. Halide Edip [Adıvar], Amerika Gazetelerindeki Yazıları 33
1.8. Nâzım Hikmet [Ran], "Putları Yıkıyoruz" 36
1.9. Florinalı Nâzım, "Türk Şiir Kralı" 53
1.10. Necip Fazıl Kısakürek, *Tohum* ve *Bir Adam Yaratmak* 60
1.11. Nâzım Hikmet Ran, "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" 64
1.12. Orhan Veli [Kanık], "Kitabei Senki Mezar" 78
1.13. Reşat Nuri [Güntekin], *Çalıkuşu* 84

İKİNCİ BÖLÜM
EDEBİYAT

2.1. Edebiyatın "Yeni" Hâlleri 87

2.1.1. Edebiyat Eğitimi 87
2.1.2. Yeni Şiir ve Şair 93
2.1.3. Yeni Roman 122
2.1.4. Yeni Okur 125
2.2. Edebiyata Dair Çalışmalar 136
2.2.1. Kevork Terzibaşyan, *Numuş arevelyan mistik panasdegzutyan gam Fuzuli megnapan vadz Neratzutyun (Şarkın Mistik Şiirinden Numûne veya Fuzûlî Şerhi)* 136
2.2.2. Matbuat Umum Müdürlüğü, *Antologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui* 141
2.2.3. İsmail Habip Sevük, *Edebi Yeniliğimiz* 149
2.2.4. Mustafa Nihat Özön, *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*: 159

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANKETLER VE MÜLAKATLAR

3.1. Cumhuriyet Gazetesindeki Hüseyin Rahmi Gürpınar Mülakatı 176
3.2. Cumhuriyet Gazetesindeki "Yakılacak Kitap" Anketi 178
3.3. Akşam Gazetesindeki "Edebiyatı cedide üstatları yazılarından ne kazanıyorlardı?" Anketi 203
3.4. Akşam Gazetesindeki Faruk Nafiz Çamlıbel Mülakatı 210
3.5. Akşam Gazetesindeki Faruk Nafiz Çamlıbel Mülakatı (II) 214
3.6. Son Posta Gazetesindeki "En kuvvetli şair, romancı ve hikâyecimiz kim?" Anketi 220
3.7. Kurun Gazetesindeki "San'atkârın Himayesi için Ediblerimiz Ne Düşünüyorlar?" Anketi 222
3.8. Tan Gazetesinde "Büyük Edip Halit Ziya İçin Bir Anket: Üniversite Gençleri Ne Diyorlar?" 226
3.9. Son Posta Gazetesindeki "Halk Okumuyorsa Kabahat Kimindir?" Anketi .. 229
3.10. Akşam Gazetesindeki "Bizde Bir Edebiyat Akademisine Lüzum Var mıdır?" Anketi 235

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLANTILAR

4.1. Anma Törenleri 250
4.2. Edebiyat Gecesi 264
4.3. Halit Ziya Uşaklıgil'in Elli Beşinci Sanat Yılı 276

SONUÇ 279
KAYNAKÇA 282

KARİKATÜR LİSTESİ

Karikatür 1. İmzasız, **Karikatür**, No: 25, 20 Haziran 1936, s. 11. 4
Karikatür 2. İmzasız, **Papağan**, No: 223, 8 Haziran 1927, s. 2-3..... 5
Karikatür 3. R.T., **Süs: Nevsal-i Edebî**, 10 Kasım 1923, s. 36. 9
Karikatür 4. İmzasız, **Guguk**, No: 19, 4 Ekim 1924, s. 2. 11
Karikatür 5. Ahmed Münif, **Papağan**, No: 107, 24 Şubat 1926, s. 1. 11
Karikatür 6. İmzasız, **Akbaba**, No: 551. 22 Mart 1927, s. 2. 12
Karikatür 7. İmzasız, **Akbaba**, No: 543, 23 Şubat 1928, s. 2. 12
Karikatür 8. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 151, 15 Mayıs 1340, s. 3. 13
Karikatür 9. Cemal Nadir Güler, **Guguk**, No: 17, 27 Eylül 1924, s. 4. 18
Karikatür 10. İmzasız, **Tevhîd-i Efkâr**, 29 Eylül 1924, s. 1. 19
Karikatür 11. Ratip Tahir, **Zümrüd-ü Anka**, No: 184, 13 Teşrinievvel 1340, s. 2. . 26
Karikatür 12. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 194, 13 Teşrinievvel 1340, s. 2. 27
Karikatür 13. İmzasız, **Akşam**, 28 Kanunusani 1925, s. 1. 30
Karikatür 14. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 284, 20 Nisan 1341, s. 2. 32
Karikatür 15. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 587, 26 Temmuz 1928, s. 1. 34
Karikatür 16. Z.S.G., **Gündüz**, No: 7, 15 Birinciteşrin 1936, s. 202. 39
Karikatür 17. Zogo, **Son Saat,** 11 Temmuz 1929, s. 3. 40
Karikatür 18. Ratip Tahir, **Resimli Ay**, No: 6, Ağustos 1929, s. 4..... 46
Karikatür 19. Ratip Tahir, **Resimli Ay**, Ağustos 1929, s. 4..... 50
Karikatür 20. İmzasız, **Yedigün**, No: 97, 16 İkincikanun 1935, s. 3. 53
Karikatür 21. İmzasız, **Son Posta**, 19 Eylül 1932, s. 2. 54
Karikatür 22. Ercüment, **Cumhuriyet**, 18 Eylül 1932, s. 1. 56
Karikatür 23. Orhan Ural, **Karikatür**, No: 15, 11 Nisan 1936, s. 8. 57
Karikatür 24. İmzasız, **Son Posta**, 27 Kanunusani 1937, s. 7. 58
Karikatür 25. Ramiz, **Karikatür**, No: 173, 20 Nisan 1939, s. 5..... 59
Karikatür 26. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 5 Teşrinisani 1935, s. 1. 62
Karikatür 27. Ramiz, **Karikatür**, No: 116, 17 Mart 1938, s. 7. 64
Karikatür 28. Z.S.G., **Güneş**, No: 8, 15 İkinciteşrin 1936, s. 221. 65
Karikatür 29. Z.S.G., **Güneş**, No: 8, 15 İkinciteşrin 1936, s. 221. 77
Karikatür 30. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 30 Ağustos 1939, s. 3. 79

Karikatür 31. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 17 Şubat 1939, s. 3. 80
Karikatür 32. İmzasız, **Son Posta**, 6 Mart 1939, s. 9. 82
Karikatür 33. Ramiz, **Karikatür**, No: 173, 20 Nisan 1939, s. 9. 83
Karikatür 34. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 6 Kanunusani 1938, s. 3. 84
Karikatür 35. İmzasız, **Akbaba**, No: 3, 26 Nisan 1933, s. 3. 88
Karikatür 36. İmzasız, **Akbaba**, No: 74, 30 Mayıs 1935, s. 15. 89
Karikatür 37. Orhan Ural, **Akbaba**, No: 74, 30 Mayıs 1935, s. 14. 90
Karikatür 38. Ramiz, **Karikatür**, No: 203, 16 İkinciteşrin 1939, s. 8. 91
Karikatür 39. Orhan Ural, **Son Posta**, 5 Teşrinievvel 1937, s. 5. 92
Karikatür 40. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 27 Nisan 1935, s. 8. 93
Karikatür 41. Ramiz, **Karikatür**, No: 134, 21 Temmuz 1938, s. 10. 94
Karikatür 42. Cemal Nadir, **Akşam**, 22 Haziran 1938, s. 1. 95
Karikatür 43. Ramiz, **Akbaba**, No: 69, 25 Nisan 1935, s. 3. 95
Karikatür 44. Ramiz, **Karikatür**, No: 38, 19 Eylül 1936, s. 1. 96
Karikatür 45. Ramiz, **Akbaba**, No: 27, 5 Temmuz 1934, s. 6. 97
Karikatür 46. Ramiz, **Karikatür**, No: 187, 27 Temmuz 1939, s. 5. 98
Karikatür 47. Sedat Nuri, **Karikatür**, No: 131, 30 Haziran 1938, s. 9. 99
Karikatür 48. Cemal Nadir, **Zümrüd-i Anka**, No: 201, 11 Kanunuevvel 1340, s. 3. 100
Karikatür 49. Cemal Nadir, **Akşam**, 18 Teşrinievvel 1936, s. 1. 101
Karikatür 50. Cemal Nadir, **Akşam**, 22 Temmuz 1938, s. 3. 102
Karikatür 51. Ramiz, **Karikatür**, No: 40, 3 Birinciteşrin 1936, s. 10-11. 102
Karikatür 52. Orhan Ural, **Akbaba**, No: 152, 4 Birincikanun 1936, s. 6. 103
Karikatür 53. Necmi Rıza, **Karikatür**, No: 74, 29 Mayıs 1937, s. 14. 104
Karikatür 54. Ramiz, **Karikatür**, No: 90, 18 Eylül 1937, s. 7. 105
Karikatür 55. Necmi Rıza, **Akbaba**, No: 228, 19 Mayıs 1938, s. 7. 106
Karikatür 56. Orhan Ural, **Akbaba**, No: 147, 31 Birinciteşrin 1936, s. 7. 107
Karikatür 57. Necmi Rıza, **Akbaba**, No: 231, 9 Haziran 1938, s. 13. 108
Karikatür 58. Ramiz, **Karikatür**, No: 17, 25 Nisan 1936, s. 12. 109
Karikatür 59. Ramiz, **Karikatür**, No: 81, 17 Temmuz 1937, s. 15. 110
Karikatür 60. Orhan Ural, **Son Posta**, 22 Şubat 1939, s. 5. 111
Karikatür 61. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 24 Şubat 1935, s. 1. 112

Karikatür 62. Ramiz, **Karikatür**, No: 23, 6 Haziran 1936, s. 3. 113
Karikatür 63. Ramiz, **Akbaba**, No: 45, 20 Eylül 1933, s. 3. 114
Karikatür 64. Ramiz, **Akbaba**, No: 30, 26 Temmuz 1934, s. 17. 115
Karikatür 65. Cemal Nadir, **Akşam**, 19 Ağustos 1929, s. 1. 116
Karikatür 66. Orhan Ural, **Akbaba**, No: 150, 20 İkinciteşrin 1936, s. 16. 117
Karikatür 67. İmzasız, **Karikatür**, No: 14, 4 Nisan 1936, s. 12. 118
Karikatür 68. Cemal Nadir, **Akşam**, 18 Teşrinievvel 1936, s. 1. 119
Karikatür 69. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 6 Haziran 1938, s. 3. 120
Karikatür 70. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 18 Şubat 1939, s. 3. 120
Karikatür 71. İmzasız, **Karikatür**, No: 114, 29 Eylül 1938, s. 8. 121
Karikatür 72. Sedat Nuri, **Karikatür,** No: 112, 17 Şubat 1938, s. 13. 122
Karikatür 73. Ramiz Gökçe, **Akbaba,** No: 470, 9 Haziran 1927, s. 3. 123
Karikatür 74. Edhem, **Akbaba**, No: 341, 11 Mart 1926, s. 4. 124
Karikatür 75. İmzasız, **Piliç**, No: 17, 25 Şubat 1931, s. 2. 125
Karikatür 76. Orhan Ural, **Son Posta**, 3 Eylül 1937, s. 5. 126
Karikatür 77. İmzasız, **Son Posta**, 3 Nisan 1939, s. 9. 127
Karikatür 78. Cemal Nadir, **Akşam**, 6 Şubat 1938, s. 1. 128
Karikatür 79. Ramiz, **Karikatür**, No: 73, 22 Mayıs 1937, s. 10. 129
Karikatür 80. Necmi Rıza, **Akbaba**, No: 153, 11 Birincikanun 1936, s. 17. 130
Karikatür 81. Ramiz, **Karikatür**, No: 37, 12 Eylül 1936, s. 5. 131
Karikatür 82. Ramiz, **Karikatür**, No: 91, 25 Eylül 1937, s. 6. 132
Karikatür 83. Ramiz, **Karikatür**, No: 154, 8 Birincikanun 1938, s. 8. 133
Karikatür 84. Ramiz, **Karikatür**, No: 168, 16 Mart 1939, s. 10. 134
Karikatür 85. Sezai Sayıcı, **Karikatür**, No: 154, 8 Birincikanun 1938, s. 14. 135
Karikatür 86. Orhan Ural, **Son Posta**, 4 Mayıs 1937, s. 5. 139
Karikatür 87. Cemal Nadir, **Akşam**, 13 Mart 1936, s. 1. 142
Karikatür 88. Cemal Nadir, **Akşam**, 10 Kanunuevvel 1938, s. 1. 143
Karikatür 89. Ramiz, **Karikatür**, No: 150, 10 İkinciteşrin 1938, s. 4. 155
Karikatür 90. Cemal Nadir, **Akşam**, 25 Teşrinisani 1938, s. 1. 157
Karikatür 91. Cemal Nadir, **Akbaba**, 17 İkinciteşrin 1938, s. 7. 158
Karikatür 92. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 2 Kanunuevvel 1938, s. 3. 159
Karikatür 93. Ramiz, **Karikatür**, No: 202, 9 İkinciteşrin 1939, s. 5. 161

Karikatür 94. Cemal Nadir, Akşam, 9 Teşrinisani 1939, s. 3. 163
Karikatür 95. Cemal Nadir, **Akbaba**, No: 308, 28 İkinciteşrin 1939, s. 5..... 164
Karikatür 96. İmzasız, **Akşam**, 8 Teşrinisani 1939, s. 7..... 165
Karikatür 97. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 16 Teşrinisani 1939, s. 3. 172
Karikatür 98. Cemal Nadir, **Akşam**, 19 Teşrinisani 1939, s. 1. 173
Karikatür 99. Necmi Rıza, **Akbaba**, No: 307, 7 Birincikanun 1939, s. 5. 175
Karikatür 100. Cemal Nadir, **Akşam**, 15 Mayıs 1929, s. 1. 177
Karikatür 101. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 15 Haziran 1933, s. 3..... 178
Karikatür 102. Ramiz, **Akbaba**, No: 42, 9 Eylül 1933, s. 3. 206
Karikatür 103. Münif Fehim, **Anayurt**, No: 4, 16 İkinciteşrin 1939, s. 6. 210
Karikatür 104. Ramiz, **Akbaba**, 14 Haziran 1933, s. 2. 211
Karikatür 105. Cemal Nadir Güler, **Akşam,** 17 Ağustos 1938, s. 3. 212
Karikatür 106. Orhan Ural, **Son Posta**, 23 Teşrinisani 1937, s. 5. 212
Karikatür 107. Orhan Ural, **Son Posta,** 17 Kanunuevvel 1937, s. 5..... 213
Karikatür 108. Orhan Ural, **Son Posta**, 28 Kanunusani 1938, s. 5..... 213
Karikatür 109. Orhan Ural, **Son Posta**, 23 Eylül 1935, s. 2. 214
Karikatür 110. Orhan Ural, **Akbaba**, No: 90, 28 Eylül 1935, s. 3. 215
Karikatür 111. Orhan Ural, **Akbaba**, 20 Temmuz 1935, s. 3..... 217
Karikatür 112. Kozmo Togo, **Karikatür**, No: 183, 29 Haziran 1939, s. 13. 218
Karikatür 113. İmzasız, **Memlekette Aydabir**, 1 Eylül 1935, No: 1, s. 25. 219
Karikatür 114. Ramiz, **Akbaba**, No: 119, 18 Nisan 1936, s. 4..... 221
Karikatür 115. Orhan Ural, **Son Posta**, 20 Şubat 1937, s. 5..... 222
Karikatür 116. Cemal Nadir, **Akşam**, 18 Nisan 1937, s. 1..... 224
Karikatür 117. Ramiz, **Akbaba**, No: 63, 22 Teşrinisani 1933, s. 1..... 225
Karikatür 118. İmzasız, **Son Posta**, 9 Mayıs 1937, s. 3..... 228
Karikatür 119. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 18 Temmuz 1938, s. 1..... 229
Karikatür 120. Cemal Nadir, **Akşam**, 12 Şubat 1939, s. 3. 241
Karikatür 121. İmzasız, **Son Posta**, 11 Şubat 1939, s. 7..... 242
Karikatür 122. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 507, 20 Teşrinievvel 1927, s. 2. 243
Karikatür 123. Cemal Nadir, **Papağan**, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3. 246
Karikatür 124. Cemal Nadir, **Papağan**, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3. 247
Karikatür 125. Cemal Nadir, **Papağan**, No:172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3. 248

Karikatür 126. Cemal Nadir, **Papağan**, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3. 249
Karikatür 127. **Kelebek**, No: 73, 23 Ağustos 1340, s. 3. 252
Karikatür 128. Ramiz Gökçe, **Akbaba**, No: 282, 17 Ağustos 1341, s. 2-3. 253
Karikatür 129. İmzasız, **Son Posta**, 30 Eylül 1936, s. 8. 254
Karikatür 130. İmzasız, **Akşam**, 22 Ağustos 1927, s. 1. 255
Karikatür 131. Ramiz, **Akbaba**, No: 37, 23 Ağustos 1933, s. 2. 256
Karikatür 132. Cemal Nadir, **Akşam**, 25 Kanunuevvel 1932, s. 1. 257
Karikatür 133. Cemal Nadir, **Akşam**, 13 Haziran 1933, s. 1. 258
Karikatür 134. Orhan Ural, **Karikatür**, No: 70, 1 Mayıs 1937, s. 13. 259
Karikatür 135. Orhan Ural, **Son Posta**, 9 Eylül 1936, s. 5. 260
Karikatür 136. Orhan Ural, **Son Posta**, 27 Teşrinisani 1937, s. 5. 261
Karikatür 137. Orhan Ural, **Son Posta**, 15 Teşrinisani 1939, s. 10. 262
Karikatür 138. İmzasız, **Akşam**, 16 Nisan 1940, s. 3. 263
Karikatür 139. Orhan Ural, **Son Posta**, 6 İkincikanun 1937, s. 5. 264
Karikatür 140. Cemal Nadir, **Akşam**, 11 Kanunusani 1937, s. 1. 267
Karikatür 141. Orhan Ural, **Son Posta**, 19 Şubat 1937, s. 5. 268
Karikatür 142. Ramiz, **Karikatür**, No: 55, 16 Kanunusani 1937, s. 10. 269
Karikatür 143. Orhan Ural, **Son Posta**, 6 Kanunusani 1938, s. 5. 272
Karikatür 144. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 12 Şubat 1937, s. 3. 274
Karikatür 145. Ramiz, **Karikatür**, 9 İkincikanun 1937, s. 6. 275
Karikatür 146. Cemal Nadir Güler, **Akşam**, 12 Mayıs 1937, s. 3. 278

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 203

KISALTMALAR LİSTESİ

A.e.	: Aynı eser
A.y.	: Aynı yayın
A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.y.	: Adı geçen yayın
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
No	: Numara
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu

GİRİŞ

"Karikatür" terimi dilimize "doldurmak, yüklemek, alay etmek" anlamlarında kullanılan İtalyanca "caricare" sözcüğünden geçmiştir.[1] İlk defa Mosini tarafından kullanılan kelime, Anibale Carraci'nin *Artidi Bologna* adlı eserinin önsözünde gerçeklikler barındırmakla birlikte fantastik yahut komik unsurlar içeren portre biçiminde çizim olarak anlatılır.[2] Dolayısıyla, "Eski Yunan yazı ve resimlerinde, Roma duvar resimlerinde ve Ortaçağ heykellerinde"[3] karikatüre benzer çizimlere rastlamak mümkündür. Fakat Bilal Arık'a göre tür ilk defa Carraci kardeşlerin atölyesinde bir oyun sırasında ortaya çıkar ve "çizime dayalı anlatımın önem kazandığı Ronesans'tan bu yana geliş[me]"[4] gösterir. Yeni çizim tekniklerinin bulunması, baskı teknolojisinin ilerlemesi, süreli yayınların ortaya çıkması ve rağbet görmesi ile karikatürün de değişmesi, zamana bağlı olarak tanımların farklılaşmasına sebep olur.

Karikatür, *Webster's New World Dictionary*'de "hiciv etkisi yaratmak için abartarak yapılan, bir insanın bilinçli bir şekilde çarpıtılmış resmi"[5]; *The Oxford English Referance Dictionary*'de "Bir resim, yazı veya taklitte, insanın karakteristik özelliklerinin komik bir şekilde sunulması"[6] şeklinde tanımlanır. Türkçe sözlüklerde de benzer biçimde insana dair komik ve abartılı çizimler anlamına gelen karikatür, söz gelimi Türk Dil Kurumunun 1959 basımı sözlüğünde "Bir kimsenin, bir şeyin veya bir olayın bazı özellikleri insanı güldürecek şekilde yapılmış resmi"[7] tanımına sahiptir. Türün belli başlı sözlüklerde "komik" ile bağdaştırıldığı ve mizâhî özelliklerinin öne çıkarıldığı görülse de Atila Özer'e göre karikatür, çeşitli kombinasyonlarla ortaya çıkabilecek üç unsurdan oluşur: Çizgi, güldürme ve

[1] "karikatür", **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, İstanbul, Ana Yayıncılık, 1986, s. 628.
[2] M. Bilal Arık, **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, İstanbul, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998, s. 4.
[3] **A.e.**
[4] **A.e.**
[5] **Webster's New World Dictionary of the Amerikan Language, Cleveland**, The World Publising Company, 1951, s. 221.
[6] **The Oxford English Referance Dictionary**, Ed. Judy Pearsalland Billi Trumble, Oxford, Oxford University Press, 1996, s. 221.
[7] **Türkçe Sözlük**, Haz. Metin Ali Ağakay, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1959, s. 435.

düşündürme.[8] Dolayısıyla yukarıdakilerden farklı tanımlarla karşılaşmak da mümkündür. Söz gelimi *Türk Dili Sözlüğü*'nde, "Bir şeyin, bir kimsenin bir olayın alaylı, insanı güldürecek ve güldürürken de düşündürecek bir biçimde çizilmiş resmi"[9]; 1959 yılından farklı olarak 2011 basımı *Türkçe Sözlük*'te "İnsan ve toplumla ilgili tek tür olayı konu alarak abartılı bir biçimde veren, düşündürücü ve güldürücü resim"[10] şeklinde açıklanır ve aynı anda üç unsurun varlığına da dikkat çekilir.

Atila Özer'in bahsettiği unsurlar göz önüne alındığında başka bir kombinasyondan daha söz edilebilir. Buna göre "güldürü" unsuru dışarıda kalır. Toplumun değişmesi ve türün gelişmesi ile güldürmek veya güldürürken düşündürmek yerine artık yalnızca düşündüren bir karikatür de mümkün hâle gelir. Nitekim sanat kavramları etrafında sözlük hazırlayan Metin Sözen ve Uğur Tanyeli'ye göre karikatür, "Resmettiği betileri, özellikle de insan betilerini, gülünçleştirme, yerme ya da eleştirme amacıyla başkalaşıma veya deformasyona uğratan resimsel yapıt ve bu anlayışla çalışan sanat dalı[dır]."[11]

Görülür ki karikatürün güldürme, düşündürme yahut güldürürken düşündürme gibi çıktıları vardır. Bu çeşitliliğin sebebi karikatürün güldürmek, eğlendirmek, haber vermek, inandırmak, çarpıklıkları dillendirmek, sorunları ortaya koymak, alay etmek, eleştirmek, düşündürmek veya düzene karşı gelmek gibi farklı amaçlarının olmasıdır. Bunlar doğrultusunda yönteminde ve çıktılarında farklılıklar görülmesi doğaldır.

İlk dönemlerde güldürmek ve eğlendirmek amacını taşımakla beraber zamana bağlı olarak değişen tanımlardan da anlaşılır ki son dönem karikatürlerinde durum farklıdır. Atila Özer'e göre bunlar artık ikinci plandadır:

[8] Atila Özer, **İletişimin Çizgi Dili Karikatür**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994, s. 4.
[9] Orhan Hançerlioğlu, **Türk Dili Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999, s. 144.
[10] **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 1132.
[11] **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Haz. Metin Sözen Uğur Tanyeli İstanbul, Remzi Kitabevi, 1996, s. 124.

> "Yalnız güldürme, hoşça birkaç dakika geçirtme amacını güden karikatürlerin dışında fikir ve sanat dergilerinde, gazetelerde makale ve araştırma yazılarının yanında, yanıbaşındaki makale kadar ciddi, ağırbaşlı, fikir ve felsefe yüklü karikatürler de görülmektedir. Gün geçtikçe ikinci türden çizgiler daha çok benimsenmeye başlamıştır."[12]

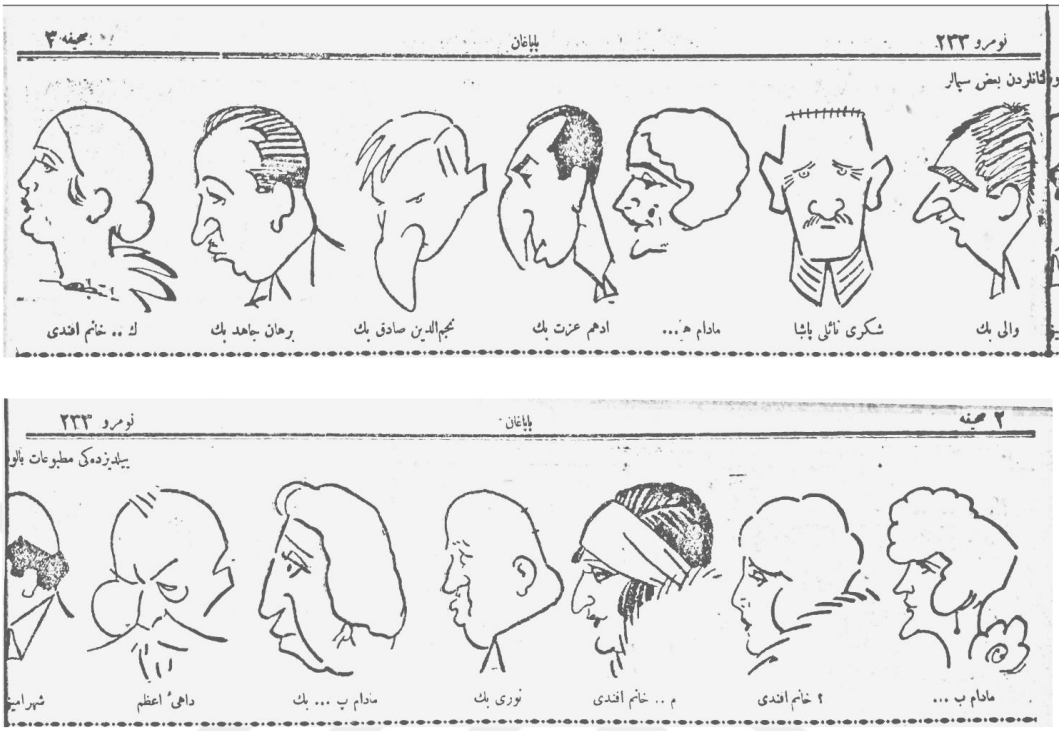
Karikatür, amaçlarına ek olarak türleri, işlevleri ve konularına göre de sınıflandırılabilir. Zira insan etrafında gelişen bir tür olarak karikatür, insana dair her şeyi konu edinir: kadın, erkek, ilişkiler, aile, sanat, müzik, resim, akımlar, siyaset, politika, politikacılar, partiler, doktorlar ve çeşitli meslek grupları, belediyenin yaptığı düzenlemeler, ulaşım, ölüm, intihar, evlilik, tatil, felsefe ve nihayetinde çalışmanın konusu olan edebiyat.

Karikatür edebiyatla sıkı bir ilişki içindedir. İkisinin de insan etrafında oluşmasından kaynaklanan birlikteliğin birbirlerini beslemeleriyle geliştiğini söylemek mümkündür. Karikatüristler hazır bir alan olarak gördükleri edebiyatı sıkça konu edinirler. Mesela portre karikatürlerde siyasiler, müzisyenler, tiyatrocular vesaire ile birlikte tanınmış edebiyatçılar da dikkat çeker. Dönem karikatürlerinde bunların bir kısmında tek başına olan edebiyatçılar, bazen kalabalık bir gruba dâhil edilirler:

[12] Özer, **a.g.e.**, s. 3.

Karikatür 1. İmzasız, *Karikatür*, No: 25, 20 Haziran 1936, s. 11.

Karikatür 2. İmzasız, Papağan, No: 223, 8 Haziran 1927, s. 2-3.

(Yukarıdaki karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

Yalnızca tanınmış simalar değil, edebî hadiseler de karikatüristlerin vazgeçilmez konuları arasındadır. Söz gelimi ediplerin yankı uyandıran kavgaları, eserleri, edebî türlerde görülen değişimler, düzenlenen programlar vesaire yalnızca haber yazıları yahut edebiyatçıların anıları arasında kalmaz, karikatürlerde de kendilerine yer bulurlar. Hâlihazırda süreli yayınlarda tartışılan ve halk arasında çoktan merak uyandırmış edebî mevzular, karikatüristlerin ilgi alanında olduğu için bahsi geçen yıllarda konu etrafında yayımlanan çok fazla karikatür mevcuttur. Bunlar, edebiyat araştırmalarında meselelerin belirlenmesi, olayların seyrinin anlaşılması ve kişilerin bakış açılarını göstermesi noktasında önemlidir. Fakat gündelik hayat, savaş, kadın, politika, siyaset, Osmanlı kurumları, toplumsal değişim, eğitim, intihar ve felsefe araştırmalarında karikatür odaklı çok sayıda yaklaşım mevcut olmasına rağmen karikatüre bahsi geçen alanlar kadar konu

sağlayan edebiyat söz konusu olduğunda yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir.

Sayfalarında karikatürlere yer veren dergiler etrafında yapılan çalışmalar hariç tutulursa iki önemli tezden bahsedilebilir. Gülden Altıntop, "Karikatür, Edebiyat ve Söylem" başlıklı yüksek lisans tezinde "karikatür metinlerinin türsel açıdan edebiyatla olan ilişkisini ortaya koymak ve bu ilişkiyi mizah, imge, metafor ve söylem zemininde tartışmak"[13] yoluna gider. Dolayısıyla bu çalışma konu ve işleyiş bakımından tezimizin ilgi sahasına girmez.

Edebiyat ve karikatür ilişkisi etrafındaki diğer çalışma Pelin Gündüz'e aittir. Gündüz, "Cumhuriyet Dönemi Mizah Dergilerinden Akbaba'da Edebiyat ve Karikatür İlişkisi" başlıklı yüksek lisans tezinde "çizerlerin edebiyattan hangi surette istifade ettiklerinin tespitini yapmak"[14] amacını taşır. Bu bağlamda karikatürün tarihi ve edebiyatla ilişkisini tartıştıktan sonra 1922-1977 yılları arasında *Akbaba* dergisinde yayımlanan portre karikatürleri ele alır. Biz, çalışmamızda erken Cumhuriyet yıllarında yayımlanan karikatürlerde işlenen edebî meselelerin arka planını vermek amacını taşıdığımız için amacımıza uygun bir zemin teşkil etmeyen portre karikatürleri tezimize dâhil etmedik. Pelin Gündüz'ün daha sonra "Bir eser, bir mevzu yahut bir olaydan hareketle edebiyatçıların konu olduğu karikatürler" ve "Edebi eser, konu yahut olaydan hareketle çizilen karikatürler" alt başlıklarında değindiği karikatürlerle konu bakımından benzer olanlara çalışmamızda yer vermiş olmakla beraber bir döneme ait kırk altı süreli yayın taradığımız için hem farklı karikatüristlere hem de farklı bahisler etrafında çizilmiş olan karikatürlere rastladık. Ayrıca çeşitli akademik çalışmaları, dönemin süreli yayınlarını ve hatıra kitaplarını tarayarak karikatürlerdeki konuları arka planlarıyla birlikte verdik. Karikatürün, edebiyattan faydalandığı yönü araştıran tezin aksine edebiyata dair meseleleri karikatür penceresinden okumaya çalıştık.

[13] Gülden Altıntop, "Karikatür, Edebiyat ve Söylem", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017, s. iv.
[14] Pelin Gündüz, "Cumhuriyet Dönemi Mizah Dergilerinden Akbaba'da Edebiyat ve Karikatür İlişkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. i.

Araştırmacıların yaptıkları çalışmalar edebiyatın karikatürle sıkı bir bağı olduğunu göstermesi açısından şüphesiz çok önemlidir ancak çalışmamız kapsamı ve yöntemi doğrultusunda onlardan ayrılmaktadır. Karikatürlerin bir bağlam etrafında çizildikleri; konularını dönemin ses getiren tartışmalarından, konuşulan mevzularından seçtikleri malumdur. Dolayısıyla hadiselerin, değişimlerin veya kavgaların seyri, meselenin gidişatı da bizim için önemlidir. Karikatürü çizdiren saikleri bilmek ve edebiyatı farklı bir perspektifle okuyabilmek için meseleleri konu etrafında çıkan yazılarla beraber ele almak gerekmektedir. Nitekim incelediğimiz karikatürlerde işlenen konuların çok büyük bir kısmı hakkında, aynı tarihlerde tartışmalar yapıldığı, süreli yayınlarda çeşitli yazıların neşredildiği görülür.

1923-1940 yılları arasında edebiyatta çeşitli değişimler yaşanırken bu bağlamda tartışmaların ortaya çıkması ve karikatürün bunları kendine malzeme olarak seçmesi kaçınılmazdır. Edebiyatın değişen dinamiklerini görmek, uyandırdığı yankıyı okuyabilmek açısından karikatürün büyük yardımı olacağı açıktır. Nitekim karikatür konularını sıklıkla edebiyattan seçmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
EDEBÎ ESERLER VE EDEBİYATÇILARIN GAZETE YAZILARI

19. asırda süreli yayınların gündelik hayata dâhil olmasından en çok etkilenen alanlardan biri, Türk edebiyatıdır. Bu yüzden Türk edebiyatının aynı yıllarda yaşadığı değişimden bahsedilirken süreli yayınlara geniş bir yer ayrılır. Bununla birlikte süreli yayınlar ile edebiyat ilişkisi hiçbir zaman tek taraflı okunamaz. Çünkü hemen hemen başlangıcından itibaren karşılıklı bir ilişki söz konusudur ve buna göre matbuat âleminin hemen her cephesine/kademesine bakıldığında kalabalık bir edebiyatçı kadrosu ile karşılaşmak mümkündür. Edebiyatçılar süreli yayınlara sadece eserleri ile değil; sahip oldukları maddi ve manevi birikimleri ile pek çok alanda hizmet etmişlerdir. Dolayısıyla onları edebiyat dışında kalan konularda da süreli yayınlarda kalem oynatırken görmek olağandır ve bazen edebiyatçılar, bu tarz yazılarıyla da karikatürlere konu olurlar. Buna göre "Edebî Eserler ve Edebiyatçıların Gazete Yazıları" başlıklı bu bölümde, süreli yayınlarda yayımlanmış tek bir şiir veya basılı bir kitap yahut bir gazete yazısı olmak üzere geniş bir perspektifle edebiyatçıların kalem ürünlerinin öne çıktığı karikatürler ele alınacaktır.

1.1. Ahmet Hâşim, "Bir Günün Sonunda Arzu"

15 Nisan 1921 tarihli *Dergâh* mecmuasında Ahmet Hâşim'in "Bir Günün Sonunda Arzu"[15] şiiri neşredilir ve şiir, çeşitli tartışmalara sebep olur. Şiirin "manası bazılarınca muğlak telakki edil[diğinden] (…) şiirde 'mana' ve 'vüzûh' hakkında muhtelif şeyler söylenmiş ve yazılmıştı[r]."[16] Ahmet Hâşim, bunların "bir kısmı[nı] şetm ve tahkir ve bir kısmı[nı] da yevmî gazete hezeliyâtı nevinden şeyler"[17] olarak değerlendirir ve hepsinin unutulduğunu söyler. Fakat "hadise"[18] Cumhuriyet sonrasına da taşınır ve "bir kamış ol[mak]" isteyen şair, bu doğrultuda karikatürize

[15] Ahmet Haşim, "Bir Günün Sonunda Arzu", **Dergâh,** C.I, No: 1, 15 Nisan 1921, s. 7.
[16] Ahmet Haşim, "Şiirde Mana", **Dergâh,** C.I, No: 8, 5 Ağustos 1921, s. 113.
[17] **A.y.**
[18] Şerif Hulusi, **Ahmet Haşim: Hayatı ve Seçme Şiirleri,** İstanbul, Remzi Kitapevi, t.y., s. 15.

edilir. 10 Kasım 1923 tarihli *Süs* mecmuasında şairin sırtında "kamış", ayak ucunda kurbağa vardır:

Karikatür 3. R.T., *Süs: Nevsal-i Edebî*, 10 Kasım 1923, s. 36.

Söz konusu şiirinde dönemin millî edebiyat anlayışına rağmen güllerle, kızıl havalarla ilgilenen şair, toplumun bir kesimi tarafından eleştirilir. Çeşitli yazıların yanında şairin "kurbağa" olarak karikatürize edilmesinin sebeplerinden biri "Bir Günün Sonunda Arzu" şiiridir. Ayrıca, Ahmet Hâşim'in "Gölden, geceden,

kuşlardan, mehtaptan bahset[mesi]"[19] ve şiirlerinde bülbüle sıklıkla yer vermesi de "kurbağa şairi" olarak anılmasında etkili olmuştur:

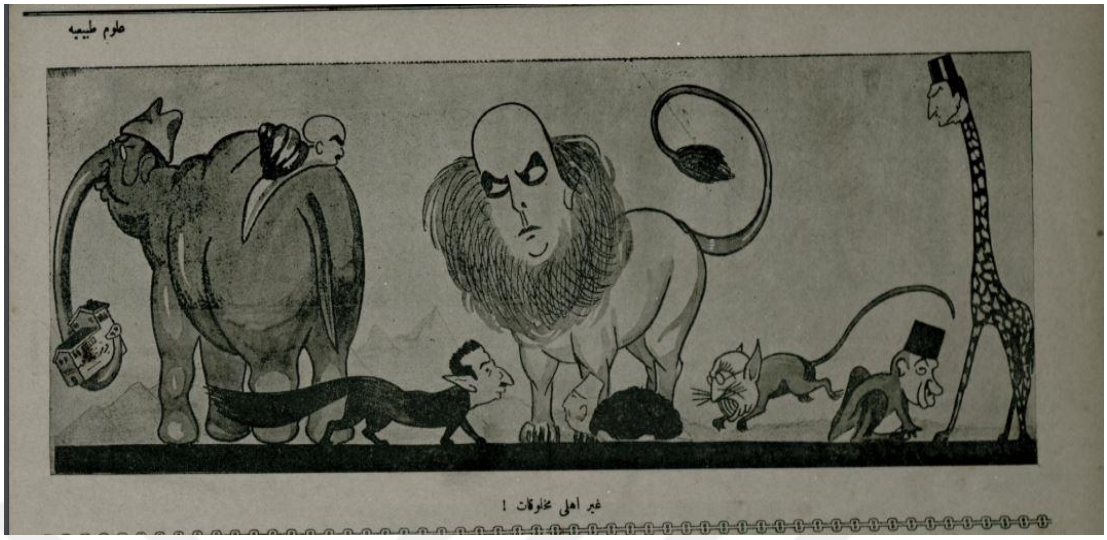
> "İlk defa *Şi'r-i Kamer*'in *Çıktığın Geceler* adlı bölümünde karşımıza bir 'bülbül-i âvâre' çıkar; yalnız bir ağaçta gecenin melâline ağlayan bir bülbül... (*Akşam* şiirinde ormana karanlık çökünce susan 'bülbül-i âb', yani su bülbülü kurbağadır ve Hâşim'in 'Kurbağalar Şairi' diye anılmasına sebep olan belki de bu imajdır)."[20]

Bununla birlikte "o günlerde Kadıköy/Kurbağalıdere'de otur[an]"[21] Ahmet Hâşim, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*'nda anlattığı üzere, kurbağaların seslerini dinleyerek hayallere dalmaktadır:

> "Kadıköy'ün kenar mahallerinin birinde oturduğu küçük ve harap bir evin Kuşdili çayırına bakan penceresinden, akşamları, renk renk yeldirmeler giyinmiş, beyaz başörtülü İstanbul hanımlarının kırıta kırıta gezinişlerini seyretmek, geceleri ise, Kurbağalıdere'den akseden kurbağa seslerinde ruhunu okşayan ve bizim anlamamıza imkân olmayan bir melodiyi dinleyerek hayallere dalmak onun için, sanki, yeter artar bir mutluluktu."[22]

Guguk, *Papağan* ve *Akbaba*'da bu tarzda çeşitli karikatürlerle karşılaşmak mümkündür. Mesela *Guguk*'ta "gayr-ı ehlî mahlûkat" notuyla yayımlanan karikatürde Ahmet Hâşim başında fesi bulunan bir kurbağa olarak çizilir:

[19] Beşir Ayvazoğlu, **Ömrüm Benim Bir Ateşti**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2006, s. 141.
[20] **A.y.**, s. 299.
[21] Beşir Ayvazoğlu, "Harf İnkılabı Öncesinde Büyük Bir Kalem Kavgası: Peyami Safa Ahmet Haşim'e Karşı", **Tarih ve Toplum**, Nisan 1995, S. 136, s. 47.
[22] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1969, s. 125.

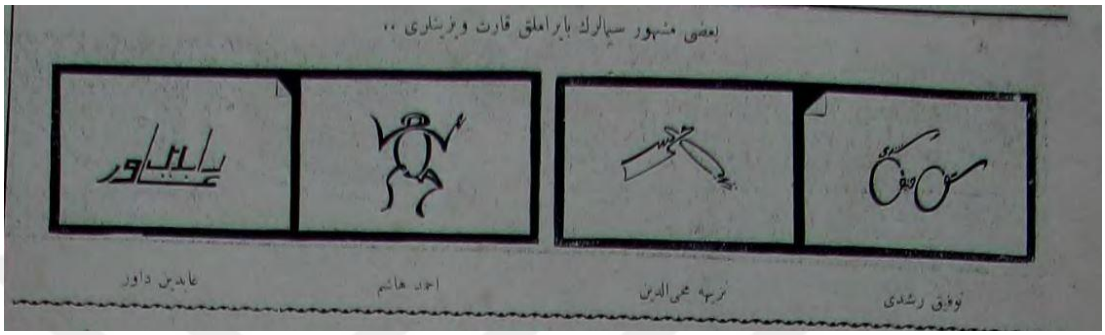
Karikatür 4. İmzasız, *Guguk*, No: 19, 4 Ekim 1924, s. 2.

1926 yılında *Papağan* mecmuasında yayımlanan karikatürde Ahmet Hâşim yine bir kurbağa gibi çizilmiştir.

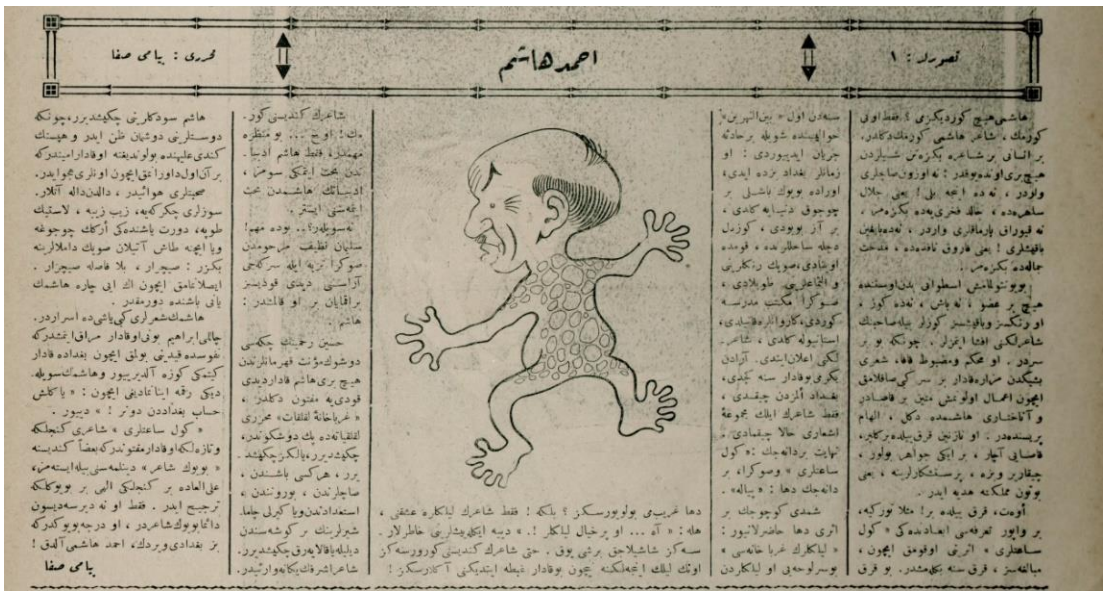
Karikatür 5. Ahmed Münif, *Papağan*, No: 107, 24 Şubat 1926, s. 1.

*Akbaba'*da karikatürize hâlleri yayımlanan Abidin Daver, Nezihe Muhittin, Tevfik Rüştü [Aras] ve Ahmet Hâşim'in "kartvizit" örneklerine bakıldığında Ahmet Hâşim'in burada da bir "kurbağa" olarak yer aldığı görülür:

Karikatür 6. İmzasız, *Akbaba*, No: 551. 22 Mart 1927, s. 2.

Aynı konu şiirin yayımlanmasından yedi sene sonra da işlenir:

Karikatür 7. İmzasız, *Akbaba*, No: 543, 23 Şubat 1928, s. 2.

Dönemin şiir anlayışına ve sosyal şartlarına göre uygunsuz bulunup ağır bir şekilde eleştirilen "Bir Günün Sonunda Arzu" şiiri, etrafında söylenenler ile birlikte

edebiyat tarihinde hâlâ önemli bir yer işgal ederken yıllar boyunca şairinin karikatürize edilmesine de yol açmıştır.

1.2. Ziya Gökalp, "Çınaraltı" Yazıları

Karikatür 8. Ramiz Gökçe, *Akbaba*, No: 151, 15 Mayıs 1340, s. 3.

Ziya Gökalp, 8 Mayıs 1924 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde bir yazı dizisine başlar. Çınar ağacının gölgesinde oturan Ziya Gökalp, yanına gelen "meçhul filozof" ile muhabbet eder ve aralarında geçen konuşmaları bu seride anlatır. Yukarıda verilen '"Çınar altında' meçhul filozof ile Ziya Gökalp" başlıklı karikatür bu diziden ilham alınarak çizilmiştir. Karikatürde "yegâne kariniz benim" diyen meçhul filozof ile dizinin çok okunmadığı ima edilirken malum filozofun da Ziya Gökalp olması dikkat çekicidir.

Ziya Gökalp, ilk yazıda nasıl bir yöntem takip edeceğini ve "çınaraltı"nın neresi olduğunu anlatır. "Çınaraltı", evinin penceresinden görünen bir çınar ağacının altında bulduğu "istiğrak köşesi"dir. Orada oturduğu sırada yanına kendisinin "münzevi bir filozof"[23] olduğunu söyleyen "ince bir Bağdat abasına bürünmüş, kırk beş yaşlarında, fesli ve pantolonlu bir zat"[24] gelir. Biraz muhabbet ederler ve "Her gün ikindiden sonra bu çınar altında birleşmeye karar ver[irler]."[25] Ziya Gökalp, sohbetlerini filozoftan izin alarak *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlar.

Her yazı farklı konular etrafında gelişir. "Tebessüm"de "insanlığın ilk mümeyyiz alameti"[26] olan tebessüm etrafında konuşurlar ve milleti tebessüme alıştırmak lazım geldiğine karar verirler.[27] Bir sonraki "Velayet ve Sulta" başlıklı yazıda "İnsanlığın en kudretli silahı olan tebessümü dudaklardan çalan[ın] hangi kuvvet"[28] olduğunu tartışırlar. Bu kuvvet sulta olduğu için Türklerin "sultasız bir velayet[e], mefkûreli bir hürriyet[e]"[29] ihtiyaçları olduğu sonucuna varırlar. "Mefkûreli bir hürriyet[in]"[30] önemi, bir sonraki yazının da konusunu teşkil eder. "Türklerin En Zayıf Noktası ve En Kuvvetli Noktası" başlıklı yazıda ayrıca Türk milletinin "güçlü" ve "fedakâr" olmalarını kuvvetli, iktisadi anlamdaki durumlarını da zayıf noktaları olarak gösterirler.[31] "Teşkilatçılar" yazısı Türklerin zayıf noktaları etrafında şekillenir. Türklerde tabiat, sermaye ve say olmasına rağmen teşkilatçılar

[23] Ziya Gökalp, "Meçhul Bir Filozof", **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1924, s. 2.
[24] **A.y.**
[25] **A.y.**
[26] Ziya Gökalp, "Tebessüm", **Cumhuriyet**, 9 Mayıs 1924, s. 2.
[27] **A.y.**
[28] Ziya Gökalp, "Velayet ve Sulta", **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1924, s. 2.
[29] **A.y.**
[30] **A.y.**
[31] Ziya Gökalp, "Türklerin En Zayıf Noktası ve En Kuvvetli Noktası", **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1924, s. 3.

yahut iktisat alanında "müteşebbis" olarak adlandırılan unsur olmaması iktisadi noktadaki başarısızlığı gösterir.[32] "Aile Adları"nda Türklerin boy devri, soy devri, Osmanlı devri, muhles devri, yanlış taklit devri, Avrupai devir olmak üzere altı döneminden bahsettikten sonra,[33] Türklerdeki mâderi, asabevî ve pederî aile tipleri üzerine konuşurlar.[34]

Daha sonra, müesseseler ve özellikle "umûmî bir mürebbi" olarak işaret ettikleri gazeteler üzerinde durdukları "20. Asrın En Mühim Müessesesi Gazetedir"[35]; "Kürtlerin menfaati Araplarla beraber mi, yoksa Türklerle beraber mi yaşamaktır?"[36] sorusuna cevap aradıkları "Kürtlerin Menfaati"; Türklerin askerî ve siyasi başarılarıyla iktisadi başarılarının orantısızlığından bahsettikleri "İktisadi Ademimerkeziyet"[37]; Toyunizm ve Şamanizm etrafında şekillenen "Eski Türklerin Dini"[38]; halıcılıkta boya, eski nakışların değişmesi ve Yunanistan'a yün satılması gibi sorunlara eğildikleri "Halı"[39] başlıklı yazılar da sırasıyla yayımlanır.

"Ümit" kavramı üzerine gelişen bir sonraki sohbette mefkûrelerin bir milleti diriltebilecek kuvvete sahip olduklarını söylerler.[40] "Ecnebi Sermayesi"[41] başlıklı yazıdan sonra tekrar mefkûreler etrafında konuşurlar. "Hedefler ve Mefkûreler"de geleceğe ait olan hedef ile geçmişe ait olan mefkûre arasındaki farkları anlatırlar.[42] Sporla yahut iktisadi işlerle ilgilenen gençlerin kitap okumadığından bahisle 28 Eylül 1924 tarihli "Roman"da Türk edebiyatında roman türü hakkında bilgi verirler.[43] Ardından "Roman ve Hayat" neşredilir.[44] Anlatılan anekdotlar ışığında okunan

[32] Ziya Gökalp, "Teşkilatçılar", **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1924, s. 3.
[33] Ziya Gökalp, "Aile Adları", **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1924, s. 2.
[34] Ziya Gökalp, "Türk Ailesi Nasıldı, Nasıl Olacak?", **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1924, s. 2.
[35] Ziya Gökalp, "20. Asrın En Mühim Müessesesi Gazetedir", **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1924, s. 2.
[36] Ziya Gökalp, "Kürtlerin Menfaati", **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1924, s. 2.
[37] Ziya Gökalp, "İktisâdî Ademimerkeziyet", **Cumhuriyet**, 31 Temmuz 1924, s. 4.
[38] Ziya Gökalp, "Eski Türklerin Dini", **Cumhuriyet**, 5 Ağustos 1924, s. 2.
[39] Ziya Gökalp, "Halı", **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1924, s. 2.
[40] Ziya Gökalp, "Ümit", **Cumhuriyet**, 23 Ağustos 1924, s. 2.
[41] Ziya Gökalp, "Ecnebi Sermayesi", **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1924, s. 2.
[42] Ziya Gökalp, "Hedefler ve Mefkûreler", **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1924, s. 2.
[43] Ziya Gökalp, "Roman", **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1924, s. 2.
[44] Golç Paşa'nın Milleti Müselleha'sından aktaran, Ziya Gökalp, "Roman ve Hayat", **Cumhuriyet**, 18 Ekim 1924, s. 6.

romanların hayatla bir bağı olduğu sonucuna varırlar.[45] Böylece karikatüre konu olan "Çınaraltı" serisi tamamlanır.

1.3. Hüseyin Rahmi [Gürpınar], *Ben Deli miyim?*

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 18 Ağustos 1924 tarihli *Son Telgraf* gazetesinde tefrikası başlayan *Ben Deli miyim?*[46] adlı romanı, toplumsal değerler üzerine sorgulamalar yapması dolayısıyla henüz neşri devam ederken çeşitli tartışmalara yol açar, hatta mahkemelik olur. Nuri Sağlam, "edebiyat tarihimizde ne yazık ki toplumsal ahlâkı bozduğu ve halkı edepsizliğe teşvik ettiği gerekçe"[47] gösterilerek eserin hâkim karşısına çıkarıldığını fakat bundaki asıl sebebin içerdiği "ağır siyâsî yergiler"[48] olduğunu söyler. Bütün bu dolaylı veya dolaysız tartışmalara ve yazarını mahkemeye çıkarmasına rağmen romanın tefrikası devam eder ve 1925 yılında İbrahim Hilmi tarafından basılır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, romanında "adab-ı umumiyeye muhalefet"[49] ettiği gerekçesiyle dava edilir. 23 Eylül 1924 tarihli *Tanin* ve *Tevhîd-i Efkâr* gazetelerinde duruşmanın Perşembe günü on birde beşinci ceza mahkemesinde yapılacağı haberi çıkar. Ayrıca Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın hâkimlere bir mektup yazdığı bilgisi verilir.[50] Bahsi geçen mektup, 23 Eylül 1924 tarihli *Son Telgraf*'ta yayımlanır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'a göre memlekette yazarı veya eseri takdir edecek bir makam yoksa da ceza kesenler hayli fazladır. Ayrıca yaşadıkları dönemde ahlâksızlık artmış, fuhuş gün yüzüne çıkmıştır. Bunları kendisi gibi başkaları da görüp işitmektedir.

---

[45] **A.y.**
[46] Hüseyin Rahmi, **Ben Deli miyim?**, İstanbul, Maarif Matbaası, 1341[1925], 704 s.
[47] Nuri Sağlam, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yargılanması: Ben Deli Miyim? Romanında "Ahlaka Aykırı Neşriyat" yaptığı gerekçesiyle Kamufle Edilen Siyasal Bir Hesaplaşma Davası", **TÜDED**, No: 32, 2004, s. 110.
[48] **A.y.**
[49] İmzasız, "Hüseyin Rahmi Bey", **Tevhîd-i Efkâr**, 23 Eylül 1924, s. 5.
[50] **A.y.**; İmzasız, "Hüseyin Rahmi Bey Aleyhinde Müdde-i Umumiliğin Davası", **Tanin,** 23 Eylül 1924, s. 3.

> "Bugün köprü üzerinde, dolgun vücudunun bütün cazip çizgilerini belirterek, çalkalana çalkalana giden şu yarı çıplak kadına bakınız. Üzerine dikilen, yüzlerce gözlerin kıvılcımlar saçan kargıları altında, niçün hiçbir hicab duymuyor? Neden, bu kadar utanmaz olmuş? Bu hale nasıl düşmüş? Bunun sebeplerini aramak, bütün fecaatiyle teşrih etmek, ahlâka, adaba münâfî midir? Yoksa, büyük bir hizmet midir?"[51]

Mektubun devamında *Şıpsevdi*, *Cehennemlik* gibi romanlarını örnek göstererek *Ben Deli miyim?* adlı eserinin bunlardan farkı olmadığını, tüm romanlarında kendi fikrinin, felsefesinin vb. bulunduğunu ayrıca ahlâksızlıkla mücadele eden biri olduğunu söyler. Diğer romanlarından dolayı adliyeye çağrılmayan Hüseyin Rahmi Gürpınar, "Değişen ben miyim, adliye midir?"[52] diye sorar. Ona göre bu dava çağrısı adaletsizdir. Fakat Victor Hugo ve Gustave Flaubert gibi isimlerin de vaktiyle dava edildikleri bilinir. Hüseyin Rahmi Gürpınar, bahsi geçen davalarda bulunan hâkimler unutulurken romanların ve yazarlarının hâlâ hatırlandıklarına dikkat çekerek zamanın çözemeyeceği hiçbir şeyin bulunmadığına olan inancını dile getirir.[53]

Kendisini ahlâk taraftarı gören Hüseyin Rahmi Gürpınar, memleketine "hizmet aşkı" ile yazdığını ifade ettiği ve kırk beş cilt tutan felsefesine hiç kimsenin "âdâba mugayeret türküsü"[54] ile zarar veremeyeceğini, zira romanın "şimdiye kadar intişar eden kısmında, henüz hiçbir kadınla erkeğin arasında ne bir buse ne bir deraguş hiçbir günah-ı aşk savleti tasvir etme[diğini]"[55] söyler. Zaman zaman nezaketten uzak "uryan ifadeler"[56] kullandığını kabul etmesine rağmen içinde bulunduğu durumda başka bir yazar olmaması dolayısıyla "Otuzbeş senedir, kırkbeş cildlik bir yükün altında beli bükülmüş, namuskâr Hüseyin Rahmi'den başka, Türklüğün bir muharriri daha var mı gösteriniz, önünde secde edeyim…"[57] diyen yazara göre kendisi değil, Türklüğün ilim ve irfanı mahkemelik olmuştur.

---

[51] Hüseyin Rahmi Gürpınar, "Hâkimlere, Kârilerime, Efkâr-ı Umûmîyeye", **Son Telgraf**, 23 Eylül 1924, s. 1.
[52] **A.y.**
[53] **A.y.**
[54] **A.y.**
[55] **A.y.**, s. 2.
[56] **A.y.**
[57] **A.y.**

İfadelerinde, yazdığı kitapların fazlalığına dikkat çeken yazar, "Cildlerimi birbiri üzerine yığıb da, en üstüne çıkarsam, başım mahkeme salonunun sakfından yukarı aşar."[58] sözleriyle Cemal Nadir'e [Güler] ilham olur. *Cehennemlik, Mürebbiye*, *Cadı* gibi on beş eserinin üst üste dizildiği karikatürde Hüseyin Rahmi Gürpınar, mektubundaki ifadelerle örtüşen bir biçimde mahkeme salonunun duvarlarını aşar:

Karikatür 9. Cemal Nadir Güler, *Guguk*, No: 17, 27 Eylül 1924, s. 4.

[58] **A.y.**

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı ifadelerinden ilhamla *Tevhîd-i Efkâr*'da da bir karikatür yayımlanır. Burada da üst üste konulmuş eserlerinin üzerindeki yazarın başı ve omuzları mahkeme salonunun tavanını delip üstüne çıkmış olarak çizilmiştir.

Karikatür 10. İmzasız, *Tevhîd-i Efkâr*, 29 Eylül 1924, s. 1.

Gazetede verilen karikatürün hikâyesinde de yazarın aynı ifadelerine dikkat çekilir:

> "Eğer Üstad, 30 Eylül günü ikinci muhakemesi esnasında cildlerini hamallara yükletip, adliye dairesine getirir ve hepsini üst üste yığdıktan sonra, kendi müdafaasını serd için, romanlarından mürekkeb abidenin üstüne çıkarsa, mahkeme salonunda, nasıl bir şekil vaziyet vuku bulacaktır. İşte, Hüseyin Rahmi Bey'in o sözleri ressamımıza yukarıdaki resmi ilham etmişdir."[59]

Karikatürde yansımasını bulan açık mektuptan sonra sıra duruşmaya gelir. Perşembe günü gerçekleşeceği haber verilen davanın detayları, 26 Eylül 1924 tarihli gazetelerde mevcuttur. Haberlerde aktarılan iddianameye göre tefrikası devam eden romanın mesela yirmi birinci bölümünde ahlâka aykırı kısımlar vardır.[60] Buna bağlı olarak bahsi geçen bölüm "setr ve tevile imkân olmayacak derecede mugayir-i ahlâk bulunduğu ve bu gibi cerâim hakkında bütün devletlerin müteyakkız oldukları beyan ed[il]erek, Hüseyin Rahmi Bey'in tecziyesi (…) taleb"[61] edilir. "Kanun nazarında suçlu bulun[an]"[62] Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bölüm okunduktan sonra açıklama yapması istenince yazar, hâkimlere kahramanı deli olan bir romandan dolayı sorguya çekildiğini hatırlatır:

> "Bu, bir romandır. Bunları söyleyen, bir delidir. Yapan da bir delidir. Bir delinin harekâtı bir akıllının ağzından anlatılamaz.
>
> Eserlerde, bu bir kaidedir. Bittabii, akıllı kimseler böyle şeyler yapmazlar. Uryan olmasına sebeb budur. Bu, kırkbeşinci romanımdır. Eserlerimde, her şey olduğu gibi gösterilmiştir.

[59] İmzasız, "'Ben deli miyim?' Muharriri Cildlerinin Üstünde", **Tevhîd-i Efkâr**, 29 Eylül 1924, s. 1.
[60] İmzasız, "(Ben Deli miyim?) ve (Esrar-ı Askeriyeyi Fâş) Davaları: Hüseyin Rahmi Bey Beşinci Ceza Mahkemesinde", **Tevhîd-i Efkâr**, 26 Eylül 1924, s. 2.
[61] **A.y.**
[62] İmzasız, "Hüseyin Rahmi Bey Ceza Mahkemesinde", **İkdam**, 26 Eylül 1924, s. 1.

Şehveti tahrik için yazılmamıştır."[63]

Ancak hâkim, bunları yapan yahut söyleyenin deli olmasının kanunun eseri ahlâka uygun olarak kabul etmesinde bir etkisi olmayacağından bahisle romanın neşredilmesini yasaklar.[64] Bunun üzerine Hüseyin Rahmi Gürpınar, neşir yasağının ahlâka aykırılıkla bir ilgisi bulunmadığını, eserini *Son Telgraf*'ta yayımladığı için yasaklamak istediklerini söyler. Kırk beş roman kaleme alan yazarın şimdiye kadar ahlâka aykırı davranışı bulunmadığı hâlde *Ben Deli miyim?* adlı eserde ne değiştiğini sorar:

> "Bendeniz zannederim ki mugayir-i edeb değildir. *Cumhuriyet, Hâkimiyet-i Milliye* gazeteleri benden roman istedi. Onlara da göndereceğim bunlar gibi idi. Fakat ben zannederim ki bu roman başka gazetelerde neşredilse idi böyle olmayacakdı. Rica ederim, siz söyleyiniz kırk beşinci eserden evvel yazdığım eserlerde namusa edebe muhalif hareket etmemişim de şimdi böyle yazmışım, buna lüzum nedir?"[65]

Mahkeme, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın itirazını kabul etmez ve hem yazara hem Gazete Mesul Müdürü Feyzi Lütfi'ye [Karaosmanoğlu] ceza istenen davanın görüşülmesini gelecek salı gününe erteler.[66]

30 Eylül'de ikinci duruşması görülen davada da "fevkâlade" bir kalabalık mevcuttur. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın avukatı Ali Haydar, eğer adaba aykırı bulunan kısımlar iyice araştırılırsa yazarın haklı olduğunu, zaten Hukuk Mektebi'nde Doktor Raşid Tahsin'in de bir deliye aynı şekilde meşru olmayan şeyler yaptırdığını

[63] **A.y.**
[64] **A.y.**
[65] **A.y.**
[66] **A.y.**

ve eğer bütün eserler araştırılırsa ilk defa bir edibin mahkemeye çıkarıldığının anlaşılacağını söyler.[67]

Müddeiumûmîye göre Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın "uzun bir maziye" sahip olması suç işlemesine engel teşkil etmez. Zira eserin okunan kısmında ahlâka uygun olmayan, aile arasında okunamayacak kısımlar vardır. Bundan dolayı yazarın mahkûm olacağı söylenir ve izahlı müdafaanamesi alınır.[68]

Hüseyin Rahmi Gürpınar, müdafaanamesinde iddia makamının bahsettiği parçalardaki açık tasvirlerin ilim, fen ve edebiyata ait olması ihtimalleri üzerinde durmadığını, yazdıklarında ahlâka aykırı bir şey bulunmadığını zira halkın yazdıklarını okuduğunu, kendisini sevdiklerini çünkü onun yazdığı çirkin şeylerin namuslu bir kalemden çıktığını bildiklerini söyler. Sözlerini "Mazi, şahsın ef'al ve ahlâk aynasıdır. Hal, bir imtihan sahnesi, istikbal cümlemizin en büyük hâkimidir. Biz susduktan sonra, o söyleyecektir."[69] diyerek bitirir.

Mahkeme yaklaşık yarım saat süren bir tartışmadan sonra Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın beraat etmesine karar verir. Bu durum kalabalık izleyici kitlesi tarafından güçlü alkışlarla karşılanır.[70]

1.4. Süleyman Nazif, "Hz. İsa'ya Açık Mektup"

Süleyman Nazif, 18 Eylül 1924 tarihli *Vatan* gazetesinde "Hz. İsa'ya Açık Mektup" adlı bir yazı kaleme alır. Süleyman Nazif, "Yâ Nebiyullah!..."[71] hitabıyla başladığı mektubunda "dindar Müslüman" bir ailede yetiştiğini ve onların diğer peygamberlerle birlikte kendisine Hz. İsa'yı da öğrettiklerini söyler. Hz. İsa'nın insanları delalete düşmekten koruduğuna, günahlardan uzaklaştırdığına, Allah tarafından görevlendirilmiş olduğuna "masumane hürmeti[y]le, muhabbeti[y]le"[72] iman etmişse de ona beslediği bu muhabbet sarsılmıştır.[73] Bu yüzden "Ben de senin

[67] İmzasız, "Hüseyin Rahmi Bey Beraat Etti", **Tevhîd-i Efkâr**, 1 Ekim 1924, s. 1.
[68] **A.y.**, s. 2.
[69] **A.y.**
[70] **A.y.**
[71] Süleyman Nazif, "Hazret-i İsa'ya Açık Mektup", **Vatan**, 18 Eylül 1924, s. 2.
[72] **A.y.**
[73] **A.y.**

yirmi asırdan beri fitneler ocağı, fesatlar kaynağı olduğunu yüzüne karşı söylesem hakk ve haddimi bilmez mi sayılırım?"[74] diye sorar. Hz. Muhammed'in vaktiyle, Hz. İsa'nın "dipdiri göğe çıktığını" söylemesi dolayısıyla onun sağ olduğuna inanır ve dünyadaki zulümleri anlatır; ümmeti her yerde masumların kanını döker ve Hz. İsa'ya da çeşitli kötülükler yaparlar. Mesela ona "Allah'ın oğlu" der, İncil'e zarar veren kitaplar yazarlar. Zor bir zamanda dünyaya gelip insanlara yardım edeceğine inanılan Hz. İsa'nın dünyayı teşrif için acele etmesini ister.[75] İnsanlığın tahammülü kalmamıştır. Bundan dolayı "ya hemen gel[meli]; veya iki elini âr ve hicap ile iki yüzüne tutarak, hangi katında bulunduğunu bilmediği göklerden kendini esfel-i sâfiline (aşağıların en aşağısı) at[malıdır]!..."[76]

Süleyman Nazif'in Hz. İsa'nın kaleminden yazdığı cevap, 2 Teşrinievvel 1924 tarihli *Vatan*'da yayımlanır. Mektupta, onun henüz doğmadan önce "işkenceli sorgulara" çekildiği, otuz üç yıllık ömrünün acı içinde geçtiği ve göğe yükseldikten sonra da bu durumun değişmediği hatta "ebedî azab"ının başladığı anlatılmaktadır. Hz. İsa, Hz. Musa'nın dinini Hz. Muhammed'e ulaştırmakla görevlendirildiğinden İslâmiyet'in gelişi ile kendi dini bitmiştir.[77] Ümmetinden bazı insanların Hz. Muhammed'e kötü sözler sarf etmeleri, bundan utanmamaları onu yaralar. Çekmeye devam ettiği acıları da ümmetinin yaptıklarına bağlar:

> "Muhammed'e atılmak istenen her ta'riz oku benim yüreğimi deliyor. Burada çektiğim eziyetlerden çoğu o hayâsızların yazdıkları yüzündendir."[78]

9 Teşrinievvel 1924 tarihli *Son Telgraf* dergisinde "Iztırârî Bir Cevap" başlıklı üçüncü yazı yayımlanır. Ermenice, Rumca ve Fransızca gazetelere de taşınan meselenin fazla uzadığını düşünen Süleyman Nazif, halkın artık rahatsız olduğunu

[74] **A.y.**
[75] **A.y.**
[76] **A.y.**
[77] Süleyman Nazif, "Hazreti İsa'nın Cevabı", **Vatan**, 2 Teşrinievvel 1924, s. 2.
[78] **A.y.**

düşünse de bazı noktaları açıklamak ister. Hz. İsa'ya mektup yazmasını doğru bulmayanlar vardır. Fakat Süleyman Nazif, yazdıklarında hiç kimseye hakaret etmediği için bir sakınca görmez. Hz. İsa'ya müracaatı da başka bir çaresi kalmadığındandır. Bosna-Hersek'in ilhakıyla başlayan bölünme sürecinde Avrupa'dan yardım istemiş, alay konusu olmuştur. İslâm âlemi yardım çağrısına gelirken İngiliz ve Fransız askerini de yanında getirmiştir. "İnsanlığın umûmî vicdanı" Süleyman Nazif'e göre "bencil"dir.[79] Bu yüzden insanlıktan umudunu kesip Hz. İsa'ya mektup yazar:

> "Ben yeryüzündeki şu üç mahkemeden istîfâ edemediğimi görünce, tertip ettiğim tabakât-ı murâfaada dördüncü gelen ve -âdetlerin ne garip tesadüfü!– dördüncü kat gökte bulunan Hazreti İsa'ya o mektubu yazdım."[80]

Aslında bir istidânâme olan fakat pul parası vermemek için "mektup" dediği yazıdan aradığını bulamazsa bu defa da "Allah'ın adalet kapısını" çalacaktır. Şayet yine olmazsa İblis'e gidecek olan Süleyman Nazif, onu uyaracaktır:

> "Bana bak!... Galiba sen bunadın. Eski zekâ ve şeytanetin dört, beş asırdan beri görülmüyor. İsa'nın gavurcukları yeryüzünde seni fersah fersah geçtiler. Böyle giderse Hristiyan olmayan dört kavimler gibi, sizin taifeye de bu dünyada ekmek kalmayacak."[81]

Son olarak 11 Teşrinievvel 1924 tarihli *Son Posta* gazetesinde "Açık İstidânâme" başlıklı bir yazı neşredilir. Süleyman Nazif'in "Asliye Mahkemeleri

[79] Süleyman Nazif, "Iztırârî Bir Cevab", **Son Telgraf**, 9 Teşrinievvel 1924, s. 3.
[80] **A.y.**
[81] **A.y.**

Savcılığı Cânib-i Âlîsine" hitap ettiği dilekçede yazar, bazı gazetelerde aleyhinde dava açılmasına yönelik yazılar kaleme alınmasından şikâyet eder. Onlar, İslâm dini ve peygamberi aleyhinde yazılar neşrederken kendisi açık mektubunda belirttiği gibi Hz. İsa'yı küçük yaşlarda öğrenmiş ve aleyhinde tek bir kelime yazmamıştır. Eğer dava edilirse dindaşları tarafından "mücahit" ve "kahraman" olarak anılacaktır fakat bu sıfatlara layık olmadığını düşünür.[82]

Süleyman Nazif, Hz. İsa'ya mektup yazmasının ardından üç yazı daha neşreder. Bunlardan birini Hz. İsa'nın dilinden, Süleyman Nazif'e hak verdiğini söylemek için kaleme alır. Süleyman Nazif, bahsi geçen üçüncü yazıyı, meselenin uzamasından rahatsız olduğunu dile getirmek ve mektubunun sebebini açıklamak için; dördüncüyü ise hakkında dava açılacağını duyduğu için yazar. Ses getiren mesele çeşitli karikatürlerde karşılık bulur.

13 Teşrinievvel 1340 tarihli *Zümrüd-ü Anka*'da neşredilen Ratip Tahir [Burak] karikatüründe elinde bir kâğıt ve kalem tutan Süleyman Nazif, çıplaktır ve sırtında kanatlar bulunmaktadır. Karikatürün altında "Süleyman Nazif Bey üstadımız istidasını takdim ederken" ibaresi okunur:

[82] Süleyman Nazif, "Açık İstidânâme, **Son Telgraf**,11 Teşrinievvel 1924, s. 1.

Karikatür 11. Ratip Tahir, *Zümrüd-ü Anka*, No: 184, 13 Teşrinievvel 1340, s. 2.

Aynı gün *Akbaba*'da "Süleyman Nazif Bey'in Hazret-i İsa'ya Mektubundan Sonra" başlığıyla bir karikatür yayımlanır. Bu defa Florinalı Nâzım, kâtip masasında oturan Süleyman Nazif'in yanına gelerek Hz. İsa'nın adresini ister:

Karikatür 12. Ramiz Gökçe, *Akbaba,* No: 194, 13 Teşrinievvel 1340, s. 2.

Ramiz Gökçe imzalı karikatürde dikkat çeken bir diğer nokta, Florinalı Nâzım'ın "Zeyl-i Makber" için takriz isteyecek olmasıdır.

1.5. Yakup Kadri [Karaosmanoğlu], "Garip Bir Hâlet-i Rûhiye"

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 26 Kanunusani 1925 tarihli *Hâkimiyet-i Milliye*'de neşredilen "Garip Bir Hâlet-i Rûhiye" başlıklı yazısında İstanbul matbuatını çeşitli yönleriyle eleştirir. Matbuat ona göre, '"İlmü'l-maraz-ı ruh' nokta-yı nazarından gayet vâsi' bir tetkik ve tetebbu sahası arz et[mekte]"[83] olmasına rağmen şimdiye kadar ilmî bir araştırmaya konu olarak seçilmemiştir. Bu yüzden İstanbul matbuatını "her türlü enfüsî tesirlerden tecerrüd ederek tamamıyla afakî ve ilmî bir nokta-yı nazardan tetkik etmenin zamanı gel[miştir]."[84]

"Babıali matbuatının ihdas ettiği gayrıtabii vaziyet mahiyetini anla[mak] ve tedbirlerimizi ona göre al[mak]"[85] gerektiğini söyleyen yazar, ilk olarak iftira meselesine dikkati çeker. Devlet aleyhindeki yayınlarda da kullanılan iftiranın sebebi anlaşılmalı ve "tecavüzün mânevî aletleri" ortadan kaldırılmalıdır. Yalana ve nifaka bulaşmış olan matbuatı, ahlâksızlığa iten olgularla ilgilenmek en doğrusudur. Muhalefet eden gazetelerin zaman zaman "taşkınlıklar" yapması da ancak iyi kanunlar, iyi çalışan bir meclis ve iyi işleyen bir devlet ile düzeltilebilir.[86]

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, gazetelerle ilgili konuşulabilecek çok mesele olduğunu ve hepsini yazmanın ciltler gerektireceğini; bu yüzden, burada, yalnızca bir tanesi üzerinde duracağını söyler. Gazeteler, un ve ekmek buhranı konusunda sadece istedikleri haberleri neşretmişlerdir. Yazara göre "Babıali matbuatı aşağı yukarı bir seneden beri bu buhranı kendi iddiaları lehine mütemadiyen istismar etmekte ve hükümet erkânına karşı bunu en kuvvetli bir târiz ve taarruz silahı gibi kullanmakta[dır]."[87] Çünkü Yusuf Akçura'nın arkadaşlarını devreye sokup meseleyi

[83] Yakup Kadri, "Garip Bir Halet-i Ruhiye", **Hâkimiyet-i Milliye**¸ 26 Kanunusani 1925, s. 1.
[84] **A.y.**
[85] **A.y.**
[86] **A.y.**
[87] **A.y.**

halletmesinden sonra "İstanbul matbuatı bulunan çare-yi hal karşısında (…) sükûn ihtiyâr etmiş"[88] ve meselenin çözüme kavuşması ile ilgilenmemiştir.

Yazara göre ekmek ve su buhranının bittiği günlerde matbuat, Beyoğlu'ndaki barları haber yapmayı tercih eder. Mebuslardan ise buhrandan bağımsız bir biçimde sadece giyim kuşamları dolayısıyla bahseder. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, milletvekillerine işlerini yaptıkları için günlerce teşekkür edilsin gibi bir beklenti içinde değilse de millet için önem taşıyan noktalarda haber yapmayan matbuatın giyim kuşamla ilgilenmesini doğru bulmaz ve buhrana dair ortaya konan çarelere münakaşa için dahi yer verilmemesini "şuursuzluk" olarak niteler.[89]

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bu ağır tenkidi cevapsız kalmaz ve yazar, 28 Kanunusani 1925 tarihli *Akşam* gazetesinde "matbuat" yazan bir yumurtanın üzerinde karikatürize edilir:

[88] **A.y.**
[89] **A.y.**

Karikatür 13. İmzasız, *Akşam*, 28 Kanunusani 1925, s. 1.

"Yakup Kadri Bey İstanbul Matbuatına Hücum Ediyor!.." başlığıyla yayımlanan karikatür, yazarın, matbuatın hatalı bulduğu yönlerini kaleme aldığı yazının neşrinden iki gün sonra çizilir. Yaptığı eleştirilerin "hücum" olarak değerlendirildiği karikatürde, yumurtadan çıkmış bir civciv olarak karikatürize edilen Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun üzerinde durduğu kabuğu "pislemesi", "köpek bile

yal yediği kaba pislemez" veya "kestane kabuğundan çıkmış da kabuğunu beğenmemiş" atasözlerini akla getirir.

1.6. Süleyman Nazif, "Yangın Var"

Süleyman Nazif, 1 Nisan 1925'te *Yeni Türk* mecmuasının başyazarlığını yapmaya başlayınca burada günlük meselelere ve edebî konulara dair çeşitli yazıları neşredilir. Beşinci yazısı önemlidir. Çünkü "Yangın Var", dildeki hatalar üzerinedir ve daha sonra bunları açıklamak için yayımlayacağı "Bugünkü Hatalar" başlıklı serinin girişi mahiyetindedir.

Süleyman Nazif'e göre dil, gazetelerde görülmesi mümkün olan "müthiş ve salgın" bir "yangın" ile karşı karşıyadır. Bu yüzden bahsi geçen seride gazetelerin başmakalelerinden "topladığı delillerle" hataları değerlendirecektir.[90]

Süleyman Nazif'in hatalarını sıralamak için seçtiği ilk süreli yayın, başmuharrirliğini yaptığı *Yeni Türk*'tür ve yazar, ilk olarak kendi yazısındaki dil hatalarını konu edinir. Süleyman Nazif'in işe kendinden başlaması, *Akbaba*'da yayımlanan bir karikatürde karşılığını bulur. Yazar, hataları büyüteçle değil, aynayla ararken karikatürize edilir:

[90] Süleyman Nazif, "Bir Günlük Hatalar", **Yeni Türk**, No: 11, 11 Nisan 1341, s. 2.

Karikatür 14. Ramiz Gökçe, *Akbaba*, No: 284, 20 Nisan 1341, s. 2.

Süleyman Nazif, serinin ikinci yazısını[91] *İkdam* gazetesindeki, üçüncü yazısını[92] *Cumhuriyet* gazetesindeki, dördüncü yazısını[93] *Vatan* gazetesindeki, beşinci ve son yazısını[94] ise *Tanin* gazetesindeki hatalar üzerine kurar.

[91] Süleyman Nazif, "Bir Gündeki Hatalar -II-, **Yeni Türk**, No: 12, 12 Nisan 1341/1925, s. 2.
[92] Süleyman Nazif, "Bir Gündeki Hatalar -III-, **Yeni Türk**, No: 14, 14 Nisan 1341/1925, s. 2.
[93] Süleyman Nazif, "Bir Gündeki Hatalar -IV-", **Yeni Türk**, No: 15, 15 Nisan 1341/1925, s. 2.
[94] Süleyman Nazif, "Bir Gündeki Hatalar-V-", **Yeni Türk**, No: 16, 16 Nisan 1341/1925, s. 2.

Süleyman Nazif'e göre gazetelerde lisan tahrip edilmektedir. Hatalar dile zarar verdiği için bunlar "yangın"dır. Gördüğü hataları toplar ve beş makalelik bir seride yayımlar. Böylece hata aramak ve bulduklarına kızmakla ünlenir. Nitekim, yukarıda bahsedilen seriden uzun süre sonra 26 Teşrinisani 1930 tarihli *Akşam* gazetesinde bu özelliğiyle bir yazıya konu olur. Başka bir muharrire ait olmasına rağmen "Ateş İçinde" isimli bir piyes, Süleyman Nazif imzasıyla haber olunca, Hikmet Feridun [Es], "Bu kabil hatalara karşı fevkalâde sinirlenen Süleyman Nazif sağ olsaydı her halde 'Ateş içinde' meselesi için birkaç baston kırardı."[95] der. Zira 11 Nisan 1341 tarihli bir yazıda kendi hizmet ettiği yayının dahi yanlışlarını ortaya koymaktan çekinmemiştir.

1.7. Halide Edip [Adıvar], Amerika Gazetelerindeki Yazıları

17 Kasım 1924 tarihinde Kazım Karabekir, Adnan Adıvar, Ali Fuat Cebesoy ve Rauf Orbay gibi isimlerin öncülüğünde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurulur.[96] Bu süreçte Mustafa Kemal Atatürk tarafından Halide Edip Adıvar'ın dışlandığı gibi birtakım sözlerin etrafa yayılması vb. hadiselerin yazar ve eşi Adnan Adıvar'ın moralini bozduğunu söyleyen İpek Çalışlar'a göre çift, "gerginliğe dayanamadıkları için bir süre yurtdışında yaşamaya karar ver[ir]."[97] Yurtdışına çıkışlarını Orhan Koloğlu, 1998 yılında *Tarih ve Toplum* dergisine yazdığı bir makalede "gönüllü sürgünlük" olarak değerlendirir: "Halide Edip'in 1925-1939 arasında eşi Doktor Adnan (Adıvar) ile birlikte, Terakkiperver Fırka'nın kapatılmasından sonra 15 yıl süren bir gönüllü sürgünlüğü olmuştur."[98]

Halide Edip Adıvar'ın "gönüllü sürgünlük" yıllarına denk gelen 15-20 Ekim 1927 tarihlerinde Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkası İkinci Kongre'sinde *Nutuk*'u okur. *Nutuk*'ta Halide Edip Adıvar'ın Amerikan mandası istediği yönündeki ibareler, yazarın 21 Ekim 1927 tarihli *The Times*'ta Amerikan

[95] Hikmet Feridun, "Süleyman Nazifin ahret muhabirliği.", **Akşam**, 26 Teşrinisani 1930, s. 3.
[96] Selim Gürlevik, "Terakkiperver Cumhuriyet Fıkrası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 46-48.
[97] İpek Çalışlar, **Halide Edib: Biyografisine Sığmayan Kadın**, İstanbul, Everest Yayınları, Mayıs 2010, s. 310-323.
[98] Orhan Koloğlu, "Halide Edip'in Gönüllü Sürgün Yılları", **Tarih ve Toplum**, C. XXX, No: 176, Ağustos 1998, s. 76.

Başkanı Wilson'a gönderilen bildiriyi kendisiyle birlikte paşanın yardımcılarının da imzaladıklarını ve zaten Mustafa Kemal Atatürk'ün de toprak vermemek kaydıyla dış yardım taraftarı olduğunu vurguladığı bir yazı yayımlamasına sebep olur.[99] Yazar, sadece *The Times*'a değil, İnci Enginün'ün belirttiği üzere, "Yurt dışında iken *(...) The Foreign Affairs*, *The Yale Review*, *The Open Court*'a [da] birkaç yazı gönder[ir]."[100] Bunlar Türkiye'de dikkat çeker ve 26 Temmuz 1928 tarihli *Akbaba*'da yayımlanan bir karikatüre konu olur:

Karikatür 15. Ramiz Gökçe, *Akbaba,* No: 587, 26 Temmuz 1928, s. 1.

Karikatürde, "Vatana avdet edemeyen Halide Edip['in], kıymetsiz bir Amerika gazetesine Türk inkılabının büyük büyük kahramanı aleyhinde makaleler

[99] **A.y.**, s. 77-78.
[100] İnci Enginün, **Halide Edip Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1978, s. 400.

yaz[dığı]" söylenir. Bu yönüyle eleştirilen Halide Edip Adıvar, Yusuf Ziya'ya [Ortaç] göre aslında cephede destan yazmış bir kahramandır:

> "Meşrutiyette, sizi sahneye çıkaranlar, birer birer mezara girdiler.. Fakat sizi, evinizden içeri sokmak bile mümkün olmadı! Sanki bütün siyasi hareketler, sizi eğlendirmek için, sizi meşhur etmek için tertip ediliyordu: Hürriyet ilan olundu, Niyazi Bey'in geyiğinden çok sizin isminizi duyduk.. Otuz bir mart vakasında hareket ordusuna girmediniz ama, Nuruosmaniye'deki matbuat kışlasına gönüllü yazıldınız.. Harb-i Umumi çıktı, haydi Suriye'ye.. (…) Bu da kafi gelmeyince, bayramlarda paşa esvabı giyen şımarık çocuklar gibi, külahlandınız, silahlandınız, cebheye gittiniz.. Ah, hele o sizin cebhe destanınızı, kaytan bıyıklı Mehmetçiklerden dinlemeli!.."[101]

Fakat yine Yusuf Ziya Ortaç'a göre vatanın kurtulmasından sonra "işsiz" kalmış; "yeşil cübbe", "çavuşluk", "hitabet", ya da "edebiyat" gibi unsurlarla kandırılamamış, siyasette kendisinden bahsedilmediği için İngiltere'ye gitmiştir.[102] Yusuf Ziya Ortaç'ın "satılmış" olarak nitelendirdiği Halide Edip Adıvar, karikatürde de bahsi geçen yazıları dolayısıyla "Londra'nın sisli havası içinde, beli kırılmış bir yılan gibi kıvrana kıvrana düşman gazetelerine, zehrini dökmeğe başla[mıştır]."[103]

"Düşman gazetelerine" yazdıkları dolayısıyla Yusuf Ziya Ortaç'tan sonra Orhan Seyfi [Orhon] da "öyle şiddetli bir buhran [geçiriyor] ki Amerika gazetelerine makale değil, İstanbul'a tayyare ile beyanname yağdırsa yine sinirlerini yatıştıramayacak."[104] diyerek Halide Edip Adıvar'ı eleştirir. Orhan Seyfi Orhon'a göre yazar, dönmek için "küçük bir davet" bekler fakat bu davet gelmez. Yukarıdaki karikatürde bundan dolayı tren giderken arkasından koşar fakat yetişemez. Nitekim "hıçkırıklarla kabaran göğsü"nü yurt dışındaki gazetelerde boşaltır.[105] Zira *Milliyet* gazetesinde Halide Edip Adıvar'ın yurt dışında yazdığı bu makalelerin "kin, garaz ve ihtiras" ile dolu olduğu söylenir:

---

[101] Yusuf Ziya, "Halide Edip Hanıma", **İkdam**, 24 Temmuz 1928, s. 3.
[102] **A.y.**
[103] **A.y.**
[104] Orhan Seyfi, "Halide Hanım Buhran Geçiriyor!", **Milliyet**¸ 25 Temmuz 1928, s. 3.
[105] **A.y.**

> "İnsanın ruhunu kin, garaz ve ihtiras bürüyünce tam manasıyla kör olur. Artık hakikat de güneş de onun için karanlıktır. (…) Filhakika bu aralık Halide Edip Hanım Türk inkılap ve istiklali vekâyi'ini tahrif eder mahiyette, bilhassa Amerika gazetelerine bir seri makale yazmakla meşgul bulunur."[106]

Amerikan gazetelerindeki yazıları "Türk terbiyesi" ile yetişmiş birinin kaleme almış olmasından dolayı duyduğu üzüntüyü belirten yazar, bir önceki akşam Mustafa Kemal Atatürk saray balkonunda bulunduğu sırada "coşkulu" tezahüratlar yapan bir vapurun yanaştığını söyler.[107] Bu sırada Paşa'ya, Halide Edip Adıvar'ın makalesi hakkındaki fikirlerini sorar. Mustafa Kemal Atatürk, yazılara önem vermez: "-A canım, böyle şeylere de ehemmiyet verilir mi? İt ürür kervan yürür."[108]

Halide Edip Adıvar, "gönüllü sürgünlük" yıllarında kaleme aldığı aleyhteki yazılarından dolayı yurtta çeşitli isimler tarafından eleştirilir. Mustafa Kemal Atatürk, Halide Edip Adıvar'ın söylediklerini önemsemediğini "İt ürür kervan yürür." atasözüyle ifade eder. Bu atasözü, Mahmud imzalı yazının neşrinden iki gün sonra yayımlanan ve yukarıda verilen 26 Temmuz 1928 tarihli karikatürün alt yazısında aynen yer alır.

1.8. Nâzım Hikmet [Ran], "Putları Yıkıyoruz"

Sabiha Sertel, *Roman Gibi: Anılar* isimli kitabında Nâzım Hikmet Ran ile çalıştığı günlerden şu hatırayı nakleder:

> "Musahhih Nâzım Hikmet, masasında yazıları tashih ediyordu. 'Resimli Ay' edipler, yazarlar arasında 'Eserlerinizi Nasıl Yazarsınız' başlıklı bir anket açmıştı. O, ankete gelen cevapları okuyor, mürettip hatalarını düzeltiyordu. Ben de masamda çalışıyordum. Nâzım, Abdülhak Hâmid'in, Halit Ziya'nın cevaplarını okuduktan sonra, hiddetle kalemini elinden attı:

[106] Mahmud [Nedim Soydan], "Kin, Garaz ve İhtirasla Dolu Bir Ruh", **Milliyet**, 24 Temmuz 1928, s. 1.
[107] **A.y.**
[108] **A.y.**

> - Bunların hangisi milli edip? dedi. 'Kimi tek konu olarak dış âlemi, kimi sadece içinde yaşadığı burjuva çevresinin çürük tiplerini veriyor. Bu memlekette halk yok mu, işçi, köylü yok mu? Efendiler, bu konularla hiç ilgili değildir. Gerçekleri görmek istemiyorlar. Bu putları kırmak lâzım.'"[109]

Sabiha Sertel'in anlatımına göre *Resimli Ay*'ın anketine gönderilen cevapların tashihini yaparken okudukları yüzünden öfkelenen Nâzım Hikmet Ran, o gün lüzum gördüğü üzere putları kırmaya Haziran 1929'da *Resimli Ay*'da yayımlanan "Putları Yıkıyoruz: Apdülhak Hâmit: No1" başlıklı yazısıyla başlar.

Nâzım Hikmet Ran, bir ay önce Mahmut Yesari'nin *Geceleyin Sokaklar* adlı romanını tenkit eden bir yazı kaleme almıştır. "Putları Yıkıyoruz: Apdülhak Hâmit: No1"de bu yazısını hatırlatır ve "Mahmut Yesari'yi biz başka lisanlara korkmadan tercüme edebiliriz, onun yazısı bundan hiçbir şey kaybetmez."[110] der. Amacı, yapacağı kıyas için bir unsur ortaya koymaktır.

> "Halbuki, Dahii âzâm (?) Aptülhak Hâmit Bey de dahil olmak üzere, kaç yazıcımız böyle bir imtihandan geçebilir? (…)
>
> Dâhii âzâmın en kuvvetli yazısını başka bir dile çevirin, bakın nasıl sırıtır. Başka bir dile değil, hatta bugün konuştuğumuz Türkçeye tercüme edin, bakın dahinin dehası nasıl sabun köpüğü gibi dağılıveriyor."[111]

Nâzım Hikmet Ran'a göre eseri başka bir dile hatta o gün konuşulan Türkçeye tercüme edildiğinde dehası sabun köpüğü gibi dağılacak olan Abdülhak Hâmit [Tarhan], okuyucuların "kafasına zorla mıhlanan putlardan biri[dir]."[112] İddiasına "Abdülhak Hamid Bey dâhî-i âzâm mıdır? Edebiyatta dâhi diye kime derler?" [113] sorularıyla devam eden Nâzım Hikmet Ran'a göre Abdülhak Hâmit Tarhan'ı devrinin önemli bir edebiyatçısı olarak kabul etmek haklı bir

[109] Sabiha Sertel, **Roman Gibi: Anılar**, İstanbul, Ant Yayınları, 1969, s. 120.
[110] Nazım Hikmet, "Putları Yıkıyoruz: Apdülhak Hâmit: No1", **Resimli Ay**, Haziran 1929, s. 24-25.
[111] **A.y.**
[112] **A.y.**, s. 25.
[113] **A.y.**

değerlendirmedir. Ancak ona "dâhi-i âzâm" denmesi "zararlı" bir haldir ve bu, her şeyden önce şairin kullandığı dil ile ilgilidir. O günlerde dahi anlaşılmayan bir şair, sonraki yıllarda tarihe karışması gerekirken "dâhi" olarak tanıtılırsa "edebiyat tarihi tahrif"[114] edilmiş olur. Zira Abdülhak Hâmit Tarhan, "dâhi-i âzâm değildir."[115] Hatta dâhi bile değildir. Asıl dâhilerle mesela Shakespeare yahut Racine ile karşılaştırıldığında Abdülhak Hâmit Tarhan'ın onları taklit ettiğini ve kendinden hiçbir şey katmadığını görmek mümkündür. Bir şairin dâhi olarak kabul edilebilmesini, yaşadığı döneme ait özellikleri diğer uluslara ulaşabilecek şekilde ifade edebilmesine bağlayan Nâzım Hikmet Ran, bunu gerçekleştiremeyen Abdülhak "Hamid Bey devri için yeni, kuvvetli bir Osmanlı şairidir işte o kadar."[116] der ve hakiki dehayı bulmak için sahte dehaları, kafamıza zorla dikilen putları yık[mayı]"[117] önerir.

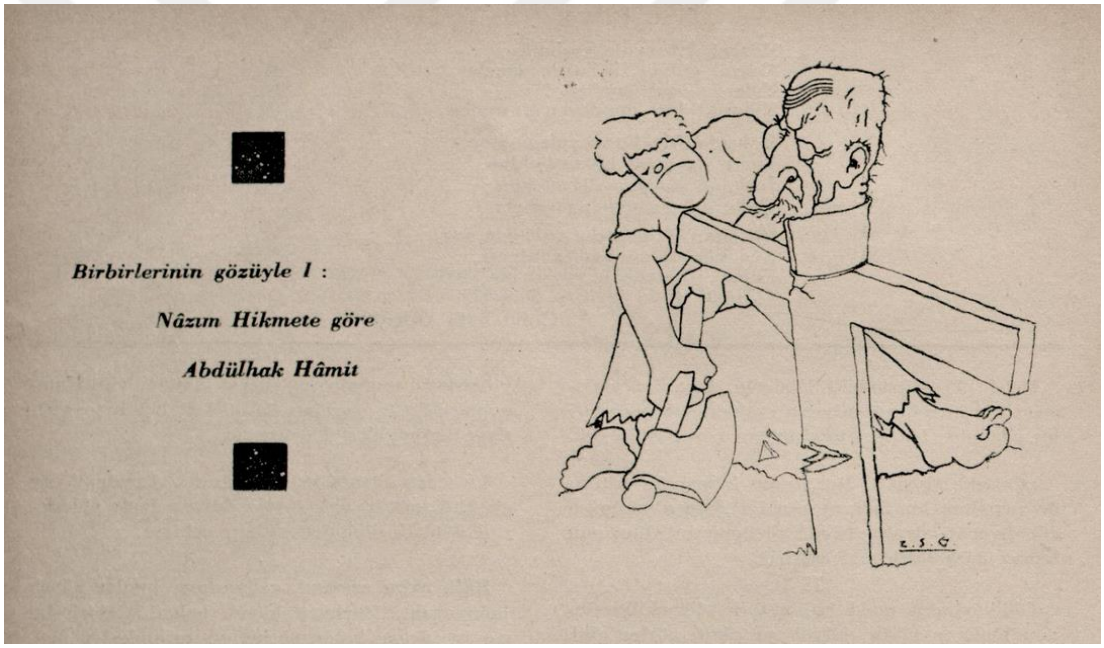
Şairin bu yazısı, büyük yankı uyandırır ve pek çok kişinin dâhil olacağı uzun bir tartışmanın başlangıcı olur. Aslında derginin aynı sayısında Mehmet Zekeriya'nın [Sertel] "Putları Yıkıyoruz" başlıklı bir yazısı vardır ve yazar; Nâzım Hikmet Ran'a benzer şekilde bazı ediplerin putlaştırıldığından bahisle Türk gençlerini yanlış putlara tapmaktan kurtarmak gerektiğini söylemektedir.[118] Bu yolda ilk hedef, Abdülhak Hâmit Tarhan'dır.

> "Abdülhak Hamid Bey, alelâde bir şair olduğu halde, birbirlerini methederek yükseltmek yolunu tutan eski ediplerimiz, kendi kendilerine verdikleri muhtelif sıfatlar arasında Abdülhak Hamid'e dâhi, biraz sonra da dâhi-i azam adını vermişlerdir. Sonra bu sıfat etrafında o kadar çok propaganda yapılmıştır ki hepimiz anlamadan, tetkike lüzum görmeden onun dehasını kabul etmişizdir."[119]

Öyleyse kime "dâhi" denileceği önemlidir. Mehmet Zekeriya Sertel, bundan dolayı dâhilik kavramını sorgular ve Abdülhak Hâmit Tarhan'ın etrafında çeşitli

[114] **A.y.**
[115] **A.y.**
[116] **A.y.**, s. 37.
[117] **A.y.**
[118] Mehmet Zekeriya, "Putları Yıkıyoruz", **Resimli Ay**, Haziran 1929, s. 32.
[119] **A.y.**

sorulara cevap arar: Dâhiliğe layık olmak için bir eser yazmış mıdır, yazdıkları başka bir lisana tercüme edilmiş midir, günümüz okuyucuları onu anlayabiliyor mudur, yarınki nesil eserlerini okuyacak mıdır, bir dâhi kendi ulusunun çok daha dışına taşması gerekirken dar bir çerçevede varlığını sürdürebilecek midir…[120] Dâhilerin sahip olması gereken özellikleri Abdülhak Hâmit Tarhan'da bulamayan Mehmet Zekeriya Sertel, ona bu sıfatı verenlerin Abdülhak Hâmit Tarhan'ı da, Türk milletini de kandırdığını söyler.[121] Çünkü "Hamid Osmanlı lisânını iyi kullanan bir şairimizdir. Edebiyatımıza büyük hizmetleri vardır. Şiirde inkılâp yapmıştır. Bunları kabul ediyoruz. Fakat işte o kadar."[122]

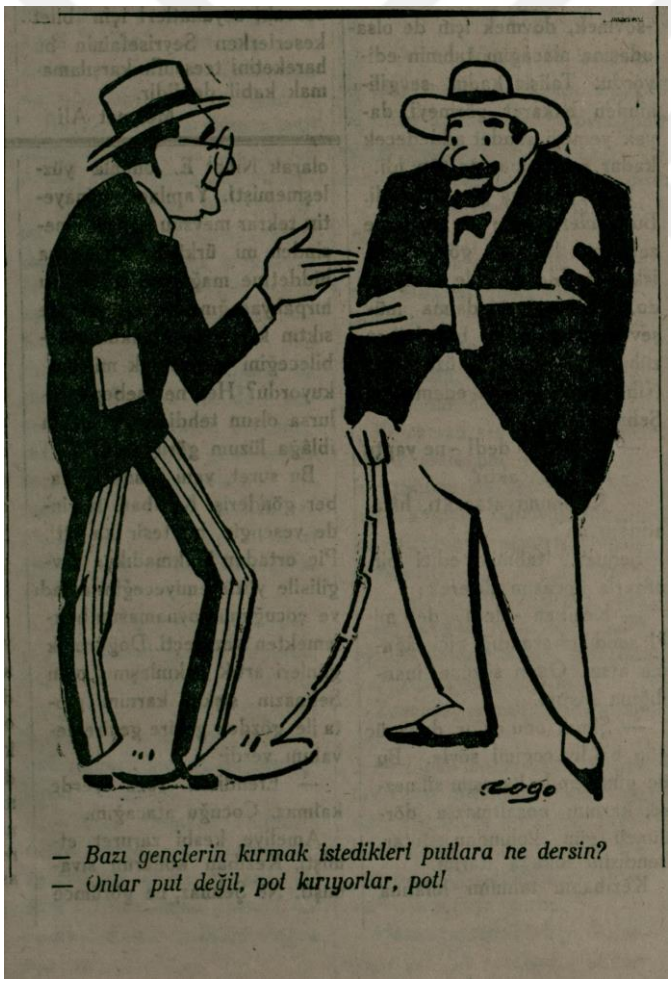
Karikatür 16. Z.S.G., *Gündüz*, No: 7, 15 Birinciteşrin 1936, s. 202.

Yukarıdaki 15 Birinciteşrin 1936 tarihli karikatürde Abdülhak Hâmit Tarhan'ın put, Nâzım Hikmet Ran'ın ise elinde baltayla onu devirmeye çalışan bir kişi olarak çizilmesine sebep olan kampanyanın temel sorularından Abdülhak Hâmit Tarhan'ın dâhi olup olmadığı üzerine Peyami Safa da *Hareket*'te bir yazı kaleme alır. Ona göre Abdülhak Hâmit Tarhan, büyük bir şairdir fakat yeni nesil Dante,

[120] **A.y.**
[121] **A.y.**
[122] **A.y.**

Shakespeare, Cervantes, Goethe, Byron gibi isimlerin yanına Abdülhak Hâmit Tarhan'ı koymaz; şaire Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif, Ali Ekrem [Bolayır] kadar inanmaz. Dâhiliğinde yalnızca Florinalı Nâzım ısrarcı davranabilir.[123] "Edebiyat tarihinde bir dahii azam yoksada bir Abdülhak Hamit daima vardır. Bunu münakaşa etme[k]"[124] gereksizdir ama yine de putlar yıkılmalıdır.[125]

Abdülhak Hâmit Tarhan'ın bir put olduğu ve yıkılması gerektiği görüşü giderek yaygınlaşırken Zogo imzalı bir karikatürde, "put" ve "pot" kelimeleriyle bu durum eleştirilir.

Karikatür 17. Zogo, *Son Saat*, 11 Temmuz 1929, s. 3.

[123] Peyami Safa, "Hamit Dahi midir", **Hareket**, 7 Haziran 1929, s. 2.
[124] **A.y.**
[125] **A.y.**

Peyami Safa'dan sonra meseleye Yakup Kadri Karaosmanoğlu da dâhil olur ve 30 Mayıs 1929 tarihli *Milliyet*'te neşredilen yazısında "bin beladan arta kal[an]"[126] yeni neslin "Ekmek yerine saman karışık hamurla beslen[diklerini]"[127] ve "Babı Ali gündelik matbuatının ısmarlama harp edebiyatından başka bir şey oku[yamadıklarını]"[128] söyler.

Bu yazı üzerine Nâzım Hikmet Ran'ın "Taarruzlar[ına] başlıca hedef olan büyük edibimiz"[129] Yakup Kadri Karaosmanoğlu ile 27 Haziran 1929 tarihinde *İkdam* gazetesi bir görüşme yapar. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Nâzım Hikmet Ran ve Mehmet Zekeriya Sertel'in başını çektiği "Putları Yıkalım" kampanyası dolayısıyla başlayan münakaşaya girmek istememesine rağmen, kendisini tartışmanın içinde bulur. "Bunlar şeref, şöhret, isim sahiplerine omuz vurmakla, ayak takımını teşkil ettikleri matbuat âleminde bir an dikkati kendilerine celbetmeğe çabalıyorlar."[130] diyerek Abdülhak Hâmit Tarhan'ı yıkmak isteyenleri küçümser. Amaçları yalnızca dikkat çekmek olanların bu girişimini anlamsız bulur.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na göre, "(…) sırasıyla, büyük Abdülhak Hâmide, Ahmet Haşime ve Falih Rıfkıya karşı da aynı gayz ile hırlayan[lar]"[131] şimdi kendisine de taarruz etmektedirler. Oysa halk Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nu "çok eski ve samimî bir dert ortağı olarak tanır."[132] "Memleketin en felâketli günlerinde, düşman süngüleri arasında kendilerile nasıl konuştuğu[nu] hatırla[r]."[133] Bundan dolayı "sürü"nün[134] halk nezdinde kendisinin bulunduğu yere bir zarar getiremeyeceklerinden emindir. Dolayısıyla ne söylenirse söylensin onlarla bir kalem münakaşasına girişmeyecektir. Zaten "küfürden başka söyleyecek sözleri olmayan bu gibilerle hangi haysiyet sahibi muharrir münakaşaya razı olabilir?"[135]

---

[126] Yakup Kadri, "Bir Millî kütüphane", **Milliyet**, 30 Mayıs 1929, s. 1.
[127] **A.y.**
[128] **A.y.**
[129] İmzasız, "Yakup Kadri Bey diyorki", **İkdam**, 27 Haziran 1929, s. 1.
[130] **A.y.**
[131] **A.y.**, s. 3.
[132] **A.y.**, s. 1.
[133] **A.y.**
[134] **A.y.**
[135] **A.y.**

Nâzım Hikmet Ran, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun mülakattaki bazı sözlerine cevaben bir şiir kaleme alır. Konuşma tarzı eleştirilen Nâzım Hikmet Ran, kelimelerde bile asaletten hoşlanmamaktadır:

"Behey!
Kara maça bey!
Sen şiirin asil kamusuyla konuşuyorsun,
ben asaletten anlamam
Şapka çıkarmam konuştuğun dile,
düşmanıyım asaletin
kelimelerde bile"[136]

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, küfürlü konuştuğu gerekçesiyle eleştirdiği Nâzım Hikmet Ran'ın sabıkasını ve komünist oluşunu ima ederek şunları söylemiştir:

"Bazıları ipten ve kazıktan kurtulmuş kaşerli sabıkalılardır. Bunların içinde öyleleri varmış ki, daha yirmi beş yaşına basmadan hayatlarının en güzel çağını zindan köşelerinde çürütmüşlerdir.

Bir kısmı ise komünist Çekalarının türk ırkdaşlarımızın kanı ile bulanmış ellerini öpmeyi ve onlara dair kasideler terennüm etmeyi bir maişet vasıtası haline koymuşlardır"[137]

Nâzım Hikmet Ran, cevaben yazdığı şiirinde

[136] Nazım Hikmet, "Cevap", **Resimli Ay**, Temmuz 1929, s. 25.
[137] İmzasız, Yakup Kadri Bey diyorki, s. 1.

"bilirim
beni uykumda boğmak için
bekliyorsun geceyi.
Ben ki bileklerinde tel kelepçeyi
bir altın bilezik gibi taşımışım,
ben ki ilmikleri sabunlu iplere bakıp
kıllı ensemi kaşımışım,
tehdidine pabuç
bırakır mıyım hiç?"[138]

mısralarıyla bu sözlere de karşılık verir.

İlk hedefi bir şair olan "Putları Yıkıyoruz" kampanyası aleyhindeki gruba Ahmet Hâşim, 5 Haziran 1929 tarihli *İkdam*'da neşredilen yazısıyla girer. Dâhilerin her zaman düşmanları olduğunu söyleyen şair, Victor Hugo'yu örnek verir ve hakkında kaleme alınan olumsuz yazıların bir kütüphaneyi doldurabileceğini söyler.[139] Beş gün sonra yayımlanan ikinci yazısında ortalama zekânın anlayamadığı şeylere düşman olduğundan bahisle

> "Mutasavvıt zekâ, anlayamadığı işlerin düşmanıdır. Onun için ekser dâhiler birer deli, birer şarlatan, birer mücrim sıfatıyla orta zekânın husumetine kurban gittiler.
>
> (…)
>
> Fakat çok geçmeden anlaşıldı ki, o delilerin her biri kendi sahasında bir nebî idi."[140]

der. Bu fikirden hareketle Abdülhak Hâmit Tarhan'ın da düşmanlarının olmasını tabii karşılayan Ahmet Hâşim, sözü Nâzım Hikmet Ran'a getirir ve "İsimlerini yeni

[138] Nazım Hikmet, "Cevap", s. 25.
[139] Ahmet Haşim, "Şairler", **İkdam**, 5 Haziran 1929, s. 1.
[140] Ahmet Haşim, "Gülünebilir", **İkdam**, 10 Haziran 1929, s. 1.

işitmiye başladığımız yeni ediplerin en kabiliyetlisi serbest nazımla şiir yazan"[141] Nâzım Hikmet Ran'dır fakat o da "geçenlerde intihar eden, Bolşevik şairi Mayakovski'yi taklid"[142] etmektedir hükmüyle yazısını bitirir.

Nâzım Hikmet Ran, Ahmet Hâşim'e cevaben *Resimli Ay*'da "Cevap: No2" başlıklı bir şiir yayımlar ve eleştirilere cevap vermeye, hitap ettikleri zümrelerin farklı olduğunu söyleyerek başlar:

"Ben,
ne köprü altında yatan,
ne de atlas yakalı sarhoş
sofralarında
saz çalıp Arabistan fıstığı satan-
-ların
şairiyim;
topraktan, ateşten ve demirden
hayatı yaratan
-ların
şairiyim
ben."[143]

Ayrıca bir mülâkatta Nâzım Hikmet Ran'ın "835 Satır" isimli şiirinden bahsederken "Proleter nedir" diye soran Ahmet Hâşim'in o "kuşu" çalıştığı demir yolunda çok önceden "yolduğunu" söyler:

"İki serseri var:
İkinci serseri
yolumun üstünde duruyor
ve soruyor
bana:
"P R O L E T E R"
dediğimin
ne biçim kuş

[141] **A.y.**
[142] **A.y.**
[143] Nazım Hikmet, "Cevap No:2", **Resimli Ay,** 2 Eylül 1930, s. 10.

olduğunu?"

Anlaşılan
Bağdadî şaklaban
unutmuş,
Mösyö bilmem kimle beraber
Adana-Mersin hattında o kuşu yolduğunu."[144]

Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Ahmet Hâşim, bu şekilde Nâzım Hikmet Ran ile çatışırken Mehmet Zekeriya Sertel bir yazı ile Abdülhak Hâmit Tarhan'ı savunanların aslında olması gerektiği biçimde şaire sahip çıkmadıklarını söyler:

> "Onun dehâsına inananlar ve ona put gibi tapanlar, putlarının yıkılması önünde harekete geçecek, onu müdafaa edecekler sandık. Hattâ Abdülhak Hamid Bey kendisinin müdâfaa edilmesini gençlere havale ettiğini söyleyerek, onu sevenleri harekete davet etti. Buna rağmen Yunus Nadi Bey'le Florinalı Nazım Bey'den başka hiç kimse Abdülhak Hamid Bey'i müdafaaya cesaret edemedi."[145]

Mehmet Zekeriya Sertel'e göre Yunus Nadi [Abalıoğlu] ve Florinalı Nâzım hariç gençlik Abdülhak Hâmit Tarhan'ı müdafaa etmek istemez çünkü onlar şairi eski nesil gibi okumaz, anlamaz, tapmaz dolayısıyla dehâsına inanmaz. Burada anılan Yunus Nadi Abalıoğlu'nun 9 Haziran 1929 tarihli *Cumhuriyet*'te neşredilen yazısında meseleyi "Abdülhak Hâmit B. hakkında ulu orta ileriye atılmış nazik ve nankör bir iddia!"[146] olarak değerlendirmesidir. Zira dâhilik şairin kendisinin değil, onu sevenlerin tercihidir. Dolayısıyla putları yıkma girişimiyle Abdülhak Hâmit Tarhan'ın dâhi olmadığını ispata çalışmak beyhudedir.[147] Ayrıca Yunus Nadi Abalıoğlu'nun "Abdülhak Hâmit Bey['in] dâhi veya değil her halde büyük bir Türk edibi"[148] olduğunu söylemesi kısmen, Mehmet Zekeriya Sertel'in görüşlerine

[144] **A.y.**
[145] Mehmet Zekeriya, "Hâmidi müdafaa edenler", **Resimli Ay**, Temmuz 1929, s. 33.
[146] Yunus Nadi, "Abdülhak Hâmit B. hakkında ulu orta ileriye atılmış nazik ve nankör bir iddia!", **Cumhuriyet**, 9 Haziran 1929, s. 1.
[147] **A.y.**
[148] **A.y.**

uygundur. Zira o da Abdülhak Hâmit Tarhan'ın dâhi olduğunda değil, şair olduğunda ısrarcıdır.[149]

Abdülhak Hâmit Tarhan etrafındaki tartışmalar bitmeden Nâzım Hikmet Ran başka "putlar" ile ilgili yazılar yazmaya başlar. Nitekim Ratip Tahir Burak'ın Ağustos 1929 tarihli karikatüründeki kompozisyon ve "Edebiyat mezarlığında bir vak'a" ibaresinden meselenin Abdülhak Hâmit Tarhan ile sınırlı kalmayacağı ve Nâzım Hikmet Ran'ın yıkmak istediği "putlar" yaşarken sanatlarının "ölü" olarak değerlendirildiği anlaşılır.

Karikatür 18. Ratip Tahir, *Resimli Ay*, No: 6, Ağustos 1929, s. 4.

Abdülhak Hâmit Tarhan'dan sonra sıra Mehmet Emin'e [Yurdakul] gelir. Nâzım Hikmet Ran, *Resimli Ay*'ın Temmuz sayısında yayımlanan "Putları Yıkıyoruz No2: Mehmet Emin Beyfendi" başlıklı yazısında, önceki yazısında olduğu gibi

[149] Mehmet Zekeriya, "Hâmidi müdafaa edenler", s. 33.

eleştirilerine dil meselesinden başlar ve Mehmet Emin Yurdakul'un her şeyden önce uydurma bir Türkçe kullanması dolayısıyla "millî şair" unvanını hak etmediğini söyler. Böylece "(…) daha hayattayken ölü şairler arasına katılıver[en]"[150] Mehmet Emin Yurdakul'un milleti derinden etkileyen herhangi bir olayla alakalı tek bir şiir bırakamamış olması da onun bu unvana layık olmadığını göstermektedir:

> "Sultan Hamid devrinde de yaşıyan bu şairin, Tevfik Fikretin sis şiri, Namık Kemalin birçok yazıları kadar olsun, istipdada karşı haykıran ve dillere destan olan hangi yazısı vardır? Millî şair olduğu iddia edilen Emin bey, hangi yazısıyla Ziya paşa kadar olsun Emperyalizme dost olanlara hücum etmiş, ve en nihayet hangi yazısı, Kemalettin Kâminin İzmir Kapılarında isimli küçük şiiri kadar son mücadelenin destanı olmuştur? Filhakika son istihlâs mücadelesinde 'Aydın Kızları, gibi filân şiirler yazmıştır, fakat bunların hangisi unutulmamıştır?"[151]

Nâzım Hikmet Ran'ın bu yazısına *İkdam*'da yayımlanan "Putlar Nasıl Kırılır" başlıklı yazısı ile itiraz eden Hamdullah Suphi [Tanrıöver], Mehmet Emin Yurdakul'a yapılan saldırıları onun "Türke milliyet veren bir şair"[152] olmasına bağlar. Dinlerde putların yıkılmasının akabinde yenilerinin dikildiği gibi, Abdülhak Hâmit Tarhan ile Mehmet Emin Yurdakul'u kırmak isteyen bu grubun da onların yerine başkalarını yani "Bolşevik dininin putları[nı]" dikecek olmalarından korkmaktadır. Fakat putların milleti hâlâ hayatta olduğu için onları kırmak ve yerlerine yenilerini dikmek hayli zor olacaktır.[153] Hamdullah Suphi Tanrıöver'e göre putları kırma kampanyasını başlayan Nâzım Hikmet Ran, "Ecnebî elile haşhaş yutturulmuş bir çocuk[tur]." Ecnebiler ise harp günlerinde vatandan kaçanlardır:

---

[150] Nazım Hikmet, "Putları Yıkıyoruz No2: Mehmet Emin Beyfendi", **Resimli Ay**, Temmuz 1929, s. 21, 38.
[151] **A.y.**
[152] Hamdullah Suphi, "Putlar Nasıl Kırılır", **İkdam**, 7 Temmuz 1929, s. 1.
[153] **A.y.**

"Memleketin harp günlerinde topraklarımız istilâ altında iken, memleketin bütün delikanlıları harp cephelerine damarlarındaki kanı getirirken, vazife saatinde devlet bütçesinden iğfal ile aldıkları paralarla Bolşevik topraklarına kaçanlar, yani asker ve vatan kaçakları, her kandan ziyade Türk kanına bulaşmış kızıl lokma ile beslenenler."[154]

Nâzım Hikmet Ran, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Ahmet Hâşim'den sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver'e de bir şiirle cevap verir. Üç numaralı hicvine "putları yıkıyoruz" kampanyalarına karşı gelenlerin hücumlarından bahisle başlar. Sonra Hamdullah Suphi Tanrıöver'e dönerek onu kavgaya çağırır:

"Efendiler,
ikinizle teker teker
paylaştık kozumuzu!
Şimdi sıra onun,
gelsin o!!

Gel.
Sen:
itlerini öne itip
karanlıkta yol kesen
hatip!!!"[155]

Fakat şiirin ilerleyen kısımlarında aralarında bedensel olarak farklar bulunduğu için kavga çağrısından vazgeçer. Nâzım Hikmet Ran'a göre düşmanın dişli olanıyla savaşmak asildir oysa şiirin başlığında da belirttiği gibi Hamdullah Suphi Tanrıöver "komik bir âdem"dir:

[154] **A.y.**, s. 3.
[155] Nazım Hikmet, "Cevap No 3 : Bir Komik Âdem", **835 Satır**, İstanbul, Adam Yayınları, 1988, s. 237.

"Sen:
Beşinci Mehmedin saltanatını,
(…)

doldurup torbana
sıska sırtında taşıyorsun…
Torbanı doldurmak için yaşıyorsun.
Bana gelince
ben:
geniş omuzlarımda dimdik bir kelle taşıyorum.

(…)

Sen...
Hayır...
Seninle böyle konuşmak istemem...
Hem,
ben ki yegâne asaleti
dişli düşmanla boğuşmakta bulanım,
seninle boğuşmak istemem..
Sen bir komik âdemsin
Portakal Oğlu zâdemsin"[156]

Nâzım Hikmet Ran ile Hamdullah Suphi Tanrıöver'in arasında gerçekleşen bu kalem kavgası Ratip Tahir Burak'ın ilgisini çeker. Yukarıda da değinildiği üzere, Nâzım Hikmet Ran'ın karşısına önce Yakup Kadri Karaosmanoğlu çıkar. Karikatürde hayli zayıf çizilmiş olan yazar, Ratip Tahir Burak'a göre "nakavut" olmuştur. Burada yazara tutulan kâğıdın *İkdam* gazetesi olması da ilgi çekicidir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, şair karşısında direnemeyince yerine Hamdullah Suphi Tanrıöver geçer. Kavganın, aralarına yeni katılan isimle edebiyat ekseninden çıkıp politikaya karışıp karışmayacağı merak konusu olduğu için karikatür "EDEBİYATMI, POLİTİKAMI, NE MÜNAKAŞASI OLDUĞU BELLİ OLMAYAN HADİSE" üst başlığıyla verilir. Karikatürün bir diğer önemli özelliği kavganın başında, *Hareket*'teki "Hamit Dahi midir" başlıklı yazısında putların

[156] **A.e.**, s. 327-239.

yıkılması gerektiğini ifade eden Peyami Safa'nın da şairin sırtını sıvazlarken çizilmiş olmasıdır. Böylece taraflar açık bir biçimde karikatürden okunabilmektedir:

Karikatür 19. Ratip Tahir, *Resimli Ay*, Ağustos 1929, s. 4.

Hamdullah Suphi Tanrıöver ile beraber, başkanı olduğu Türk Ocağı'nın gençleri de kavgaya dâhil olurlar. Gençler meselenin edebiyatı aştığını, siyasi bir özellik kazandığını düşünür ve protesto için bir toplantı düzenlerler:

> "Son zamanlarda mahdut bir kısım matbuata, zahiren edebiyat münakaşası şeklinde ve (putları kırıyoruz) unvanı altında yapılan ve hakikatta edebiyat maskesi altında sakladıkları komünizm ruhunu asil Türk gençliğine aşılamağa uğraşan ve bu hareketi Türk gençliğine mal etmek küstahlığından çekinmiyen neşriyatı protesto için (…)"[157]

[157] İmzasız, "Ocakta Dünkü İçtima", **İkdam**, 9 Temmuz 1929, s. 1.

9 Temmuz 1929 tarihli *İkdam* gazetesinde bahsi geçen toplantının haberi yapılır. "Dün ocakta toplanan yüzlerce genç heyecanlı nutuklar irat ederek millî putları kırmak isteyenleri tel'in ettiler"[158] notu eklenerek sunulan haberde detaylar yer alır. Buna göre gençler Türk Ocağı'nda Mehmet Emin Yurdakul ile karşılaşırlar. Ardından Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Hamdullah Suphi Tanrıöver de onlara katılır. Habere göre üç buçukta başlayıp altıya kadar süren toplantıda asil hislere sahip vatanperverler ve hatiplik noktasında da başarılı yaklaşık yirmi konuşmacı söz alır. Vatana hizmeti bulunanlara nankörlük edilemeyeceği ve yabancıların putlarının vatana dikilemeyeceği söylenir.[159] Söz alan gençler ise toplantının amaçlarını açıkladıktan sonra aleyhinde konuşulan isimleri savundukları konuşmalar yaparlar. Onların Nâzım Hikmet Ran ve taraftarlarının sandığı kadar yalnız olmadıklarını, vatanları tarafından sevilen adamlar olduklarını ifade ederler.[160]

> "Büyük şair Abdülhak Hâmit, saçlarını millî heyecan ile ağartan temiz ve asil Mehmet Emin, nihayet memleketin, san'atkâr kaleminden vatanî yazılar aldığı ve istikbal için de alacağı genç ve milliyetçi nasirimiz Yakup Kadri… Bunlar bizim hissimiz ve kalbimizdir. Onlara uzatılan her mütecaviz kalemi ve eli kırmak bizim borcumuzdur."[161]

Gençlerin "mütecaviz kalem" olarak değerlendirdikleri isimlerden biri olan Mehmet Zekeriya Sertel, kampanyanın henüz başında iken sahip olduğu fikirleri *Resimli Ay*'ın Ağustos nüshasında bulunan "Putları Niçin Kırıyoruz" başlıklı yazısında da savunmaya devam eder. Ona göre milletlerin ülkülerini ve hülyalarını tamamıyla temsil eden edebiyatçılar bundan dolayı mukaddes kabul edilir ve putlaştırılırlar. Fakat bazıları böyle bir temsil kuvvetine sahip olamamalarına rağmen kendilerini put ilan ederler. Dolayısıyla sahtedirler. Abdülhak Hâmit Tarhan ve Mehmet Emin Yurdakul, milletin ülkü ve hülyalarını sanatlarında yansıtamamış

[158] **A.y.**
[159] **A.y.**
[160] **A.y.**
[161] **A.y.**

sahte putlardandır. Ayrıca yeni fikir ve cereyanların yaygınlaşması için de yıkılmaları şarttır:

> "Çünkü cemiyetin fikirlerini temsil ettiklerini iddia eden sahte putlar, bu fikirlerin tahaccür etmesine sebep olurlar. İnsanlar artık bu sahte putların kutsiyetlerine hâlel verebilecek her türlü yeni fikir ve cereyanları reddetmeye meylederler. Halbuki cemiyetin terakkisi için, yeni fikirlere ve yeni cereyanlara ihtiyaç vardır. Bu yeni fikir ve cereyanlara inkişaf imkânı verebilmek için bu tahaccür etmiş fikir ve sanat putlarını ortadan kaldırmak baş gösterir. O vakit insanların kendi fikir ve hayallerini temsil edemediğine kâni oldukları sahte putları devirip, yeni fikirlere yol açarlar." [162]

Mehmet Zekeriya Sertel'e göre Abdülhak Hâmit Tarhan, ülkü ve hülyalarımızı temsil etme kudretini taşımamaktadır. Türkçe lisan bile kullanamayan Mehmet Emin Yurdakul ise bizim hislerimizi ifade etmekten uzaktır. Bunlar etrafında düşünüldüğünde putların yıkılmaması için çaba göstermek tuhaftır.[163] "Gençliği tahrik eden Hamdullah Suphi ve Yakup Kadri Beyler, kendi saltanatlarının da yıkılacağından korktu[kları]"[164] için kampanyaya karşı çıkmışlardır. Zira "Emin Bey'in millî bir şair olmadığına Hamdullah Suphi Bey de muteriftir ve bunu vaktiyle *Servet-i Fünun*'da neşrettiği bir makalede tesbit de etmiştir."[165] Fakat Mehmet Emin Yurdakul'un yanında bulunanlar, kendi varlıklarını koruyabilmek için onu müdafaa etmek zorunda kalmışlardır.

Resimli Ay'ın Mayıs 1929 sayısında bir kitap tenkidiyle başlayan mesele, Nâzım Hikmet Ran'ın önce Abdülhak Hâmit Tarhan ve ardından Mehmet Emin Yurdakul hakkında yazdıklarıyla devam eder. Aynı dergide Mehmet Zekeriya Sertel, *Hürriyet* gazetesinde Peyami Safa, Nâzım Hikmet Ran'ın görüşlerini destekleyici yazılar kaleme alırlar. Mesele daha sonra Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ahmet Hâşim ve Hamdullah Suphi Tanrıöver'e temas eder. Çeşitli mülakatlar ve yazılar *Son*

[162] Mehmet Zekeriya, "Putları Niçin Kırıyoruz", **Resimli Ay**, Ağustos 1929, s. 1.
[163] **A.y.**
[164] **A.y.**
[165] **A.y.**

Saat, *İkdam* ve *Milliyet* gibi gazetelerde çıkar. Nâzım Hikmet Ran bunlara cevaben şiirler kaleme alır. Tüm bunlarla birlikte karikatüristler de konuyu çeşitli yönleriyle ele aldıkları karikatürleriyle kavganın bir parçası olurlar.

1.9. Florinalı Nâzım, "Türk Şiir Kralı"

Karikatür 20. İmzasız, *Yedigün*, No: 97, 16 İkincikanun 1935, s. 3.

Yüzünün fotoğrafının yerleştirildiği yukarıdaki karikatürde Florinalı Nâzım; elinde enstrüman, başında taç ve heykeli andıran gövdesi pelerinle çizilmiştir.

Karikatürdeki "Şiir kıralı" unvanının hikâyesi Beşir Ayvazoğlu'na göre Florinalı Nâzım'ın "*Milliyet* gazetesinin ilan sayfasında Maarif Vekili'ne hitaben açık bir mektup yayımlayarak Türk edebiyatının büyük üstadı İbnülemin Mahmud Kemal'in (…) *Son Asır Türk Şairleri* adlı eserinin tamamlanması için gereken tahsisatın niçin verilmediğini sorması üzerine başlar."[166] Çünkü Yusuf Ziya Ortaç, açık mektubunun ardından şairin artık ölülerle yetinmediğini, onlardan karşılık

[166] Beşir Ayvazoğlu, **Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nâzım ve Şaşaalı Edebî Hayatı**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007, s. 30.

bulamayınca "dirilerle uğraşmağa" başladığını söyler ve "toprak üstündeki dünyeviler, acaba üstada ne söyliyecekler?..."[167] diye sorar. Florinalı Nâzım, Yusuf Ziya Ortaç'a "kâinatça tanınmış bir sima"[168] imzasıyla yazdığı cevapta "Dünyevîler" arasında "en yüksek ve kıymet tanır şahsiyetleri[n]"[169] kendisi hakkındaki görüşlerini aktarır. Abdülhak Hâmit Tarhan ve Samipaşazade Sezai'ye göre "Büyük bir şair[dir]."[170] Ayrıca, Halit Ziya [Uşaklıgil], Cenap Şahabettin gibi isimler de şairi beğenmektedirler.[171]

Florinalı Nâzım'ın "bütün üdeba, şüara, fusaha" tarafından "büyük bir şair" olarak değerlendirilmesi "Pazar Ola Hasan Bey Diyor Ki" köşesinde işlenir. Buna göre Florinalı Nâzım'ın "büyük bir şair" olduğu çok defa tekrar edildiği için artık benimsenmiştir:

Karikatür 21. İmzasız, *Son Posta*, 19 Eylül 1932, s. 2.

Peyami Safa, "bütün üdeba, şuara, fusaha"dan farklı olarak yayımlanması için 31 lira 80 kuruş verdiği yazısının *Cumhuriyet*'in son sayfalarında "tıraş bıçağı" ilanlarının altında çıkması ve böylece "matbuata hizmet" rekoru kırmasından bahisle Florinalı Nâzım'la alay eder. Ayrıca Florinalı Nâzım'ı "büyük şair" ilan eden isimlerin güzellik yarışmalarında da jüri olarak bulunmaları dolayısıyla sözlerinin güvenilirliğini de sorgular. Netice olarak "Florina'lı Nazım Bey'in bu yüksek edebî

[167] Akbaba, "Ustura Faaliyette", **Cumhuriyet,** 8 Eylül 1932, s. 3.
[168] Florina'lı Nâzım B., "Türk edebiyatı tarihi için KIYMETLERİ (EDEBÎ) VE (ÇOK EHEMMİYETLİ) HATIRALAR", **Cumhuriyet,** 12 Eylül 1932, s. 8.
[169] **A.y.**
[170] **A.y.**
[171] **A.y.**

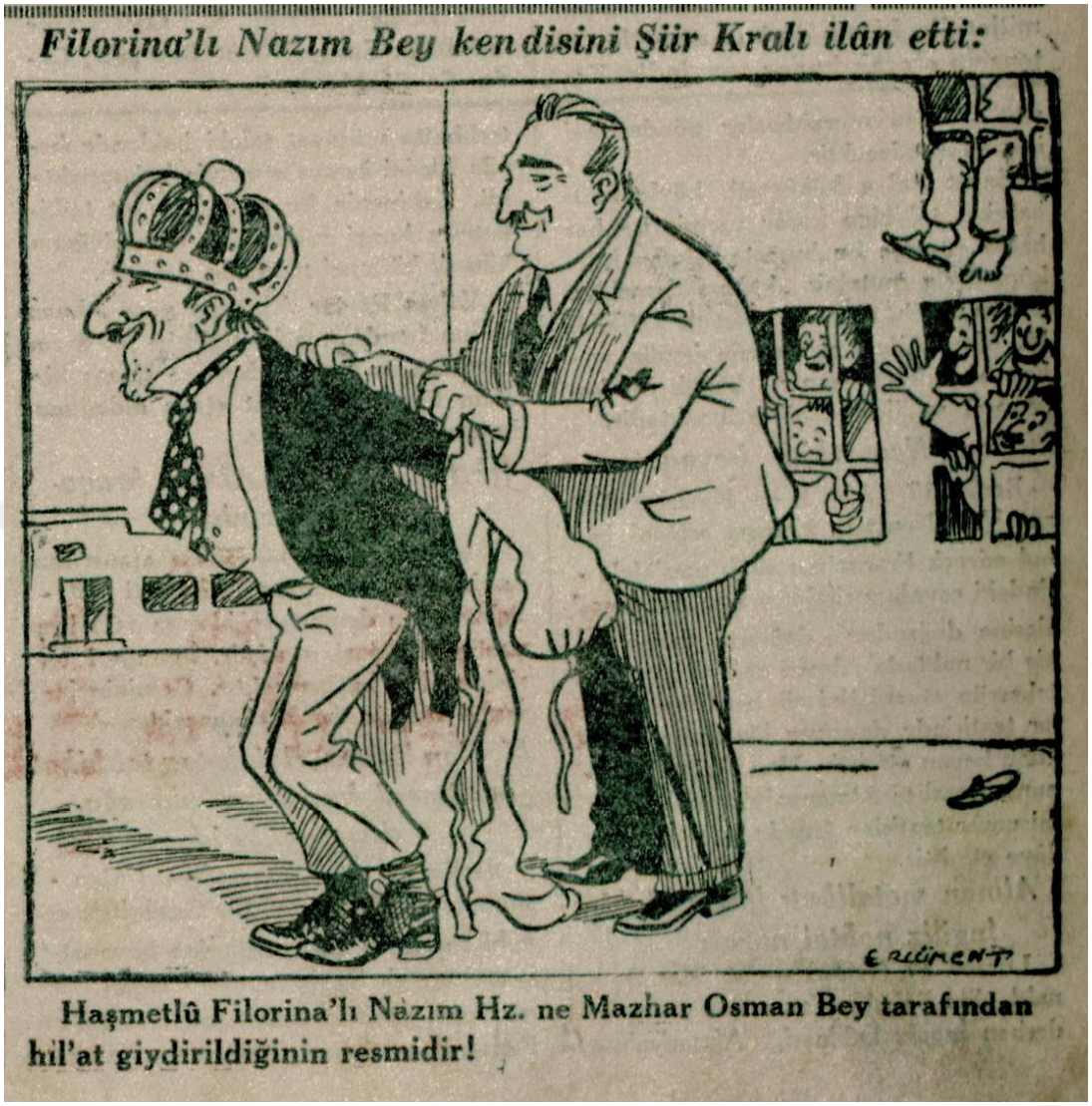
salâhiyetlere dayanamayarak, şimdi kendi kendisini 'Şiir Kralı' ilan etmesini tabiî bulalım"[172] der. Peyami Safa'nın bu teklifinin ardından Florinalı Nâzım, cevaben bir mektup yazar. 17 Eylül 1932 tarihli *Cumhuriyet*'te yayımlanan mektupta bu sıfatı "hakkı" olmasa da kabul ettiğini söyler:

> "Matbuat âlemimizde mümtaz bir siması bulunan güzide şahsiyetimiz tarafından bana lâyık görülen (Şiir kralı) namını, -hakkım ve liyakatim olmasa da – güzel bir teşbihinizin muvaffakiyetli bir tevcihi ile üzerime konan bu edebî ikbal hümasını ürkütmek ve kaçırmak istemedim.
>
> Ve ileride edebiyat tarihimizde, mevki alacak bu yeni unvanı bana veren kıymetli şahsiyetinize karşı, benim tarafımdan vaki (ebedî bir cemile ve şükran nişanesi olarak, bugünden itibaren yazılarımın altına (Türk Şiir Kralı) namını, -hakîkî bir liyakatimi ifade etsin, etmesin – teberrüken ve memnunen yazmağa başladım."[173]

Peyami Safa, yaptığı teklifi ciddiye alarak bu tarihten itibaren imzasına "Türk Şiir Kralı" unvanını ekleyen Florinalı Nâzım'a kral tacını giydirmesi için Mazhar Osman'ı [Usman] uygun görür.[174] Mazhar Osman Usman, çeşitli hastanelerin ruh ve sinir hastalıkları bölümünde görev yapan ve Türkiye'de psikiyatrinin gelişmesinde önemli katkıları olan "ilk medyatik" doktordur.[175] Peyami Safa'nın doktor tercihi bu bakımdan anlamlıdır ve hemen karşılığını bulur. Bir gün sonra 18 Eylül 1932 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan Ercüment imzalı karikatürde Mazhar Osman Usman, Florinalı Nâzım'a hil'at giydirmektedir:

---

[172] Peyami Safa, "Florina'lı Nazım Beye biat", **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1932, s. 3.
[173] Akt. Peyami Safa, "Florina'lı kendini Kral ilân ediyor!", **Cumhuriyet,** 17 Eylül 1932, s. 3.
[174] **A.y.**
[175] Şahap Erkoç, "MAZHAR OSMAN ve TÜRK PSİKİYATRİSİ", **MAZHAR OSMAN ve DÖNEMİ: mecnunları, mekanları, dostları**, İstanbul, Argos İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Ticaret A.Ş., 2006, s. 3-4.

Karikatür 22. Ercüment, *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1932, s. 1.

"Şiir kralı" Florinalı Nâzım, bundan sonra genellikle tâcı ile birlikte karikatürize edilir. Orhan Ural, 11 Nisan 1936 tarihli karikatüründe şiir yazan Florinalı Nâzım'ın tâcını ve uzun konuşmalarını hatırlatan usturasını çizmeyi ihmal etmez. Şairin, hayat sigortası yapmak isteyen memura ölümsüz olduğunu söylemesi de dikkat çeker:

Karikatür 23. Orhan Ural, *Karikatür*, No: 15, 11 Nisan 1936, s. 8.

1937 yılında *Son Posta*'nın mizah köşesinde "Florinalı Nazımla Bir Mülakat" başlığı altında yayımlanan karikatüründe de şairin tâcı unutulmamış, ayrıca bir âsâ da çizilmiştir. Bununla birlikte mülakattan anlaşılır ki üzerinde oturduğu çuvallarda kendine ait yazılar vardır. Çuvalların çokluğu onun ne kadar velut olduğunu da gösterir niteliktedir:

Karikatür 24. İmzasız, *Son Posta*, 27 Kanunusani 1937, s. 7.

1939 yılında Ramiz tarafından "Hâdiseler Karşısında" karikatürize edilen Florinalı Nâzım, yine aynı objeleri elinde tutar. Ayrıca şairin kendine olan güvenini göstermek için başı belirgin şekilde dik çizilmiştir:

Karikatür 25. Ramiz, *Karikatür*, No: 173, 20 Nisan 1939, s. 5.

Böylece Florinalı Nâzım'ın İbnülemin Mahmut Kemal İnal'a yazdığı bir açık mektuptan sonra Yusuf Ziya Ortaç ve Peyami Safa gibi isimlerin araya girmesi ile

kendisini "şiir kralı" ilan etmesi, basında konuşulan ve alaya alınan bir konu hâline gelirken karikatüristlere de bolca malzeme olduğu görülür.

1.10. Necip Fazıl Kısakürek, *Tohum* ve *Bir Adam Yaratmak*

Muhsin Ertuğrul, bir akşam yemeği sırasında piyes yazmak istediği hâlde henüz böyle bir denemesi bulunmayan Necip Fazıl Kısakürek'e neden piyes yazmadığını sorunca yazarın içinde "gömülü yatan hasrete dokun[ur]."[176] Böylece Necip Fazıl Kısakürek, tiyatroya eser teslimi için kısa bir zaman kalmış olmasına rağmen *Tohum*'u[177] kaleme almaya başlar:

> "Büyük sandığımız hadiselere bazan ne küçük dürtüşler yol açar. O dakikada şehir tiyatrosuna bir eser teslim edebilmek için ancak 20 gün kalmıştı. Bu yakınlık bana birdenbire her şeyden fazla iştah vermeğe başladı. Sahne, yalnız çıplak dört köşesile değil, içindeki aktörün şahsiyetile de bizi büyülediği için eserle onu yaşatacak aktör arasında peşin bir nişanlanma yapmadan işe başlayamazdım. Ertuğrul Muhsin'le bir iki kelime konuştuktan sonra odama kapandım. (17) günlük bir çalışma sonunda (Tohum)u bitirdim."[178]

Necip Fazıl Kısakürek'in kısa sürede yazdığı ve 1935 yılında neşrettiği *Tohum* adlı piyesi, *Bâbıâli*'de anlattıklarına göre "soylu bir Maraşlının" hikâyesidir:

> "Millî Kurtuluş Hareketini ilk defa ve hususî plânda başlatan Maraş, aile kökünün bağlı olduğu bu son ve sâf Müslümanlık ve Türklük yatağına ait bir kahramanlık destanı… Avrupa'da okumuş ve Avrupayı bütün dış tesellileri ve iç

[176] Necip Fazıl Kısakürek, "Tohum", **Türk Tiyatrosu,** S.61, 26 Teşrinievvel 1935, s. 1.
[177] Necip Fazıl Kısakürek, **Tohum**, İstanbul, Semih Lûtfi Kitapevi, 1935, 88 s.
[178] **A.y.**

bunalımlariyle aydın bir Batılıdan daha iyi tanımış soylu bir Maraşlının ruhçuluk aksiyonu ve maddeye ruhla karşı çıkma hamlesi…"[179]

Konusunu Maraş'tan alan *Tohum* hakkında Ziyad Talha'nın aktardığına göre henüz temsiline başlanmadan önce birbirini tutmayan pek çok yorum yapılmış ve "Çok güzel bir eser [ve] kıymetsiz bir piyes de[nmiş]. Bazıları boş bir mevzuu, perdeler arasında rabıta yok, diğer kısım ise eser olarak çok kıymetli bir piyes"[180] olarak değerlendirmiştir. Ziyad Talha'nın yazısının ardından Hüseyin Cahit Yalçın'ın bir yazısı neşredilir. O, eserin zorluğuna vurgu yapar. Hüseyin Cahit Yalçın'a göre "Yazması da, oynaması da, seyretmesi, anlaması ve zevk alması da zor bir eser[dir]."[181] Selami İzzet Sedes ise piyesi, Şehir Tiyatrosu'nda oynanacak kadar "büyük bir eser" olarak görmez. "Tohum, amatör sahneleri için mükemmel bir eserdir."[182] Bu yüzden "Halkevi temsil kollarında oynanmalıdır."[183]

Eseri başarılı bulanlar da vardır. Mesela Cahit Sıtkı Tarancı'ya göre '"Tohum' 'Ben ve Ötesi' şairinin bu günkü edebiyatımızın temel taşlarından biri olduğunu kabul etmekte tereddüde düşenleri bu yersiz tereddütlerinden kurtaracak"[184] niteliktedir. Refik Ahmet Sevengil, Necip Fazıl Kısakürek'in şiirde çok başarılı olduğunu *Tohum*'dan önce de fark etmiştir. Fakat eseri izledikten sonra nesir alanında da güzel eserler neşredeceğine inanmaya başlar.[185]

İyi ve kötü yönleriyle pek çok yazıya konu olan eser, Cemal Nadir Güler'e de malzeme olur. Piyesin tartışıldığı günlerde *Akşam* gazetesinde yayımlanan "Nasıl ölmek istiyorlar?" serisinde Necip Fazıl Kısakürek de çizilir. Serinin dokuzuncu

---

[179] Necip Fazıl Kısakürek, **Bâbıâli,** İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1985, s. 231.
[180] Ziyad Talha, "Tohum", **Zaman**, 3 Teşrinisani 1935, s. 4.
[181] Hüseyin Cahit Yalçın, "Tohum", **Fikir Hareketleri**, No: 107, 9 Teşrinisani 1935, s. 43.
[182] Selami İzzet Sedes, "TOHUM", **Türk Edebiyatında Necip Fazıl Kısakürek,** Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, İstanbul, Ağrı Yayınları, s. 245. (**Türk Tiyatro Dergisi**, No: 62, 1 Teşrinisani 1935.)
[183] **A. y.**
[184] Cahit Sıtkı Tarancı, "Necip Fazıl ve Piyesi", **Kurun**, 4 Teşrinisani 1935, s. 3.
[185] "Türk şiirine en iyi dozu ve en güzel sesi getirme yolundaki heyecanlı çırpınışlarını alâka ve zevkle takip eder, şiirlerinden tad duyardım; Türk nesrinin en güzel örneklerini de gene bu kalemden bekliyebileceğimize, Tohum piyesini Şehir tiyatrosu sahnesinde görüp dinledikten sonra inandım." (Refik Ahmet Sevengil, "Tohum", **Kurun**", 1 İkinciteşrin 1935, s. 3.)

karikatürüne göre Şehir Tiyatroları'nda bahsi geçen piyes oynanmaktadır. Kapıda büyük bir kalabalık vardır ve Necip Fazıl Kısakürek seyircilerin arasında kalmıştır:

Karikatür 26. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 5 Teşrinisani 1935, s. 1.

Karikatürde tiyatronun önünü seyircilerle dolduran piyes, Abdurrahman Şen'e göre aslında beklenen ilgiyi görmez. Necip Fazıl Kısakürek, bundan dolayı başka bir piyes kaleme alır:

> "Kültür dünyasından çok olumlu tepkiler alan Tohum, aynı ilgi ve beğeniyi seyirciden göremeyince ve kısa zamanda perdelerini kapatmak zorunda kalınca; oyunculuğunu takdir ettiği Muhsin Ertuğrul'un adını da ziyan ettiğine inanan Necip Fazıl oturur, hem onun, hem de kendisinin adını kurtarmak için daha iddialı bir eser yazar. Bir Adam Yaratmak… Oyun uzun süre kapalı gişe oynar…"[186]

Necip Fazıl Kısakürek, *Bir Adam Yaratmak*[187] ile amacına ulaşır. Çünkü Selçuk Milar'a göre piyes, öncekini "aşmış ve çok gerilerde bırakmıştır."[188] Ayrıca *Akşam*'da yayımlanan imzasız bir yazıda "gişelerin önü[nün] harb zamanındaki fırınların önü derecesinde kalabalık"[189] olduğu söylenir. Öyle ki "Genel direktörler [bile] localarda, perterde yer bulam[azlar]."[190] Yurtta ilgiyle karşılanan eser, 6 Mart'ta kaldırılacak fakat yabancı milletlerde temsil devam edecektir.[191] Dolayısıyla tercüme edilecektir. Yusuf Ziya Ortaç "Olur" şiirinde bu mevzuya değinir:

> "Geçende "Necip Fazıl" bir adam yarattı ki
> Kaç yüz dile çevrildi, anlatsam masal olur"[192]

İlk piyesiyle istediği başarıyı yakalayamasa da *Bir Adam Yaratmak* ile amacına ulaşan Necip Fazıl Kısakürek, Ramiz'e göre "kudretini" piyesleriyle gösterir:

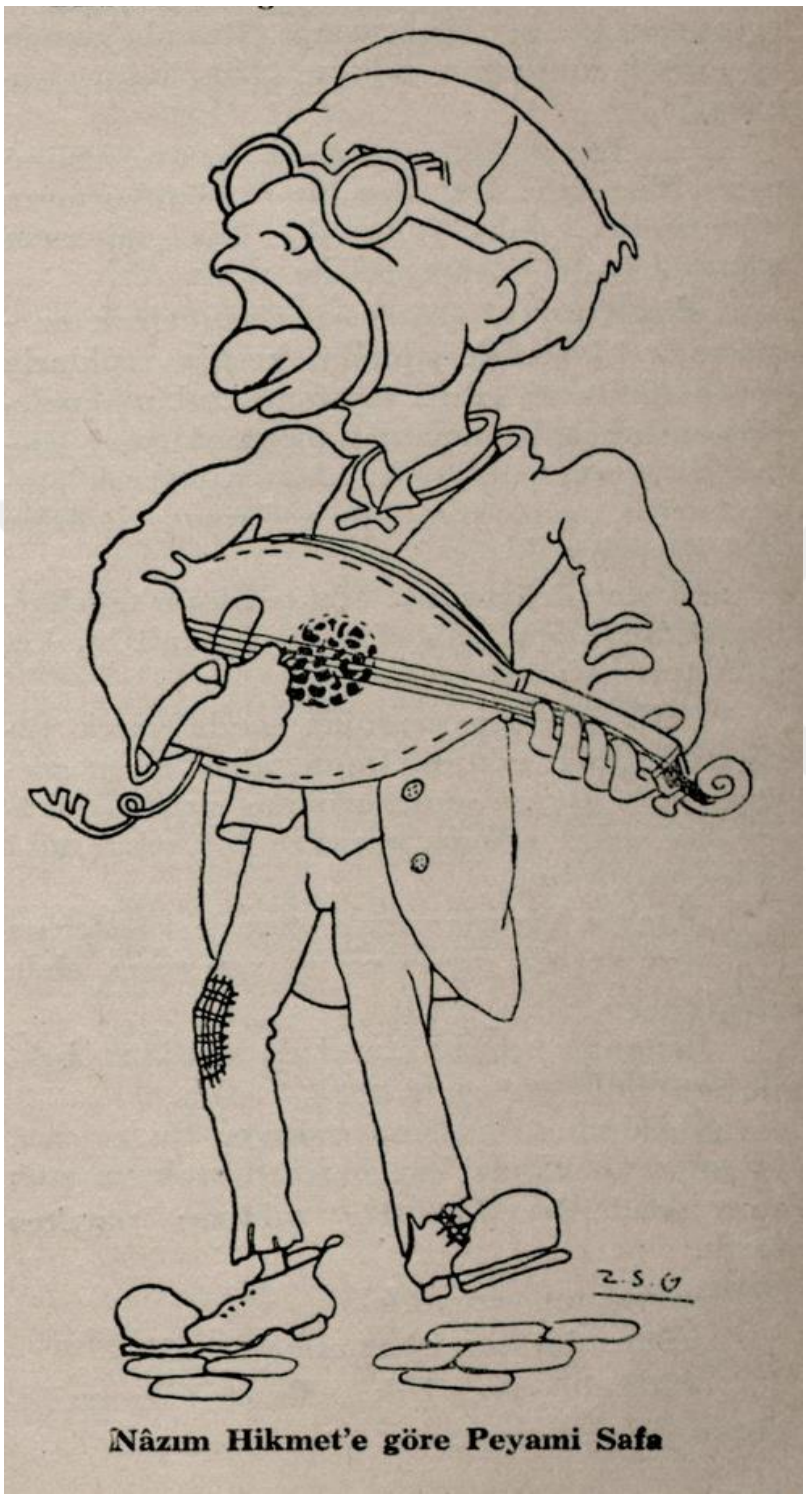
[186] Abdurrahman Şen, "Tiyatro ve Sinemada Necip Fazıl Kısakürek", **Necip Fazıl Armağanı**, Haz. Mustafa Miyasoğlu, İstanbul, Marifet Yayınları, 1996, s. 37.
[187] Necip Fazıl Kısakürek, **Bir Adam Yaratmak**, İstanbul, Semih Lûtfi Kitapevi, 1938, 101 s.
[188] Selçuk Milar, "Necip Fazıl'ın İkinci Eseri", **Türk Tiyatrosu**, No: 85, 1 İkincikanun 1938, s. 4.
[189] İmzasız, "İyi Eser", **Akşam,** 5 Mart 1938, s. 1.
[190] **A.y.**
[191] İmzasız, "Bir Adam Yaratmak", **Akşam,** 5 Mart 1938, s. 2.
[192] **Necip Fazıl Kısakürek,** Ed. Mehmet Nuri Şahin ve Mehmet Çetin, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008, s. 491.

Karikatür 27. Ramiz, *Karikatür*, No: 116, 17 Mart 1938, s. 7.

1.11. Nâzım Hikmet Ran, "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri"

15 İkinciteşrin 1936 tarihinde *Güneş* mecmuasında Z.S.G. imzalı bir karikatür yayımlanır.

Karikatür 28. Z.S.G., *Güneş*, No: 8, 15 İkinciteşrin 1936, s. 221.

Dizi aşınmış pantolonuyla ud çalan kişi "Nâzım Hikmet'e göre Peyami Safa'dır" ve Z.S.G., karikatürün ilhamını Nâzım Hikmet Ran'ın "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" başlıklı şiirinden almıştır. Ancak bu karikatür ve dolayısıyla burada anılan "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" başlıklı şiirin arkasında, dostlukla başlayıp düşmanlığa dönen bir ilişkinin hikâyesi bulunmaktadır.

1924 yılında Moskova'dan Türkiye'ye dönen Nâzım Hikmet Ran, *Aydınlık* dergisinde yayımlanan bazı şiir ve yazıları dolayısıyla yargılanır ve hapis cezası alır. Hapse girmemek için Sovyetler Birliği'ne kaçan şair, 1928 yılında aftan yararlanmak amacıyla Türkiye'ye döner fakat Hopa'da yakalanıp tutuklanır.[193] *İslâm Ansiklopedisi*'nde yer alan bilgiye göre "Peyami Safa, *Cumhuriyet*'in edebiyat sayfasını yönetmeye başladığı günlerde (…) tutuklanan Nâzım Hikmet'in affedilmesini sağlamak için onun 'Yanardağ' şiirini yayımla[r]. Ancak gazete ertesi gün bu şiirin ve altındaki imzanın kendi görüşleriyle hiçbir alâkasının bulunmadığına dair bir açıklama yap[ar]."[194] Peyami Safa'yı rahatsız eden bu açıklama, onun gazeteden ayrılmasına sebep olur. Böylece iki edibin bir süre devam edecek yakınlaşma süreçleri başlar.

Peyami Safa ve Nâzım Hikmet Ran çeşitli tartışmalarda aynı safta yer alır, birbirlerinin eserlerini öven yazılar kaleme alırlar. Peyami Safa'nın, "Ben Nazım'ı iddialarından uzaklaştığı yerlerde seviyorum ve her nazariyeyi hattâ kendi iddiasını bile inkâr eden 'E e e e e y t' diye attığı naralarda buluyorum."[195] diyerek övdüğü şairin kaleminden de yazar için benzer ifadeleri okumak mümkündür. Mesela Şubat 1930 tarihli *Resimli Ay*'da Nâzım Hikmet Ran, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'ndan övgüyle bahseder. Eserin bir önceki edebiyat nesliyle kıyaslanamayacak kadar duygu dolu olduğunu, güçlü ruh tahlilleri içerdiğini ve "yeni" özellikler barındırdığını yazar:

[193] Hatice Bildirici, "Peyami ve Nâzım", **Hece: Bir Tereddüdün Aydını Peyami Safa**, Özel Sayı, No: 29, Ocak 2015, s. 357.
[194] Beşir Ayvazoğlu, "Safa, Peyami", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018, C. XXXV, s. 437.
[195] Akt. Ergun Göze, **Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1969, s. 108.

"Ben, Peyamî'nin bu son romanını üç def'a okudum. Otuz def'a daha okuyabilirim ve okuyacağım.

(…)

Hayranım…

9 uncu Hariciye Koğuşu'nu, Çalıkuşu'na ağlayanların anlaması kabil değildir. 9. Hariciye Koğuşu, on bin, yüz bin, bir milyon satılırdı. Eğer ızdırabı, azabı ve neşeyi coşkun bir ciddiyetle duyan öz ve halis halk kitleleri okuma ve yazma bilselerdi.."[196]

Eserin ve dolayısıyla Peyami Safa'nın başarılı olması Mehmet Zekeriya Sertel'e göre yakınlaşmalarının başlangıcında önemli bir etkendir, zira Nâzım Hikmet Ran'da yazarı kendi tarafına çekmek isteği uyandırır. Mehmet Zekeriya Sertel, *Hatırladıklarım* adlı eserinde Nâzım Hikmet Ran'ın bu noktadaki uğraşına dikkat çeker:

"Nâzım, daha çok komünizmi yaymak ve etrafındakileri komünizme kazandırmak meraklısıydı. Onun için tartışmaların en önemli ve devamlı konusu komünizmdi. Bu konu, Peyami Safa'yı çileden çıkarıyordu. Peyami çok zeki ve çok kabiliyetli bir gençti. O sırada Fatih Harbiye romanıyla edebiyat âleminde dikkat çekmişti. Nâzım, onu davaya kazandırmaya çok önem veriyordu. Onun bütün itiraz ve hırçınlıklarına bir peygamber sabrıyla katlanır, onu inandırmaya çalışırdı."[197]

Fakat Peyami Safa, komünizm taraftarı değildir. Hatta Mehmet Zekeriya Sertel'e göre "(…) Nâzım'ı komünizmden caydırmaya çalışı[r]."[198] Şaire dair sevdiği şeylerden bahsederken de bu düşüncesini ortaya koyar; materyalistliğinin yerine onun ardında gizlediği başka özelliklerine dikkat çeker:

[196] Akt., **a.e.**, s. 96-97.
[197] Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000, s. 142.
[198] **A.e.**, s. 143.

> "Ben onun materyalist, nikbin, müstehzi, hatta bazen kaba müstehzi bir nikap altında gizlenen coşkun, lirik, melankolik, sancılı, bedbin, meçhule ve imkânsızlığa âşık, daima isyankâr ve her malikiyetten sonra daha fazlasını isteyen büyük ve namütenahi arsızlığı için seviyorum…"[199]

Peyami Safa ile Nâzım Hikmet Ran'ın birbirlerine karşı sarf ettikleri övgü dolu sözler, *Tan* gazetesindeki köşe yazılarında küçük eleştiriler hâlini alır. Beşir Ayvazoğlu, "İki yazarın aynı sayfada önce ima yoluyla birbirini eleştirmesi[nin] daha sonra büyük bir kavgaya dönüştü[ğünü]"[200] söyler. Nâzım Hikmet Ran, "gazino entelektüeli"[201] dediği Peyami Safa'yı "düşman" olarak görmeye başlar:

> "Yıllandıkça güzelliği, tadı artmaz çok kez! Çok kez tersine olur, yılların içinde durgun su gibi kurtlanır, yosunlanır, tortulanır. Bunun için de düşmanların büyüğü çok kez eski dosttan çıkar. Eski dost düşman olur."[202]

Nâzım Hikmet Ran, böyle yazılar yazmakla yetinmeyip o sıralarda yazarın Nurullah Ataç'la içinde bulundukları tartışmaya da dâhil olur ve 17 Haziran 1935 tarihli *Tan* gazetesinde "Ben kendi payıma münekkitten yanayım." diyerek Peyami Safa'ya karşı Nurullah Ataç'ın yanında yer alır. Peyami Safa, beş gün sonra 23 Haziran 1935 tarihli *Tan* gazetesinde Nâzım Hikmet Ran'ın adını zikretmeden bazı insanların kendileri gibi olmadıklarını, hep başkalarına ve başkalarının düşüncelerine bağlı kaldıklarını, dolayısıyla onların sistemin bir parçası olduklarını yazar.[203] Ergun Göze'ye göre burada "Nazım Hikmet'i cepheden vuran yalnız onun şahsiyetini hedef tutan bir tavır yoktur."[204] Peyami Safa "bütün sürü adamlarını yani komünistleri

[199] Akt., Göze, **a.g.e.**, s. 109.
[200] Ayvazoğlu, **a.g.y.**, s. 437.
[201] Orhan Selim, "Eski 'Dost," **Tan**, 10 Haziran 1935, s. 2.
[202] **A.y.**
[203] Peyami Safa, "Sürü Adamı", **Tan**, 23 Haziran 1935, s. 2.
[204] Göze, **a.g.e.**, s. 146-147.

hedef olarak almıştı[r].”[205] Ardından Nâzım Hikmet Ran, yazara “küçük adam” der. Böylece kalem münakaşasında küfre varıldığını düşünen Peyami Safa, “Yine Zaruri Cevap” başlıklı yazısında “Bizde münakaşaların kavgaya ve fikrin küfre tereddi etmesinden ne kadar tiksindiğimi, bu sütunlardaki son fıkralarıma kadar birçok yazılarımda belirtmekten geri kalmadım.”[206] sözleriyle rahatsızlığını dile getirir. Peyami Safa, kavgayı Nâzım Hikmet Ran’la paylaştıkları *Tan* gazetesinde sürdürmek istemez ve kardeşiyle birlikte çıkardıkları *Hafta* mecmuasında yazmaya başlar.

Yedi yazılık bir seri tasarlar ve ilkini 8 Temmuz 1935 tarihli gazetede yayımlar. “Biraz Aydınlık: 1”de *Tan* gazetesinde bulundukları dönemde Nâzım Hikmet Ran’la aralarında bir “imâ harbi” olduğunu fakat bahsi geçen “sürü adamları” tabiriyle Nâzım Hikmet Ran’ı değil şahsiyetini kaybedenleri kastettiğini söyler.[207]

15 Temmuz 1935 tarihli “Biraz Aydınlık: 2” başlıklı yazısında ise Nâzım Hikmet Ran’ın kabiliyetini inkâr edenlerin bulunduğundan bahseder. Onunla aynı görüşü paylaşanlar arasında bile şairin hırsları dolayısıyla ortak bir davayı “istismar” ettiğini söyleyenler vardır fakat Peyami Safa, onları haksız bulur. Ona göre Nâzım Hikmet Ran “bütün materyalist iddiaların aksine gayet romantik, lirik, cıvık, hassas bir şairdir.”[208] Şiirlerinde babayiğit iken arka planda içli bir aile çocuğudur ve kullandığı sert ifadeler bunu gizlemek içindir.[209]

Peyami Safa’nın “Biraz Aydınlık” başlıklı yazılarının neşri devam ederken Naci Sadullah, Nâzım Hikmet Ran’la yaptığı mülakatı yayımlar. Şaire göre Peyami Safa, ideoloji bakımından bir çıkmazdadır. Kendisini başkalarının fikirlerine bağlı kalmakla eleştiren Peyami Safa da masonluk fikrine yakındır. Yazarın fikirleriyle yaptıkları arasında tezatlar vardır, onda “çam devirme[k] itiyat haline gel[miştir].”[210]

Mülakattan hemen sonra Peyami Safa’nın “Biraz Aydınlık: 3” başlıklı yazısı yayımlanır. Aslında Nâzım Hikmet Ran’ın burjuvalığı ve sahte komünistliği üzerine

---

[205] **A.e.**
[206] Peyami Safa, “Yine Zaruri Cevap”, **Tan**, 26 Haziran 1935, s. 2.
[207] Peyami Safa, “Biraz Aydınlık: 1”, **Hafta**, 8 Temmuz 1935, s. 3.
[208] Peyami Safa, “Biraz Aydınlık: 2”, **Hafta**, 15 Temmuz 1935, s. 3.
[209] **A.y.**
[210] Naci Sadullah, “Nazımla Konuştum”, **Yedigün**, 17 Temmuz 1935.

yazmayı planlamıştır[211] fakat "Nazım Hikmet sık sık düşüp kalktığı genç bir gazeteci ile bir olmuş haftalık mecmualardan birinde [kendisine] bilvasıta cevap verir gibi dosdoğru tarizlerde bulunmuş"[212] olduğundan dolayı mülakattaki çeşitli başlıklara değinmeyi daha uygun görür. Mason olmayı bir zamanlar düşünmüşse de onlara Allah, tabiat, yaratılış ile ilgili görüşlerini anlatınca masonlar, yazarı aralarına kabul etmemişlerdir. Ayrıca Nâzım Hikmet Ran da zamanında rasyonalist görüşleri benimsemiş ve daha sonra fikirlerini değiştirmiştir fakat Peyami Safa, şairi bu noktada eleştirmez; çünkü ona göre kişilerin gençlik fikirlerinin değişmesi tabiidir.[213]

"Biraz Aydınlık: 3"ten sonra Nâzım Hikmet Ran, Naci Sadullah'a 17 Temmuz tarihinde yayımlanan mülakatının eksik çıktığını bildiren ve sebebini soran bir mektup yazar.[214] Bunun üzerine mülakatın geri kalanı 24 Temmuz 1935'te *Yedigün*'de yayımlanır. Şair, burada Peyami Safa'nın bir provokatör olduğunu, onun içyüzünü ortaya çıkaracağını söylemektedir. Kendisini de kandırmış ve arkadaşlığına "casus gibi" girmiş olan Peyami Safa'ya karşı içinde yalnızca bir hastaya duyulan merhamet vardır.[215] Nâzım Hikmet Ran daha sonra yazarın madde bağımlılığına da vurgu yaparak "Provokatörlerin, casusların, fitnelerin (…) tek bir sonu vardır: Keyif verici zehirlerin elinde karanlık mazilerini unutmağa çalışarak ölmek."[216] der. Nâzım Hikmet Ran'a göre Peyami Safa sağ ve sol arasında sürekli gelgitler yaşamıştır. Nâzım Hikmet Ran'ın hatırı için ona Marksist olabileceğini söylemiş fakat daha sonra hem şaire hem de Marksizm'e düşman olmuştur.[217] Sözlerini Bâbıâli Caddesi'ne uğrayan gençleri uyararak bitirir: "Bâbıâli Caddesi'ne düşen her gencin ilk öğrenmesi lâzım gelen bir parola vardır: Susun Peyami geliyor!"[218]

Ardından Peyami Safa'nın *Hafta*'da "Biraz Aydınlık: 4" başlıklı yazısı neşredilir. Yazar, "Zavallı Oğlan… Adeta sapıtmış (…)"[219] dediği Nâzım Hikmet

[211] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 2", **s.** 3.
[212] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 3", **Hafta**, 22 Temmuz 1935, s. 3.
[213] **A.y.**
[214] Naci Sadullah, "Nazım'la Konuştum", **Yedigün**, 24 Temmuz 1935, s. 10.
[215] **A.y.**
[216] **A.y.**
[217] **A.y.**
[218] **A.y.**
[219] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 4", **Hafta**, 29 Temmuz 1935, s. 3.

Ran'ın yazdıklarını komik bulur. Mülakatta, söylediklerine cevap vermek yerine kendisini kötüleyen sözler sarf ettiğinden bahisle şairle alay eder:

> "Susun ben geliyorum çarparım ha…! Nasıl çarparım biliyormusunuz? Bütün konuştuklarımızı not ederim. Hükümete haber veririm. Papelleri cebime doldururum. Ananızı ağlatırım. Sağı sola katarım. Fitne koparırım. Topunuzu hapse sokarım."[220]

Peyami Safa'nın bu alaycı tavrı, 5 Ağustos 1935 tarihli *Hafta* mecmuasında yayımlanan "Biraz Aydınlık: 5" başlıklı yazısında hücuma dönüşür. İşçilerin kasket, kot ceket ve ütüsüz pantolon giymeleri normaldir fakat Nâzım Hikmet Ran gibi iyi yemeklerle beslenen, çok para kazanan bir adamın ütüsüz pantolon giymesi onu komünist değil "Bolşevik mankeni" yapmaktadır, diyen yazar şu sözlerle devam eder:

> "Hakiki bir komünist dâvâsına sadıktır. Bir adam Nazım Hikmet gibi kendisinin komünist olduğunu söyleyenleri jurnalcılıkla itham ederek iddiasında pişman olmuş görünür ve burjuva gazetelerinde müstear imza ile nasyonalizm yaparsa bu adam, samimî bir komünist değil bir Bolşevik madrabazıdır."[221]

Peyami Safa, 12 Ağustos 1935 tarihli *Hafta*'da yayımlanan "Biraz Aydınlık: 6"da cephesini genişletir ve komünistlerin nefsî temayülleriyle ahlâka, sanata, kadına, sınıfa dair birer cümle ezberleyerek taraftar geçindiklerini söyler. Ayrıca

[220] **A.y.**
[221] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 5", **Hafta**, 5 Ağustos 1935, s. 3.

Nâzım Hikmet Ran ile aralarındaki meselenin artık fazlaca uzadığını düşünen yazar, seriyi yedinci yazıda bitireceğini haber verir.[222]

Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 7"de Nâzım Hikmet Ran'ın aleyhinde daha önce ileri sürdüğü bazı şeyleri açar ve şairin iddialarında materyalist fakat şairliğinde romantik ve lirik olması üzerinde durur. Fikirlerini Marx'tan, şiirinin şeklini Mayakovsky'den olduğu gibi almıştır. Bir "Bolşevik mankeni" olan Nâzım Hikmet Ran, Peyami Safa'ya göre başarısızdır:

> "Nazım Hikmetin bu kadar mayasız, cevhersiz ve bomboş olduğunu ben bu polemiğe başlarken bilmiyordum. Bilseydim O'nu bu kadar silkelemeye lüzum görmezdim. Kuru yapraklarını dökmek için hafif bir rüzgâr bekleyen bu ağacın budak budak çürümüş gövdesine doğru uzanan ellerim nafile bir iş yorgunluğuyla ceplerime dönüyor. Meğer bu hafif rüzgâr da O'nun kendi kendisinden çıkacakmış ve yazı âleminde son nefesi olmak mukaddermiş."[223]

Peyami Safa'nın yazdıklarına Nâzım Hikmet Ran, bir şiirle karşılık verir ve burada bu başlığın açılmasına sebep olan karikatüre ilham veren "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" *Aydabir*'de yayımlanır.

"Sen çıkmadın
çıkardılar karşıma seni!
Kıllı, kara elleriyle tutup enseni,
gövdeni yerden bir karış kaldırdılar;
sonra birden bire
bırakıp yere
seni pantalonumun paçasına saldırdılar!..
Bir düşün oğlum,
bir düşün ey yetimi Safa,

[222] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 6", **Hafta**, 12 Ağustos 1935, s. 3.
[223] Peyami Safa, "Biraz Aydınlık: 7", **Hafta**, 19 Ağustos 1935, s. 3.

bir düşün ki son defa
anlayabilesin:
Sen bu kavgada
bir nokta bile değil
bir küçük, eğri vürgül,
bir zavallı vesilesin!..

(…)

Bir düşün oğlum,
bir düşün ve inkâr etme ki;
Keteon matbaasında ut çalıp
ayak şarkıcılarına beste talim eylemek
ve o biçare Larus'un ırzına geçip
zâtını âlim eylemek
sana pek
zor geldi ki, demek;
aranızda dolaşır görünce
benim 'Orhan Selim' adlı dilsiz
ve kolu bağlı gölgemi,
hemen azıya alıp gemi
faşisto -demokrato- liberal
bir jurnal
yazıp
delikanlıyı yere çalmak
ve bir miktarı münasip elden almak
istedin!..
Elden alıp, almamana
karışmam ama,
biz gölgemizi bile çiğnetmeyiz adama!..

(…)

Bir düşün oğlum,
bir düşün
ve mezarların hududunu aşma!
Kendine güven evlât
babana değil,
bir ölüyü koluna takıp dolaşma..
Öyle zart zurt eşilmez toprağı gidenlerin!

(…)

Ölüleri rahat bırak oğlum,
rahat bırak uyusun benim de ölülerim!..
Sen de bilirsin ki, ben
ne dedemden
miras bekledim,
Ne babamdan şeref, şan!..
Hasep, nesep, kan, soy sop işinde yoğum.

(…)

Ey marka malı kör
Provakatör,
ve ey zavallı yetim…
Yoktur şimşiri kahrını inkâra niyyetim…
Kokla, çek ve iç,
üzülme hiç.
Billahi cihan bilir ki, sen
kahraman, ulusal muhaliflerimizdensin..
Kokla, çek ve iç
üzülme hiç…

(…)

Bir düşün oğlum,
bir düşün ve inkâr etme ki;
gizli gece yolculuklarından kalmadır senin alın terin.
Sen her gece
el ayak çekilince
‘Nuvel literer’in
bir arşınlık duvarından aşarak
ve parmaklarının ucuna basıp dolaşarak
yapraklarında onun,
apartırsın satırlarını birer birer
Cingözle beraber.
Fakat her duvar
Bir karış değildir.
Her duvarı atlatmayı kesmez senin gözün
Ve fikrin açılmaz kapıları
maymuncuğuyla Cingözün!..

Okuman lâzım evlât.
Evirip çevirmeyi, göze girmeyi, falan, filân bırakıp
okuman…
Bir düşün oğlum.
Bir düşün ey yetimi Safa”[224]

Bazı kısımları yukarıda aktarılan bu uzun şiir dolayısıyla suskun kalma kararını bozan Peyami Safa, çeşitli yazılar ve Cingöz Recai imzasıyla bir şiir kaleme alır. Buralarda Nâzım Hikmet Ran’ın şiirindeki dolaylı veya dolaysız hemen bütün hücumlarını karşılayan yazarın sertliği de şairinkine denktir. Buna göre Nâzım Hikmet Ran’ın şiirinde bir aşağılama unsuru olarak kullandığı Cingöz Recai’yi sahiplenerek adını imza olarak kullanan yazar, mesela şairin “ölüleri rahat bırak” çağrısına

“Bre.. Toprak altında yatan
Namık Kemal’a, Safa’ya çatan
(…)
Yavaş gel, saçmalamaya başlıyorsun,
kolun bağlıysa nasıl taşlıyorsun,
piçler gibi ölülerin mezarını?
Yanlış attın zarını:
Görüyorsun şeşi beş
yemek için birkaç leş
sallıyarak hemen uzun elini
oluyorsun mezarlara tebelleş.”[225]

mısralarıyla cevap verir. Benzer şekilde

[224] Nazım Hikmet, “Bir Provaktör Üstünde Hiciv Denemeleri”, **Aydabir**, 1 Eylül 1935, s. 34-37.
[225] Server Bedi, “Cingöz Recai’den Nâzım Hikmete”, **Hafta**, 23 Eylül 1935, s. 5.

"Fakat sen ki paşa konaklarında
Kuş dilinde, kuş tüyünde, kuş sütüyle beslendin,
Kuş beyninle bolşevizme heveslendin.
Baban üç yıl önce ölünceye kadar
Zavallıdan para kopardın,
nefesi kokan Türk işçisinin vekâletini apardın.

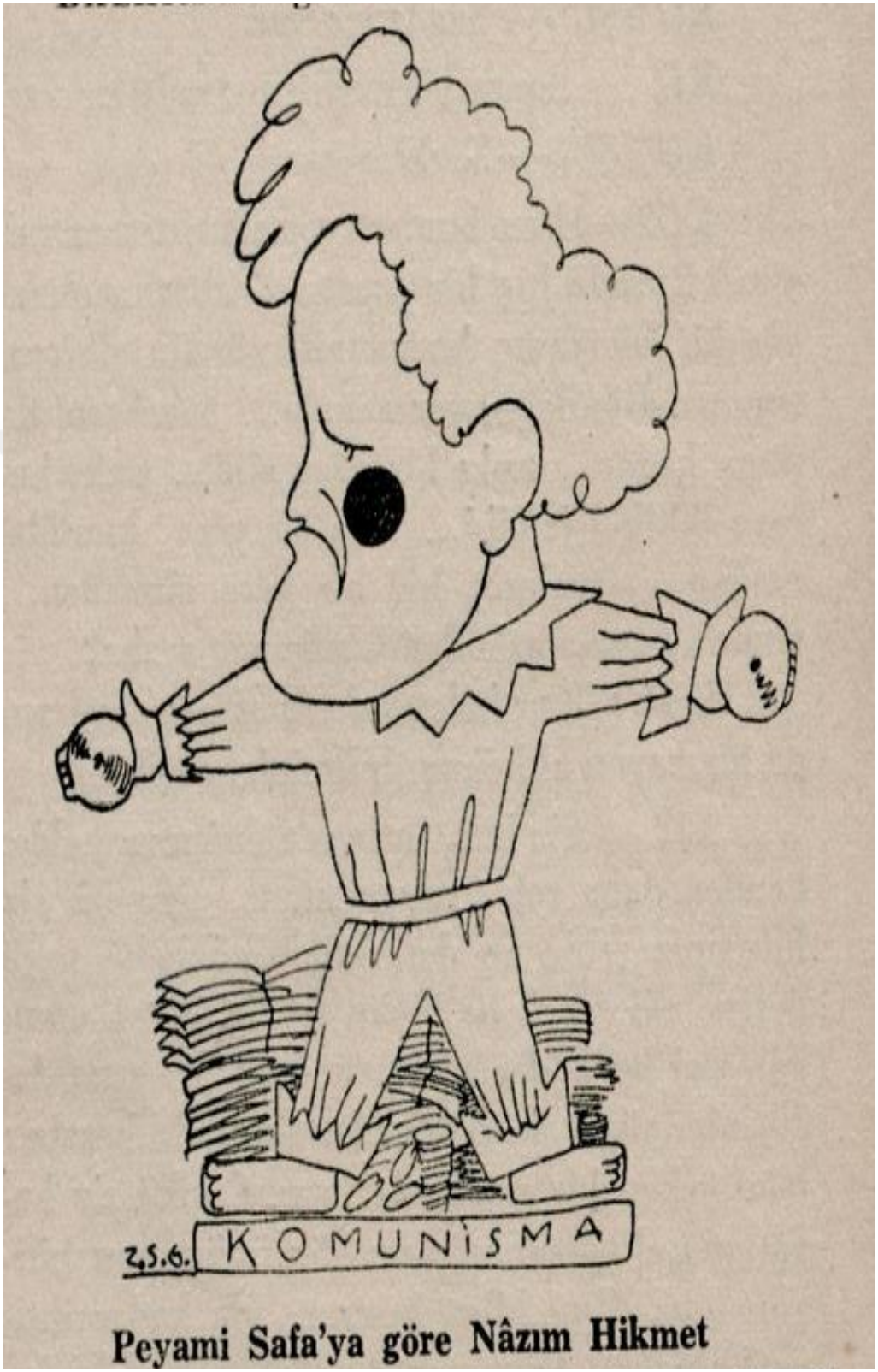
(...)

Ben ki - kıtır atma cicim! –
Nuvel Literer'den alma değil,
Bolşevik şair Mayakovski'den de çalma değil,
senin tulum göbekli, kadayıf enseli burjuvalarından
halkı soyan bir kaçının yuvalarından,
para aşırdım.
Neden mi, niçin,
yolumu şaşırdım?
Babası sürgünde öldürülen
bir çocuğu beslemek için!"[226]

mısralarında da bir taraftan şairin hücumlarını karşılarken diğer taraftan aynı üslupla saldırmaya devam eder.

Nâzım Hikmet Ran'ın "Bir Provokatör Üstünde Hiciv Denemeleri" başlıklı şiirinden ilhamla Peyami Safa'yı çizen Z.S.G., bu defa Peyami Safa'nın yazdıklarından ilham alarak şairi karikatürleştirir:

[226] **A.y.**

Karikatür 29. Z.S.G., *Güneş*, No: 8, 15 İkinciteşrin 1936, s. 221.

1.12. Orhan Veli [Kanık], "Kitabei Senki Mezar"

1 Birinciteşrin 1938 tarihli *İnsan* dergisinde Orhan Veli Kanık'ın "Kitabei Senki Mezar" [227] başlıklı şiiri yayımlanır:

"Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar.
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi.
Ayakkabısı vurmadığı zamanlarda
Anmazdı amma Allahın adını
Günahkâr da sayılmazdı
Yazık oldu Süleyman Efendiye!.."[228]

Orhan Veli Kanık, halihazırda devam eden yeni şiir etrafındaki tartışmaları "Kitabei Senki Mezar" ile kendi üzerine çeker. Şiirin dikkat çekmesinin, alayla karşılanmasının çeşitli sebepleri vardır ve bunlardan biri, harbin sona erdiği yıllarda şiirin halkı bilinçlendirmesi gerektiği fikridir. Cemal Nadir Güler bundan dolayı Ağustos 1939 tarihli karikatüründe "harp sonu nesli"ni konu edinir ve sanatkârlarından biri ile konuşur. Genç, "ileri sanat tekniği" olan kübik resmin ve "heyecanlı fikir" olan "Kitabei Senki Mezar"ın beğenilmemesinden yakınır. Ancak yeni bir harp çıkarsa "kötü şöhretlerinin" düzeleceğine inanır. Bay Amca ona hak verir. Bay Amca'ya göre ancak onları görenler günün sanatını yani kübik resmi ve "Kitabei Senki Mezar" ile ona benzeyen diğer şiirleri beğenebilirler:

[227] Orhan Veli, "Kitabei Senki Mezar", **İnsan**, 1 Birinciteşrin 1938, s. 393, 394.
[228] **A.y.**

Karikatür 30. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 30 Ağustos 1939, s. 3.

(Yukarıdaki karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

"Kitabei Senki Mezar" üzerine yapılan tartışmalarda öne çıkan unsurlardan bir diğeri ise şiirde geçen "nasır" kelimesidir. Cemal Nadir Güler, 17 Şubat 1939 tarihli bir karikatüründe güzel sanatların hayatı sevdirme kudretine sahip olduklarından bahisle bu konuyu işler. Bay Amca; laleyi Nedim şiiriyle, Ada'yı Çallı İbrahim'in tablosuyla sevdiğini söyleyen bir adama "yeni şiirin hizmeti daha büyüktür" der. Çünkü yeniler arasında "nasır hakkında yazılmış şiir bile var[dır]:"

Karikatür 31. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 17 Şubat 1939, s. 3.

Cemal Nadir Güler'in karikatürleriyle katıldığı bu aleyhte eleştirilere karşılık şiirin konusunun genişlemesinden yana bir tavır sergileyen Nurullah Ataç, kabul gören "güzel" algısı dolayısıyla şiirde "nasır"dan söz edilmesinin insanları rahatsız ettiğini söyler:

> "Geçen gün tanıdıklardan biri, Orhan Veli'nin yeni bir şiirini okuyordu: 'Nasır da şiire girer mi ya?' dedi. Bülbül şiire girer ama fare giremez; yara şiire girer ama nasır girmez; şair veremden, başağrısından bahsedebilir ama karın ağrısı, diş ağrsı gibi şeylerden bahsedemez. Niçin?... Çünkü bülbül, verem, başağrısı gibi şeyler şairanedir, 'güzel'dir; halbuki ötekiler değildir."[229]

Şairâne bulunmayan "nasır" kelimesi Nurullah Ataç'ı rahatsız etmez. Hatta o, özelde "Kitabei Senki Mezar"ı genelde ise yeni şiiri beğenmektedir. Bu durum, Nurullah Ataç'ın Orhan Veli Kanık ve arkadaşlarını müdafaa ettiği yönünde görüşlerin ileri sürülmesine sebep olur. Nurullah Ataç, bahsi geçen eleştirilere *Haber Akşam Postası*'nda cevap verir:

[229] Nurullah Ataç, "Sözden söze", **Haber Akşam Postası**, 7 Birinciteşrin 1938, s. 2.

> "Bende onları müdafaa etmek maksadı yoktu; sadece onların şiirlerini sevmiştim ve duyduğum zevki anlatmağa çalıştım. Onların şiirlerini hâlâ seviyorum ve sevmemek kabil olacağını tasavvur bile edemiyorum. Biliyorum ki bazı kimseler benim bunu mahsus yaptığıma kani; ben de yemin ile söyliyeyim ki Orhan Veli ve arkadaşlarının şiirlerini beğenmediklerini, anlamadıklarını söyliyenlerin samimiyetlerine inanamıyorum. Bana öyle geliyor ki o şiirlerin güzelliğini, tazeliğini onlar da anlıyorlar da inat olsun diye inkâr ediyorlar."[230]

Nurullah Ataç'ın "güzel" ve "taze" olarak değerlendirdiği yeni şiirde en sevdiği dizeler, "Kitabei Senki Mezar"a aittir. *Akşam* gazetesinde Hikmet Feridun Es'in düzenlediği bir ankette kendisine en beğendiği mısra sorulur. Hikmet Feridun Es'in aktardığına göre "Şairane bakışlarını pencereye çevirerek makamla fısılda[r]: 'Yazık oldu Süleyman efendiye…'"[231] Ankete katılan Faruk Nafiz [Çamlıbel], Halit Fahri [Ozansoy], Necip Fazıl Kısakürek ve Yusuf Ziya Ortaç gibi isimler ise Nurullah Ataç'ın aksine şiiri beğenmediklerini dile getirirler. Bu durum, *Son Posta* gazetesinde Nurullah Ataç'ın Süleyman Efendi'nin mezarı başında ağlarken karikatürize edilmesine sebep olur:

[230] Nurullah Ataç, "Bir mülâkat", **Haber Akşam Postası**, 30 Birinciteşrin 1938, s. 2.
[231] Hikmet Feridun Es, "B. Nurullah Ata. Diyor ki…", **Akşam**¸ 14 Şubat 1939, s. 7.

Karikatür 32. İmzasız, *Son Posta*, 6 Mart 1939, s. 9.

Nurullah Ataç'ın "Nasırdan vefat eden Süleyman Efendi"nin mezarı başında bulunduğu bir diğer karikatür, dönemin siyasi gelişmelerini de içerir. Dönemin İngiliz başbakanı Neville Chamberlain, 1939 yılında işgal edilen Arnavutluk'un, Nurullah Ataç ise Süleyman Efendi'nin mezarı başındadır:

Karikatür 33. Ramiz, *Karikatür,* No: 173, 20 Nisan 1939, s. 9.

Orhan Veli Kanık'ın "Kitabei Senki Mezar"ı döneminde uzun bir süre tartışılmıştır. Nurettin Artam, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy, Necip Fazıl Kısakürek, Yusuf Ziya Ortaç gibi isimlerin yazdıkları[232] ile Cemal Nadir Güler ve Ramiz'in karikatürleri meselenin geldiği boyutu gösterir niteliktedir.

[232] Hakan Sazyek, **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2016, s. 352-357.

1.13. Reşat Nuri [Güntekin], *Çalıkuşu*

Karikatür 34. Cemal Nadir Güler, *Akşam,* 6 Kanunusani 1938, s. 3.

(Yukarıdaki beş kutulu karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

6 Kanunusani 1938 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan Cemal Nadir Güler imzalı karikatürde, Reşat Nuri Güntekin ve "yeniden" yazdığı romanı *Çalıkuşu*'ndan[233] bahsedilir. Dönemin "telif kıtlığından" da dem vuran karikatürde söz konusu edilen "yeniden" yazmak hadisesi, *Yedigün* dergisinde Reşat Nuri Güntekin'in kaleminden okunur.

[233] Reşat Nuri, **Çalıkuşu**, İstanbul, İkbal Kütüphanesi, 1922.

Reşat Nuri Güntekin'i evinde ziyaret eden Sedat Simavi, rafta gördüğü *İstanbul Kızı* adlı kitabın kendisine ait olup olmadığını sorar ve daha önce bu kitabın neşredildiği cevabını alınca şaşırır. Yazar, Sedat Simavi'ye aslında eseri bildiğini fakat kitabın sonrasında *Çalıkuşu* adıyla çıkması dolayısıyla hatırlayamamış olabileceğini söyler. Bu kısa anekdottan sonra piyesin nasıl roman olduğunu anlatır. Reşat Nuri Güntekin'in "zamane modasına göre içinde biraz da tez kokusu olan ukalâca bir piyes"[234] sözleriyle değerlendirdiği *İstanbul Kızı* dört perdelik bir eserdir. Piyesi yazdığı zamanlarda neşeli, serbest kızlara iyi gözle bakılmaz fakat yazara göre eğitim, neşe, serbestlik gibi özellikler düşünüldüğü gibi kötü değildir. Eserin tiyatro olması dolayısıyla fikirlerini halka ispat edemeyeceğini bilir ama en azından sempati uyandırabileceğine inanır. Fakat sergilemeye sıra geldiğinde fikirlerine başvurduğu kişiler, köy okullarının sahnelerini piyese uygun görmezler. Kendisi de "Türkçeyi iyi konuşmıyan o zamanki kadın artistlerden birine oynatmak"[235] taraftarı değildir. Bundan dolayı eseri romana dönüştürmeye karar verir.

Çalıkuşu, 1 Ağustos 1921'den 1 Aralık 1921'e kadar *Vakit*'te tefrika edilir, 1922'de ilk baskısı yapılır. Romanın ilk dört baskısı birbirine benzer olsa da 1937 yılına gelindiğinde durum değişir.[236] 1937'de basılan romanda "tadilat" yapıldığı dikkat çeker. Değişikliğe gidilmesinde Sedat Simavi'nin etkisi vardır. Çünkü *İstanbul Kızı*'nı karıştırırken yazarın kullandığı otobiyografik anlatım hoşuna gitmiştir. Reşat Nuri Güntekin, bu tekniği romana yakıştırmasa da Sedat Simavi, yazarı ikna etmek için "tadiller ve retuşlar" yapabileceğini söyler:

> "Eserin Conception'unda hiçbir değişiklik yapacak değilsin… Roman yine o zamanki sen'in romanı olacak… Bugünkü sen yalnız İSTANBUL KIZI'nın otobiyografi şeklindeki müsvedde parçalarını teslime razı olacaksın… Sonra da bu vesile ile bu kısımlarda, gerek diğerlerinde lisan vesâiredeki değişikliklere göre bazı tadiller ve retuşlar yapacaksın. Ben de onun tab'ını üzerime alacağım."[237]

---

[234] Reşat Nuri, "REŞAT NURİ ve Çalıkuşu", **Yedigün**, No: 206, 27 Birincikanun 1938, s. 29.
[235] **A.y.**
[236] Nihan Abir, "*Çalıkuşu*'nun Hikâyesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 2012, s. 20.
[237] Reşat Nuri, **a.g.y.**, s. 29.

Nihayetinde romanda değişiklikler yapılır. Fakat bu değişikliklerin yalnızca üslupta meydana gelmemesi, içeriğe de sirayet etmesi Ahmet Özalp'a bunda siyasi sebeplerin etkili olduğunu düşündürür:

> "Bizce, operasyonun gerçek amacı, biçimsel bir değişiklik değil, siyasi otoritenin 'dirijizm'inden kaynaklanan tamamen ideolojik bir yeniden yapılandırma. Biçimsel değişiklik, bu amaca ulaşmayı kolaylaştırmaya, biraz da kamufle etmeye yönelik bir düzenleme yalnızca."[238]

Anlatım tekniğindeki değişikliğin dışında Ahmet Özalp'a göre eserdeki Osmanlı'ya ait kimi unsurlar çıkarılmış, döneme ait olumlu izler barındıranlar yeni baskıya alınmamış, dinî anlamı olan öğeler de değiştirilmiştir.

Eserde yukarıda özetlendiği gibi zamanla pek çok değişiklik yapılır. Reşat Nuri Güntekin'in 1937 yılında *Çalıkuşu* adlı eserini "yeniden" gözden geçirmesi, eserde çeşitli değişikliklere gitmesi Cemal Nadir Güler tarafından "tamir edebiyatı" olarak adlandırılmış; 6 Kanunusani 1938 tarihli karikatüründe "telif kıtlığı" yaşandığı bir dönemde Reşat Nuri Güntekin, eski bir eserini düzeltmekle uğraştığı için eleştirilmiştir.

[238] N. Ahmet Özalp, "Edebiyatta Dirijizm: Çalıkuşu Operasyonu", **Kaşgar,** No: 2, 1999, s. 29-36.

İKİNCİ BÖLÜM

EDEBİYAT

Edebiyat dendiği vakit akla ilk gelenler edebiyatçılar ve edebî eserlerdir. Halbuki geniş anlamıyla edebiyat; eğitimi, okuru, eleştiriyi, ilgili kavram ve ilkeleri de içine alır ve edebiyatçılar ve edebî eserler kadar bu unsurlarıyla da karikatürlere yansır. Buna göre "Edebiyat" başlıklı bu bölümde önce eğitim ve okur gibi unsurların, daha sonrasında ise antoloji veya inceleme gibi çalışmaların konu edinildiği karikatürler ele alınacaktır.

2.1. Edebiyatın "Yeni" Hâlleri

2.1.1. Edebiyat Eğitimi

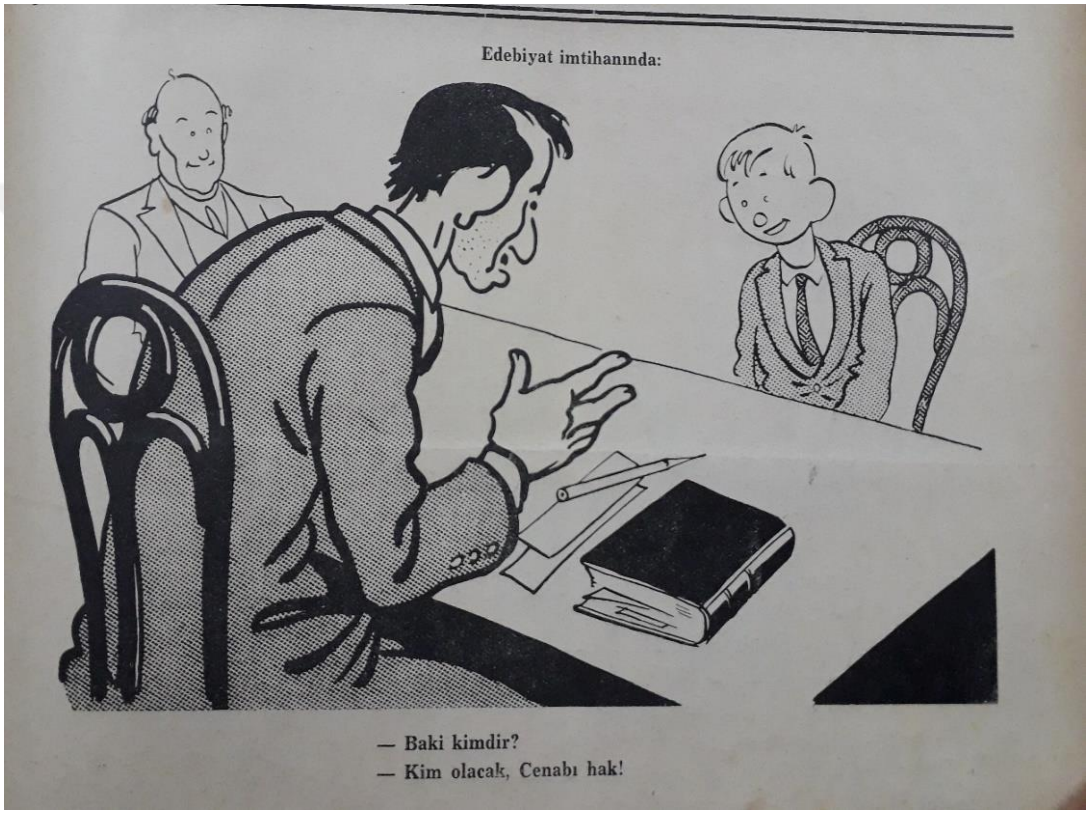
Türk edebiyatında yıllar önce başlamış olan hızlı değişim, erken Cumhuriyet yıllarında da devam ederken bu anlamda ileriye doğru atılan her adımın neticesi her zaman iyi olmaz veya iyi karşılanmaz. Her hâlde 26 Nisan 1933 tarihli *Akbaba*'da yayımlanan imzasız karikatürde söylendiği gibi "edebiyatımız tedaviye muhtaç[tır]:"

Karikatür 35. İmzasız, *Akbaba*, No: 3, 26 Nisan 1933, s. 3.

Yukarıdaki karikatürde "hasta" olduğu ima edilen edebiyata, ilgili unsurları da içine alacak şekilde geniş bir açıyla bakıldığında edebiyat öğreniminin de meseleye dâhil olduğu görülür. Daha açık bir ifadeyle okullarda alana dair verilen öğrenimin aksayan yanları, tedavi gerektiren unsurlar arasındadır. Bu bağlamda aşağıdaki 30 Mayıs 1935 tarihli karikatür önemlidir. İmtihanda öğrencinin "Baki kimdir?" sorusuna verdiği "Cenabı hak!" cevabı, öğrencilerin derse ilgisiz oldukları

şeklinde okunabileceği gibi değişen edebiyat anlayışının sonuçlarını da gözler önüne serer. Aynı zamanda okullarda divan edebiyatının okutulup okutulmayacağı yönündeki tartışmalara ışık tutan bu karikatür, değişen edebiyat öğrenimini öğrenciler üzerinden eleştirir:

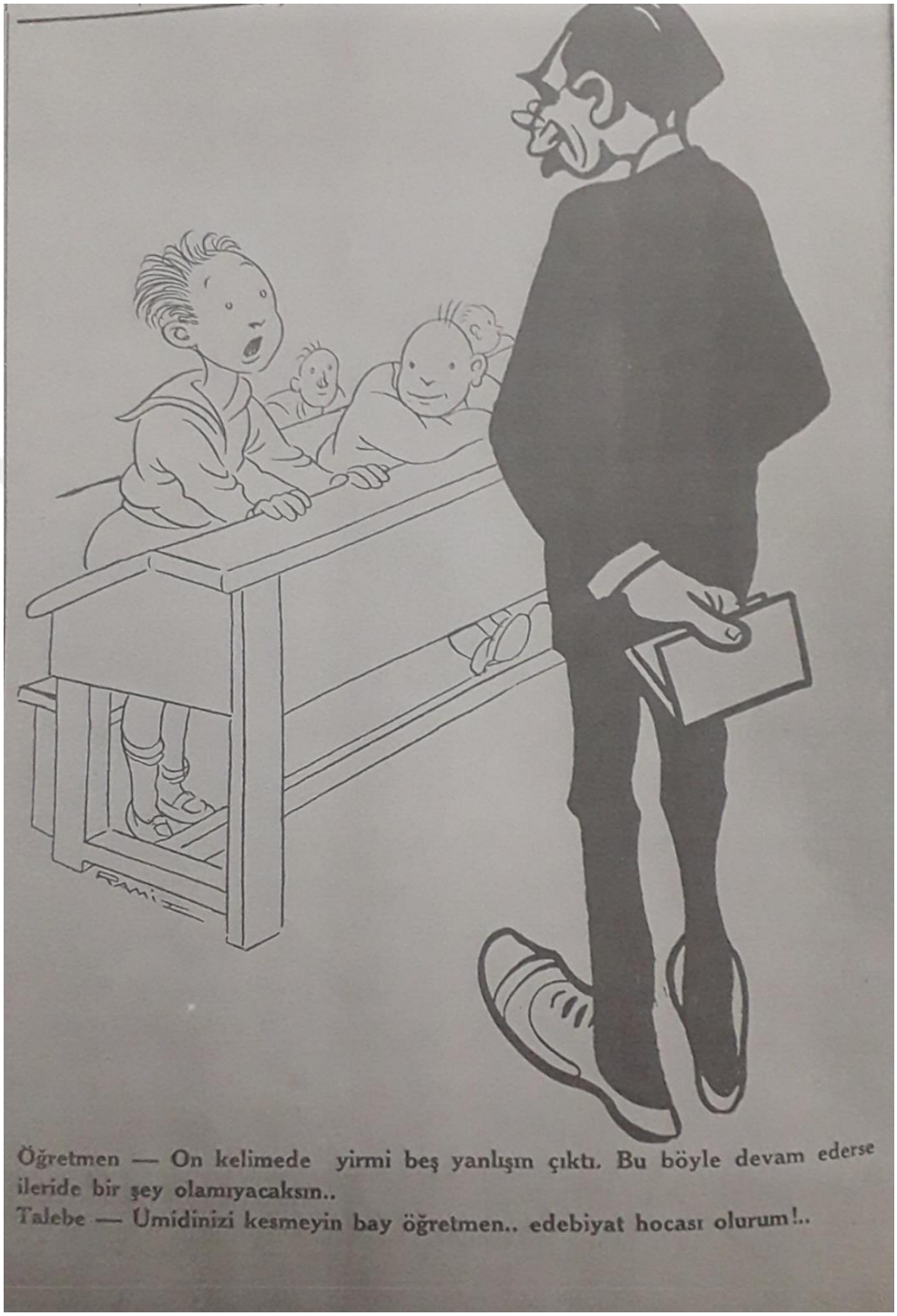
Karikatür 36. İmzasız, *Akbaba*, No: 74, 30 Mayıs 1935, s. 15.

Aynı konu etrafında yayımlanan diğer bir karikatür, Orhan Ural imzalıdır. Öğretmenin "aruz bahirleri"ni sorduğu öğrenci, coğrafya sınavını çoktan verdiğini söyler. Böylece yukarıdaki karikatüre paralel biçimde divan edebiyatı noktasında bilgi eksikliklerine dikkat çekilerek edebiyat eğitimi eleştirilir. Karikatürde öğretmen masasının büyüklüğü de anlamlıdır. Öğrencinin imtihanda titremesi ve boyunu aşan öğretmen masası, eğitimdeki katı disiplin algısını gösterir niteliktedir:

Karikatür 37. Orhan Ural, *Akbaba*, No: 74, 30 Mayıs 1935, s. 14.

Edebiyatın hasta olmasının sebebi olarak altı çizilen "eğitimdeki aksaklıklar" karikatürlerde işlenirken bazen öğretmenler öne çıkarılır. Ramiz'in 1939 yılında neşredilen bir karikatüründe "hasta"lığın sebebi, öğretmenin bilgi yetersizliği olarak işlenir. Çünkü kelimelerde hata yapan öğrenci, bunların edebiyat öğretmeni olmasında bir engel teşkil etmeyeceğini söyler.

Karikatür 38. Ramiz, *Karikatür*, No: 203, 16 İkinciteşrin 1939, s. 8.

Bâkî'yi tanımayan, edebiyata dair terimleri dahi bilmeyen öğrenciler ve imlâ hataları yapan öğretmenlerin oluşturduğu tablonun bir başka ifadesi, edebiyat

fakültelerinin talep görmemesidir. Orhan Ural, 5 Teşrinievvel 1937 tarihli karikatüründe bunu, İktisat ve Hukuk Fakültelerine hücum edilirken Edebiyat Fakültesinin kapısında cinlerin top oynadığını, söyleyerek anlatır. "Pazar Ola Hasan Bey Diyor ki" sütununda neşredilen karikatürde Edebiyat Fakültesindeki tenhalık, edebiyat sahasındaki verimsizlikle ilişkilendirilir:

Karikatür 39. Orhan Ural, *Son Posta*, 5 Teşrinievvel 1937, s. 5.

Edebiyat sahasındaki boşluğun Bâbıâli Caddesi'ndeki karşılığını, Cemal Nadir Güler'in *Akşam*'da yayımlanan bir karikatüründe okumak mümkündür. Buna göre Türk edebiyatı, dünya karşısında bir çocuk gibi küçük ve gelişmemiş durumdadır. Dünya edebiyatının iri cüsseli bir adama benzetildiği karikatürde çocuk yani Türk edebiyatı dilenci olarak çizilmiştir. Çocuğu çalıştıran ise kitapçıdır. Bâbıâli Caddesi'nde yaşanan durumun sonucunda dünya edebiyatı şeklinde karikatürize edilen adam, çocuğa bakar fakat onun beklediği yardımı yapmadan yoluna devam eder:

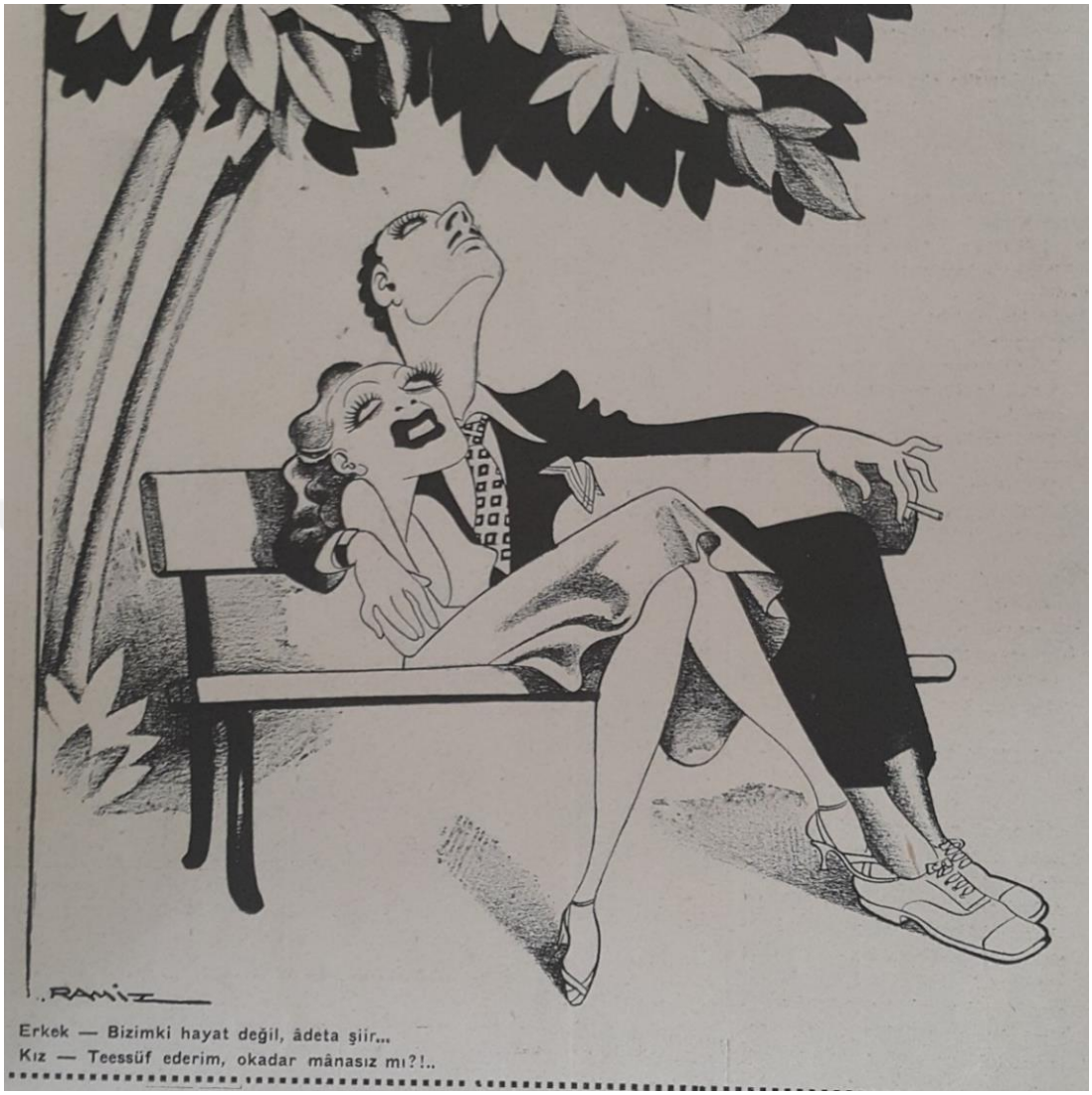

Karikatür 40. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 27 Nisan 1935, s. 8.

Yukarıdaki altı karikatür, Türk edebiyatının genel bir görünümünü sunar. Eğitim noktasında aksaklıkların yaşandığı dönemde edebiyat da "boş" veya "tedaviye muhtaç" bir saha olarak değerlendirilmektedir. Edebiyatın "hasta" hâli, elbette sadece eğitim ile sınırlı değildir.

2.1.2. Yeni Şiir ve Şair

Şiirde 1800'lerin ikinci yarısında başlayan değişim süreci, Cumhuriyet'in ilanından sonra da devam eder. Şiirin muhtevasında ve şekil özelliklerinde yaşanan yenilikler, herkes tarafından beğenilmez. Dolayısıyla türün ve şairin bu "yeni" halinin eleştirildiği yazılar, şiirler ve karikatürler yayımlanır. Şiire dönük eleştirilerden biri Ramiz tarafından yapılır ve 21 Temmuz 1938 tarihli karikatürde yeni şiirin "mânasız" olduğu söylenir:

Karikatür 41. Ramiz, *Karikatür*, No: 134, 21 Temmuz 1938, s. 10.

Şiirin "mânasız" olarak değerlendirilmesinin sebeplerinden biri hayallerle kurulmasıdır. Eleştirinin çıkış noktası ise halkın savaştan yeni çıkmış olmasıdır. İnkılapların yerleştirilmeye çalışıldığı bir dönemde yazılan şiirlerin bir amaca hizmet etmesi, halkı bilinçlendirmesi beklenirken yeni şiir, sanatı inkılabın öncesine koymaktadır. Cemal Nadir Güler, bu konuyu işleyen karikatüristlerden biridir. Yirmi birinci yüzyılın "ırk"larından bahseden karikatüründe, borçluyu alacaklıdan daha gururlu, sporcuyu sakat, aşığı sarhoş ve eli bıçaklı olarak karikatürize eder ve yirminci asrın şairine kelebekler ve çiçekler arasında hayal kurdurur:

Karikatür 42. Cemal Nadir, *Akşam*, 22 Haziran 1938, s. 1.

Yeni şiirdeki hayalî unsurları eleştiren bir diğer karikatürist Ramiz'dir ve o, İstanbul'un şairâne bir yer olarak tasvir edilmesinden yola çıkarak şehir ile şiir arasında bağ kurarken ikisinin de "hayal" ile yaşadığını söyler:

Karikatür 43. Ramiz, *Akbaba*, No: 69, 25 Nisan 1935, s. 3.

Yeni şiirin İstanbul'a benzeyen bir diğer yönü yine Ramiz'e göre dengesiz olması, "bir tarafının bir tarafını tut[mamasıdır]:"

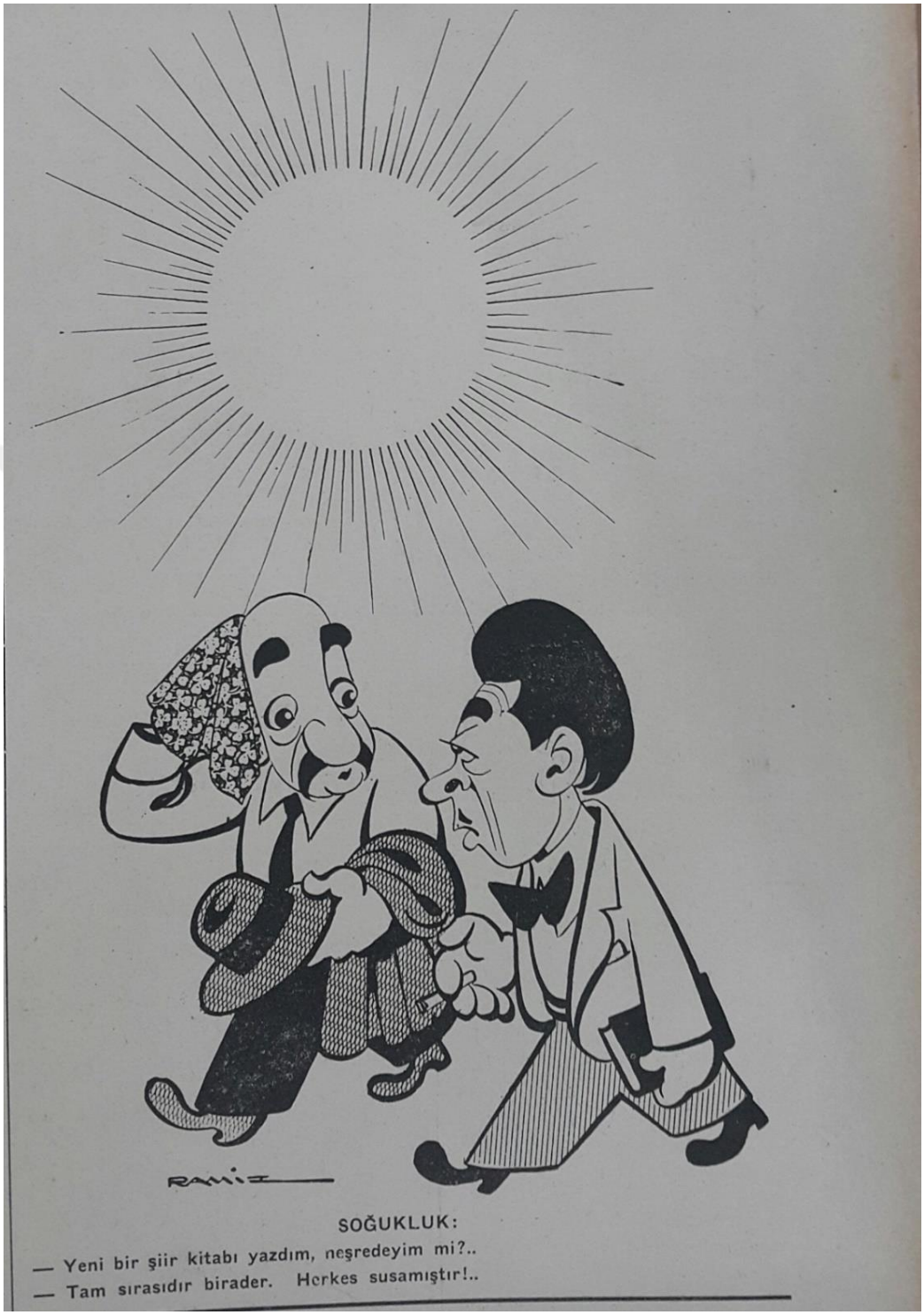
Karikatür 44. Ramiz, *Karikatür*, No: 38, 19 Eylül 1936, s. 1.

Şiirin "bir tarafının bir tarafını tut[maması]" yönündeki söylem, onun serbest vezinle yazılması dolayısıyladır. Ramiz aynı konuyu, 5 Temmuz 1934 tarihli bir karikatüründe daha işler. Burada bir adam, nişanlısını güzelliği dolayısıyla "şiir"e benzetirken arkadaşı benzetmenin yönünü değiştirerek "yeni şiir" vurgusu yapar. Böylece şiir ile kadın "serbest" olmaları dolayısıyla ortak paydada buluşturulurlar:

Karikatür 45. Ramiz, *Akbaba,* No: 27, 5 Temmuz 1934, s. 6.

"Mânasız", "serbest", "gerçeklikten uzak" gibi özelliklerleriyle eleştirilen şiire "soğuk" olma vasfı da yüklenir. Hava durumunu göstermek için güneşin hayli büyük çizildiği Ramiz imzalı karikatürde yeni bir şiir kitabı yazdığını söyleyen adam, arkadaşı tarafından bastırması için desteklenir. Çünkü hava çok sıcaktır ve herkes susamıştır. Ramiz, su ile yeni şiiri "soğuklukta" birleştirir:

Karikatür 46. Ramiz, *Karikatür*, No: 187, 27 Temmuz 1939, s. 5.

Serinlemek ihtiyacı duyan bir kadının denize girmekle şiir okumak arasında karar vermeye çalışması da benzer biçimde yeni şiirin "soğuk" bulunması dolayısıyladır:

Karikatür 47. Sedat Nuri, *Karikatür*, No: 131, 30 Haziran 1938, s. 9.

Daha eski tarihlere ait bir dergi olan *Zümrüd-ü Anka*'da da aynı konu işlenmiştir. Çorbası sıcak olduğu için içmekte zorlanan kadın, karşısındaki adamdan şiirlerini okumasını ister. "Soğuk" şiirler, çorbasının ılık hâle gelmesine yardımcı olacaktır:

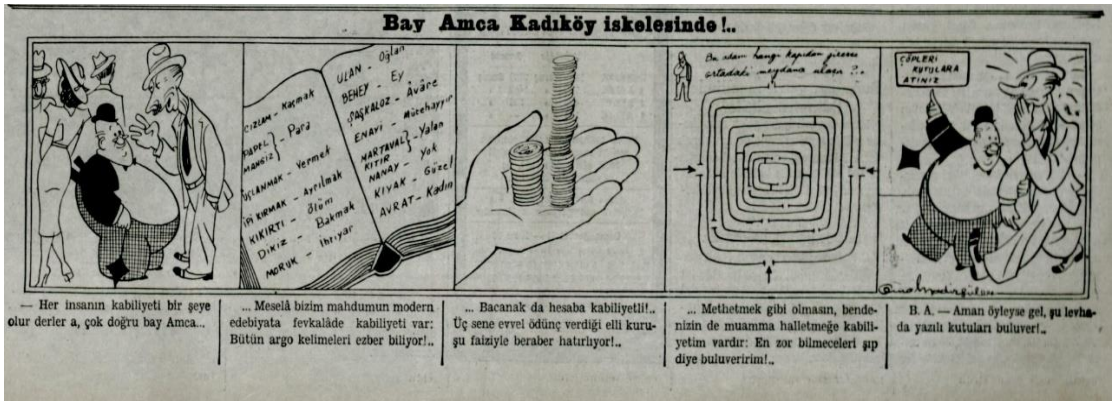
Karikatür 48. Cemal Nadir, *Zümrüd-i Anka*, No: 201, 11 Kanunuevvel 1340, s. 3.

Yukarıda sıralanan unsurların haricinde yeni şiirde "argo" ifadelerin kullanımı da karikatüristlerin dikkatini çeker. Cemal Nadir Güler, *Akşam* gazetesinde yayımlanan "mizahımızın ölmez mevzuları" başlıklı karikatüründe kaynanalar, pahalı meyveler, karanlık sokaklar, köpekler ve bozuk kaldırımlarla birlikte modern edebiyatı da mizahın işlediği konular arasında gösterirken edebiyatçıya külhanbeyi tavrıyla "Heyy enayi oğlu enayi" diye nara attırır:

Karikatür 49. Cemal Nadir, *Akşam*, 18 Teşrinievvel 1936, s. 1.

Cemal Nadir Güler, aynı konuyu 22 Temmuz 1938 tarihli karikatüründe tekrar işler. Burada oğlunun modern edebiyata kabiliyeti olduğunu düşünen baba, bu görüşünü ispatlamak için "ulan, behey, enayi, kıkırtı, dikiz, moruk"u örnek vererek, onun "bütün argo kelimeleri ezber bil[diğini]" söyler. Cemal Nadir Güler bu yola başvuran şairleri bir güldürü unsuru olarak kullanır:

Karikatür 50. Cemal Nadir, *Akşam*, 22 Temmuz 1938, s. 3.

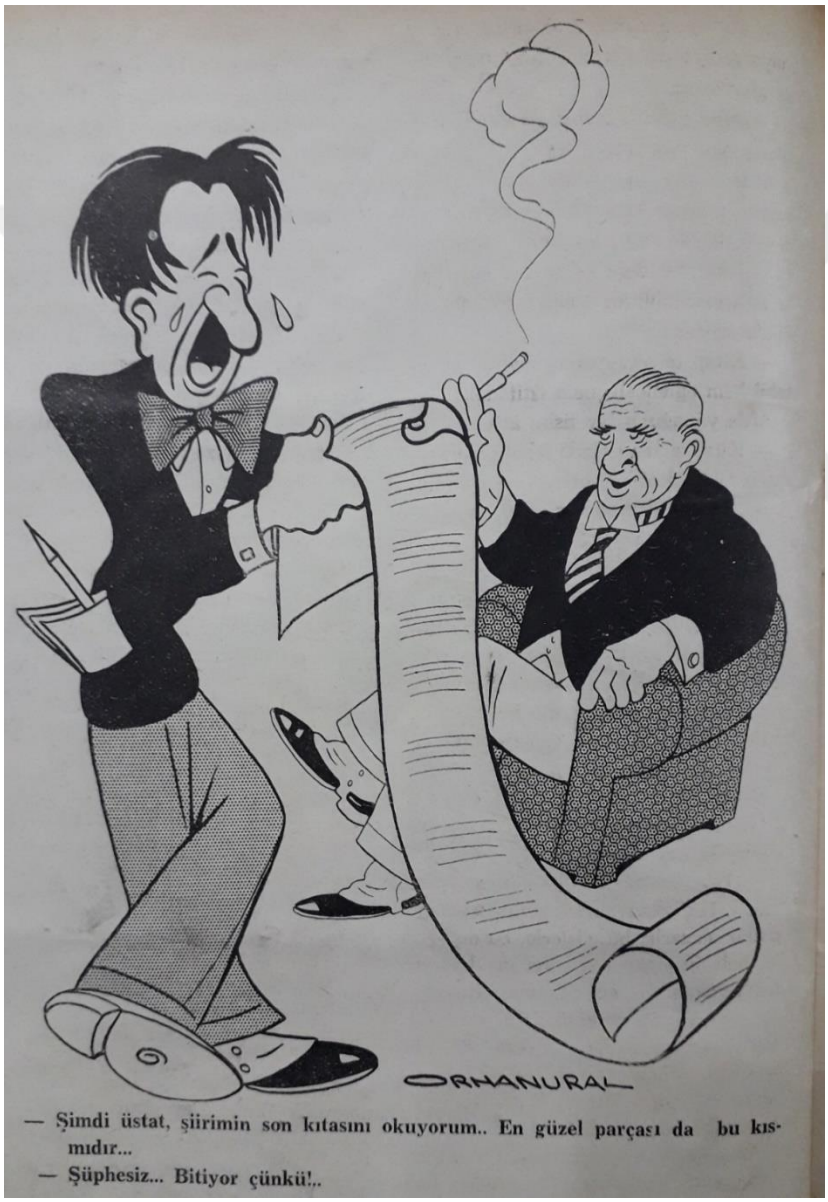
Dönem karikatürlerinde yeni şiirin eleştirilen özellikleri göz önüne alındığında bahsi geçen şiirin "komik" olması da kaçınılmazdır. Ramiz'in "Bugünün en gülünç şeyi" üzerine düşündüğü karikatürde gülen adamın karşısına fıkralarıyla Nasrettin Hoca, tekerlemeleriyle Karagöz, projeleriyle İstanbul Belediyesi çıkar fakat onu güldüren bunların hiçbiri değildir. Ardından yeni şair, kendi şiirlerini okumuş olabileceğinden bahsedince gülen adam onu onaylar. Cemal Nadir Güler'e göre "bugünün en gülünç şeyi", yeni şiirdir:

Karikatür 51. Ramiz, *Karikatür*, No: 40, 3 Birinciteşrin 1936, s. 10-11.

Yukarıdaki tüm eleştiriler göz önüne alındığında komik, manasız, hayalî gibi değerlendirmelerle yeni şiirin adı geçen karikatüristler tarafından başarılı bulunmadığı anlaşılır. Orhan Ural ve Necmi Rıza karikatürlerine göre şiirler, okur

tarafından da beğenilmez. 4 Birincikanun 1936 tarihli Orhan Ural karikatüründe şair, ağlayarak ve yüksek sesle okuduğu -elindeki kâğıttan anlaşılacağı üzere hayli uzun- şiirin kendince "en güzel kısmına" gelmiştir. Şairi dinleyen adam, onu onaylar çünkü artık şiirin sonuna geldiğini anlamıştır ve bittiği için sevinmektedir:

Karikatür 52. Orhan Ural, *Akbaba*, No: 152, 4 Birincikanun 1936, s. 6.

Necmi Rıza ise "heveskâr şair"i anlattığı karikatüründe mecmua müdürünün şairin kitabını beğenmeyerek basıma uygun görmediğini ve kitabı kendisine iade

ettiğini söyler. Arkadaşına göre şair, kötü şiirlerden müteşekkil eserini okutmakla mecmua müdüründen intikam almıştır:

Karikatür 53. Necmi Rıza, *Karikatür*, No: 74, 29 Mayıs 1937, s. 14.

Kötü yazılmış yeni şiirler Ramiz, Orhan Ural ve Necmi Rıza karikatürlerinde sıkıcı ve dinleyeni yahut okuyanı uyutan metinler olarak nitelendirilir. Mesela Ramiz imzalı bir karikatürde baba, oğlunun şiir kitabını okuyanların ağızlarını açıp, gözlerini yumdukları söyler. Kişinin sinirlendiğinde aklına gelen her şeyi çekinmeden söylemesi anlamına gelen deyim, karikatürde okurların esneyip uyuduklarını mecâzî yolla anlatmak için kullanılmıştır:

Karikatür 54. Ramiz, *Karikatür*, No: 90, 18 Eylül 1937, s. 7.

Necmi Rıza'nın aynı konu etrafında çizdiği karikatürde doğayı, çiçekleri, kelebekleri ve böcekleri gören bir şair, tabiatın uyanması olarak değerlendirdiği

ilkbaharın gelmesi dolayısıyla şiir yazacağını söyler. Yanında bulunan adam ise yeni şiirlerin tabiatı uyutacağından çekinerek şaire vazgeçmesini tavsiye eder:

Karikatür 55. Necmi Rıza, *Akbaba*, No: 228, 19 Mayıs 1938, s. 7.

Yukarıda sıralanan sebeplerden dolayı eleştirilen yeni şiirle birlikte tabii olarak şairler de karikatürize edilmişlerdir. Şiirlerde anlamsız ifadelerin bulunması, ortaya çıkan metnin gülünç olması ve okurun uykusunu getirmesi gibi sebepler, karikatüristlerin şairleri okur yazar olmadıklarına dair bir inanışla çizmelerine sebep olur. Orhan Ural imzalı bir karikatürde şair olduğunu söyleyen adama okuma yazma bilip bilmediğinin sorulması buna bir örnektir.

Karikatür 56. Orhan Ural, *Akbaba*, No: 147, 31 Birinciteşrin 1936, s. 7.

Aynı konu, Necmi Rıza tarafından da işlenir. Karikatürde kadın, defterine şiirini yazmak isteyen şairin okuma yazması olduğunu öğrenince şaşırır:

Karikatür 57. Necmi Rıza, *Akbaba,* No: 231, 9 Haziran 1938, s. 13.

Şairlerin okuma yazma bilmediklerini düşündürecek kadar "kötü" yazılan şiirler, yeni anlayışla yazmanın "çocuk işi" olması gibi bir sonucu da beraberinde getirir. Bundan dolayı şairlerin çocuk olarak çizildiği karikatürlere rastlamak da mümkündür. Ramiz imzalı bir karikatürde çocuğun genç şair olma ihtimali üzerinde durularak basit olduğu ima edilir. Ayrıca şair olma ihtimali bulunan çocuğun "haylaz"lık yaptığı, okula gitmediği ve "sokak sokak" yani boş boş dolaştığı da söylenerek yeni şaire başka özellikler de eklenir:

Karikatür 58. Ramiz, *Karikatür*, No: 17, 25 Nisan 1936, s. 12.

Ramiz, bir yıl sonra yine "yeni kafalı" olarak betimlediği genç bir şairi karikatürize eder. Modern şairlerin "kafa[larını] kullanma[maları]" ona bakan iki adamın üzülmesine sebep olur. Böylece yeni şairin yazdıklarının aklın ürünü olmadığı anlaşılır:

Karikatür 59. Ramiz, *Karikatür*, No: 81, 17 Temmuz 1937, s. 15.

Genç şairlerin kafalarını kullanmadığı yönündeki söylem, 1939 yılında yayımlanan Orhan Ural karikatüründe de mevcuttur. Bir adam Hasan Bey'e iki eli olmayan bir İngiliz'in ayaklarını kullanarak şiir yazdığını hayretle anlatınca Hasan Bey "kafası olmadığı halde şiir yazan" insanlar gördüğünü söyler:

Karikatür 60. Orhan Ural, *Son Posta*, 22 Şubat 1939, s. 5.

Erken Cumhuriyet dönemi karikatürlerinde şairlerin düşünmeden yazmalarının yanında "hasta" oldukları fikri de yer alır. Bu konu ile ilgili pek çok karikatür vardır. Mesela 24 Şubat 1935 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan bir Cemal Nadir Güler karikatüründe kalem kâğıtla oynayan çocuğu görenler onun şiire ilgisi var sanırlar. Bunun üzerine ebeveyninden biri sağlığının yerinde olduğunu söyler. Karikatürde şiir istidadının hastalık biçiminde algılanmasının yanında bu yeteneğin bir çocuğa atfedilmesi, yapılacak işin basitliğine de vurgu yapar:

Karikatür 61. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 24 Şubat 1935, s. 1.

Bir diğer "hasta şair", *Karikatür* dergisinde Ramiz imzalı karikatürde yer alır. Bir babanın, oğlunun şair olduğunu söylemesi üzerine arkadaşı, sıhhatinin yerinde

olmadığı sonucuna ulaşır. “Zavallı şair olmuş!” başlığıyla yayımlanan karikatürde, karikatüristin de mahduma acıma duygusu beslediğini anlamak mümkündür:

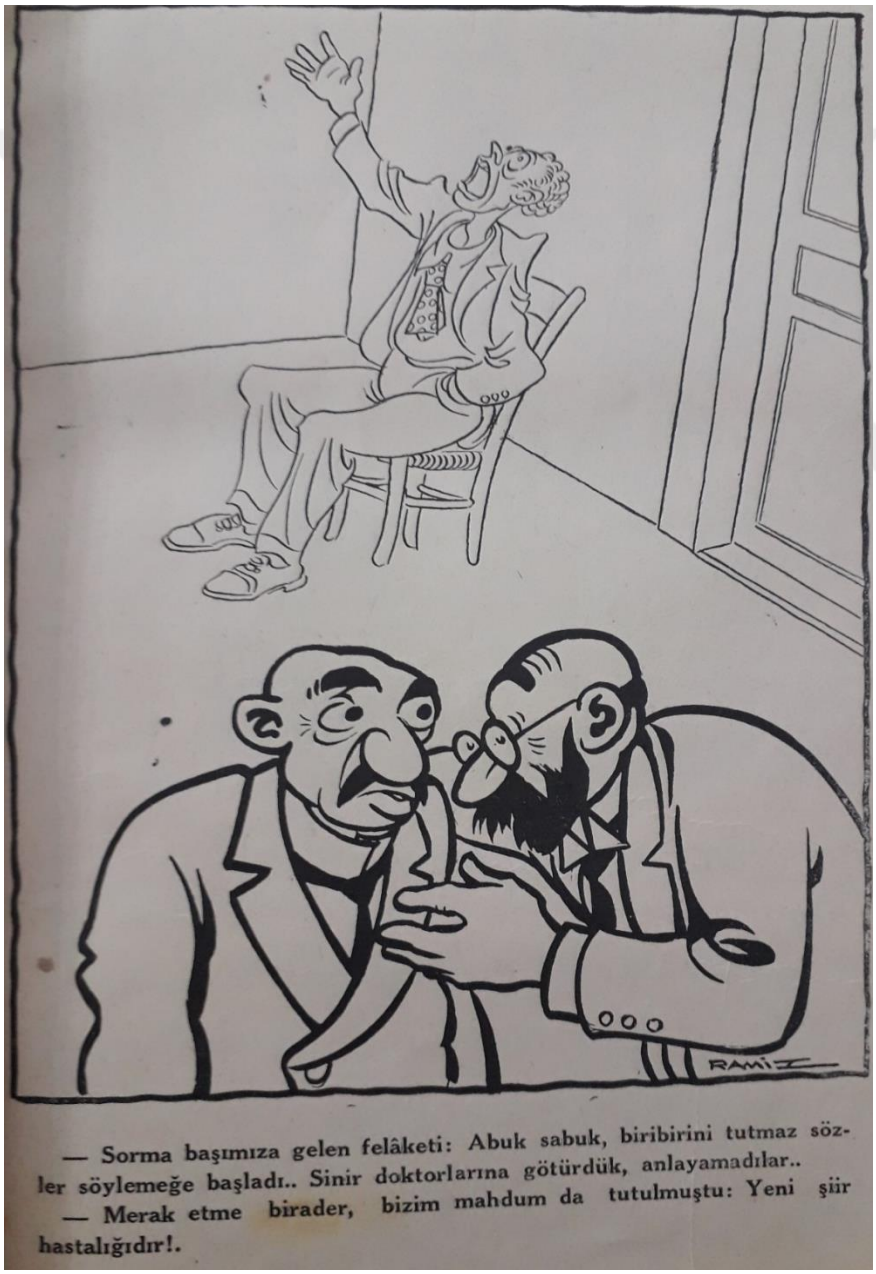
Karikatür 62. Ramiz, *Karikatür*, No: 23, 6 Haziran 1936, s. 3.

Bu bağlamda, 20 Eylül 1933 tarihli *Akbaba*'da yayımlanan Ramiz imzalı karikatür de önemlidir. Birbiriyle sohbet eden iki kadından biri, kardeşlerinin sıhhati hakkında bilgi verirken "Büyüğü şair oldu. Küçüğü hamdolsun iyidir!" der. Böylece yukarıdaki karikatürlere benzer biçimde şairliğin yine hasta olma hâliyle bağdaştırıldığı görülür:

Karikatür 63. Ramiz, *Akbaba*, No: 45, 20 Eylül 1933, s. 3.

Ramiz imzalı başka bir karikatürde iki adam “abuk sabuk, birbirini tutmaz sözler söylemeye başla[yan]” ve şair olduğu anlaşılan adamın arkasından konuşurlar. Onu “sinir doktoruna” götürmelerine rağmen teşhis konulamamıştır fakat adamlardan birinin oğlunun başına da böyle bir “felaket” geldiği için ne olduğu anlaşılır. Bu, “yeni şiir hastalığıdır”:

Karikatür 64. Ramiz, *Akbaba*, No: 30, 26 Temmuz 1934, s. 17.

Cemal Nadir Güler imzalı karikatürde aynı sebeplerden dolayı doktora götürülen kişinin "şiir hastalığın[a] tutul[duğu]" anlaşılır. Doktora göre "Hani/ zil?/ Behey/ rezil!/ Burnunu /Sil /Burnunu /Sil!" şeklinde "sayıklayan" bu adam "iflâh olmaz." Dikkat çeken bir diğer nokta ise bahsi geçen hastalığın görülme sıklığının artması ve "salgın" hâlini almasıdır:

Karikatür 65. Cemal Nadir, *Akşam*, 19 Ağustos 1929, s. 1.

Şiir söyleyenlerin sayıklıyor yahut birbirini tutmayan sözler söylüyor gibi algılanmaları, Orhan Ural çizgilerinde de karşılığını bulur. Oğlunun çıldırdığını anlatmak isteyen bir baba, onun "saçma" sözler ettiğini söyler. Fakat şairlerin de

"saçmalamaları", adamın durumu yanlış anlamasına sebep olur ve bu yüzden çocuğun çıldırdığını değil şair olduğunu düşünür:

Karikatür 66. Orhan Ural, *Akbaba*, No: 150, 20 İkinciteşrin 1936, s. 16.

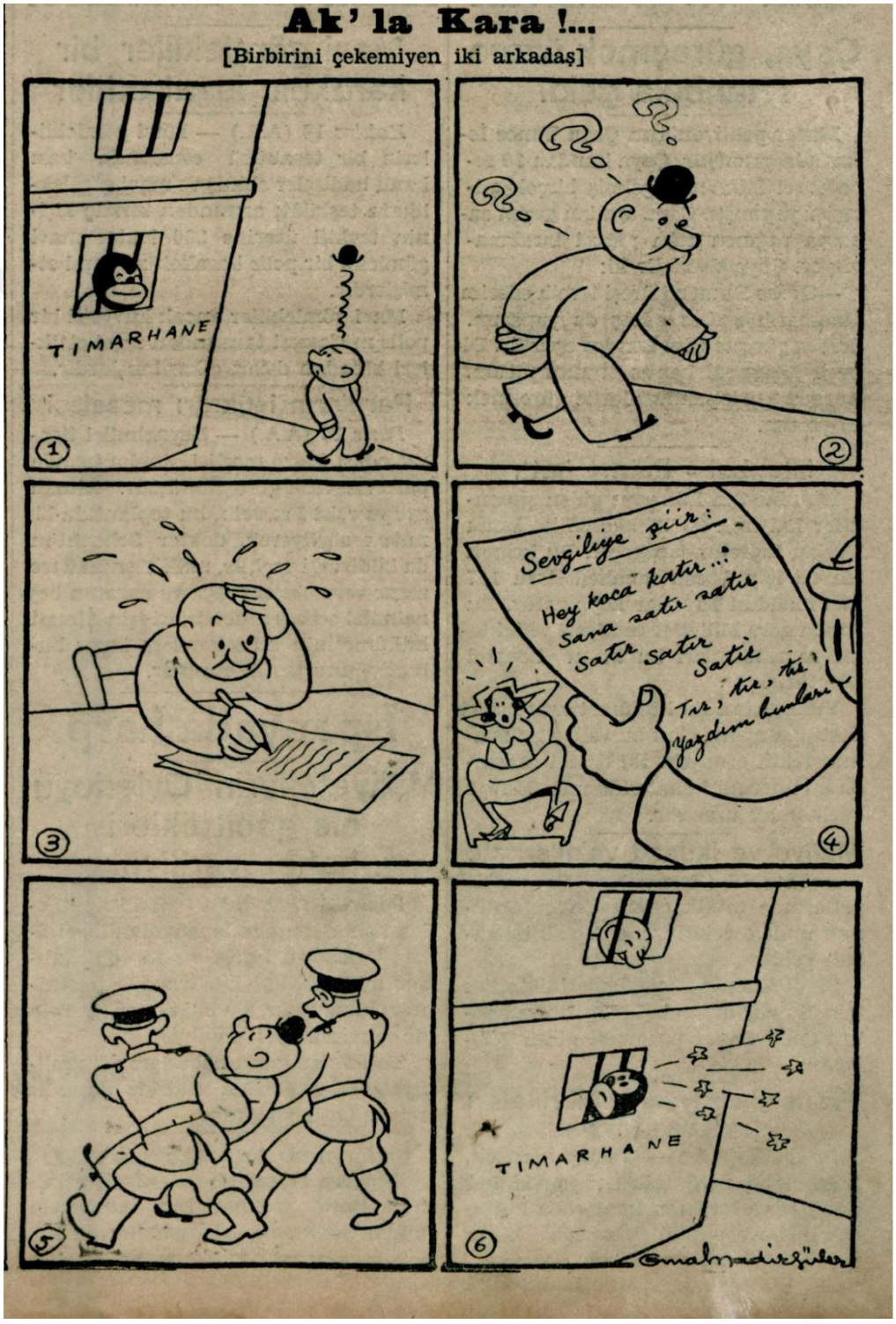
Çıldıran insanlarla şairlerin ortak bir paydada buluşmaları, nihayetinde şiir yazanların "deli" biçiminde nitelendirilmelerine yol açar. Bu bağlamda 4 Nisan 1936 tarihli imzasız karikatürde adam, deliye benzettiği kişinin "yeni tarzda şiirler yazan büyük bir sanatkâr" olduğunu öğrenince tahmininde yanılmadığını söyler:

Karikatür 67. İmzasız, *Karikatür*, No: 14, 4 Nisan 1936, s. 12.

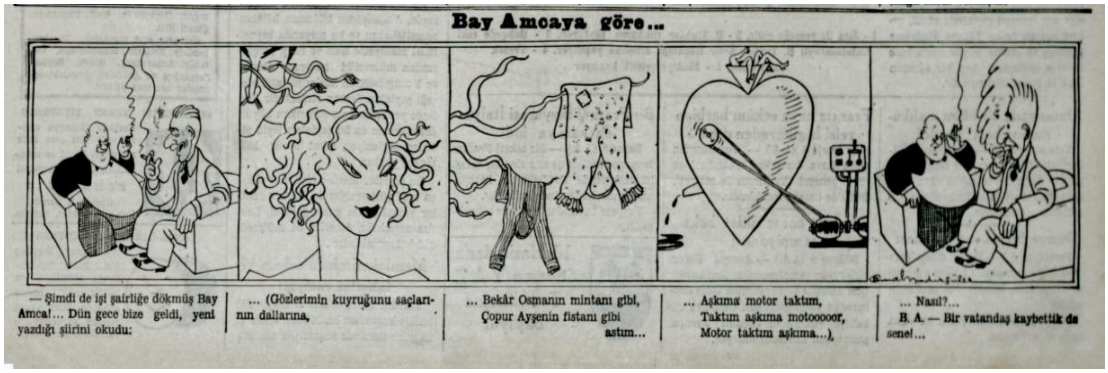
Şiirleri dolayısıyla şairlerin "deli" oldukları fikri, Cemal Nadir Güler karikatüründe de işlenir. Cemal Nadir Güler'in birbirini çekemeyen iki arkadaşı çizdiği karikatürde tımarhanede bulunan Kara'ya özenen Ak, onunla aynı yerde olmak için şiir yazmaya karar verir. Tasarladığı gibi olur ve yazdıkları, polise onun

"deli" olduğunu düşündürür. Dördüncü karedeki kadını şaşkına çeviren şiirden dolayı Ak, istediği gibi tımarhaneye götürülür:

Karikatür 68. Cemal Nadir, *Akşam*, 18 Teşrinievvel 1936, s. 1.

6 Haziran 1938 tarihli başka bir karikatürde benzer bir eleştiri vardır:

Karikatür 69. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 6 Haziran 1938, s. 3.

Şairlerin kafalarını kullanmadıkları, saçmaladıkları, çıldırdıkları veya deli oldukları fikri, karikatürlerde sıkça işlenirken Cemal Nadir Güler'e göre şiire herkesin heves etmesi normaldir. Fakat insanlar, akılları başlarına geldiği zaman mesela otuz yaşında şiir yazmayı bırakırlar:

Karikatür 70. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 18 Şubat 1939, s. 3.

Yukarıda incelenen karikatürlerde yapılan eleştiriler göz önüne alındığında insanların yeni tarzda şiirler yazan birine üzüldükleri sonucuna da ulaşılabilir. Nitekim aşağıdaki karikatürde kadın, şairliğin babasından kalma bir meslek olduğunu söyleyen adama, teselli verir. Çünkü onun bir "kabahati" yoktur.

Karikatür 71. İmzasız, *Karikatür*, No: 114, 29 Eylül 1938, s. 8.

2.1.3. Yeni Roman

Tanzimat döneminden itibaren Türk edebiyatında örnekleri verilen roman, erken Cumhuriyet yıllarında gelişimini sürdürürken konu yelpazesini genişletir. Müstehcenlik, dönem romanının karikatüre yansıyan unsurlarından biridir. Sedat Nuri [İleri], 17 Şubat 1938 tarihli karikatüründe roman okuyan kadının bir göğsünü açıkta bırakarak çizgilerinden itibaren konuya dikkat çeker. Kadın, okuduğu romanı "münasebetsiz" olarak değerlendirir çünkü erkeğin aldatan olduğu bir ihanet anlatılmaktadır. Bu yönüyle romanın ve dönem ilişkilerinin ortak yönlerinden birini de eleştirir:

Karikatür 72. Sedat Nuri, *Karikatür*, No: 112, 17 Şubat 1938, s. 13.

Kadın-erkek ilişkilerinin öne çıkan yönlerinden biri hızlı tüketilmesidir. Aşkın kısa sürede bitmesine alışmış olan okur, karikatürde üç gündür okuduğu hâlde romanın bitmemesinden yakınır. İlişkiler romanlarda, gerçek hayattan biraz daha uzun sürer:

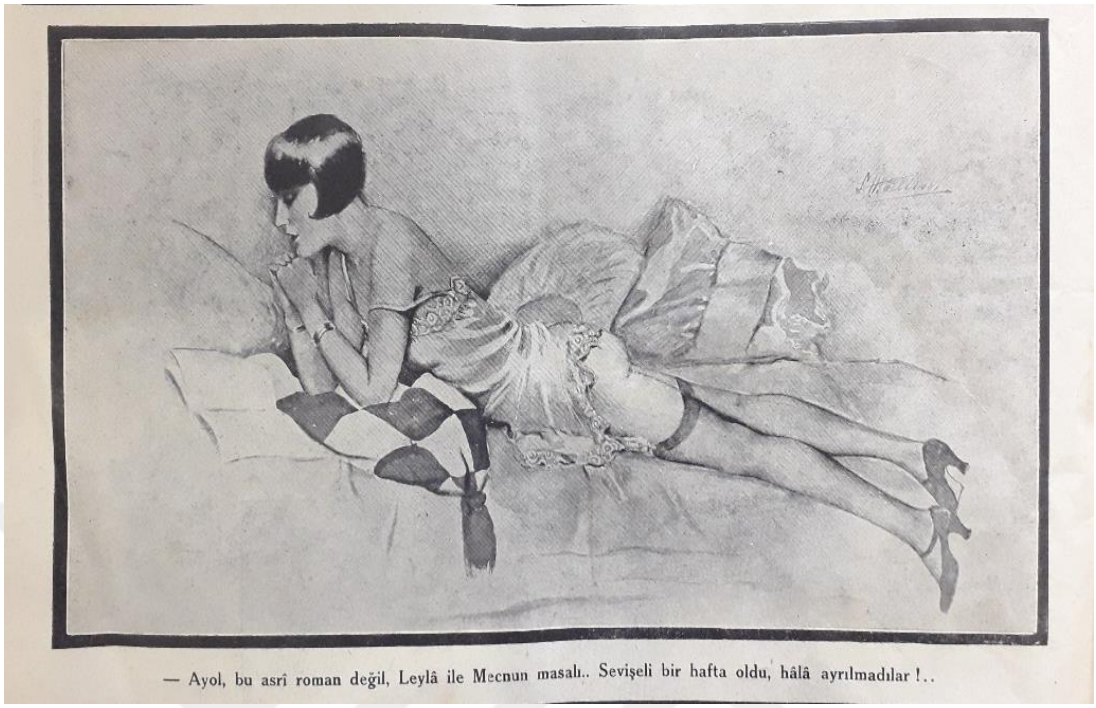
Karikatür 73. Ramiz Gökçe, *Akbaba,* No: 470, 9 Haziran 1927, s. 3.

Aynı durum bir yıl önce yayımlanan 11 Mart 1926 tarihli *Akbaba*'da da karikatürize edilmiştir. Buna göre aşk romanları okumak yerine o aşkı yaşamayı tercih eden kadına, arkadaşı romanlardaki aşkın daha uzun sürdüğünü söyler:

Karikatür 74. Edhem, *Akbaba*, No: 341, 11 Mart 1926, s. 4.

Konu ile ilgili başka bir karikatür, 25 Şubat 1931 tarihli *Piliç* mecmuasında yayımlanır. Sevişen çiftin bir hafta sonra ilişkilerinin hâlâ devam etmesinin bir asrî roman için hayli uzun olduğu düşüncesi, onun *Leyla ile Mecnun*'a benzetilmesine yol açar. Böylesi "uzun" bir aşk kadına göre, ancak dillere destan olmuş bu mesnevide bulunabilir:

Karikatür 75. İmzasız, *Piliç*, No: 17, 25 Şubat 1931, s. 2.

Yeni roman; müstehcen konular işlemesi, "münasebetsiz" olması ile birlikte kadın-erkek ilişlerine bakışı dolayısıyla da karikatürlere konu olmuştur. Bu, bir anlamda okur değerlendirmesidir.

2.1.4. Yeni Okur

Edebiyat ile bağlantılı karikatürlerin bir kısmı okurla ilgilidir. İnsanların hiçbir şey okumadığı, okusa da anlamadığı, şairleri yahut yazarları tanımadığı sık işlenen konular arasındadır. Bunun yanında edebiyatın ilgi görmediğinin açık açık söylendiği karikatürler de mevcuttur. Orhan Ural, 3 Eylül 1937 tarihli karikatüründe Pazar Ola Hasan Bey ile kızını şiire ve resme benzeten bir babayı konuşturur. Baba, kızının güzelliğini vurgulamak istemiştir fakat Hasan Bey'e göre o sanatların alıcısı yoktur, bu yüzden kadının da talibi olmayacaktır:

Karikatür 76. Orhan Ural, *Son Posta*, 3 Eylül 1937, s. 5.

Hasan Bey'in "talibi çıkmaz" dediği sanat ve özellikle şiir, halkın ilgisini çekmez. Dolayısıyla konu ile ilgili bilgileri de yoktur. Bu durum karikatüristlerin ilgisini çeker ve yanlış anlaşılmalarla karşı karşıya bıraktıkları insanları komik durumlara düşürürler. 3 Nisan 1939 tarihli *Son Posta*'da yayımlanan bir karikatürde *Nedîm Divanı* üzerine konuşmak isteyen adam, arkadaşına kitap ile ilgili fikirlerini sorar. Beklediği cevabı alamaz; çünkü görmediğini itiraf ettiği "divan" aslında bir koltuktur:

Karikatür 77. İmzasız, *Son Posta*, 3 Nisan 1939, s. 9.

Cemal Nadir Güler, divan edebiyatını bilmeyen, Nedîm'i tanımayan okuru, dünya edebiyatının önemli isimlerinden Shakespeare ile sınar. Dönem insanları filmleri kitaplardan, oyuncuları yazarlardan daha çok bildiği ve tanıdığı için Shakespeare hakkındaki fikirleri sorulan kadın, onun kim olduğunu anlamak için hangi kitabı yazdığını değil, hangi filmde rol aldığını sorar:

Karikatür 78. Cemal Nadir, *Akşam*, 6 Şubat 1938, s. 1.

Sinema kadar ilgi görmeyen edebiyat, müzik söz konusu olduğunda da sönük kalır. Ramiz konuyu bir edebiyat gecesinden bahisle işler. Gecede Abdülhak Hâmit

Tarhan'ın "Makber"i okunmuştur. Fakat herkesi "mest" ettiği söylenen eser, şiir değildir, zira bir hanende tarafından icra edilmiştir:

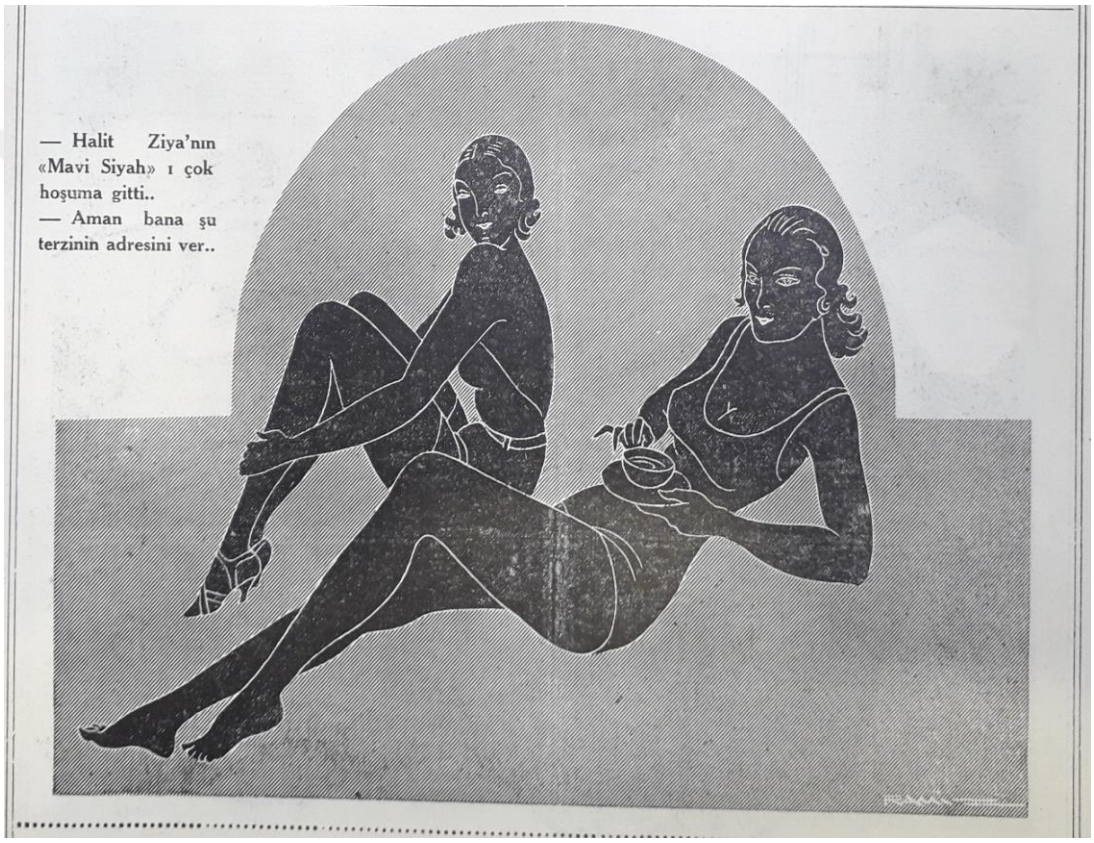
Karikatür 79. Ramiz, *Karikatür*, No: 73, 22 Mayıs 1937, s. 10.

Necmi Rıza da karikatüründe benzer şekilde gazelhân Hâfız Burhan'ın, Yahya Kemal'in [Beyatlı] gazellerini okumasına rağmen ondan daha ziyade tanındığına vurgu yapar:

Karikatür 80. Necmi Rıza, *Akbaba*, No: 153, 11 Birincikanun 1936, s. 17.

Halit Ziya Uşaklıgil'in ünlü romanı *Mai ve Siyah* da dönem okurunu komik duruma düşüren unsurlar arasındadır. Ramiz imzalı bir karikatürde plajda oturan kadınlardan biri "Halit Ziya'nın 'Mai ve Siyah'ı"nı çok beğendiğini söyleyince arkadaşı, "Halit Ziya"yı terzi, *Mai ve Siyah*'ı kıyafet rengi zannederek terzinin adresini ister:

Karikatür 81. Ramiz, *Karikatür*, No: 37, 12 Eylül 1936, s. 5.

Ramiz, bir yıl sonra aynı vazifeyi îfâ için yine *Mai ve Siyah*'tan yararlanır. Kitapçıya, "kafası[na] uygun bir kitap" arayan müşteri gelir ve kendisine önerilen *Mai ve Siyah* romanını, hardal rengi bir kitabın şapkasına daha uygun olacağını söyleyerek reddeder. Böylece kadının hem bahsi geçen romanı bilmediği hem de kitabı yalnızca bir aksesuar olarak kullanacağı anlaşılır:

Karikatür 82. Ramiz, *Karikatür*, No: 91, 25 Eylül 1937, s. 6.

Edebiyatın en önemli isimlerini dahi bilemeyen insanların bu bilgisizliğinin sebebi, edebiyata karşı ilgisiz olmalarıdır. Ramiz, 8 Birincikanun 1938 tarihinde yayımlanan karikatüründe okurun edebiyata karşı ilgisiz tavrını şiir üzerinden işler.

Şair, dergide yayımlanan şiirlerini sevgilisine "takdim etmek" isteyince kadın, ücretini verecekse seve seve kabul edeceğini söyler. Bu, şiirin aleyhinde bir tercihtir:

Karikatür 83. Ramiz, *Karikatür*, No: 154, 8 Birincikanun 1938, s. 8.

Parayı şiire tercih eden halkın şairleri tanımaması kaçınılmaz bir sonuçtur. Ramiz, iki kadını konuşturduğu karikatüründe Fuzûlî, Nedîm, Bâkî ve Tevfik Fikret gibi önemli şairleri sıralar. Kadınlardan biri, altı erkek şair ismi sayarak onları çok sevdiğini söyleyince diğeri, kocasının kıskanç olduğundan yakınır. Çünkü onların şair olduklarını anlamamıştır:

Karikatür 84. Ramiz, *Karikatür*, No: 168, 16 Mart 1939, s. 10.

Sezai Sayıcı imzalı karikatürde ise "Yahya Kemal'i, Faruk Nafiz'i, Peyami Safa'yı" sevmeyen kadının, teyzesinin oğlunu sevdiğini söylemesi de ünlü

edebiyatçıları tanımadığını, edebiyatla ilgilenmediğini göstermesi bakımından önemlidir:

Karikatür 85. Sezai Sayıcı, *Karikatür,* No: 154, 8 Birincikanun 1938, s. 14.

Okurun edebiyata ilgisizliği sadece onları komik duruma düşürmez. Bu ilgisizliğin sıralanabilecek pek çok olumsuz sonuçlarından biri, edebiyatçıların kıt kanaat geçinmek zorunda kalmalarıdır.

2.2. Edebiyata Dair Çalışmalar

2.2.1. Kevork Terzibaşyan, *Numuş arevelyan mistik panasdegzutyan gam Fuzuli megnapan vadz Neratzutyun (Şarkın Mistik Şiirinden Numûne veya Fuzûlî Şerhi)*

Ermeni Rahip Kevork Terzibaşyan'ın Fuzûlî ile ilgili birinci cildi 1928, ikinci cildi 1929'da neşredilen *Numuş arevelyan mistik panasdegzutyan gam Fuzuli megnapan vadz Neratzutyun (Şarkın Mistik Şiirinden Numûne veya Fuzûlî Şerhi)* [239] adlı kitabının, Abdülkadir Karahan'ın verdiği bilgilere göre Kevork Terzibaşyan "bu ciltlerin yayımı arasındaki zamanda öldüğünden, İslâmiyetten bâhis üçüncü cilt ile, asıl antoloji mahiyetinde olan 2 ciltlik şerh edilmiş büyük kıs[mı]"[240] basılamamıştır. Eser etrafında 1937 yılının Nisan ve Mayıs aylarında kaleme alınan yazılar, çeşitli tartışmaların yaşanmasına sebep olur. Söz gelimi Süleyman Sıtkı'nın 29 Nisan 1937 tarihli *Son Posta* gazetesinde çıkan "Hepimizin yüzünü kızartacak bir hâdise" başlıklı yazısı bu bağlamda önemlidir. Süleyman Sıtkı; Fuzûlî hakkında "üç ciltlik bir tetkikname" neşredildiğini ve burada şairin eserlerinin detaylı bir incelemeye tâbi tutulduğunu, zor anlaşılan şiirlerinin dahi mısra mısra şerh edilip Ermeniceye tercümesinin yapıldığını ve eserin sahibi Ermeni vatandaşın aynı zamanda Fuzûlî'nin Fransız şairlerle olan benzerliklerini de bulup karşılaştırmalı olarak incelediğini bir arkadaşından öğrenmiştir. Eseri görmemiş olmakla beraber duyduklarına göre "ansiklopedi mahiyetinde bir kitap"[241] olarak değerlendirilebileceğini söyler. Kevork Terzibaşyan'ın bu eserinin karşısında Türkçenin önemli şairi için Türkçe iki ciltlik eser dahi bulunmadığından dolayı duyduğu üzüntüyü de ifade eder ve "Türk

[239] Kevork Terzibaşyan, **Numuş arevelyan mistik panasdegzutyan gam Fuzuli megnapan vadz Neratzutyun**, İstanbul, Asaduryan Matbaası, C. I-II, 1928-1929.
[240] Abdülkadir Karahan, "Fuzûlî'nin Mektupları I", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. II, Sayı 3-4, 1948, s. 248.
[241] Süleyman Sıtkı, "Hepimizin yüzünü kızartacak bir hâdise", **Son Posta**, 29 Nisan 1937, s. 7.

dehâsının hakikî mümessili"[242] olarak nitelendirilen Fuzûlî'nin kim olduğunu bir Ermeni'nin Türklerden önce öğrenmiş ve öğretiyor olmasını herkesin "yüzünü kızart[acak]"[243] bir hadise olarak değerlendirir. Bununla beraber benzer bir çalışma yapmadığı için Fuat Köprülü'ye sitem eder:

> "Halbuki bu vazifenin ifası, meselâ bir Mehmet Fuat Köprülüye düşmez miydi? Bay Fuadin edebiyatımız hakkındaki tetkikleri malûmdur. Böyle muhtelif ve fakat dağınık meseleler hakkında yüzlerce makale, tetkik, risale ve birkaç ta kitap çıkaracak kadar Türk edebiyatile uğraşmış bir fikir ve kalem sahibi her şeyden evvel Fuzuli hakkında büyük, derin, esaslı bir tetkik eseri yazmamalı mıydı?"[244]

Fuat Köprülü'nün Fuzûlî hakkında bir eser meydana getirebilecek yetkinlikte olduğunu fakat divanının başında yirmi iki sayfalık bir tetkik yapmakla yetindiğini ifade eden Süleyman Sıtkı, bu eserin "bizim erbabı kalem için de"[245] örnek teşkil etmesini ve "bundan sonra büyük âsârın Türkler tarafından ve Türkçe olarak neşrini[n] idrâk[ını]"[246] temenni eder.

Süleyman Sıtkı'nın bu yazısı kitapla ilgili bir tartışma başlatır. Fuzûlî'yi bir Ermeni'nin çalışmış olmasının "yüz kızartacak" bir hadise olup olmadığı dönemin süreli yayınlarında konuşulur. Konu ile ilgili olarak *Son Posta* gazetesinde çeşitli isimlerin görüşlerine de yer veren bir yazı neşredilir. Hüseyin Cahit Yalçın'a göre eserin bir Türk tarafından yazılmamış olması her ne kadar utanç kaynağı olsa da Ermeni bir vatandaşın elinden çıkması "yalnız milliyettaşları[nın] değil, bütün insanlığ[ın]"[247] kıymet bildiği anlamına gelir ve bu durum milletçe duyulan acıyı hafifletecek niteliktedir.[248] Aynı yazıda Sanatkâr Bimen [Şen] meseleye daha farklı

[242] **A.y.**
[243] **A.y.**
[244] **A.y.**
[245] **A.y.**
[246] **A.y.**
[247] Selim Tevfik, "Fuzuli için yazılan Ermenice eser", **Son Posta**, 1 Mayıs 1939, s. 1, 3.
[248] **A.y.**, **s.** 3.

bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Ona göre Kevork Terzibaşyan, Türklerden bir Ermeni adı taşımasıyla ayrılır ve Türkiye'de yaşayan bir Ermeni olarak kendisini Fuzûlî'ye bir Türk kadar yakın hissetmesi normaldir. Bimen Şen, bundan dolayı meselede şaşırılacak bir yan bulunmadığını ifade eder:

> "Türkiyede doğan, Türkiyede büyüyen, Türkiyede okuyan, Türkiyede gülen, ağlayan, seven, sevilen, hülâsa, kelimenin olanca geniş mânasile Türkiyede yaşayan bir insanın kendisini Fuzuliye bir Türkten daha az yakın bulmasına imkân var mı?"[249]

Türklerde Fuzûlî ile ilgili detaylı çalışmalar yokken bir Ermeni'nin geniş çaplı bir eser yazmış olmasının "yüz kızartıcı" olup olmadığı meselesi o kadar uzar ki gazetede Hüseyin Cahit Yalçın'dan bir garsona varıncaya kadar ilgili ve ilgisiz çeşitli meslek gruplarından insanların görüşlerine müracaat edilir. Ermeni bir garson olan Vahan, bu durumun yüzünü ağarttığını söyler.[250] Ardından bir avukat olan Sırrı Korlan'a sıra gelir. Sırrı Korlan, eserin bir Ermeni vatandaş tarafından yazılmasının değil, Fuzûlî hakkında çalışan Ermeni vatandaşın da kıymetinin bilinmemesinin yüz kızartıcı olduğunu[251] ifade ederek meseleye başka bir boyut kazandırır.

Yazıda son olarak Yusuf Ziya Ortaç'ın görüşleri aktarılır. Yusuf Ziya Ortaç, Fuzûlî'nin eserleriyle ilgilenmek yerine ediplerin birbirleriyle uğraşmalarını "fuzuli iş" olarak değerlendirir.[252] Orhan Ural, birkaç gün sonra yayımlanan karikatüründe Kevork Terzibaşyan'ın çalışması etrafında herkesin yazı yazmasını Yusuf Ziya Ortaç'ın sözleriyle eleştirir:

---

[249] **A.y.**
[250] **A.y.**
[251] **A.y.**
[252] **A.y.**

Karikatür 86. Orhan Ural, *Son Posta*, 4 Mayıs 1937, s. 5.

Kurun gazetesinde konu ile ilgili olarak Hakkı Süha Gezgin'in bir yazısı neşredilir. "Kıymet hükümlerine geçmeden önce yapılacak şeyler"[253] olduğunu düşünen Hakkı Süha Gezgin, Fuzûlî'yi tetkik eden eserin Ermeni bir muharrir tarafından kaleme alınmasının neden yüz kızartıcı olduğunu sorar. Daha sonra Süleyman Nazif'in *Fuzuli* adlı eseri, Abdülbaki Gölpınarlı'nın araştırmaları ve başka çalışmaların varlığına değinir; Kevork Terzibaşyan'ın Tâhirülmevlevî'den yardım aldığını, Süleyman Nazif'in çalışmasının ve Tâhirülmevlevî'nin "buluşları"nın söz konusu eserden daha kıymetli olduğunu, dolayısıyla Ermeni edebiyatı için yeni olan bu eserin, Türk edebiyatı için aynı değeri taşımadığını ileri sürer.[254] Ona göre bir Ermeni'nin Fuzûlî'yi anlamaya çalışmasında şaşılacak bir nokta yoktur, asıl "tuhaf" olan yedi sekiz yıl kadar önce neşredilen eserden yeni haberdar olunmasıdır.[255]

Fuzûlî'nin bir Ermeni araştırmacı tarafından çalışılmasının "yüz kızartıcı" olup olmadığı konuşulurken, bir yandan da Hakkı Süha Gezgin'in "yeni haberdar olun[duğunu]" söylediği eserin gerçekte ilk defa kimin tarafından keşfedildiği de gazetelerde bir mesele hâlini alır. Abidin Daver, *Cumhuriyet*'in "Hem Nalına Hem Mıhına" sütununda neşrettiği yazısında İsmail Habip Sevük'ün Ermeni rahibin kitabından haberdar olduğunu ve iki sene önce *Perşembe* dergisindeki bir

[253] Hakkı Süha Gezgin, '"Fuzuli,nin canlandırdığı Terzibaşyan", **Kurun**, 2 Mayıs 1937, s. 3.
[254] **A.y.**
[255] **A.y.**

röportajında bundan bahsettiğini İsmail Habip Sevük'ün sözleriyle aktarır.[256] Turhan Tan ise Ermenice eserden bahseden ilk kişinin kendisi olduğunu iddia eder.[257]

Tartışmaları 29 Nisan 1937 tarihinde başlatan Süleyman Sıtkı'nın yazısının ertesinde eseri zaten bildiğini, hakkında yazılar yazdığını söyleyen muharrirlerin varlığı 2 Mayıs 1937'de tekrar *Son Posta*'da bir yazı daha neşretmesine sebep olur. Eseri *Son Posta*'da duyurduktan sonra "mesele aldı, yürüdü, dal budak sardı ve bu mühim eserin bir hayli âşinaları çıktı."[258] diyen Süleyman Sıtkı, İsmail Habip Sevük'ün Ermeni bir âlimin evinde gördüğünü söylediği kitabın her ne kadar iki cildi basılmışsa da aslında dört cilt olduğunu bilmesi gerektiğini ifade eder. Süleyman Sıtkı, iki sene önce bir mecmua röportajında eserden bahsettiğini söyleyen İsmail Habip Sevük ile beş yıl önce Maarif Vekaletine tercümesini teklif ettiğini dile getiren Turhan Tan'a "Böyle giderse bir üstat muharrir daha çıkıp galiba, 'ben eseri yazılmadan evvel bile biliyordum' demekle tereddüt etmiyecek."[259] şeklinde cevap verir.

Turhan Tan, sözü devralır ve Süleyman Sıtkı'yı destekler biçimde eseri gördüğü iddiasıyla ortaya çıkanların kitabın sayfalarında nelerin bulunduğunu dahi bilmediklerinden bahseder:

> "Ermenice Fuzuli eserini keşfettiklerini söyliyenler, ele geçirmek istedikleri madenin yalnız mekşuf olduğunu değil, cinsini de bilmiyen kimseler durumundadır. Böyle olmasalardı o kitabın 1929 yılında basılan ikinci cildinin baştarafına, birinci cild hakkında İstanbul gazeteleri tarafından yazılan takdirkâr bendlerin sıra ile konulduğunu görmüş ve o eseri ilk defa kendilerinin gördüğünü söylemenin gülünç olduğunu anlamış olurlardı. Eserin ikinci cildindeki yazılar arasında Vakit gazetesinde ve Fransızca İstanbuldan alınmış parçalar da var. Daha garibini söyleyeyim: Beş yıl evvel bu kitab için yazdığım fıkra, o eserin henüz keşfolunduğu müjdesini bugünlerde veren gazetede çıkmıştır. Mekşuf bir madenin kâşifi olmağa yeltenenler bundan da bihaber!"[260]

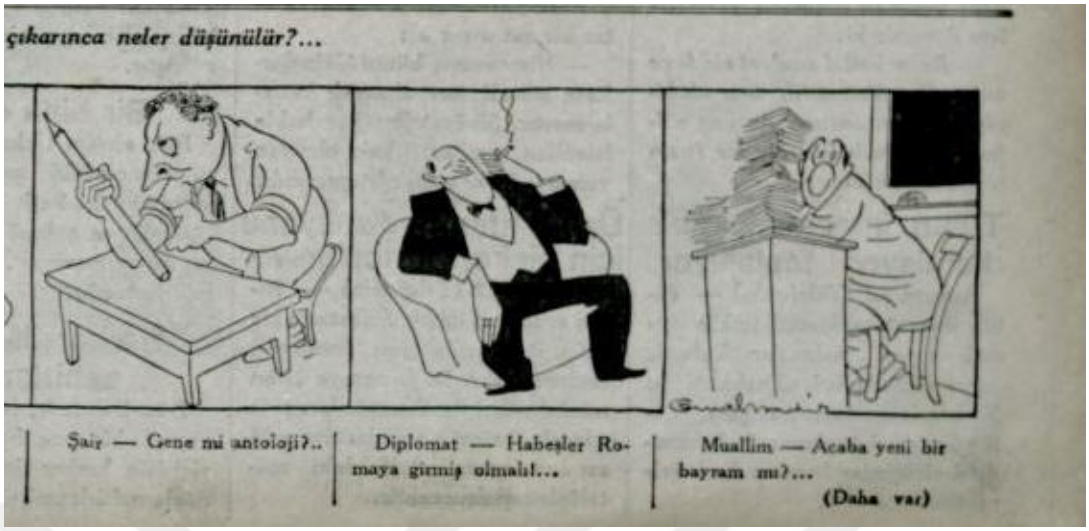
[256] Süleyman Sıtkı, "Hepimizin yüzünü kızartacak bir hâdise", s. 7.
[257] M. Turhan Tan, "Ermenicede Fuzuli", **Cumhuriyet**,1 Mayıs 1937, s. 5.
[258] Süleyman Sıtkı, "Fuzuli için yazılan Ermenice eser", **Son Posta**, 2 Mayıs 1937, s. 6.
[259] **A.y.**
[260] M. Turhan Tan, "Gene ermenice Fuzuli", **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1937, s. 5.

Eser bu şekilde çeşitli konular etrafında tartışılırken 7 Mayıs 1937 tarihli *Son Posta*'da Gazi Terbiye Enstitüsü Doktoru İzzettin Şadan ile Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi Mütehassısı Doktor Feridun Nafiz'in gazeteye gönderdikleri mektup yayımlanır. Doktorlar, gazetelerde tartışmaya dair neşredilenleri okuduklarını belirttikten sonra meselenin uzatılmasına tahammülleri kalmadığı için "yüzer lira olmak üzere her biri iki yüz lira vermeyi teahhüt"[261] etmektedirler. Bu para tercüme için harcanmalı, kalanıyla da eserin baskısı yapılmalı, para yetişmezse eksik meblağ satılanlarla karşılanmalıdır. Tercüme ve baskı masrafı karşılandıktan sonra elde kalan eseler ise Millî Kütüphaneye hediye edilmelidir.[262] Mektubun yayımlandığı imzasız yazıda, gazetenin bu teklifi kabul ettiği ve eserin basılması için çalışacakları ilan edilir.[263]

2.2.2. Matbuat Umum Müdürlüğü, *Antologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui*

[261] İmzasız, "Fuzulî hakkındaki Ermenice eser", **Son Posta**, 7 Mayıs 1937, s. 1.
[262] **A.y.**
[263] **A.y.**, **s.** 2.

Karikatür 87. Cemal Nadir, *Akşam*, 13 Mart 1936, s. 1.

(Yukarıdaki altı kutulu karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

23 Şubat 1936 tarihli *Son Posta* gazetesinde çıkan bir habere göre "Matbuat Umum Müdürlüğü Avrupaya Türk muharrirlerini ve bunların eserlerini tanıtmak üzere bir antoloji neşre[der]."[264] 1935 yılında müdürlük tarafından 212 sayfa olarak yayımlanan *Antologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui*[265] adlı antoloji Türk edebiyatçılarının eserlerinden ve Fransızca çevirilerinden oluşur.

Eser, 13 Mart 1936 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan karikatüre göre gazetenin ikinci baskı yapma sebeplerinden biridir. Çünkü süreli yayınlarda antolojiler etrafında yaşanan tartışmalar halkın ilgisini çeker ve gazetelerin baskılarının tükenmesine sebep olur. Matbuat Umum Müdürlüğünün neşrettiği antoloji de döneminde pek çok yazıya konu olur ve farklı sebepler dolayısıyla eleştirilere maruz kalır. 27 Teşrinisani 1936 tarihli *Akşam* gazetesinde Akşamcı imzasıyla çıkan yazıda "bozuk bir cihet[i]"[266] olduğu söylenen antolojinin eleştirilme sebeplerinden biri üzerinde durulur. Buna göre antolojide Türk edebiyatı için önem arz eden edebiyatçılardan bazılarına yer verilmemiştir. Ercüment Ekrem Talu'ya

[264] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 23 Şubat 1936, s. 1.
[265] Matbuat Umum Müdürlüğü, **Antologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui**, İstanbul, Devlet Basımevi, 1935, 212 s.
[266] Akşamcı, "Antoloji meselesi", **Akşam**, 27 Şubat 1936, s. 3.

göre eser, bir antolojiden ziyade "eşe, dosta, hısım, akrabaya münhasır bir aile mecmuası[dır]."[267] Fransız bir ilim adamının antolojisinde dahi yer alan Abdülhak Hâmit Tarhan, Mehmet Akif Ersoy, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, İsmail Habip Sevük gibi isimleri antolojiye dâhil etmeyen Matbuat Umum Müdürlüğü, Cemal Nadir Güler'in iki yıl sonra çizeceği bir karikatürdeki[268] tabiri ile bu isimleri "ediplikten azle[t]miştir":

Karikatür 88. Cemal Nadir, *Akşam*, 10 Kanunuevvel 1938, s. 1.

[267] E. Ekrem Talu, "Bir Antoloji", **Son Posta**, 17 Şubat 1936, s. 2.

Aslında Matbuat Umum Müdürlüğü, dönemlerinin en başarılı isimlerinin yer alacağı bir antoloji yapmak istemişse de Muazzez Faik'e göre "arasında mektep yapmış üstatlar"[269] da olmak üzere önemli edebiyatçılara yer vermediğinden dolayı başarısız olmuştur. Muazzez Faik, konu ile ilgili olarak antolojide yer almayan "üstat"ların fikirlerine başvuracağı bir yazı dizisi başlatır ve ilk mülakatı Hüseyin Cahit Yalçın ile yapar. Hüseyin Cahit Yalçın, Ercüment Ekrem Talu'nun da değindiği Fransız araştırmacının hazırladığı antolojiyi örnek göstererek seçimlerin orada daha isabetli yapıldığını söyler. Müdürlüğün neşrettiği eserde Halit Ziya Uşaklıgil, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin gibi isimler yoktur ve bundan dolayı "derin bir unutkanlık damgası taşı[yacaktır.]"[270] "Büyük şöhretlerin"[271] antolojide bulunmamaları Ahmet Refik'e [Altınay] müdürlüğün edebiyata siyaset karıştırdığı[272] yorumunu yaptırırken Mithat Cemal'e [Kuntay] göre "Mutlaka kitabın yarısı mürettiphanede kalmış, çıkmamıştır."[273]

Muazzez Faik'in, antolojiye alınmayan edebiyatçılarla yaptığı görüşmelerde Halit Ziya Uşaklıgil, Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Abdülhak Hâmit Tarhan, Yusuf Ziya Ortaç, Mehmet Akif Ersoy gibi isimlerin çalışmada bulunmamaları etrafında konuşulur. Türk edebiyatını tanıtacak olan antoloji, Samipaşazade Sezai'ye göre "büyük şöhretleri[n]", Hüseyin Cahit Yalçın'a göre "sönmez" isimlerin eserlerinden parçalar da ihtiva etmelidir. Fakat Matbuat Umum Müdürlüğünün hazırlattığı eserde onlara yer verilmemiştir.[274]

Halit Fahri Ozansoy da "Her gün bir mesele" sütunlarında H.F. imzasıyla Fuat Köprülü, Faruk Nafiz Çamlıbel, Mithat Cemal Kuntay, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç gibi isimlerle yaptığı görüşmeleri nakleder. Burada da benzer isimlerin yokluğundan bahsedilir ve Fuat Köprülü, bundan dolayı antolojiyi Türk edebiyatını temsil etmede yetersiz bulur:

[269] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 23 Şubat 1936, s. 1.
[270] **A.y.**, s. 11.
[271] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 24 Şubat 1936, s. 10.
[272] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün hazırlattığı antoloji", **Son Posta**, 27 Şubat 1936, s. 5.
[273] Muazzez Faik, "Antoloji Meselesi", **Son Posta**, 28 Şubat 1936, s. 6.
[274] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün antolojisi", **Son Posta**, 26 Şubat 1936, s. 1.

> "Bir Türk edebiyatı antolojisi yapılırken gayet tabiî olarak Abdülhak Hamid, Sami paşa zade Sezai, Hüseyin Rahmi, Halid Ziya, Mehmed Rauf, ve saire gibi bu antolojiye girmemiş edebiyat şöhretlerinden bahsetmek onlardan parçalar almak şarttır.. bunlarsız bir antoloji yapmak ve buna türk edebiyatı antolojisi demek doğru olamaz."[275]

Romanı kuran Halit Ziya Uşaklıgil'in halk edebiyatını seçkin zümreye sunan "ilk büyük" şair Orhan Seyfi Orhon'un ayrıca Halit Fahri Ozansoy, Yusuf Ziya Ortaç, Mehmet Akif Ersoy gibi önemli şairlerin alınmamasını anlayamadığını söyleyen Faruk Nafiz Çamlıbel'in Abdülhak Hâmit Tarhan, Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret gibi şairlerin "giremedikleri yerde başka edebiyatçıların nasıl canları sıkılmadan oturabildiklerine aklı erm[ez]."[276]

Halit Fahri Ozansoy, bahsi geçen isimlerin yokluğunu Muazzez Faik ile yaptıkları görüşmede alaycı bir şekilde baskı hatasına bağlayan Mithat Cemal Kuntay'la da görüşür. "Abdülhak Hâmidsiz Türk edebiyatı antolojisi değil, Türk edebiyatı eksik olur." diyen Mithat Cemal Kuntay büyük edebiyatçıların önemini vurgular.[277]

Müstakil yazılarda da aynı bahis üzerinde durulur. 13 Şubat 1936 tarihli *Tan* gazetesinde Peyami Safa, Ziya Gökalp ile Refik Halit'e [Karay] antolojide yer verilirken Mehmet Akif Ersoy ile Rıza Tevfik'in isimlerinin bulunmaması yahut Ahmet Muhip'in [Dıranas] eserinin tercümesi varken Mithat Cemal Kuntay ve Yusuf Ziya Ortaç'ın antolojide olmamaları dolayısıyla eserin Türk edebiyatını temsil kabiliyeti noktasında endişelenir.[278]

Antolojinin tenkit edilmesine sebep olan "esere alınmayan kişiler" mevzuuna Vedat Nedim Tör, *Ulus* gazetesinde cevap verir. Antolojiye 1908 sonrasında şöhret olmuş kişilerden bahis açıldığı için Abdülhak Hâmit Tarhan, Cenap Şahabettin gibi edebiyatçıların eserde bulunmamaları doğaldır.[279] Fakat Muazzez Faik'e göre bu,

[275] H.F., "Bir edebiyat antolojisi nasıl hazırlanmalıdır?", **Akşam**, 28 Şubat 1936, s. 5.
[276] H.F., "Bizden sonra yeni bir nesil gelmedi..", **Akşam**, 2 Mart 1936, s. 5.
[277] H.F., "Gençliği inkâr etmek faka basmak demektir..", **Akşam**, 29 Şubat 1936, s. 9.
[278] Peyami Safa, "Garip Bir Antoloji", **Tan**, 13 Şubat 1936, s. 6.
[279] Vedat Nedim Tör, "Matbuat Umum Müdürü Ne Diyor?", **Ulus**, 20 Şubat 1936, s. 6.

eleştirileri "çürütebilecek" bir cevap değildir. Bahsi geçen isimlerin büyük bir kısmı mesela Halide Edip Adıvar, Fazıl Ahmet [Aykaç], Ercüment Ekrem Talu, Fuat Köprülü, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Suat Derviş, Ahmet Refik Altınay, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy ve Süleyman Nazif ancak "meşrutiyetle beraber yazı yazmak hürriyetine kavuştuktan sonradır ki kendilerine edebî bir şöhret temin edebilmişlerdir."[280]

Çeşitli yazı ve mülakatlarda "esere alınmayan kişiler" dolayısıyla tepki çeken antoloji, eserde yer alan edebiyatçılar dolayısıyla da tartışma konusu olur. Çünkü bazıları ülkede tanınmadığı hâlde onlara Türk edebiyatını temsil etme görevi verilmiştir. Orhan Seyfi Orhon, antolojide bulunan Cevdet Kudret'in [Solok] adını ilk defa duymuştur. Ahmet Muhsin'i de tanımaz hatta içinde bulunduğu edebî çevrede kendisini daha önce bilen kimse yoktur.[281] İsmail Habip Sevük, devletin damgasını taşıyan bir antolojide yer alan fakat daha önce adı duyulmamış kişileri "garip fazlalıklar" olarak nitelendirir.[282]

Eser, büyük edebiyatçıların eksikliği ve "garip fazlalıklar"dan başka müellifinin kim olduğunun belli olmaması dolayısıyla da dönemin tenkit içerikli yazılarında yer alır. Peyami Safa'ya göre yalnızca kurum adının bulunması, "propaganda" yapıldığı anlamına gelir ki Avrupa'da esere hak ettiği değerin verilmesine engel olur:

> "Türk edebiyatını yabancılara tanıtmak gibi iddiaların en büyüğü ile ortaya çıkan bir eserin, salâhiyeti bütün memleketçe münakaşa kabul edilmeyen bir heyete havale edilmesi şarttı. (…) Üstünde sadece "Matbuat Umum Müdürlüğü" gibi resmî bir kayıt bulunması da, eserin propaganda kitabı olduğunu haykırdığı için bu nokta üstünde çok hassas olan yabancı memleketlerde okunmasına mâni teşkil eder."[283]

[280] Muazzez Faik, "Matbuat umum müdürlüğünün hazırlattığı antoloji", **Son Posta**, 25 Şubat 1936, s. 1.
[281] H.F., "Şair Orhan Seyfi diyor ki: 'Bu antolojiyi ne mi yapmalı? Kese kâğıdı..'", **Akşam**, 25 Şubat 1936, s. 5.
[282] Muazzez Faik, "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 24 Şubat 1936, s. 10.
[283] Peyami Safa, "Garip Bir Antoloji", s. 6.

Vedat Nedim Tör'ün *Ulus*'ta neşredilen yazısında cevap verdiği eleştirilerden biri de budur. Peyami Safa'ya göre iddiaların en büyüğü ile ortaya çıkan antoloji, Vedat Nedim Tör için "mükemmeliyet" iddiası taşımaz.[284] Geniş kitlelerin memnuniyeti için çeşit çeşit antolojiye ihtiyaç vardır, oysa Matbuat Umum Müdürlüğünün antolojisi alanında "ilk ve biricik"tir. [285]

Peyami Safa, "Garip Bir Antoloji"de çeşitli isimlerin antolojiye alınmaması, müellifin adının belli olmaması gibi mevzuların yanında "tercüme bozuklukları"ndan da bahseder. Antoloji yurt dışına gönderilmemelidir; çünkü seçilen parçalar hatalıdır. Mesela kendisinin "Evlenmenin bayağı romantizmini terennüm eden Fransızca bir paçayı hatırladım" diyerek başka bir eserden aldığı bölümün bu cümle atlanarak tercüme edilmesi kendisini intihal yapmış durumuna düşürecek ve Türk romanını "sefil bir kopya" olarak gösterecektir.[286] Vedat Nedim Tör, bu eleştiriye cevaben kendilerinin Fransızca Ankara gazetesi çıkardıkları dönemde bütün edebiyatçılara tercüme edilmesini istedikleri eser ve kısımları sordukları için sorumluluk kabul etmeyeceklerini söyler.[287]

Görüldüğü üzere çeşitli sebeplerle eleştirilen eser, görüşlerine başvurulan edebiyatçıların büyük bir çoğunluğu tarafından beğenilmez. Bu yüzden Halit Fahri Ozansoy, *Akşam* gazetesinde yayımlanan mülakatlarda Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç ve Faruk Nafiz Çamlıbel'e beğenmedikleri ve yurt dışında Türk edebiyatını temsil kabiliyetine sahip olmadığını düşündükleri antolojinin akıbeti noktasındaki görüşlerini sorar. Orhan Seyfi Orhon'a göre "Abdülhak Hamidin, Hüseyin Rahminin, Tevfik Fikretin, Yusuf Ziyanın, Halit Fahrinin içinde isimleri bulunmıyan bir antoloji Türk edebiyatını gösteren bir eser addedileme[mesi]"[288] dolayısıyla okunmak için değil basit işlerde kullanmak için "kese kâğıdı" olmalıdır. Fransızca bilenlere rastlamak ihtimali bulunduğundan Beyoğlu'ndan başka yerlerde fakat okunmamak şartı konarak okka ile satılabilir.[289] Yusuf Ziya Ortaç, antolojinin yakacak olarak kullanılabileceğini söyler. Bu yüzden İstanbul Belediyesine, kışın

[284] Tör, **a.g.y.**, s. 6.
[285] **A.y.**
[286] Peyami Safa, "Garip Bir Antoloji", s. 6.
[287] Tör, **a.g.y.** s. 6.
[288] **A.y.**
[289] H.F., "Şair Orhan Seyfi diyor ki: "Bu antolojiyi ne mi yapmalı? Kese kâğıdı'", s. 5.

fakirlere dağıtmak üzere verilebilir.[290] Faruk Nafiz Çamlıbel'e göre kese kâğıdı ya da sobada yakacak yapmak doğru değildir. Çünkü bu antolojiden "uçurtma bile olmaz." Antoloji bir müsvedde sayılıp yırtılmalı ve tenkitler göz önünde bulundurularak yeni bir antoloji hazırlanmalıdır.[291]

Verilen cevaplar göz önüne alındığında antolojinin akıbetinin parlak olmadığı anlaşılır. Eser öyle çok eleştiriye maruz kalmıştır ki Necip Fazıl Kısakürek bu kadar çok mütefekkirin nasıl ortaya çıktığını sorgular:

> "Ne oluyor? Bir gemi batıyor da biricik sandalına adam mı seçiyorlar? Öleceklerle ölmeyecekler mi ayırt ediliyor? Bu telâş, bu kıyamet ne? Tenkidin yokluğu bile olmayan memlekette bu kadar gizli mütefekkir nereden çıktı? Daha evvel nerede idiler. Neyle uğraşıyorlardı?"[292]

Görülür ki tartışmalar artık eser odağından çıkmış, bağlantılı başka mevzular etrafında gelişmeye başlamıştır. *Akşam* gazetesinin "Hergün bir mesele" sütununda neşredilen yazılarda edebiyatçıların birbirleri hakkında söyledikleri de bu bağlamda önemlidir çünkü bir "nesil tartışması"nı hatırlatacak niteliktedir. "Biz hececiler, şöyle böyle ortaya bir şeyler koyduk. Bizden sonra kim geldi?... Kim ne koydu?..."[293] diye soran Halit Fahri Ozansoy, antolojide kendilerine yer verilen "yeni" şairleri "samimiyet" noktasında eksik bulur.[294] Orhan Seyfi Orhon yeni neslin olgunluk devirlerine ulaşmadığını, aralarında henüz şöhret yapmış kimse olmadığından doğru hüküm için biraz beklemek lazım geldiğini söyler.[295] Mithat Cemal Kuntay, bu görüşlerin aksine "Sanatta daima gençler ve çocuklar vardır. Çünkü onlar vadedenlerdir." diyerek tarafını belli eder. Yazmaya başladığı zaman Abdülhak Hâmit Tarhan da reddedilmiştir. Fakat reddedenler unutulmuş, o yaşamaya devam

[290] H.F., '"Bu kitabı fıkaralara dağıtıp yaktırmalı'", **Akşam**, 27 Şubat 1936, s. 7.
[291] H.F., "Bizden sonra yeni bir nesil gelmedi.", s. 5.
[292] N.F.K., "Antoloji ve Doğurduğu Mesele", **Ağaç**, 14 Mart 1936, s. 12.
[293] H.F., "Dallanıp budaklanan bir edebiyat dedikodusu", **Akşam**, 24 Şubat 1936, s. 8.
[294] **A.y.**
[295] H.F., "Şair Orhan Seyfi diyor ki: "Bu antolojiyi ne mi yapmalı? Kese kâğıdı',", s. 5.

etmiştir. Dolayısıyla yeni nesli inkâr etmek doğru değildir.[296] Fuat Köprülü, Mithat Cemal Kuntay gibi pek çok "genç" edebiyatçının varlığını dile getirir.[297] Ahmet Muhip Dıranas ise "Bizden sonra kim geldi?" diyenlere karşı çıkar ve soru sorma hakkını kendilerinde görür:

> "Asıl sormak bizim hakkımızdır: Bizden evel kim vardı? Kim ortaya ne koydu? Bu baylar edebiyat namına ne getirdiler?. 'Baykuş'u mu? 'Binnaz'ı mı? 'Gönülden sesleri' mi?"[298]

Meselenin böylece değişen içeriği dolayısıyla 6 Nisan 1936 tarihli *Akşam* gazetesinde Orhan Selim imzasıyla çıkan yazıda bir buçuk ay kadar önce başlayan edebiyat kavgasının bir nesil meselesi olarak algılanmaması gerektiği söylenirken[299] meselenin geldiği nokta ifade edilir.

2.2.3. İsmail Habip Sevük, *Edebi Yeniliğimiz*

İsmail Habip Sevük, 1924 yılında *Türk Teceddüd Edebiyatı Tarihi* isimli bir kitap yayımlar. Döneminde geniş yankı uyandıran bu çalışma, çeşitli tenkitlere maruz kalır. Kitabın 1931-1932 yıllarında *Edebî Yeniliğimiz*[300] adıyla ikinci baskısı neşredilir. Yazar, bu sırada çeşitli değişiklikler yapmışsa da bunlar eleştirilerin bitmesi için yeterli olmaz. Söz gelimi Vasfi Mahir Kocatürk, kitabın kusurlu ifadelerine, ciddiyetsizliğine, mânâsızlığına "çörçöple dolu olmasına"[301] vurgu yaparken Nahid Sırrı Örik çeşitli kelime hatalarından, "laubali" ifadelerinden, "çalakalem" cümleler bulunmasından ve kitaba alınmayan isimlerden dolayı birtakım

[296] H.F., "Gençliği inkâr etmek faka basmak demektir..", s. 11.
[297] H.F., "Bir edebiyat antolojisi nasıl hazırlanmalıdır?", s. 5.
[298] H.F., '"Bizden evvel kim vardı? Ortaya kim ne koydu?", **Akşam**, 1 Mart 1939, s. 10.
[299] Orhan Selim, "Edebiyat kavgaları", **Akşam**, 6 Nisan 1936, s. 5.
[300] İsmail Habip, **Edebi Yeniliğimiz**, Ankara, Maarif Vekaleti, C. I-II, 1931-1932.
[301] Vasfi Mahir Kocatürk, **Yeni Türk Edebiyatı**, Ülkü Basımevi, 1936, s. 127.

eleştiriler sıralar.[302] Kitap aleyhindeki eleştirilerden, dışarıda bırakılan isimler hususu önemlidir. Çünkü İsmail Habip Sevük'ün kitabında Ahmet Hamdi Tanpınar'a yer vermemiş olması, aralarında bir gerginlik yaşanmasına sebep olur.

İsmail Habip Sevük ile Ahmet Hamdi Tanpınar 5 Teşrinisani 1938'de Beyoğlu'nda bulunan Abdullah Efendi Lokantası'nda karşılaşırlar ve yaşananlar *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Son Posta* gibi gazetelere haber olur. 7 İkinciteşrin 1938 tarihli *Akşam* gazetesinde "İki edip arasında şiddetli kavga" başlığıyla yer alan haber "B. İsmail Habip ile B. Ahmed Hamdi lokantada biribirine girdiler."[303] notuyla verilir. Çok detay içermeyen bu yazıya göre evvelki gece iki edip lokantada karşılaşmış ve Ahmet Hamdi Tanpınar, İsmail Habip Sevük'e kitapta kendisinden bahsetmemesinin sebebini sormuştur. Yazar, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın basılı eserinin olmadığını söyleyince kavga başlamıştır.[304]

Aynı tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde de bu hadise üzerine "İki edib arasında sert bir münakaşa oldu"[305] başlıklı bir haber yayımlanır. Buna göre Ahmet Hamdi Tanpınar, heykeltıraş Zühtü [Müridoğlu] ve eşi ile birlikte lokantada yemeklerini ısmarladıkları sırada İsmail Habip Sevük, Adana Mebusu Damar ve Dr. Rusçuklu Hakkı lokantada yemek yemektedirler. İsmail Habip Sevük'le daha önce tanışmış olan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın aslında ona karşı sempatisi vardır. Bundan dolayı İsmail Habip Sevük'ü görünce arkadaşlarıyla birlikte yanlarındaki masaya oturur ve iki grup arasında bir sohbet başlar. Neşeli hava Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kendisini esere almayı nasıl unuttuğunu yazara sormasıyla bozulur. Basılı eserinin olmaması sebebiyle kitapta kendisinden bahis açılmadığını öğrenen Ahmet Hamdi Tanpınar, İsmail Habip Sevük'e ağır sözler söyler ve aynı tonda karşılık almasıyla birlikte konuşma kavgaya döner. Arkadaşları onları hemen ayırırlar fakat kısa bir zaman sonra İsmail Habip Sevük'ün Zühtü Müridoğlu'ndan ve eşinden özür dilemek üzere masalarına yönelmesini yanlış anlayan Ahmet Hamdi Tanpınar, tekrar kavgaya

[302] Nahid Sırrı, '"Edebi Yeniliğimiz' kitabını karıştırırken", **Varlık**, 15 Mart 1938, s. 641-642.
[303] İmzasız, "İki edip arasında şiddetli kavga", **Akşam**, 7 İkinciteşrin 1938, s. 2.
[304] **A.y.**
[305] İmzasız, "İki edip arasında sert bir münakaşa oldu", **Cumhuriyet**, 7 İkinciteşrin 1938, s. 1, 9.

yeltenir. Durum karşısında heyecanlanan İsmail Habip Sevük tökezler ve Ahmet Hamdi Tanpınar bunu fırsat bilerek üzerine atılır.[306]

Özetle bu şekilde hadiseyi sütunlarına aktaran gazetelerde tarafların ifadelerini okumak da mümkündür. Mesela 8 Teşrinisani 1938 tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ifadelerine yer verir. Ona göre kavganın kitapla bir alakası yoktur:

> "Ben bir edebiyat tarihine sille ve tokatla girileceğine kani değilim. Ebediyete eserle intikal edilir. Bu zatın eserine girsem bile hakikaten lâyık değilsem gene çıkarım. Fakat liyakatim varsa yüz sene sonra bu hata tashih edilir.
>
> Beni tanıyanlar bilirler ki, ismimden bahsedilmesinden pek hoşlanmam. Bu cins şöhretin meraklısı değilim. Kendi köşemde çalışmağı tercih ederim. Ben şiiri şiir için sevdim. Her san'atkâr gibi tarihe intikal etmek isterim. Fakat rica ve tehdidle değil…"[307]

Bir edebiyat tarihinde bulunmasının kendisi için önemli olmadığını anlatan Ahmet Hamdi Tanpınar, yıllarca edebiyat dersleri vermiştir. Gerekli görürse kendisi de edebiyat tarihi yazabilecek birikim ve kabiliyete sahiptir. "Oturur, yazar ve kendimi de koyardım. Bizim memlekette böyle şeyler âdet olduğu için kimse de hayret etmezdi."[308] diyen Ahmet Hamdi Tanpınar, böylece İsmail Habip Sevük'ün yazdığı edebiyat tarihinde "İsmail Habip" bahsi açmasını da eleştirir.

Kavganın, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kitaba alınmaması dolayısıyla çıktığı yönündeki ifadeler, mizahi yazılarda da işlenir. *Son Posta*'nın yazarlarından olan İsmet Hulusi, "Edebiyat Münakaşası"nda bu durumla alay eder:

---

[306] **A.y.**
[307] İmzasız, "İki edib, alıp yörüyen dedikoduyu izah ediyor", **Cumhuriyet**, 8 İkinciteşrin 1938, s. 5.
[308] İmzasız, "Edebiyat âlemimizde son hareket!", **Haber Akşam Postası**, 8 İkincikanun 1938, s. 5.

"Beyoğlundaki bir lokantada iki edibimizin kavga ile neticelenen münakaşaları şöyle başlamış:
-Sen, beni neye kitabına almadın?
-Sen o kitaba giremesin de..
Ne demek!..."[309]

Çeşitli yazılarda kavganın sebebi Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bahsi geçen edebiyat tarihine alınmaması gibi anlatılsa da yazar, gazetelere bunun böyle olmadığı şeklinde başka açıklamalar da yapar:

"Müessif hadiseye İsmail Habibin doktor Rusçuklu Hakkıya yaptığı bir lâtife sebeb olmuştur. Ben sebebiyet verdiğim bu lâtifeyi tamir için onu başka bir lâtife ile İsmail Habibin aleyhine çevirdim. O, bu lâtifeyi ciddiye alarak bana ağır sözler söyledi, geri almasını istedim, daha ağır sözler sarfetti, mukabele ettim."[310]

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan sonra mesele, *Cumhuriyet* gazetesinde İsmail Habip Sevük'ün ifadeleriyle de okuyucuya sunulur. Buna göre Adana Mebusu Damar ile birlikte lokantaya giden İsmail Habip Sevük, orada Ahmet Hamdi Tanpınar, Zühtü Müridoğlu ve eşi ile karşılaşır. Masaya davet edilir fakat misafiri olduğu için başka yere oturur. Daha sonra Ahmet Hamdi Tanpınar ve arkadaşları yanlarındaki masaya gelirler. Masadan masaya konuşurlarken bir yandan şakalaşırlar. Bu sırada kitap meselesi bahsi açılır ve aralarında bir gerginlik meydana gelir:

"Fakat lokanta gecesi (…) 'Edebî Yeniliğimiz'e girmediğinden lâf açmıştı, tabiî şaka yapıyordu. Ben de 'kitab sahibi ol koyayım' diyordum. Masadan masaya konuşulduğu için lâfların hepsi iyi anlaşılmıyordu amma, bilmem kimin de kitabı yokken eserime girdiğini söyledi. Ben de bu istisnanın sebebini anlattım. Arkasından

[309] İsmet Hulusi, "Edebiyat münakaşası", **Son Posta**, 8 İkinciteşrin 1938, s. 6.
[310] İmzasız, "Lokantada biribirine giren iki edibin beyanatı", **Akşam**, 8 Teşrinisani 1938, s. 2.

> hiç münasebet yokken bilmem kimin benden 'süperyör' olduğunu söyledi. Ben de 'o süperyörse senden nedir anla artık' yollu bir şey söyledim."[311]

İsmail Habip Sevük'e göre Ahmet Hamdi Tanpınar kendisine onur kırıcı şeyler söylemiştir. Yazar da ona karşılık vermiş, daha sonra özür dilemesini beklemiş hatta dilemezse ona tokat atmayı dahi düşünmüştür. Ancak yemek boyunca herhangi bir şey yaşanmaz. Yemeklerini bitiren İsmail Habip Sevük ve arkadaşları lokantadan çıkarken hoş olmayan bu durumu düzeltmek ve Zühtü Müridoğlu'nun eşinden özür dilemek için Ahmet Hamdi Tanpınar'ın masasına yönelir fakat Ahmet Hamdi Tanpınar bu hamleyi yanlış anlar:

> "Fakat, besbelli benim bu gelişimi kendisine fiilî mukabelede bulunacağım sanan Ahmed Hamdi Tanpınar can havlile beni göğsümden itti. Ben o itizar sözlerini söylemek için eğilmiş vaziyette, ve ikinci masayla üçüncünün arasındaydım. Allahtan, lokanta bu ya, yere bir üzüm mü, bir domates parçası mı düşmüş ne, ayağım kaydı…"[312]

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan çok farklı bir biçimde yaşananları anlatan İsmail Habip Sevük, kavganın bir latifeden doğmadığının altını çizerken Dr. Rusçuklu Hakkı'nın meseleye katılmasının da yanlış olduğunu söyler:

> "Bu hadiseye doktor Ruscuklu Hakkının da ismi karıştırılıyor. Onun bu işe hiçbir alâkası yoktur. Ben onun hakkında 'işitiyorum ki herkes benim Ruscuklu Hakkıyla görüştüğüme şaşıyordu. Fakat ben gene onunla görüşmekte devam ediyorum' demedim. Bu zat benim çok aziz bir arkadaşımdır. Muhterem bir zattır. Ben farzımuhal böyle bir şey söylemiş olsam Ahmet Hamdinin değil doktorun

[311] İmzasız, "İki edib, alıp yörüyen dedikoduyu izah ediyor", s. 5.
[312] **A.y.**

benimle kavga etmesi lâzımgelirdi. Hâdiseden sonra doktorla beraber lokantadan çıkışımız aramızda böyle bir lâf geçmediğini isbat eder.,,"[313]

Ahmet Hamdi Tanpınar ile İsmail Habip Sevük arasında yaşananlar, tarafların tutarsız ifadeleri dolayısıyla bir muamma hâlini alır. *Cumhuriyet* gazetesi, hadiseyi aydınlatabilmek için lokantada çalışan garsonun şahitliğine müracaat eder:

"O gece yayana iki masada, oturmuş tatlı tatlı konuşuyorlardı. Nasıl oldu bilmem, Hamdi Tanpınar, birdenbire hiddetlendi. İsmail Habib de çok sinirli görünüyordu. Kapıştılar. Ortada, bir kitap meselesi dönüyordu. Kitaba girdin, girmedin diye lâflar oldu amma, kitaba kim girdi, kim girmedi anlıyamadım."[314]

Garsonun sözleri, İsmail Habip Sevük'ün anlattıklarını onaylar niteliktedir. Ayrıca Ramiz'in 10 İkinciteşrin 1939 tarihinde yayımlanan ve iki yazarı dövüşürken gösteren karikatüründe *Edebî Yeniliğimiz* kitabının havaya uçarken çizilmesi de hadisenin bazıları tarafından da bu şekilde algılandığını gösterir.

[313] İmzasız, "Lokantadaki 'edebî' münakaşa", **Haber Akşam Postası**, 10 İkincikanun 1938, s. 2.
[314] İmzasız, "İki edip arasında sert bir münakaşa oldu", s. 9.

Karikatür 89. Ramiz, *Karikatür*, No: 150, 10 İkinciteşrin 1938, s. 4.

İki meşhur şahsın insanların gözü önünde giriştikleri kavganın dikkat çekmesi tabiidir. Ancak tarafların olayla ilgili sonradan söyledikleri de meselenin uzamasına sebep olur. Bunun ilk kısmı, yukarıda anlatılan kavganın nasıl çıktığı üzerine söylenilenlerdir. İkinci kısmı ise İsmail Habip Sevük'ün kendisi ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın fiziksel niteliklerini karşılaştırmasından doğar. Bir yazıda "Bugüne kadar, benimle kavga etmeği göze alan tek adam çıktı. Ona da, aramızdaki kuvvet farkı yüzünden el dokunduramadım. Hayatımın çocukluk ve gençlik devresini, sporla geçirdiğim için, kollarım çok kuvvetlidir."[315] diyen İsmail Habip Sevük, muhatabını küçümseyen sözlerine başka bir yazıda "Eğer ayağım sürçmeseydi ben de Allah esirgesin elimi kaldırayım… Kendisile kavga çıkarmak için, pehlivan olmağa lüzum

[315] **A.y.**

yok."[316] cümleleriyle devam eder. İsmail Habip Sevük'ün hayli "çelimsiz" olduğunu düşündüğü Ahmet Hamdi Tanpınar, bu sözlere pehlivan olmadığını ve kas kuvvetini "küçük" bulduğunu fakat gerektiğinde kendisini savunabildiğini söyleyerek cevap verir.[317] Gazetelerde çelimsizliğine vurgu yapan neşriyat da yazara göre gündemi gereksiz yere meşgul etmektedir:

> "Benim sıhhatim, çelimsizliğim ileri sürülüyor. Her zaman kendimi müdafaa edecek bir kuvvette ve sıhhatteyim. İlâve etmek isterim ki, bunun gazetelere geçecek kadar bir ehemmiyeti yoktur."[318]

Ahmet Hamdi Tanpınar, meselenin beden yapısı ve kas gücü kıyasına gelmesine itiraz etse de bu durumla eğlenenler de vardır. Bunlardan biri olan Vâlâ Nurettin, "Ediplerin Döğüşü" başlıklı yazısında edebiyattaki tasniflerin değişmesi gerektiğini söyler ve ilkini kendisi yapar:

> "Bundan sonra, edebiyattaki tasnifleri de değiştirmek lâzım gelecek… Mademki akıbet buna müncer oluyor, sakın ha, üstad Hüseyin Rahmi, Peyami Safa, Reşad Nuri gibi ihtiyar, çelimsiz, yahut zayıf olanlar kalemlerini münakaşa vadisine saptırmasınlar…
>
> Karşı tarafta bir pehlivan, bir iri kıyım zuhur edebilir…
>
> Üstad Ruşen Eşref, terbiyeci İsmail Hakkı, Kara Davud Nizameddin Nazif, fikirlerini bilâmünakaşa en fazla kabul ettirecek kalem sahipleri arasına girdiler demektir."[319]

[316] İmzasız, "Lokantada biribirine giren iki edibin beyanatı", s. 2.
[317] **A.y.**
[318] İmzasız, "A. Hamdi Tanpınar, I. Habip Sevük bir 'Espri' yüzünden çarpıştılar", **Kurun**, 8 İkinciteşrin 1938, s. 3.
[319] Vâ-Nû, "Ediblerin döğüşü", **Akşam**, 8 İkinciteşrin 1938, s. 3.

İsmail Habip Sevük ve Ahmet Hamdi Tanpınar arasında yaşanan çirkin hadisenin dönüştüğü eğlenceli hâl, karikatürlere de yansır.

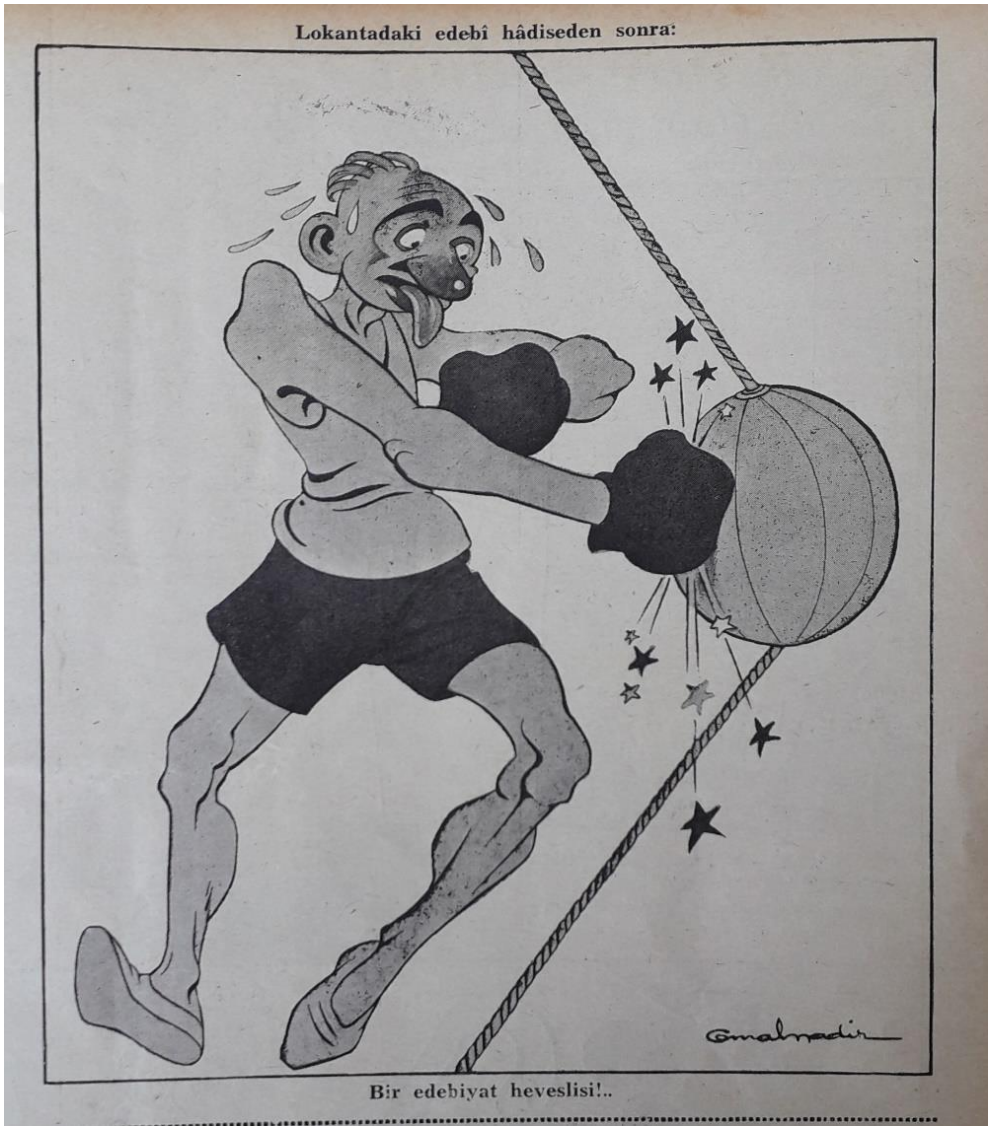
Cemal Nadir Güler'in 25 Teşrinisani 1938 tarihli "Lokantada geçen edebî bir hâdise etrafında duyulanlar" başlığını taşıyan karikatürü, altı kareden oluşur. Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı dolayısıyla geç yayımlanan karikatürün altı karesinde de ayrı kompozisyonlarda edebiyatçı ile fiziksel nitelikler arasında kurulan bağ çizilmiştir.

Karikatür 90. Cemal Nadir, *Akşam*, 25 Teşrinisani 1938, s. 1.

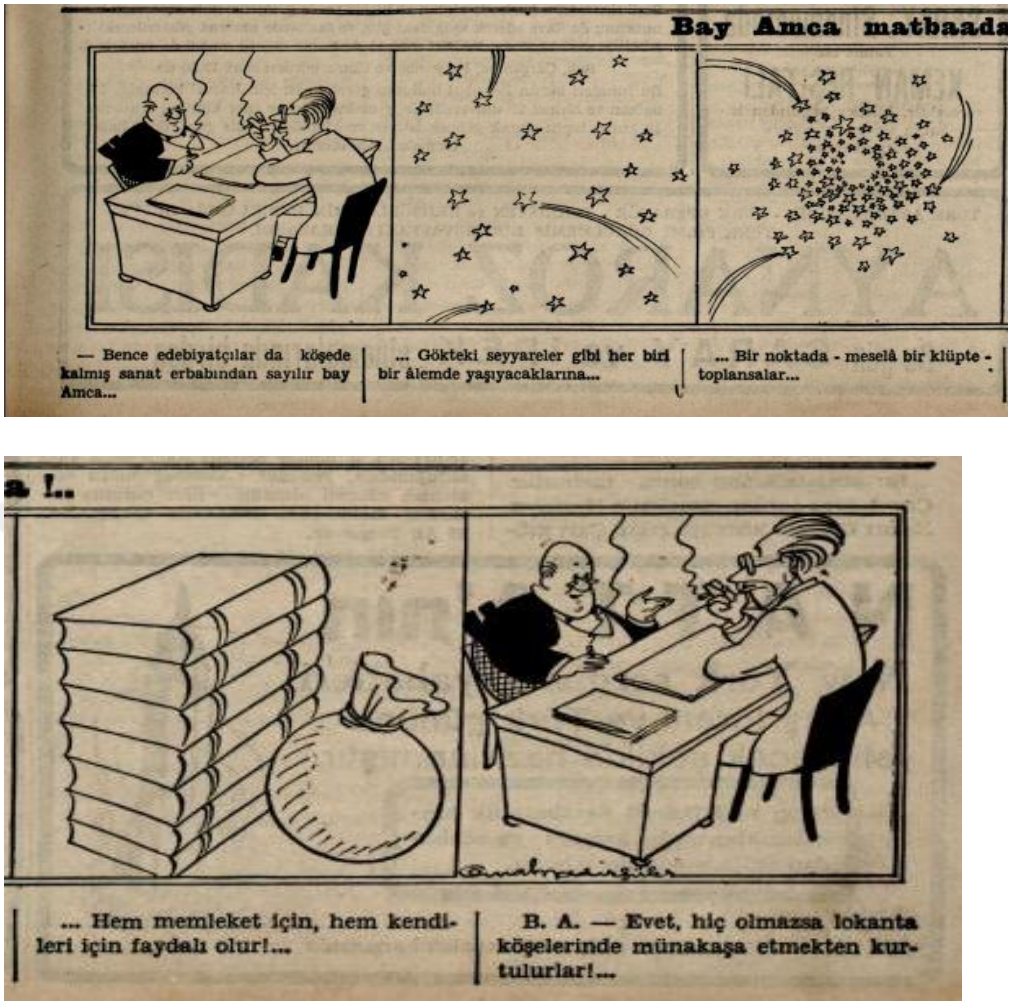
(Yukarıdaki altı kutulu karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

Üçüncü karede "sıska" olduğu için mesleğe uygun görülmeyen şair, "edebiyat heveslileri" için yeni hazırlık yöntemlerinin düşünülmesine yol açar. Cemal Nadir Güler, bir başka karikatüründe hevesli bir genci boks eldivenleriyle idman yaparken çizer.

Karikatür 91. Cemal Nadir, *Akbaba*, 17 İkinciteşrin 1938, s. 7.

Bununla birlikte edebiyatçıların "lokanta köşelerinde münakaşa etmekten" kurtulmaları için öneri yapan da yine Cemal Nadir Güler'dir.

Karikatür 92. Cemal Nadir Güler, *Akşam,* 2 Kanunuevvel 1938, s. 3.

(Yukarıdaki beş kutulu karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

Lokantada yaşanan kavga ve sonrasında tarafların açıklamaları ile ilgili neşriyatı yavaşlatan olay, Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı olur. Ancak sonrasında dahi yayımlananlar, aslında hadisenin ne denli ilgi çektiğini gösterir niteliktedir.

2.2.4. Mustafa Nihat Özön, *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*

İsmail Habip Sevük, *Cumhuriyet* gazetesinde bir yazı dizine başlar. Burada, yirmi yıldır edebiyat hocalığı yapan Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü profesörlerinden

Mustafa Nihat Özön'ün kaleme aldığı, ikinci baskısı sekiz yüz sayfa tutan ve dokuz on yıldır lise son sınıf öğrencilerine okutulan *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi*[320] adlı çalışmasındaki hataları sıralar.

4 İkinciteşrin 1939'da bahsi geçen dizinin ilk yazısı "Yanlış kitab - 1" başlığıyla neşredilir. Yazının başında *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı çalışmanın 263 sayfalık "nazım" kısmını "nazımsızlık" olarak değerlendiren İsmail Habip Sevük, eserde yer alan mısraları zelzele sonrası yerlere dağılmış naaşa benzetir:

> "Sanki sakar bir zelzele kitabın bu koca kısmını her tarafından sarsaklıyarak yüzlerle ve yüzlerle mısraı, ya bellerinden kırılmış, ya uzuvları koparılmış, ya manalarının ruhları alınmış birer naaş halinde yerlere sermiş bulunuyor. Bir mezarlıkta gibiyiz."[321]

Yaptığı genel değerlendirmeden sonra eserdeki hataları on başlık altında inceleyeceğini söyler. İlk yazısında "atlanan kelimeler", "çifte telâffuzlu kelimeler", "yanlış lügat vezinsizlikleri"[322]; 5 İkinciteşrin 1939 tarihli ikinci yazısında ise "Farisî izafelerle yapılan yanlışlıklar" ve "ismi haslar yanlışlığı" üzerinde durur.[323]

İsmail Habip Sevük'ün ikinci yazısı, 9 İkinciteşrin 1939 tarihli *Karikatür* dergisinde yayımlanan Ramiz imzalı bir karikatürde arka fon olarak kullanılır ve yanlış kitabı merkeze alan karikatürde konuya eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılır:

---

[320] Mustafa Nihat Özön, **Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1934.
[321] İsmail Habib, "Yanlış kitab -1-", **Cumhuriyet**, 4 İkinciteşrin 1939, s. 5.
[322] **A.y.**
[323] İsmail Habib, "Yanlış kitab -2-", **Cumhuriyet**, 5 İkinciteşrin 1939, s. 5.

Karikatür 93. Ramiz, *Karikatür*, No: 202, 9 İkinciteşrin 1939, s. 5.

6 Teşrinisani 1939'da serinin üçüncü yazısı çıkar. İsmail Habip Sevük, "Türkçe kelimelerle yanlışlık" bahsiyle başladığı yazısında ayrıca "kelimelerin

yerlerini değiştiriş" ile "yanlış lügatler ve yanlış manalar"[324] alt başlıklarını açar.[325] 7 İkinciteşrin 1939 tarihli yazıda ise "Fonetik ve folklor hataları[ndan]" ve "tahrifler ve bir mana faciası[ndan]" bahseder.[326]

Serinin son yazısı 8 İkinciteşrin 1939'da yayımlanır. İsmail Habip Sevük'e göre "Şimdiye kadarki dört yazı 'Metinlerle muasır Türk edebiyatı tarihi'nin on kısma ayrılan hatalarındaki mahiyeti ve o mahiyetteki vehameti göstermeğe kifayet eder."[327] Bunların aslında sekiz on makalede ancak yazılabileceğini fakat örneklerden kısarak dört makaleye sığdırmaya çalıştığını da söyler.[328]

Beşinci makalesinde on başlıkta incelediği hatalara ek olarak "lâhika" alt başlığında kitabında 1927-1928 ve 1933-1934 yıllarına ait mezuniyet sorularını ele alan Mustafa Nihat Özön'ün, Nef'î'ye ait olan dokuz beyitlik şiirinde dokuz tane hata yaptığını kaydeder.[329]

İsmail Habip Sevük, davasından ve gayesinden de bahsettiği yazıda, Mustafa Nihat Özön'ü küçük düşürmek amacı taşımadığını zira ilk makalede müellif için "halûk ve çalışkan" dediğini ve *Türkçede Roman* adlı eserinin alanında çok önemli bir çalışma olduğunu fakat bunlarla beraber Mustafa Nihat Özön'ü nazım noktasında başarısız bulduğunu söyler:

> "Şu beş makale ile en objektif şekilde gösterdik ki müellifin Türk nazmından bahsetmeğe salâhiyeti yoktur: Vezin bilmemek, nazmı anlamamak, kelimelere ve mısralara yanlış mana vermek… Bunlar bu işin maddî ve iptidai unsurları; o unsurlara sahib olmak kat'iyyen meziyet değil, fakat kat'î bir zarurettir."[330]

[324] **A.y.**
[325] İsmail Habib, "Yanlış kitab -3-", **Cumhuriyet**, 6 İkinciteşrin 1939, s. 5.
[326] İsmail Habib, "Yanlış kitab -4-", **Cumhuriyet**, 7 İkinciteşrin 1939, s. 5.
[327] İsmail Habib, "Yanlış kitab -5-", **Cumhuriyet**, 8 İkinciteşrin 1939, s. 5.
[328] **A.y.**
[329] **A.y.**
[330] **A.y.**

Bahsi geçen hataların doğurgan olması yani eserin ferdî bir çalışma olarak kalmayıp liselerde okutulması dolayısıyla İsmail Habip Sevük'e göre "Mesele sadece 'yanlış kitab' işi değil memleketi yanıltmak işi[dir]."[331] Eserin hatalarını ortaya çıkartmak için geciktiğinin farkındadır fakat zaman zaman Mustafa Nihat Özön'ün vezin bilmediğinden bahseden Ali Canip [Yöntem], Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Fahri Ozansoy gibi isimler de böyle bir çalışma yapmamışlardır. Kendisinin gecikmesinin sebebi, ilk baskıya bir eleştiri yazmak istememesi; ikinci baskıdan ise ancak bir ay önce haberdar olmasıdır.[332]

İsmail Habip Sevük'ün yaptığı eleştiriler, 9 Teşrinisani 1939 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan Cemal Nadir Güler imzalı bir karikatüre konu olur. İsmail Habip Sevük burada "elinde pala bulunmadığı halde mektep kitaplarının yanlışlarını düzeltme[si]" dolayısıyla Nasrettin Hoca'ya benzetilir. Zira "Nasrettin Hocanın Kılıcı" fıkrasına göre Nasrettin Hoca kılıcıyla Akşehir'de gezdiği günlerden birinde bir memur bunun sebebini sorar. Nasrettin Hoca, kılıcı kitaplardaki hataları düzeltmek için taşıdığını söyler.[333] İsmail Habip Sevük'ün de okul kitabındaki hataları düzeltme çabası, Cemal Nadir Güler'e Nasrettin Hoca'yı hatırlatır:

Karikatür 94. Cemal Nadir, *Akşam*, 9 Teşrinisani 1939, s. 3.

[331] **A.y.**
[332] **A.y.**
[333] Eren Sarı, "Nasrettin Hocanın Kılıcı", **Çocuklara Masallar**, NoktaE-Book Publishing, 2016, s. 342.
(Çevrimiçi)
[https://books.google.com.tr/books?id=B3uyDQAAQBAJ&pg=PA342&lpg=PA342&dq=nasrettin+hocan%C4%B1n+k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1&source=bl&ots=9hXIQSHb0n&sig=ACfU3U082CD23UW1ta8gHZNIkrBHXS7CIg&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjyut6ExNXnAhXB5KYKHbo7B5Q4ChDoATACegQIBxAB#v=onepage&q=nasrettin%20hocan%C4%B1n%20k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1&f=false] Erişim tarihi: 05.04.2019.

Cemal Nadir Güler, kısa bir süre sonra Hasan Âli Yücel'e üzerinde "AMELİ İSMAİL HABİB USTA" yazılı bir pala gönderir:

Karikatür 95. Cemal Nadir, *Akbaba*, No: 308, 28 İkinciteşrin 1939, s. 5.

İsmail Habip Sevük'ün kitaptaki yanlışlar üzerine yayımlanan yazı dizisi etrafında bir karikatür daha yayımlanır. Buradan anlaşılan, İsmail Habip Sevük'ün yazıları etkili olmuştur.

Karikatür 96. İmzasız, *Akşam*, 8 Teşrinisani 1939, s. 7.

"Yanlış Kitap" meselesi dolayısıyla yayımlanan karikatürlerin yanında İsmail Habip Sevük yazı dizisini henüz tamamlamamışken *Akşam, Cumhuriyet, İkdam* ve *Son Posta* gibi gazetelerde Muhittin Birgen, Nusret Safa Coşkun, Burhan Cahit [Morkaya] ve Selami İzzet Sedes gibi isimlerin konu ile ilgili yazıları neşredilir. Muhittin Birgen, "Bir edebiyatçımızın diğer bir edebiyatçı tarafından kaleme alınmış olan bir eser hakkında "yazdığı iki makale, gün dedikodularının başlıca mevzuu oldu[ğunu]"[334] söylediği bir yazı kaleme alır. Muhittin Birgen'e göre hatalar "basit bilgiler" ile ilgilidir, dolayısıyla bunları "müellifin eski Türkçeyi düzgün okumaktan âciz ve aruz vezninden bihaber bulunduğunu gösteren yanlışlar"[335] olarak değerlendirir. Eserin okullarda edebiyat derslerinde okutulması, ikinci baskısının yapılması ve müellifin Fuat Köprülü'nün yerine profesör olarak atanması ihtimali "facia"dır. Ayrıca kitap liselerde okutmaya başlamadan önce Maarif Vekaleti'nden onay almış, pek çok edebiyat hocası derste eserden istifade etmiş, müfettişler bazı derslere denk gelmiş, imtihanlar yapılmış, öğrenciler diploma almış fakat hiç kimse bu kitaptaki yanlışlara dikkat çekmemiştir.[336]

Benzer şekilde *Tan* gazetesinin "Günün Meseleleri" sütununda yer alan imzasız bir yazıda İsmail Habip Sevük'ün makalelerini okuyunca derin bir hayret duydukları, çok bariz hataları bulunan bir kitabın okullarda okutulmasının "acı" ve "garip" olduğu ifade edilir. Hataların sayısı sayfa sayısından fazladır, oysa "daima unut[ulan] çok basit bir hakikat [olarak] eksik, ve yanlış öğrenmiye, hiç öğrenmeme[k] müreccah bulun[maktadır]."[337]

Bu yazıların İsmail Habip Sevük'e destek oldukları açıktır. Fakat başka görüşler de mevcuttur. Söz gelimi Nusret Safa Coşkun, "Epey zamandanberi garb cephesi gibi hiçbir hareket olmıyan edebiyat cephemizde bu itham bir bomba tesiri yapmıştır" dediği makalelerin kısa bir özetini verdikten kişilerin olaya bakış

[334] Muhittin Birgen, "Yanlış kitab", **Son Posta**, 6 Teşrinisani 1939, s. 1.
[335] **A.y.**, s. 2.
[336] **A.y.**
[337] İmzasız, "Edebî Bir Eserin Hataları", **Tan**, 7 Teşrinisani 1939, s. 5.

açılarından bahsederken kitabın neşrinden uzun zaman sonra böyle bir girişimi olduğu için ithamı yerinde bulmayanların varlığına dikkat çeker.[338]

Konu etrafında gazetelerde çıkan yazıları "dedikodu" olarak değerlendiren Nusret Safa Coşkun, "Yanlışlarla Dolu Edebiyat Tarihi"nde edebiyat tarihçilerinin konu ile ilgili görüşlerine yer verir. Eserin iyi tasnif edilmiş klasik bir kitap olduğunu düşünen Ali Nihat Tarlan'a göre, vezin hataları bir edebiyat hocası tarafından düzeltilebilir niteliktedir, dolayısıyla hücum haddinden fazladır. Agâh Sırrı Levent, "Her eserin kıymetli tarafları olduğu gibi şüphesiz zayıf tarafları[nın] da"[339] olabileceğini söyler. Bahsi geçen eserin de metin kısmı "zayıf" olmakla beraber "zengin" bir bibliyografyası mevcuttur. İsmail Habip Sevük'ün eleştiri tarzı hakkında Ali Nihat Tarlan'a benzer görüşleri olan Agâh Sırrı Levent, makalelerdeki üslubun "haşin" olduğunu da "laf arasında" söyler.[340] Müstakil yazısında Ercüment Ekrem Talu da müellife hak verir. Zira o, İsmail Habip Sevük'ten çok daha önce benzer hataları görmüş olmasına rağmen malzeme bulmanın zorluğu ve benzer çalışmaların sayıca az olması dolayısıyla eleştiri yoluna gitmemiştir.[341]

Yanlışları kabul ettiği hâlde Mustafa Nihat Özön'ün suçlu olmadığını savunanlar arasında Selami İzzet Sedes de dikkat çeker. Ona göre işin acı yanı İsmail Habip Sevük'ün bu yanlışları ortaya dökmede gecikmesi, Mustafa Nihat Özön'ün uzun zaman sahip olduğu "münekkit, müverrih, muharrir, muallim" gibi sıfatları böylece yitirmesi değil; Mustafa Nihat Özön'ün "işinin ehli" olmadığını onu teftiş edenlerin anlayamamış olmaları, bu eseri basan, mektepte okutulmaya uygunluğunu tetkik edenlerin işlerini hakkıyla yerine getirememeleri ve kitabı okutan muallimlerin de hataları fark edememiş olmalarıdır. Eseri yakmanın kolay olduğunu[342] söyleyen

---

[338] "Bir rivayete inanmak lâzım gelirse, Köprülüzadenin meb'us olmasile inhilâl eden kürsüye iki namzed vardır: Mustafa Nihad ve İsmail Habib.. İşte bir kısım kimseler de, hâdiseyi bu cepheden görerek şu kanaati ileri sürmektedirler:

'-İsmail Habib rakibini ekarte etmek için darbeyi tam zamanında vurmuştur.'"

(Nusret Safa Coşkun, "Yanlışlarla Dolu Edebiyat Tarihi, **Son Posta**¸7 Teşrinisani 1939, s. 6.)

[339] **A.y.**

[340] **A.y.**

[341] Ekrem Talu, "Edebiyat Kitabı davası", **Son Posta**, 15 Teşrinisani 1939, s. 2.

[342] Burhan Cahit 9 Teşrinisani 1939 tarihli bir yazısında mektep kitaplarında tek bir yanlışın dahi olmaması gerektiğinden bahseder ve bu kitabın sayıca fazla hata barındırması dolayısıyla "yanlış kitap" değil, "yakılacak kitap" olduğunu söyler. (Burhan Cahit, "Yanlış kitab", **Son Posta**, 6 Teşrinisani 1939, s. 3.)

Selami İzzet Sedes; Mustafa Nihat Özön'ün atamasını yapanlara, eseri basanlara, okutulmasına müsaade edenlere ve okuttuğu halde yanlışlarını bulamayan hocalara ne yapılacağını sorar ve maarifte esaslı bir ıslahat taraftarı olduğunu ekleyerek yazısını sonlandırır.[343] Anlaşılan, Selami İzzet Sedes de Muhittin Birgen gibi kitabın hatalı olmasından ziyade eserin okullarda okutulmasını, buna izin veren Maarif Vekaletini, hataları fark etmeyen hoca ve müfettişleri eleştirmektedir.

Hataların, teftiş eden kişi ve kurumlarca anlaşılamamış olması, Burhan Cahit Morkaya'ya göre dönemin edebiyata bakışından kaynaklanmaktadır. Çünkü "Bu kitap eğer bir fizik, bir riyaziye kitabı olsaydı daha ilk günlerde foyası meydana çıkar, ortadan kalkardı. Fakat edebiyat gibi çok su kaldıran iştahlısı kalmayan bir mevzua aid olduğu için okutanlar da, okuyanlar da yazanlar gibi benimsememişler, şöyle üstün körü bir göz gezdirip bir ders yılını atlatmışlar[dır]."[344]

Yukarıda örnekleri verilen gazete yazılarının bütününe bakıldığında İsmail Habip Sevük'ün makalelerine hak veren ve eseri eleştiren yazarların varlığıyla birlikte, İsmail Habip Sevük'ün karşısında duranlar; söz gelimi üslubunu doğru bulmayan yahut meseleyi büyüttüğünü düşünen yazarlar, edebiyatçılar yahut eleştirmenler görülür. Hatta İsmail Habip Sevük'ün makalelerindeki yanlışları bulup açıklayanlar da vardır. 11 İkinciteşrin 1939 tarihli *Haber-Akşam Postası*'nda "İsmail Habibin kendi kitabında acaba hiç yanlış yok mu?"[345], "Bir öğretmen 'İğneyi önce kendine çuvaldızı sonra başkasına batırmalı!' diyor"[346], "Bütün öğretmenleri cahil göstermek büyük bir suç olur"[347] gibi notlarla verilen bir haberde Mustafa Nihat Özön'ün hatalarını aktaran İsmail Habip Sevük'ün hatalarına yer verilir.[348] Bahsi geçen yanlışların bir okul kitabında bulunmaması gerektiği fakat kitapları okutanların hepsini cahil göstermenin daha ağır bir suç olduğunun[349] ifade edildiği yazının sebebi bir öğretmenin mektubudur. Mahir Taşlar adlı öğretmen, mektubunda, makalelerde

[343] Selami İzzet Sedes, "Yanlış Kitabın Asıl Acı Tarafları", **İkdam**,9 Teşrinisani 1939, s. 1.
[344] Burhan Cahid, "Yanlış kitab", **Son Posta**, 9 Teşrinisani 1939, s. 3.
[345] İmzasız, "Yanlış kitap' dedikodusu devam ediyor", **Haber-Akşam Postası**, 11 İkinciteşrin 1939, s. 1.
[346] **A.y.**
[347] **A.y.**
[348] **A.y.**
[349] **A.y.**

bahsi geçen yanlışların çoğu vâki olmakla birlikte İsmail Habip Sevük'ün de yanlışları olduğundan söz eder.[350]

'"Yanlış kitab' dedikodusunun akisleri"nden bahse bir sonraki gün de devam edilir. Öğretmen, mektubunda önce İsmail Habip Sevük'ün değindiği hataları tekrar ederek, üç buçuk haftada bulduğu yetmiş dokuz yanlışın "Kitabın metodu, tedris kabiliyeti, hükümleri, tertibi, misal vermekteki, seçmekteki isabeti veya isabetsizliği, hele şu hacm-i kitabın sıkleti[nin] (…) şu (vezin bozması) kadar dikkat ve ehemmiyet kazanama[dığını]"[351] yazar. Neredeyse 1000 sayfa olan eserde vezinsiz mısralar bulmanın ve bunlarla "üstünlükleri inkar"[352] etmenin, "işi gündelik gazete sütunlarına düşür[menin]"[353] "koskoca bir haksızlık"[354] olduğunu ifade eder.

15 Teşrinisani 1939'da üçüncü bölümü çıkan yazıda İsmail Habip Sevük'ün *Edebî Yeniliğimiz* eserindeki hatalar üzerinde durulur. Mustafa Nihat Özön'e "atlama ile vezin bozduğunu" söyleyen İsmail Habip Sevük, kendi kitabında aynı hataya düşmüştür. Mustafa Nihat Özön'ün hataları arasında gösterilen kelimelerin şekil değiştirmesi, çeşitli telaffuz değişiklikleri gibi hatalar da aynı şekilde mevcuttur.[355]

Öğretmen, 17 İkinciteşrin 1939 tarihinde yayımlanan mektubunda İsmail Habip Sevük'ün "tahrifler ve bir mana faciası" başlığı altında bahsettiği hatalar üzerinde durur. İsmail Habip Sevük, Mustafa Nihat Özön'ün, Yahya Kemal Beyatlı'ya ait olan "İthaf" şiirinde "kâü bigâh" yazmış olmasından dolayı veznin bozulduğunu ileri sürmüş fakat yanılmıştır.[356] 18 Teşrinisani 1939 tarihinde yayımlanan kısımda ise öğretmene göre Mustafa Nihat Özön'ün yanlışını düzelten İsmail Habip Sevük, müelliften daha büyük hatalar yapmıştır. Bu yüzden İsmail Habip Sevük'ün edebiyat kitaplarını tetkik edecek komisyonda bulunacağını duyan öğretmen, "(…) eğer yeni basılacak kitaplara bu mısralar otorite olarak İsmail Habibin bu tashihleriyle alınırsa asıl onların gene düzeltilmesi isteneceğini ve

[350] İmzasız, "Yanlış kitap' dedikodusu devam ediyor", s. 3.
[351] İmzasız, "Yanlış kitap' dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 12 İkinciteşrin 1939, s. 1.
[352] **A.y.**
[353] **A.y.**
[354] **A.y.**
[355] İmzasız, (Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 15 İkinciteşrin 1939, s. 1, 6.
[356] İmzasız, "(Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber- Akşam Postası,** 17 İkinciteşrin 1939, s. 5.

şimdiye kadar olduğu gibi gene okutan öğretmenler tarafından düzelttirilecek birer hata olacağını şimdiden hatırlatma[nın] borç ol[acağını]"[357] söyler.

İsmail Habip Sevük'ün "Şair mağara demez, (mara) der; sen ise (mağara) yazıyorsun." gibi söylemlerinin "gazeteye makale mevzuu bir dava olarak"[358] nasıl verilebildiğini soran öğretmene göre "İsmail Habibin istediği imlâ[yı] harf inkılâbı dahi kabul etme[miştir]."[359] Öğretmen, "İlmî etüt mecmualarına ait bu teferrüatı gündelik gazetelere kabul"[360] eden gazetecileri Mustafa Nihat Özön'ün "kendi kitabına rakip olarak yıllardanberi"[361] okutulan eserini beş yıl sonra inceleyen İsmail Habip Sevük'ü hatalı bulur.[362] Mektubunu bitirirken İsmail Habip Sevük'ün yazı dizisini yayımlayan "gazetenin vicdanına", "bir ilim adamının bu kadar haksız yere hırpalandığını görüp anlayacak, teessür duyup: 'Aldanmışız, hatanın çoğu bizde!' diyecek mi?"[363] diye sorar.

Mahir Taşlar'ın mektubu yayımlandıktan sonra bu defa 23 Teşrinisani 1939'da *Haber-Akşam Postası* gazetesinde başka bir okuyucunun mektubuna yer verilir. İsmail Habip Sevük ve öğretmen Mahir Taşlar'ın yazılarını incelediğini söyleyen okur, İsmail Habip Sevük'ün yazı dizisinin ikincisinde gördüğü yanlışlardan bahseder ve hataların musahhihten kaynaklandığını söyler.[364]

İsmail Habip Sevük'ün birkaç makale ile başlattığı mesele bir okul kitabıyla ilgili olması dolayısıyla yukarıdaki karikatür ve yazılardan anlaşılacağı üzere artık halka da sirayet etmiş, onlar da meseleye dâhil olmuşlardır. Böylece Mustafa Nihat Özön'ün eserindeki hataları yazan İsmail Habip Sevük'ün de *Edebî Yeniliğimiz* adlı eserinde pek çok hata yaptığı ortaya çıkar. Bundan dolayı söz söyleme sırası tekrar ona gelir ve yazar, "toptan cevap" kaleme alır. İlk makalesinden itibaren üzerinde durduğu gibi Mustafa Nihat Özön'ün "Türk nazmından bahsetmeye salâhiyeti"[365] bulunmadığını, Maarif Vekaletinin yanlışları düzeltmek için çalışma başlatmış

[357] İmzasız, "(Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 18 Teşrinisani 1939, s. 5.
[358] İmzasız, "Yanlış kitap dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 22 Teşrinisani 1939, s. 5.
[359] **A.y.**
[360] **A.y.**
[361] **A.y.**
[362] **A.y.**
[363] **A.y.**
[364] İmzasız, "'Yanlış kitap,, dedikodusu", **Haber-Akşam Postası**, 23 İkinciteşrin 1939, s. 5.
[365] İsmail Habib, "İsmail Habib'in Toptan Cevab'ı", **Cumhuriyet**, 23 Teşrinisani 1939, s. 3.

olmasını öne sürerek kanıtlamaya çalışır. İkinci baskıdan geç haberdar olması dolayısıyla eleştirisi geciken İsmail Habip Sevük, yanlışları ortaya koymanın bir "memleket borcu" olduğunu, konunun gazeteleri bu kadar çok meşgul etmesinin de bunu doğruladığını söyler. Durumu "post kavgası" olarak değerlendirenlere de cevap verir. "Sekiz dokuz ay evvel Vekâlet en salâhiyetli bir mümessili vasıtasile benim [İsmail Habip Sevük'ün] 'Talim ve Terbiye' azalığile beraber Ankara Üniversitesi profesörlüğünü kabul edip etmiyeceği[ni] imtizaç etti[ğini]"[366] fakat bunu vaktiyle kabul etmediği için zaten profesörlüğüne imkân bulunmadığını söyler. Beş makale ile rakibini eleyip vekaletin böylelikle kendisine "bravo" deyip üniversiteye davet etmelerini beklemelerini de "hürmetsizlik" olarak değerlendirir.[367]

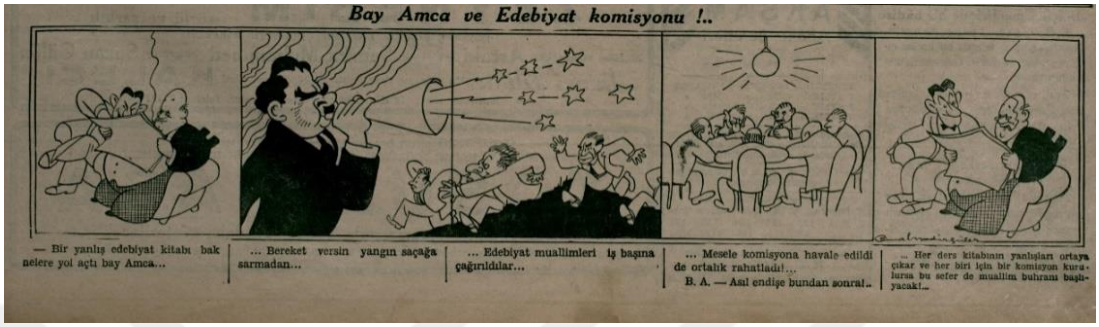
Toptan cevabındaki bazı noktalardan tatmin olmayan Zahir Güvemli, Mustafa Nihat Özön'ü nazım konusunda başarılı bulmayan İsmail Habip Sevük'te de "nazma ait en iptidaî bilgisizlik alametleri[nin]"[368] görüldüğüne işaret eder. Ayrıca Zahir Güvemli'ye göre müellifin kitabın ikinci tabından haberinin olmaması, mesleki neşriyatına alakasız olduğunu gösterir.[369]

Kişiler konu etrafında birbirlerini ve çeşitli makamları eleştirmeye devam ederken bir yandan da liselerde okutulan yanlış kitap dolayısıyla çözüm yolları aranır. Hatta *Akşam* gazetesinde yer alan imzasız bir habere göre Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, kitaplardaki yanlışların düzeltilmesi için zaten çeşitli çalışmalar yapmaya başlamıştır.[370]

İki gün sonra 9 Teşrinisani 1939 tarihli *Akşam* gazetesinde yer alan imzasız bir haberde "Edebiyat muallimleri[nin] Ankaraya çağırıldı[kları]"[371] bilgisi mevcuttur. Davetin nedeni bilinmemekle beraber İsmail Habip Sevük'ün neşrettiği makalelerden dolayı maarifin, edebiyat öğretmenlerine müracaat etmek istedikleri

[366] **A.y.**
[367] **A.y.**
[368] Zahir Güvemli, "Ismail Habip buna a cevap versin!", **Haber-Akşam Postası**, 25 İkinciteşrin 1939, s. 7.
[369] **A.y.**
[370] İmzasız, "Yanlış kitap meselesi", **Akşam**, 7 Teşrinisani 1939, s. 5.
[371] İmzasız, "Edebiyat muallimleri Ankaraya çağırıldılar", **Akşam**, 9 Teşrinisani 1939, s. 3.

tahmin edilir.[372] 16 Teşrinisani 1939 tarihli *Akşam* gazetesinde durum bir karikatüre konu olur:

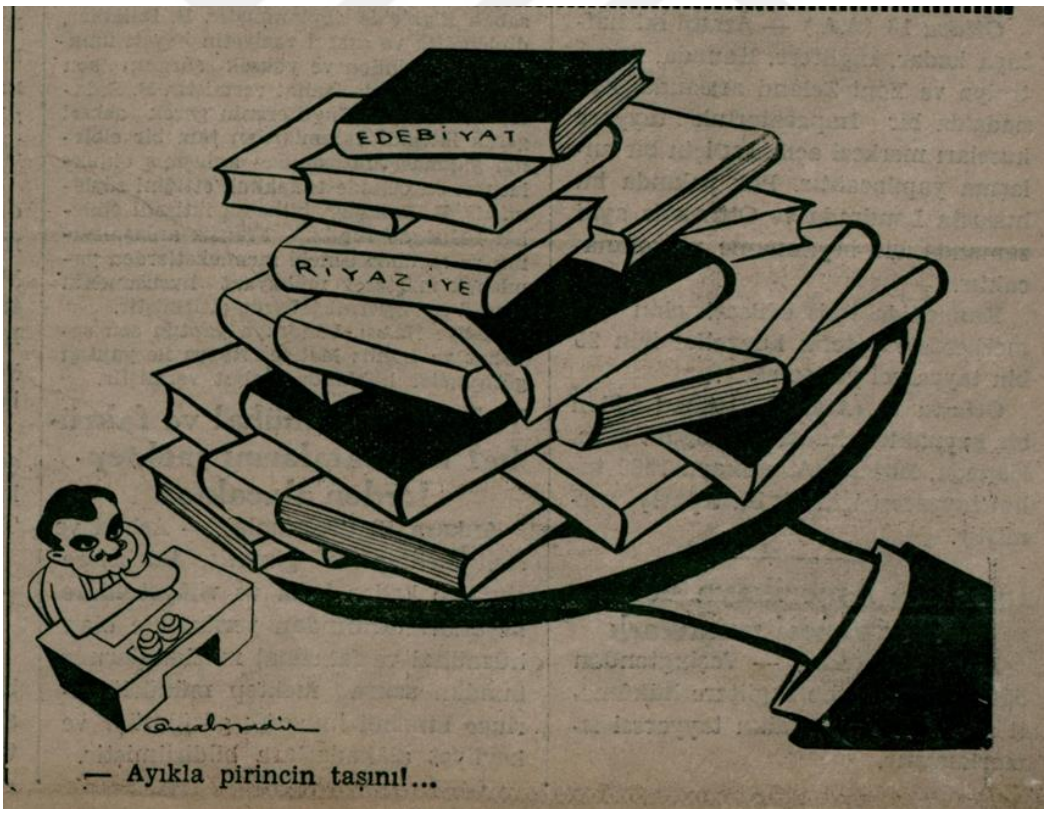
Karikatür 97. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 16 Teşrinisani 1939, s. 3.

Edebiyat öğretmenlerinin toplanmasının akabinde 12 Teşrinisani 1939 tarihli *Tan* gazetesinde, Ankara'da edebiyat dersleri için tetkikat yapıldığına dair bir haber vardır. Komisyon "İstanbul kız lisesi edebiyat muallimi Süleyman Şevket, İstanbul erkek lisesi edebiyat muallimi Hakkı Süha, Kabataş lisesi edebiyat muallimi Hıfzı Tevfik, Haydarpaşa lisesi edebiyat muallimi Behçet Yazar, Kabataş lisesi edebiyat muallimi Faruk Nafiz, Galatasaray edebiyat muallimi İsmail Habip, Vekâlet müfettişlerinden Necmettin Halil ve Halil Vedat[tan]"[373] oluşur. *Yeni Sabah* gazetesine göre "Birkaç günden beri toplanıp çalışmakta olan Türk Dil ve Edebiyatı komisyonu (…) tatil olmasına rağmen Vekillik binasında öğleden evvel ve sonra çalışmalarına devam etmiştir. Öğleden sonraki içtimada Maarif Vekilimiz B. Hasan Âli Yücel de hazır bulunmuştur."[374] Yapılan görüşmelerde *Cumhuriyet* gazetesine göre "muhtasar edebiyat tarihine mukabil izahlı büyük Türk dili ve edebiyatı etnolojisi yapılması, yardımcı kitaplar yazdırılması, liselerde bugün okutulmakta olan edebiyat kitaplarının çok dikkatli bir tashihden geçirilmesi"[375] gibi kararlar alınır. Komisyonun İstanbul'a dönüşü, 17 Teşrinisani 1939 tarihli bir haberde mevcuttur. Komisyon üyeleri bundan sonra belirli günlerde İstanbul kız lisesinde

[372] **A.y.**
[373] İmzasız, "Liselerde Okutulacak Edebiyat Dersleri İçin Tetkikat Yapılıyor", **Tan**, 12 Teşrinisani 1939, s. 3.
[374] İmzasız, "Edebiyat Tedrisatında Yeni Esaslar", **Yeni Sabah**, 13 Teşrinisani 1939, s. 1.
[375] İmzasız, '"Yanlış kitab' meselesi", **Cumhuriyet**, 13 Teşrinisani 1939, s. 5.

toplanacak, lise edebiyat ve ortaokul Türkçe kitaplarını "en ufak noktalarına" kadar inceleyecektir.[376]

Edebiyat komisyonu çalışmalarını sürdürürken mesele biraz daha büyür ve riyaziye kitaplarının da yanlışlar içerdiği yönünde haberler çıkmaya başlar. Vâlâ Nurettin, Türkçenin geçirdiği inkılap dolayısıyla aynı kavramın dokuz, on ve on birinci sınıflarda farklı kelimelerle karşılanmasının bir hata olduğunu dile getirir. Ayrıca "Bir riyaziye mütehassısının kırmızı mürekkeple tedkik ve tashih ettiği ve zarurî ilâvelerle doldurduğu Aritmetik ve Cebir kitabını gör[en]"[377] Vâlâ Nurettin, hocanın kitabın her sayfasında pek çok düzeltme yaptığını söyler."[378] Edebiyat kitaplarından sonra riyaziye kitaplarında da hataların çıkması, Cemal Nadir Güler tarafından karikatürize edilir:

Karikatür 98. Cemal Nadir, *Akşam*, 19 Teşrinisani 1939, s. 1.

[376] İmzasız, "Yanlış kitablar", **Son Posta**, 17 Teşrinisani 1939, s. 8.
[377] Vâ-Nû, "Edebiyat kitapları gibi riyaziye kitapları da yanlışla dolu", **Akşam**, 15 İkinciteşrin 1939, s. 3.
[378] **A.y.**

Yukarıdaki karikatürde "pirincin taşını" ayıklaması beklenen Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, edebiyat öğretmenlerinden sonra 17 Teşrinisani 1939 tarihli *Son Posta*'da yayımlanan bir habere göre riyaziye öğretmenlerinden de komisyon oluşturur.[379] Fakat İsmail Habip Sevük'ün "yanlış kitap" mevzuu bu kadarla da sınırlı kalmaz. Ethem İzzet Benice'ye göre İsmail Habip Sevük, makaleleriyle "içteniçe yayılıp taşan müzmin bir derdin bütün hüviyetile, bütün kusur ve hataları ile deşilmesine fırsat ver[miştir]."[380] Maarifte pek çok şey ile birlikte bütün kitapların hatalı olduğunun anlaşılması için ilk kıvılcımı yakmıştır ve bundan sonra meselenin halli için "yıkmak, yapmak; yakmak, yeniden yazmak lâzım[dır]."[381] Osman Cemal Kaygılı, bunlar için ihtiyaç duyulan "yepyeni bir müdekkik, yepyeni bir münekkit, yepyeni bir hayır sahibi[nden]"[382] bahseder. Kendi "gibi piyasa muharrirlerinin birçok edebi hikâyelerini, romanlarını, şiirlerini veya o ayardaki yazılarını adam akıllı bir etüt et[meli], bunlardaki yanlışları, kusurları, sakatlıkları, hattâ soğuklukları birer birer ortaya koy[malıdır]."[383] Fakat yazı ve şiirlerdeki hatalar öyle çoktur ki Ethem İzzet Benice'nin "yakmak" isteği gerçekleşirse, "İstanbul itfaiyecilerinin, analarından emmiş oldukları süt burunlarından gel[ecektir]."[384]

İki gün sonra hatalı kitap meselesi biraz daha büyür ve liselerde okutulan üçüncü edebiyat kitabının da hatalı olduğu ortaya çıkar. 22 Teşrinisani 1939 tarihli *İkdam*'da Agâh Sırrı Levent'e ait olan edebiyat tarihi kitabını tetkik eden bir öğretmenin pek çok yanlış bulduğu yazar.[385] Onu takiben üniversite kitaplarında da hatalar olduğu söylenir ve 22 Teşrinisani 1939'da komisyon bu defa üniversite kitapları için toplanır.[386]

İsmail Habip Sevük'ün 4 İkinciteşrin 1939'da yazdığı makale ile başlayan süreçte hem ilkokul hem lise hem de üniversite kitaplarında yanlışlar olduğu ortaya çıkar ve bunlar için ayrı ayrı komisyonlar oluşturulur. *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan imzasız bir habere göre komisyonlar, "memleket irfanı için, her halde çok

[379] İmzasız, "Yanlış kitablar", s. 8.
[380] Etem İzzet Benice, "Hepsini yakmak yeniden yapmak..", **İkdam**, 19 Teşrinisani 1939, s. 2.
[381] **A.y.**, s. 3.
[382] Osman Cemal Kaygılı, "Yakılacak Kitaplar!", **İkdam**, 20 Teşrinisani 1939, s. 3.
[383] **A.y.**
[384] **A.y.**
[385] İmzasız, "Yanlış Olan Üçüncü Edebiyat Tarihi!", **İkdam**, 22 Teşrinisani 1939, s. 2.
[386] İmzasız, "Yanlış kitab komisyonu bugün toplanıyor", **Son Posta**, 22 Teşrinisani 1939, s. 4.

hayırlı olmuştur. Bu meselelerin hallinin liselerde fiilen vazifedar ehliyetlerden mürekkeb bir heyete tevdi edilmiş olması da gösteriyor ki, bundan böyle memleket kültürü, imlâsızlık, gramersizlik ve kelimesizlik gibi noksanlardan kat'î surette kurtulacaktır."[387] Fakat Necmi Rıza'nın [Ayça] *Akbaba*'da yayımlanan bir karikatüründe durum böyle değerlendirilmez.

Karikatür 99. Necmi Rıza, *Akbaba,* No: 307, 7 Birincikanun 1939, s. 5.

Buna göre kitapların komisyona havale edilmeleri dolayısıyla "tashih edilmek ümidi" kalmamıştır.

[387] İmzasız, "Gramersizlik, imlâsızlık meselesi!", **Cumhuriyet**, 18 Teşrinisani 1939, s. 6.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKETLER VE MÜLAKATLAR

Erken Cumhuriyet yıllarında yayımlanan süreli yayınlardaki karikatürlerin incelendiği tezin "Anketler ve Mülakatlar" başlıklı üçüncü bölümünde, söz konusu yıllarda süreli yayınlara has türler olan ve bugün dahi ilgiyle takip edilen anket ve mülakatlardan hareketle çizilen karikatürler ele alınacaktır.

3.1. Cumhuriyet Gazetesindeki Hüseyin Rahmi Gürpınar Mülakatı

13 Mayıs 1929 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde Hüseyin Rahmi Gürpınar ile bir mülakat yapılır. Hüseyin Rahmi Gürpınar, "delilik" vasfından "başları havada, ayakları çamurda ona buna çatmak için vesile arıyan[lardan]"[388] söz eder. Yazara göre yeni sanatkârlar bazı normallerin ötesine geçer ve bu "kaçık" olma hâli moda olur:

> "Kim akıl ve şuur hududunun öte tarafına çıkabilirse, kim zekâsının okuyle maverayı delebilirse, kim eski tagaddi usulüdür diye ağını bırakıp burnundan yemeye başlarsa, kim saçmanın ekstirasiyle konuşup yazarsa yeni san'atın harika tipini yaratmış olacak.
>
> Size bundan sonra şapkalarınızı ayaklarınızı, iskarpinlerinizi başlarınıza giyeceksiniz derlerse derhal başınızı ayak, ayaklarınızı baş yaparak modanın bu zarafetine sevineceksiniz…"[389]

[388] Hüseyin Rahmi Gürpınar, "Hüseyin Rahmi B. diyor ki:", **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1929, s. 2.
[389] **A.y.**

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın genç nesli "başları havada ayakları çamurda" olarak değerlendirmesi, Cemal Nadir Güler'in 15 Mayıs 1929 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan karikatüründe işlenir:

Karikatür 100. Cemal Nadir, *Akşam*, 15 Mayıs 1929, s. 1.

Karikatürde fazladan "genç nesle göre Hüseyin Rahmi bey"in görünüşü de vardır. Buradan hareketle iki neslin en azından bazı temsilcilerinin birbirlerine karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olduğu anlaşılabilir.

3.2. Cumhuriyet Gazetesindeki "Yakılacak Kitap" Anketi

Karikatür 101. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 15 Haziran 1933, s. 3.

Peyami Safa, 11 Haziran 1933 tarihli *Cumhuriyet*'te "Cehennemin kapıları[nın] açıldı[ğını]"[390] haber vererek bir anket başlatır. Okuyucuların yanmaya layık gördüğü kitapların listelerini köşesinde yayımlayacağını söyleyen Peyami Safa, ardından tanınmış yazar ve eleştirmenlerin listelerini de ilan edecektir.[391] Bu anket Cemal Nadir Güler'in 15 Haziran 1933'te yayımlanan karikatürüne konu olur. Karikatüriste göre "muharrir arkadaş" Peyami Safa, "kendini [de] ateşe at[mıştır]" çünkü pek çok kişi "yakılacak kitap" olarak Peyami Safa'nın yazdıklarını seçer. *Mahşer*,[392] *Şimşek*,[393] *Canan*,[394] *Siyah Beyaz Hikayeler*,[395] *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*,[396] *Süngülerin Gölgesinde*[397] birer defa; *Bir Akşamdı*,[398] *Bir Tereddüdün Romanı*[399] ikişer ve *Sözde Kızlar*[400] dört defa yakılacak kitap seçilir. İki listede *Mahşer*[401] ve *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*;[402] bir listede *Fatih-Harbiye*[403] hariç

[390] P.S., "Bugün kitaplar yanıyor!", **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933, s. 3.
[391] **A.y.**
[392] Hayrettin, Liste: 55, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933, s. 4.
[393] **A.y.**
[394] C.N-F.Ş., Liste: 1, **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933, s. 3.
[395] **A.y.**
[396] İ. Turgut, Liste: 9, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933, s. 3.
[397] C.N-F.Ş., Liste: 1.
[398] Suzan, Liste: 31, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933, s. 4.; Asım Bilâl, Liste: 54, **Cumhuriyet**, 16 Temmuz 1933, s. 4.
[399] Naci V., Liste: 12, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933, s. 4.; Feriha, Liste: 49, **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1933, s. 4.
[400] C.N-F.Ş., Liste: 1; A.T., Liste: 3, **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933, s. 3.; Tarik Fuat, Liste: 7, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933, s. 3.; Hayrettin, Liste: 55.
[401] Cahide Nazif, Liste: 26, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933, s. 4.; M. H., Liste: 53, **Cumhuriyet**, 16 Temmuz 1933, s. 4.

bırakılarak bütün kitaplarının yanması gerektiğine işaret edilirken yayımlanan listelerde[404] hiçbirinin hariç tutulmadığı da olur. Hatta birinin sahibi Topanelioğlu Jale, on maddenin tamamında Peyami Safa'nın bütün eserlerini yazar.[405] Kırk altıncı listenin sahibi Enver Hakkı da Peyami Safa'yı "yanmaya gidenlerin başında"[406] olarak gösterir.

Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla neşrettiği *Ben, Sen, O* ile *Zıpçıktılar*'dan başka bütün eserleri,[407] Cingöz Recai serisi[408] ve iki defa bütün romanları,[409] on üç defa bütün eserlerinin[410] yakılması teklif edilir. Yazarın "şu veya bu namı müstearla yazdığı bütün yazılar"[411] da bir listede yer alır.

Peyami Safa'dan sonra listelerde adı en çok geçen yazarlardan biri Burhan Cahit Morkaya'dır. *Harp Dönüşü*, *İhtiyat Zabiti* gibi eserlerinin ayrı tutulduğu üç listenin[412] yanında yirmi bir defa bütün eserlerinin[413] yakılması önerilir. Bütün yazıları[414] ile bütün edebiyat ve kıraat kitaplarının[415] da yakılması teklifinin yapıldığı

---

[402] Necmi Murat, Liste: 41, **Cumhuriyet**¸ 30 Haziran 1933, s. 4.; Hasan Refik, Liste: 48, **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1933, s. 4.
[403] Hasan Refik, Liste: 48.
[404] M. Z., Liste: 19, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933, s. 4.; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933, s. 4.; Kemal, Liste: 42, **Cumhuriyet**¸ 30 Haziran 1933, s. 4.; Topanelioğlu Jale, Liste: 22, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1933, s. 4.
[405] Topanelioğlu Jale, Liste: 22.
[406] Enver Hakkı, Liste: 46, **Cumhuriyet**, 7 Temmuz 1933, s. 5.
[407] C.N-F.Ş., Liste:1.
[408] **A.y.**
[409] Mustafa Tuğrul., Liste: 16, **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1933, s. 4.; M. Atilâ, Liste: 17, **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1933, s. 4.
[410] Vamık Hayri, Liste: 4, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933, s. 3.; Ruşen Âli, Liste: 6, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933, s. 3.; Ali Aziz, Liste: 10, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933, s. 4.; Hakkı Emin, Liste: 18, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933, s. 4.; M. Z., Liste: 19; Muammer Cihat, Liste: 21, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933, s. 4.; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27; Ahmet Necdet, Liste: 39, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933, s. 4.; Ulvi, Liste: 40, **Cumhuriyet**¸ 30 Haziran 1933, s. 4.; Necmi Murat, Liste: 41; Hasan Refik, Liste: 48; Feriha, Liste: 49; A. M., Liste: 56, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933, s. 4.
[411] Doktor Ali Rıza, Liste: 11, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933, s. 4.
[412] Vamık Hayri, Liste: 4; Daniş Yaver, Liste: 24, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933, s. 4.; Ahmet Kemal, Liste: 47, **Cumhuriyet**, 7 Temmuz 1933, s. 5.
[413] Ruşen Âli, Liste: 6; Ali Aziz, Liste: 10; Doktor Ali Rıza, Liste: 11; M. Z., Liste: 19; Fuat, Liste: 20, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933, s. 4.; Muammer Cihat, Liste: 21; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27; C. O., Liste: 29; M. Kemal, Liste: 30, **Cumhuriyet**, 24 Haziran 1933, s. 4.; Meral İrem, Liste: 34, **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1933, s. 4.; Kemal, Liste: 42; C. A., Liste: 44, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933, s. 4.; M. Samih, Liste: 45, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933, s. 4.; Feriha, Liste: 49; Asım Bilâl, Liste: 54; A. M., Liste: 56; M. A. Reşit, Liste: 57, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933, s. 4.; D. N., Liste: 58, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933, s. 4.; N. K., Liste: 59, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933, s. 4.; S. B., Liste: 60, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933, s. 4.; Alâettin, Liste: 63, **Cumhuriyet**¸22 Ağustos 1933, s. 4.
[414] Hikmet, Liste: 52, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933, s. 4.

iki listede daha adı geçer. Ayrıca "parföm kokan romanları",[416] *Adam Sarrafı*,[417] *Ayten*,[418] *İzmir'in Romanı*[419] ve *Aşk Bahçesi*[420] ile birlikte iki defa da bütün romanları[421] zikredilir.

Ardından, yirmi iki defa bütün eserleri[422] yakılsın diye anılan Ethem İzzet Benice gelir. Yazar, bir defa da *Iztırap Çocuğu*'ndan başka bütün eserleri[423] yakılmalı teklifine maruz kalır. Ayrıca bazı kitaplarının,[424] bütün romanlarının,[425] bütün makalelerinin[426] yakılması söz konusu olur. Bir defa *Göz Yaşları*,[427] ikişer defa *Beş Hasta Var*[428] ve *Iztırap Çocuğu*,[429] dört defa da *Yakılacak Kitap*[430] adlı eserleriyle listelerde yer alır.

Daha sonra Vâlâ Nurettin üç defa yazılarının,[431] iki defa romanlarının,[432] iki defa telif olmayan tüm eserlerinin[433] ve bir defa telif olmayan romanlarının,[434] on altı defa bütün eserlerinin[435] yakılması teklifi ile listelerde adı sık geçen yazarlar arasında bulunur. Tercüme ettiği birkaç Rus hikayesi veya "Gençliğin Hatırası" müstesna

---

[415] M. Samih, Liste: 45.
[416] S. N. Suzan, Liste: 5, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933, s. 3.
[417] Cahide Nazif, Liste: 26.
[418] Fahri, Liste: 32, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933, s. 4.
[419] Mes'ut Ali, Liste: 23, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1933, s. 4.
[420] **A.y.**; Fahri, Liste: 32;
[421] R. F. C., Liste: 15, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933, s. 4.; Eflâtnu Cem, Liste: 33, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933, s. 4.
[422] C.N-F.Ş., Liste: 1.; Vamık Hayri, Liste: 4; Ruşen Âli, Liste: 6; Doktor Ali Rıza, Liste: 11; S. M., Liste: 13, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933, s. 4.; M. Atilâ, Liste: 17; Muammer Cihat, Liste: 21; M. Kemal, Liste: 30; Suzan, Liste: 31; Meral İrem, Liste: 34; Ahmet Necdet, Liste: 39; Kemal, Liste: 42; M. Samih, Liste: 45; Ahmet Kemal, Liste: 47; Feriha, Liste: 49; Hikmet, Liste: 52; A. M., Liste: 56; M. A. Reşit, Liste: 57; D. N., Liste: 58; N. K., Liste: 59; S. B., Liste: 60; S. N., Liste: 61, **Cumhuriyet**,22 Ağustos 1933, s. 4.
[423] Cahide Nazif, Liste: 26.
[424] Hakkı Emin, Liste: 18.
[425] Mustafa Tuğrul, Liste: 16.
[426] R. F. C., Liste: 15.
[427] Tarik Fuat, Liste: 7.
[428] **A.y.**, Hayrettin, Liste: 55.
[429] İ. Turgut, Liste: 9; Hayrettin, Liste: 55.
[430] Tarik Fuat, Liste: 7; İ. Turgut, Liste: 9; Ali Aziz, Liste: 10; Hayrettin, Liste: 55.
[431] Hakkı Emin, Liste: 18; Eflâtnu Cem, Liste: 33; Hikmet, Liste: 52.
[432] Mustafa Tuğrul., Liste: 16; M. Atilâ, Liste: 17.
[433] Muammer Cihat, Liste: 21; Ulvi, Liste: 40.
[434] Ahmet Necdet, Liste: 39.
[435] C.N-F.Ş., Liste: 1.; Vamık Hayri, Liste: 4; Ruşen Âli, Liste: 6; Ali Aziz, Liste: 10; Naci V., Liste: 12; Şecaattin, Liste: 14, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933, s. 4.; Hakkı Emin, Liste: 18; Mes'ut Ali, Liste: 23; Daniş Yaver, Liste: 24; M. Kemal, Liste: 30; Meral İrem, Liste: 34; Kemal, Liste: 42; M. Samih, Liste: 45; A. M., Liste: 56; N. K., Liste: 59; Alâettin, Liste: 63.

edilerek bütün eserlerinin[436] yakılması da teklif edilen yazarın ayrıca *Bir Ebenin Hatıratı*[437] adlı eserinin ve aşk romanlarının[438] da istenir. Tüm bunlarla birlikte 40 numaralı listede "kalemi, kâğıdı ve kendisi" de yakılacaklar arasında bulunur.[439]

Falih Rıfkı Atay'ın *Ateş ve Güneş* ile fıkraları hariç tutularak bütün seyahatnamelerinin ve bütün eserlerinin[440] yakılması söz konusu olur. *Yeni Rusya,*[441] *Moskova Roma,*[442] *Deniz Aşırı*[443] adlı eserlerinin bulunduğu listelerde makaleleri[444] de yakılması için önerilir. *Zeytindağı*[445] ve bütün eserleri[446] iki, *Roman*[447] on iki defa listelere girer.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu da isminden sık bahsedilen yazarlardandır. Birer defa son eserleri,[448] bütün romanları,[449] *Rahmet,*[450] *Bir Serencam,*[451] *Sodom ve Gomore,*[452] *Kiralık Konak*[453] kitaplarından söz edilen yazarın *Kadro*'da neşredilen yazıları[454] da yakılmak istenenler arasındadır. *Nur Baba*'dan sonra[455] ve *Nur Baba*'dan başka yazdıklarının[456] da yakılması önerilen listelerde *Erenlerin Bağından*'a[457] ve *Nur Baba*'ya iki,[458] *Yaban*[459] adlı romana ise dört defa rastlamak mümkündür.

---

[436] Cahide Nazif, Liste: 26; M. H., Liste: 53.
[437] Fahri, Liste: 32.
[438] S. N. Suzan, Liste: 5.
[439] Ulvi, Liste: 40.
[440] C.N-F.Ş., Liste: 1.; D. N., Liste: 58.
[441] Ali Usta, Liste: 38, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933, s. 4.
[442] **A.y.**
[443] Mes'ut Ali, Liste: 23.
[444] Fuat, Liste: 20.
[445] M. Z., Liste: 19; Mes'ut Ali, Liste: 23.
[446] Suzan, Liste: 31; Daniş Yaver, Liste: 24.
[447] S. N. Suzan, Liste: 5; Tarik Fuat, Liste: 7; Doktor Ali Rıza, Liste: 11; Naci V., Liste: 12; Mes'ut Ali, Liste: 23; Meral İrem, Liste: 34; M. S., Liste: 37, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933, s. 4.; Ahmet Necdet, Liste: 39; Ulvi, Liste: 40; M. A. Reşit, Liste: 57; N. K., Liste: 59; Alâettin, Liste: 63.
[448] M. A. Reşit, Liste: 57.
[449] M. S., Liste: 37.
[450] Fahri, Liste: 32.
[451] **A.y.**
[452] Doktor Ali Rıza, Liste: 11.
[453] Fahri, Liste: 32.
[454] **A.y.**
[455] Muammer Cihat, Liste: 21.
[456] M. Samih, Liste: 45.
[457] Mes'ut Ali, Liste: 23; Fahri, Liste: 32.
[458] Tarik Fuat, Liste: 7; Fahri, Liste: 32.
[459] Naci V., Liste: 12; Fuat, Liste: 20; Mes'ut Ali, Liste: 23; Meral İrem, Liste: 34.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan sonra Reşat Nuri Güntekin'den bahsedilebilir. Birer defa önerilen *Akşam Güneşi*,[460] *Leyla ile Mecnun*,[461] *Çalıkuşu*,[462] *Karanlık Kuyu*,[463] *Dudaktan Kalbe*[464] ile birlikte *Damga*[465] ve *Kızılcık Dalları*[466] ikişer, *Acımak*[467] dört, *Yeşil Gece*[468] ve *Yaprak Dökümü*[469] ise beşer defa listelerde yer alır. Bütün eserleri[470] çeşitli listelerde anılsa da *Çalıkuşu*, *Acımak*, *Dudaktan Kalbe*, *Akşam Güneşi*, *Bir Kadın Düşmanı* gibi kitapların ayrı tutulduğu listeler de mevcuttur.[471] 33. listede ayrıca Reşat Nuri Güntekin'in kalemine de işaret edilir.[472]

Hüseyin Rahmi Gürpınar; cadı hikâyeleri ile mahalle kavgalarına dair yazıları,[473] *Hazan Bülbülleri*, *İffet*, *Mürebbiye*, *Bir Muadelei Sevda*, *Cadı Çarpıyor*, *Gulyabani*, *Tebessümü Elem*, *Nimetşinas*, *Mutallaka* ve *Şekaveti Edebiye* ile listelerde[474] zikredilir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yazdıklarına[475] işaret edilen yazarın *İffet*, *Mürebbiye*, *Bir Muadele-i Sevda*, *Mezarından Kalkan Şehit* ve *Son Arzu*'dan başka bütün eserlerinin[476] de yakılması istenir. Ayrıca hiçbir eseri hariç tutulmadan bütün eserlerinin yakılması önerisinin yapıldığı da görülür.[477]

Aka Gündüz *Bu Toprağın Kızları*,[478] *Onların Romanı*,[479] monologları,[480] son romanları[481] vs. ile birlikte iki defa da *Mezar Kazıcılar*[482] adlı eseriyle "yakılacak

[460] Daniş Yaver, Liste: 24.
[461] Hayrettin, Liste: 55..
[462] **A.y.**
[463] **A.y.**
[464] **A.y.**
[465] Asım Bilâl, Liste: 54; Hayrettin, Liste: 55
[466] M. Z., Liste: 19; Daniş Yaver, Liste: 24.
[467] İ. Turgut, Liste: 9; Ahmet Necdet, Liste: 39; Ulvi, Liste: 40; Hayrettin, Liste: 55.
[468] Tarik Fuat, Liste: 7; Meral İrem, Liste: 34; Ahmet Necdet, Liste: 3; Asım Bilâl, Liste: 54; Hayrettin, Liste: 55.
[469] Vamık Hayri, Liste: 4; Mes'ut Ali, Liste: 23; Cahide Nazif, Liste: 26; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27; M. Kemal, Liste: 30.
[470] H. Maral, Liste: 22; Eflâtnu Cem, Liste: 33; Kemal, Liste: 42..
[471] C.N-F.Ş., Liste: 1.; M. S., Liste: 37; Necmi Murat, Liste: 41; M. Samih, Liste: 45; Ahmet Kemal, Liste: 47.
[472] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[473] Hikmet, Liste: 52.
[474] İ. Turgut, Liste: 9; Ahmet Necdet, Liste: 39.
[475] C. O., Liste: 29.
[476] Cahide Nazif, Liste: 26; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27; M. Samih, Liste: 45.
[477] Nebile, Liste: 43, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933, s. 4.; Feriha, Liste: 49.
[478] Tarik Fuat, Liste: 7
[479] Naci V., Liste: 12.
[480] Enver Hakkı, Liste: 46.
[481] M. S., Liste: 37.

kitaplar" listelerinde bulunur. Üç defa *Dikmen Yıldızı*,[483] bir defa *Bu Toprağın Kızları*[484] ve *İki Süngü Arasında* hariç[485] tutulsa da hiçbir eseri istisna gösterilmeden hepsinin[486] yakılması da teklif edilir. Bulanık üslupla yazdığı kitaplarının[487] zikredildiği listelerde ayrıca "Aysel Milliyette çıkan"[488] ve '"Gençlik' yazısı"[489] ibarelerine de rastlanmaktadır.

Kırlangıçlar,[490] *Kalbimin Suçu*,[491] *Tipi Dindi*,[492] *Aksaçlı Genç Kız*[493] gibi eserleriyle adı zikredilen Mahmut Yesari, iki defa *Su Sinekleri*,[494] üç defa *Bahçemde Bir Gül Açtı*[495] ile listelerde bulunur. İki defa *Tipi Dindi*,[496] iki defa *Pervin Abla*[497] eseri hariç tutularak eserlerinin tamamının yakılması istenen yazarın bir listede[498] ise hiçbir kitabı hariç tutulmaz.

Yedi defa bütün eserleriyle[499] listelerde bulunan Sadri Etem, *Vakit*'te kaleme aldığı yazıları,[500] bütün yazıları,[501] *Çıkrıklar Durunca*[502] ve *Bacayı İndir*[503] romanlarıyla listelerdedir. İskender Fahrettin'in [Sertelli] bütün eserleri[504] beş defa yakılacak kitaplar arasında bulunur. Yirmi yedi defa bütün eserleriyle[505] listelerde adı

---

[482] Ali Aziz, Liste: 10; M. Z., Liste: 19.
[483] Ulvi, Liste: 40; Hasan Refik, Liste: 48; D. N., Liste: 58.
[484] Hasan Refik, Liste: 48.
[485] Necmi Murat, Liste: 41.
[486] Doktor Ali Rıza, Liste: 11; Meral İrem, Liste: 34; M. Samih, Liste: 45; Hikmet, Liste: 52.
[487] S. B., Liste: 60.
[488] Fahri, Liste: 32.
[489] **A.y.**
[490] Hayrettin, Liste: 55.
[491] **A.y.**
[492] Nebile, Liste: 43.
[493] İ. Turgut, Liste: 9.
[494] Asım Bilâl, Liste: 54; Hayrettin, Liste: 55.
[495] İ. Turgut, Liste: 9; Daniş Yaver, Liste: 24; Hayrettin, Liste: 55.
[496] Hasan Refik, Liste: 48; Feriha, Liste: 49..
[497] Ruşen Âli, Liste: 6; Cahide Nazif, Liste: 26.
[498] Hikmet, Liste: 52..
[499] İ. Turgut, Liste: 9; Ali Aziz, Liste: 10; S. M., Liste: 13; A. M., Liste: 56; D. N., Liste: 58; S. B., Liste: 60; S. N., Liste: 61.
[500] Ulvi, Liste: 40.
[501] Hikmet, Liste: 52.
[502] Mes'ut Ali, Liste: 23.
[503] **A.y.**
[504] Ruşen Âli, Liste: 6; Daniş Yaver, Liste: 24; M. Kemal, Liste: 30; A. M., Liste: 56; Alâettin, Liste: 63.
[505] C.N-F.Ş., Liste: 1.; Vamık Hayri, Liste: 4; Ruşen Âli, Liste: 6; İ. Turgut, Liste: 9; Ali Aziz, Liste: 10; Mustafa Tuğrul., Liste: 16; Muammer Cihat, Liste: 21; Mes'ut Ali, Liste: 23; Daniş Yaver, Liste: 24; Cahide Nazif, Liste: 26; C. O., Liste: 29; M. Kemal, Liste: 30; Suzan, Liste: 31; Ahmet Necdet, Liste: 39; Kemal, Liste: 42; M. Samih, Liste: 45; Ahmet Kemal, Liste: 47; Feriha, Liste: 49; Hikmet,

geçen Selami İzzet Sedes, bu listelerden birinde bundan sonra yazacaklarıyla[506] da yer alır. Ayrıca adaptasyonları,[507] romanları,[508] hikâye ve fıkraları[509] da zikredilir. Nizamettin Nazif'in [Tepedelenlioğlu] bütün eserleri beş,[510] "Kara Davut" dışındaki yazıları[511] bir defa yakılması için önerilir.

Sesini Kaybeden Şehir[512] ile üç defa listelere giren Nâzım Hikmet Ran, ayrıca *Benerci Kendini Niçin Öldürdü,*[513] *835 Satır,*[514] *Varan Üç,*[515] *Gece Gelen Telgraf*[516] ve vatanî olmayan şiirleri[517] ile de listelerde yer alır. "Salkım Söğüt" gibi "iddiasız" şiirlerin ayrı tutulduğu bir liste[518] olmakla beraber yedi defa bütün kitapları,[519] bir defa bütün şiir kitapları[520] yakılsın istenir. 35. listede kalemi[521] de işaret edilir.

Abdülhak Hâmit Tarhan'ın *Makber*'i,[522] tiyatroları,[523] manzum eserleri[524] ve *Nesteren*'i[525] yakılacak kitaplar arasında zikredilir. Bundan başka bir defa yalnız *Makber,*[526] bir defa *Makber*'le birlikte adı zikredilmeyen birkaç şiiri[527] ve bir defa da *Makber*'le birlikte *Eşber*[528] ve nihayetinde yanlarında *Tezer*'in[529] de hariç tutulma şartıyla şiirlerinin yakılması önerilir. Bütün şiirleri[530] ve bütün eserleri[531] de

---

Liste: 52; M. H., Liste: 53; A. M., Liste: 56; M. A. Reşit, Liste: 57; D. N., Liste: 58; N. K., Liste: 59; S. B., Liste: 60; S. N., Liste: 61; Alâettin, Liste: 63.
[506] Kemal, Liste: 42.
[507] S. N. Suzan, Liste: 5.
[508] R. F. C., Liste: 15; Asım Bilâl, Liste: 54..
[509] Asım Bilâl, Liste: 54.
[510] Vamık Hayri, Liste: 4; Ruşen Âli, Liste: 6; Doktor Ali Rıza, Liste: 11; Şecaattin, Liste: 14; A. M., Liste: 56.
[511] Alâettin, Liste: 63.
[512] Doktor Ali Rıza, Liste: 11; M. Z., Liste: 19; Fahri, Liste: 32.
[513] **A.y.**
[514] H. Maral, Liste: 22.
[515] Mes'ut Ali, Liste: 23.
[516] **A.y.**
[517] Alâettin, Liste: 63.
[518] A. M., Liste: 56.
[519] Şecaattin, Liste: 14; Mustafa Tuğrul., Liste: 16; Cahide Nazif, Liste: 26; M. Kemal, Liste: 30; Suzan, Liste: 31; Ali Usta, Liste: 38; Enver Hakkı, Liste: 46.
[520] Hakkı Emin, Liste: 18.
[521] Hasan, Liste: 35, **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1933, s. 4.
[522] H. Maral, Liste: 22; Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[523] C. D., Liste: 62, **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1933, s. 4.
[524] M. H., Liste: 53.
[525] C. O., Liste: 29.
[526] Fahri, Liste: 32.
[527] Necmi Murat, Liste: 41.
[528] M. S., Liste: 37.
[529] M. Samih, Liste: 45.
[530] Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.

yakılacak kitaplar listesinde bulunur. Lüsyen Hanım'ın [Tarhan] da Abdülhak Hâmit Tarhan'a yazdığı Fransızca mektupların[532] yakılma önerisinin yapıldığı bir liste vardır.

Florinalı Nâzım,[533] Hasan Âli Yücel,[534] İsmail Safa, Orhan Seyfi Orhon[535] ve Salih Zeki'nin [Aktay][536] bütün şiirleri birer, Celal Sahir'in [Erozan] bütün şiirleri[537] iki defa listelerde zikredilir. Mehmet Emin Yurdakul'un ilk yazdığı Türkçe şiirleri[538] ve ayrıca bütün şiirleri[539] ile bütün eserleri;[540] Mehmet Akif Ersoy'un *Safahat* adlı eserinin bazı parçaları;[541] Necip Fazıl Kısakürek'in "Kaldırımlar"ı;[542] bütün eserleriyle[543] bir defa bahsi geçen Yahya Kemal Beyatlı'nın bütün şiirleri,[544] bestelenen şiirleri[545] ile nazireleri hariç bütün şiirleri[546] yakılacak kitaplar arasında bulunurlar. Şiir adıyla neşredilen "maskaralık"lar,[547] heveskârların %98'inin eserleri,[548] aynı kitlenin neşrettiği küçük şiir kitaplarının %99'u,[549] serbest nazımla yazılanlar;[550] Faruk Nafiz Çamlıbel, Yaşar Nabi [Nayır], Behçet Kemal [Çağlar] müstesna olarak yeni şairlerin tamamı;[551] Ahmet Hâşim, Yahya Kemal Beyatlı ve Nâzım Hikmet Ran hariç tutularak harp sonu şairlerinin eserleri;[552] Yedi Meşalecilerin şiir ve piyesleri;[553] Nâzım Hikmet Ran taklitçilerinin bütün eserleri;[554]

---

[531] Suzan, Liste: 31; Kemal, Liste: 42.
[532] C. O., Liste: 29.
[533] Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.
[534] Nebile, Liste: 43.
[535] S. N., Liste: 61.
[536] Ahmet Necdet, Liste: 39.
[537] M. Atilâ, Liste: 17; C. D., Liste: 62.
[538] İhsan Ferruh, Liste: 2, **Cumhuriyet**¸ 11 Haziran 1933, s. 3.
[539] S. M., Liste: 13; Fuat, Liste: 20.
[540] Ahmet Kemal, Liste: 47.
[541] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[542] H. Maral, Liste: 22.
[543] M. A. Reşit, Liste: 57.
[544] Fahri, Liste: 32.
[545] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[546] S. N., Liste: 61.
[547] Tarik Fuat, Liste: 7.
[548] Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.
[549] A.T., Liste: 3,
[550] Hasan, Liste: 35.
[551] M. Atilâ, Liste: 17; S. N., Liste: 61.
[552] Necmi Murat, Liste: 41.
[553] **A.y.**
[554] A.T., Liste: 3.

"birkaçı hariç yeni çıkan bütün şiir kitapları"[555] yakılacak kitaplar arasında bulunur. Başka bir listede Yahya Kemal Beyatlı hariç tutularak Tanzimat edebiyatından sonra yazılan bütün divan edebiyatı taklitleri[556] de yakılsın istenir.

Divan edebiyatının içki, sevgili ve riyakarlık üzerine yazılmış eserlerinin yakılmasını teklif eden listelerle[557] beraber şehevî ve tasavvufî eserlerin[558] de yakılması önerilir. Ayrıca Fuzûlî'nin muhammesi,[559] Nef'î'nin gazelleri,[560] Nâbî'nin *Hayriye*'si,[561] Nev'îzâde'nin *Hefthan*'ı,[562] Nergisî'nin hamsesi,[563] Şeyh Galip'in gazelleri,[564] Cemali Nabedit'in şiirleri[565] ile bütün kitapları[566] ve Enderunlu Vâsıf'ın manzumeleri[567] yakılacak kitaplar listelerinde yer alırlar.

Koçu Bey'in risalelerinin,[568] Katip Çelebi'nin *Nizamü'l-Hak* adlı eserinin,[569] Ragıp Paşa'nın gazellerinin ve şarkılarının[570] yakılmasının teklif edildiği listelerde Tanzimat dönemi şair ve yazarlarına da rastlanır. Mesela Namık Kemal'in vatan konulu olmayan eserleri,[571] *Tahrîb-i Harâbat*'ı[572] ve nesirleri[573] listelere girer. Ziya Paşa'nın *Harâbat*'ıyla[574] birlikte bir defa da bütün eserleri[575] yakılacak kitap olarak listeye eklenir. Recaizade Mahmut Ekrem *Araba Sevdası* ve *Şemsa*'dan[576] başka bütün eserleri[577] ile de listelerde yer alır. Samipaşazade Sezai'nin *Sergüzeşt*'i[578] bir defa zikredilmekle beraber bütün eserlerinin yakılmasının istendiği başka bir listede

[555] Mustafa Tuğrul., Liste: 16.
[556] M. H., Liste: 53.
[557] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[558] M. S., Liste: 37.
[559] Herzel Kapehito, Liste: 8, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933, s. 3.
[560] **A.y.**
[561] C. O., Liste: 29.
[562] Herzel Kapehito, Liste: 8.
[563] **A.y.**
[564] **A.y.**
[565] Mustafa Tuğrul., Liste: 16; Hakkı Emin, Liste: 18.
[566] M. Atilâ, Liste: 17.
[567] Herzel Kapehito, Liste: 8.
[568] **A.y.**
[569] **A.y.**
[570] **A.y.**
[571] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[572] C. O., Liste: 29.
[573] C. D., Liste: 62.
[574] C. O., Liste: 29.
[575] C. D., Liste: 62.
[576] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[577] S. M., Liste: 13; M. H., Liste: 53.
[578] İ. Turgut, Liste: 9.

Sergüzeşt hariç[579] tutulur. Muallim Naci'nin edebî makalatı[580] ile bir defa da bütün eserlerinden[581] söz edilir. Ardından Servet-i Fünûn'la ilgili genel olarak sadeleştirilmeyen bütün eserlerin; karışık, yapma şiir, hikâye ve romanların[582] ayrıca başka bir listede Tevfik Fikret hariç tutularak Frenkleri andıran bütün eserlerin[583] yakılması uygun görülür. Servet-i Fünûn yazarlarından Halit Ziya Uşaklıgil *Kırık Hayatlar*[584] ile bir defa, *Mai ve Siyah* ve *Aşkı Memnu* ile ikişer defa[585] yakılacak kitap listelerinde yer alır. Bunun dışında *Mai ve Siyah, Aşkı Memnu, Bir Yazın Tarihi, Solgun Demet*'in ayrı tutulduğu üç listede bütün eserlerinin[586] yakılması istenir. Tevfik Fikret'in eski tarzda yazdığı ve *Rübab-ı Şikeste*'nin sonuna koyduğu kısım[587] ile birlikte şairin birkaç güzel şiirinden başka bütün eserleri[588] listede bir defa görülür. Cenap Şahabettin'in *Nesri Harp Nesri Sulh*,[589] *Tiryaki Sözleri*,[590] *Cumhuriyet*'te neşrettiği tüm yazıları,[591] *Avrupa Mektupları*,[592] *Cehennem Yolunda*,[593] *Evrakı Eyyam*[594] adlı eserleri ve takdirsiz kalan bütün eserleri[595] yakılacak kitaplar arasında sayılır.

Listelerde adı çok defa zikredilen yazar ve şairler olmakla beraber yalnızca birkaç defa anılanlar da vardır. Alfabetik olarak sıralandığında Abidin Daver'in *Meşhur Casuslar*'ı[596] üç, milli gayesi olmayan yazıları[597] bir defa; Akif Saffet'in *İran'ın İç Yüzü*[598] adlı eseri bir; Ali Canip Yöntem'in bütün eserleri,[599] şiirleri[600] ve

[579] M. Samih, Liste: 45.
[580] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[581] M. H., Liste: 53.
[582] M. Atilâ, Liste: 17.
[583] Necmi Murat, Liste: 41.
[584] Fahri, Liste: 32.
[585] İ. Turgut, Liste: 9; Fahri, Liste: 32.
[586] Cahide Nazif, Liste: 26; M. S., Liste: 37; M. Samih, Liste: 45.
[587] İhsan Ferruh, Liste: 2.
[588] M. H., Liste: 53.
[589] Fahri, Liste: 32.
[590] A.y.
[591] Ulvi, Liste: 40.
[592] Fahri, Liste: 32.
[593] **A.y.**
[594] **A.y.**
[595] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[596] Ali Aziz, Liste: 10; M. Z., Liste: 19; Feriha, Liste: 49.
[597] Ulvi, Liste: 40.
[598] Ali Usta, Liste: 38.
[599] M. Kemal, Liste: 30.
[600] Nebile, Liste: 43; Hasan Refik, Liste: 48.

edebiyat kitapları;[601] Ali Ekrem Bolayır'ın *Zilal-i İlham*'ı[602] ile bütün eserleri,[603] Arif Oruç'un *Mithat Paşa* dışındaki eserleri[604] ve kendisi,[605] Behçet Kemal Çağlar'ın bütün yazıları[606] birer defa, ayrıca bütün eserleri[607] üç defa yakılacak kitaplar listesinde bulunur. Burhan Felek'in fıkraları[608] yakılması için önerilir. Tercümeleri[609] ile adı geçen Burhan Ümit'in [Toprak] üç defa *Dar Kapı* tercümesi,[610] birer defa *Yunus Emre Divanı*[611] ile bütün eserleri[612] yakılacak kitaplar arasında görülür. Celal Nuri'nin [İleri] *İttihad-ı İslam*[613] ve *Perviz*[614] adlı eserleri birer defa önerilir. Bütün kitapları[615] da yakılacaklar arasındadır. Cevdet Kerim'in [İncedayı] nutukları,[616] Eyüp Hamdi'nin [Akman] bütün yazıları,[617] Florinalı Nâzım'ın şiirlerinden başka dört defa bütün eserleri[618] listelerde yer alır. Enis Behiç [Koryürek] bütün eserleri;[619] Ercüment Ekrem Talu *Gün Doğmayınca*,[620] *Meşhedi'nin Hikâyeleri*[621] ve *Meşhedi Aslan Peşinde*[622] ve bir defa romanları[623] ile listelerde görülür. Faruk Nafiz Çamlıbel birer defa *Çoban Çeşmesi*,[624] makaleleri,[625] bütün şiirleri;[626] iki defa tiyatro eserleri[627] ile listelerde bulunur. Halit Fahri Ozansoy'un iki defa *Baykuş* dışındaki eserleri[628] yakılacak kitap olarak düşünülmekle beraber iki defa *Baykuş* da listeye[629]

[601] Hasan Refik, Liste: 48.
[602] C. D., Liste: 62.
[603] S. M., Liste: 13.
[604] Ali Aziz, Liste: 10.
[605] Enver Hakkı, Liste: 46.
[606] Nebile, Liste: 43.
[607] Feriha, Liste: 49; D. N., Liste: 58; S. N., Liste: 61.
[608] Alâettin, Liste: 63.
[609] R. F. C., Liste: 15.
[610] A.T., Liste: 3; Naci V., Liste: 12; Alâettin, Liste: 63.
[611] Hakkı Emin, Liste: 18.
[612] S. N. Suzan, Liste: 5.
[613] A.T., Liste: 3.
[614] Hayrettin, Liste: 55.
[615] Doktor Ali Rıza, Liste: 11; S. M., Liste: 13.
[616] Fuat, Liste: 20.
[617] Hasan, Liste: 35.
[618] Şecaattin, Liste: 14; M. Samih, Liste: 45; Feriha, Liste: 49; C. D., Liste: 62.
[619] Meral İrem, Liste: 34.
[620] Hayrettin, Liste: 55.
[621] **A.y.**
[622] Ali Usta, Liste: 38.
[623] Fuat, Liste: 20.
[624] S. N., Liste: 61.
[625] Nebile, Liste: 43.
[626] Ulvi, Liste: 40.
[627] R. F. C., Liste: 15; Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[628] M. H., Liste: 53; Asım Bilâl, Liste: 54.
[629] Vamık Hayri, Liste: 4; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.

dahil edilir ve bir listede bütün şiirlerinin,[630] bir listede *Paravan*'ın[631] yakılması önerilir. Hamdullah Suphi Tanrıöver, *Günebakan*[632] adlı eseriyle bir listede yer alır. Tercümeleriyle çeşitli listelerde bulunan Haydar Rifat'tan[633] [Yorulmaz] başka, bütün eserleriyle dört,[634] bütün fıkralarıyla[635] iki defa Hikmet Feridun Es'ten bahsedilir. 33. listede Hikmet Feridun Es'in kendisi de "yakılacak kitaplar" arasında yer alır.[636] Hilmi Ziya [Ülken] "peygamberlik iddia eden felsefî kitapları"[637] ve bütün eserleriyle,[638] Hikmet Münir [Ebcioğlu] yazılarıyla,[639] Hüseyin Cahit Yalçın *Oğlumun Kütüphanesi*,[640] *Tanin*'de çıkan İtalyan hikâyeleri hariç tutularak bütün tercümeleri,[641] *Hayat-ı Muhayyel* hariç bütün eserleri[642] ve edebî hatıralarıyla[643] birer defa listelerde bulunur. İbrahim Fazıl [Pelin] bütün eserleri,[644] İbrahim Necmi [Dilmen] makale ve tenkitleri,[645] İsmail Habip Sevük bütün eserleri[646] ve ek olarak makaleleriyle[647] de listelerde yer alırlar. İsmail Hakkı [Baltacoğlu], *İçtimai Mektep* ve *J.J. Roussau Terbiyesi* eserleri hariç tutularak "soğuk diyaloklarile bütün eserleri",[648] İsmail Safa ise *Zindan*,[649] *Mağdûre-i Sevdâ*[650] ve herhangi bir eseri dışarıda bırakılmadan bütün kitapları,[651] İzzet Melih [Devrim] bütün eserleri[652] ile zikredilir. Kemal Ragıp bütün eserleri,[653] Fuat Köprülü bütün eserleri ile tenkitleri;[654]

[630] S. N. Suzan, Liste: 5.
[631] Enver Hakkı, Liste: 46.
[632] Fuat, Liste: 20.
[633] A.T., Liste: 3; Suzan, Liste: 31; Meral İrem, Liste: 34; Ali Usta, Liste: 38; Enver Hakkı, Liste: 46.
[634] M. Kemal, Liste: 30; Eflâtnu Cem, Liste: 33; Kemal, Liste: 42; A. M., Liste: 56.
[635] Muammer Cihat, Liste: 21; Asım Bilâl, Liste: 54.
[636] Eflâtnu Cem, Liste: 33
[637] N. K., Liste: 59.
[638] D. N., Liste: 58.
[639] Alâettin, Liste: 63.
[640] Kemal, Liste: 42.
[641] A.T., Liste: 3.
[642] Hasan Refik, Liste: 48.
[643] C. D., Liste: 62.
[644] M. Atilâ, Liste: 17; Hakkı Emin, Liste: 18.
[645] Nebile, Liste: 43.
[646] M. Kemal, Liste: 30.
[647] Hasan Refik, Liste: 48.
[648] S. M., Liste: 13.
[649] S. N., Liste: 61.
[650] C. O., Liste: 29.
[651] M. H., Liste: 53.
[652] C.N-F.Ş., Liste: 1.
[653] Ali Aziz, Liste: 10.
[654] Hasan Refik, Liste: 48.

Mehmet Zekeriya Sertel[655] ve Mithat Cemal Kuntay[656] bütün eserleri; N. Sadık ise bütün yazıları[657] ile listelerde bulunurlar. Nurullah Ata [Ataç] birinde *Mukavva Mabet* hariç[658] tutulan listelerde tenkitleri,[659] birer defa makaleleri,[660] *Genç Verterin Istırapları*[661] ve bütün eserleri[662] ile zikredilir. 21. listede Muammer Cihat ise Nurullah Ata'nın "Yakılacak nesi var?"[663] diye sorar. Orhan Sadettin bütün eserleri[664] ile Orhan Seyfi Orhon bütün nesirleri[665] ile yakılacaklar arasında bulunurken Ragıp Şevki'nin [Yeşim] *Hikâyeler* serisi,[666] Raif Necdet'in [Kestelli] *Hayat-ı Edebiyye*, *Yirminci Asır* ve *Semavî İhtiras* dışındaki eserleri[667] ile bütün eserleri,[668] Reşat Feyzi'nin [Yüzüncü] *Boynu Bükük Kızlar*'ı,[669] Rıfkı Melûl'ün [Meriç] *İnkıraz*'ı,[670] Refik Halit Karay'ın *Bir İçim Su*[671] adlı eseri ile hikâyeleri[672] ve ayrıca bütün siyasi hikâyeleri[673] önerilir. Ruşen Eşref [Ünaydın] bir listede *Damda Damla*[674] ile, bir listede iki eseri istisna tutularak,[675] iki listede ise bütün kitapları[676] dahil edilerek yakılacak kitaplar listesinde zikredilir. "İlk yazdığı eski üsluptaki bütün eserleri"[677] de bir listede yer alır. Safveti Ziya'nın *Salon Köşelerinde*[678] adlı romanı, Sermet Muhtar'ın [Alus] bütün eserleri,[679] Şevket Süreyya'nın [Aydemir] *İnkılap ve Kadro*'su[680] yakılmaları için teklif edilir. Turhan Tan'ın bütün eserleri

[655] N. K., Liste: 59.
[656] M. Samih, Liste: 45.
[657] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[658] Kemal, Liste: 42.
[659] Fuat, Liste: 20; Hasan Refik, Liste: 48.
[660] Hasan Refik, Liste: 48.
[661] H. Maral, Liste: 22.
[662] D. N., Liste: 58.
[663] Muammer Cihat, Liste: 21.
[664] S. M., Liste: 13.
[665] S. N. Suzan, Liste: 5; Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.
[666] Daniş Yaver, Liste: 24.
[667] M. Samih, Liste: 45; Hasan Refik, Liste: 48.
[668] C. D., Liste: 62.
[669] S. N. Suzan, Liste: 5.
[670] Mes'ut Ali, Liste: 23.
[671] H. Maral, Liste: 22.
[672] Fuat, Liste: 20.
[673] C.N-F.Ş., Liste: 1.
[674] M. A. Reşit, Liste: 57.
[675] C.N-F.Ş., Liste: 1.
[676] D. N., Liste: 58; N. K., Liste: 59.
[677] Hayrettin, Liste: 55.
[678] M. Z., Liste: 19.
[679] Daniş Yaver, Liste: 24.
[680] Ali Usta, Liste: 38; M. A. Reşit, Liste: 57.

bir,[681] Tokadizade Şekip'in *Huzuru Hilkatte*[682] adlı eseri iki, Vedat Örfi'nin *Verter* tercümesi üç,[683] *Kızıl Gece*,[684] *İlletliler*,[685] *İlk Acı*,[686] *Ökse*,[687] *Kan*[688] ve *Binbir Gece Masalları*[689] birer defa söylenir. Nalbantoğul M. Reşat imzasını taşıyan *Başım Dönüyor*[690] adlı eser ile *Garp cephesinde yeni bir şey yok*[691] adlı tercüme de birer defa listelerde görülür. Yaşar Nabi Nayır bir defa *Adem ile Havva*,[692] iki defa *Bir Kadın Söylüyor*[693] ve bir defa da *Kahramanlar*'ı[694] hariç tutularak bütün eserleri ile yakılacak kitaplar listesinde bulunur. Yunus Nadi Abalıoğlu bütün yazıları[695] ile bir listede yer alır. Yusuf Ziya Ortaç bir defa şiir ve romanları,[696] bir defa Ahmet Hâşim ve Refik Halit Karay etkisindeki yazıları,[697] üç defa da bütün eserleri[698] ile önerilir.

Kadın yazar ve şairlere bakıldığında Güzide Sabri [Aygün] bir defa bütün eserleri[699] ile zikredilir.[700] Halide Edip Adıvar'ın iki defa yer aldığı listelerden birinde bütün eserleri,[701] diğerinde ise *Yeni Turan*'dan başka bütün eserleri[702] teklif edilir. Halide Nusret [Zorlutuna] *Sisli Geceler*[703] ve *Geceden Taşan Dertler*[704] ile birlikte bütün eserleriyle[705] de listelerde bulunur. Bütün eserleriyle listelerde adı geçenler arasında İffet Halim [Oruz],[706] Nûdiye Nizamettin[707] ve Mebrure Reşit[708] de

[681] Ruşen Âli, Liste: 6.
[682] Naci V., Liste: 12; M. Z., Liste: 19.
[683] A.T., Liste: 3; M. Atilâ, Liste: 17; Hayrettin, Liste: 55.
[684] **A.y.**
[685] **A.y.**
[686] **A.y.**
[687] **A.y.**
[688] **A.y.**
[689] **A.y.**
[690] Naci V., Liste: 12.
[691] **A.y.**
[692] Tarik Fuat, Liste: 7.
[693] M. Z., Liste: 19; Mes'ut Ali, Liste: 23.
[694] Asım Bilâl, Liste: 54.
[695] Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.
[696] Ahmet Necdet, Liste: 39.
[697] S. N., Liste: 61.
[698] Vamık Hayri, Liste: 4; Şecaattin, Liste: 14; Meral İrem, Liste: 34.
[699] Saatçizade Ahmet Rakım, Liste: 27.
[700] A.T., Liste: 3.
[701] C. N, Liste: 51, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933, s. 4.
[702] Fahri, Liste: 32.
[703] İ. Turgut, Liste: 9.
[704] Enver Hakkı, Liste: 46.
[705] Suzan, Liste: 31; C. N, Liste: 51.
[706] **A.y.**
[707] **A.y.**
[708] **A.y.**

vardır. Neriman Muvaffak'ın yazacağı Türkçe eserler,[709] Nezihe Muhittin'in[710] ve Sabiha Sertel'in bütün eserleri[711] yakılsın istenir. Suat Derviş de listelerde bulunan isimlerden biridir. Onun *Beni mi?*,[712] *Buhran Gecesi*[713] birer defa, *Gönül Gibi*[714] ve bütün eserleri[715] de ikişer defa zikredilir. Şükufe Nihal'in [Başar] *Gayya*[716] adlı eseri ile bütün eserleri[717] birer, bütün şiirleri[718] ise iki listede bulunur.

Süreli yayınlara gelindiğinde, *Akşam* gazetesinin bütün nüshalarının[719] yakılması istenir. Bir listede ise Cemal Nadir Güler'in karikatür albümü hariç tutularak gazete kütüphanesinin neşriyatı[720] yer alır. Birkaç ay yaşayabilen gazeteler ve mecmualara[721] ek olarak, N. Sadık'ın gazetesinin,[722] *Uyanış* mecmuasının bütün nüshalarının,[723] *Muhit* mecmuasının,[724] yalan haber yapan bütün gazetelerin,[725] yevmî gazetelerde çıkan hikâye ve tefrikaların[726] ve gençlere ait şiir mecmualarının tamamının[727] yakılması teklif edilir.

İçkiyi metheden bütün eserler,[728] ilkokul kitapları[729] ve edebiyat tarihi kitapları da listelerde zikredilir. Buna göre İbrahim Necmi Dilmen[730] ile Mustafa Nihat Özön'ün[731] edebiyat tarihleri birer defa, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Ta'lîm'i*

[709] Nebile, Liste: 43.
[710] C. N, Liste: 51.
[711] C. N, Liste: 51; N. K., Liste: 59.
[712] Hayrettin, Liste: 55.
[713] **A.y.**
[714] Daniş Yaver, Liste: 24; Hayrettin, Liste: 55.
[715] Vamık Hayri, Liste: 4; C. N, Liste: 51.
[716] Enver Hakkı, Liste: 46.
[717] C. N, Liste: 51.
[718] R. F. C., Liste: 15; Fuat, Liste: 20.
[719] Kemal, Liste: 42.
[720] S. M., Liste: 13.
[721] Hasan, Liste: 35.
[722] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[723] Asım Bilâl, Liste: 54.
[724] Hasan, Liste: 35.
[725] Ulvi, Liste: 40.
[726] Hasan, Liste: 35.
[727] M. S., Liste: 37.
[728] Naci V., Liste: 12.
[729] Hasan, Liste: 35.
[730] Eflâtnu Cem, Liste: 33.
[731] Hakkı Emin, Liste: 18.

Edebiyyat'ı[732] iki, İsmail Habip Sevük'ün edebiyat tarihi kitabı[733] dört defa listede bulunur.

Edebiyat kitaplarından başka Rasim Ali'nin fiziyoloji kitabı,[734] Ali Hikmet'in [Tungay] *Cebir* serisi,[735] Mazhar Osman Usman'ın bütün eserleri,[736] Fahrettin Kerim'in [Gökay] yazıları,[737] Doktor Abdullah Cevdet'in tıbbî yazıları,[738] Doktor İsmail Kenan'ın ilk tıbbî eseri,[739] reklam için çıkartılan bütün tıbbî mecmualar[740] ve halk için çıkarılan tıbbî el kitapları,[741] Esad Şerefeddin'in [Köprülü] *İlm-i Nebatat* adlı eseri,[742] Ali Vehbi Bey'in *Müstehasat Cetveli*, *Hayvanat Notları* gibi çalışmaları,[743] Tevfik Bey'in fizik notları ve şahsi fizik keşifleri,[744] Alâettin Cemil Bey'in kooperatifçilik ile ilgili bütün yazıları,[745] Eşref Şefik'in spor makaleleri,[746] Mehmet Sait Bey'in elektrik notları,[747] Mustafa Hakkı Bey'in kimya-yı gayr-i uzvî notları[748] birer; Kemal Zaim'in yazdığı fizik kitapları[749] ise üç defa yakılacak kitaplar listelerinde bulunur. Kemal Cenap'ın [Berksoy] meslek haricindeki dil ile ilgili yazılarının[750] ve Osman Şerafettin'in [Çelik] "küçük yevmî gazete kroniklerinin"[751] yer aldığı listeleri de burada zikredebiliriz.

Pek çok türün, ismin, dönemin zikredildiği listelerin yirmi beşincisi diğerlerinden hayli farklıdır. Anket sorusuna Mehmet Akif Ersoy'un bir şiiriyle cevap verilir:

---

[732] C. O., Liste: 29; C. D., Liste: 62.
[733] R. F. C., Liste: 15; H. Maral, Liste: 22; M. S., Liste: 37; Hasan Refik, Liste: 48.
[734] Doktor K. N., Liste: 28.
[735] R. F. C., Liste: 15.
[736] Doktor K. N., Liste: 28.
[737] **A.y.**
[738] **A.y.**
[739] **A.y.**
[740] **A.y.**
[741] **A.y.**
[742] A. F, Liste: 50, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933, s. 4.
[743] **A.y.**
[744] **A.y.**
[745] Nebile, Liste: 43.
[746] Asım Bilâl, Liste: 54.
[747] A. F, Liste: 50.
[748] **A.y.**
[749] Ruşen Âli, Liste: 6; Şecaattin, Liste: 14; R. F. C., Liste: 15.
[750] Doktor K. N., Liste: 28.
[751] **A.y.**

"Kudretim yetse eğer, on yedisinden yukarı
Üdeba namına kim varsa huduttan dışarı
Atarım taktırarak boynuna behnamesini
Okuyan yaftayı elbette çıkarmaz sesini"[752]

Yazar, şair ve araştırmacıların listelerde adı geçen eserlerini bir tablo hâlinde göstermek mümkündür. Hazırladığımız tabloda bir, iki veya daha fazla listede adı geçen şiir, roman vb türlerdeki eser adlarıyla birlikte, "bütün eserleri" ve yakılması teklif edilen "bir türdeki bütün eserleri" ayrı sütunlarda yazdık.

Yazar/Şair/ Araştırmacı	**Bütün kitapları**	**Bütün romanları / yazıları / makaleleri / şiirleri vs.**	**Bir defa bahsedilen eserler**	**İki defa bahsedilen eserler**	**Üç defa veya fazla bahsedilen eserler**
Abdullah Cevdet		Tıbbî yazıları (1).			
Abdülhak Hâmit Tarhan	2 defa.	Tiyatroları (1), bütün şiirleri (1)	*Nesteren* (1).	*Makber* (2)	
Abidin Daver		Milli gayesi olmayan yazıları (1).			*Meşhur Casuslar.*
Aka Gündüz	4 defa. *Dikmen Yıldızı* hariç (3), *Bu Toprağın Kızları* hariç (1), *İki Süngü Arasında* hariç (1).	Monologları (1), son romanları (1), bulanık üslupla yazdığı kitapları (1).	*Bu Toprağın Kızları, Onların Romanı,*	*Mezar Kazıcılar.*	
Akif Saffet			*İran'ın İç Yüzü*		
Alâettin		Kooperatifçilik			

[752] M. Alâettin, Liste: 25, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933, s. 3.

Cemil Bey		ile ilgili bütün yazıları (1).			
Ali Canip Yöntem	1 defa.	Bütün şiirleri (2), edebiyat kitapları (1).			
Ali Ekrem Bolayır	1 defa.		*Zilal-i İlham*		
Ali Hikmet Tungay			*Cebir* serisi.		
Ali Vehbi Bey			*Müstehasat Cetveli, Hayvanat Notları.*		
Arif Oruç	*Mithat Paşa* hariç (1).				
Behçet Kemal Çağlar	3 defa.	Bütün yazıları (1),			
Burhan Cahit Morkaya	21 defa. *Harp Dönüşü, İhtiyar Zabiti* vs. hariç (3).	Bütün yazıları (1), bütün edebiyat ve kıraat kitapları (1), Bütün romanları (2).	*Adam Sarrafı, Ayten.*	*İzmir'in Romanı, Aşk Bahçesi.*	
Burhan Felek		Fıkraları (1).			
Burhan Ümit Toprak	1 defa.	Bütün tercümeleri (1).	*Yunus Emre Divanı*		*Dar Kapı* tercümesi (3).
Celal Nuri İleri	2 defa.		*İttihad-ı İslam, Perviz.*		
Celal Sahir Erozan		Bütün şiirleri (2).			
Cemali Nabedit	1 defa.	Bütün şiirleri (2)			
Cenap Şahabettin		*Cumhuriyet*'te neşrettiği tüm yazıları, takdirsiz kalan tüm eserleri.	*Nesri Harp Nesri Sulh, Tiryaki Sözleri, Avrupa Mektupları, Cehennem Yolunda, Evrakı Eyyam.*		

Cevdet Kerim İncedayı		Nutukları (1).			
Enderunlu Vâsıf		Manzumeleri (1).			
Enis Behiç Koryürek	1 defa.				
Ercüment Ekrem Talu		Bütün romanları (1).	*Gün Doğmayınca, Meşhedi'nin Hikâyeleri, Meşhedi Aslan Peşinde.*		
Esad Şerefeddin Köprülü			*İlm-i Nebatat.*		
Eşref Şefik		Spor makaleleri (1).			
Ethem İzzet Benice	22 defa. *Iztırap Çocuğu* hariç (1).	Bütün romanları (1), bütün makaleleri (1).	*Göz Yaşları.*	*Beş Hasta Var, Iztırap Çocuğu.*	Yakılacak Kitap (4).
Eyüp Hamdi Akman		Bütün yazıları (1).			
Fahrettin Kerim Gökay		Bütün yazıları (1).			
Falih Rıfkı Atay	2 defa. *Ateş ve Güneş* ile fıkraları hariç (2).	Makaleleri (1).	*Yeni Rusya, Moskova Roma, Deniz Aşırı.*	*Zeytindağı.*	*Roman* (12).
Faruk Nafiz Çamlıbel		Bütün şiirleri (1), makaleleri (1), tiyatro eserleri (2).	*Çoban Çeşmesi,*		
Florinalı Nâzım	4 defa.	Bütün şiirleri (1).			
Fuat Köprülü	1 defa.	Tenkitleri (1).			
Fuzûlî			Muhammesi		
Güzide Sabri Aygün	1 defa.				
Halide Edip Adıvar	1 defa.				

	Yeni Turan hariç (1).				
Halide Nusret Zorlutuna	2 defa.		*Sisli Geceler*, *Geceden Taşan Dertler*.		
Halit Fahri Ozansoy	2 defa. *Baykuş* hariç (2).	Bütün şiirleri (1).	*Paravan*.		
Halit Ziya Uşaklıgil	*Mai ve Siyah*, *Aşkı Memnu*, *Bir Yazın Tarihi*, *Solgun Demet* hariç (3).		*Kırık Hayatlar*	*Mai ve Siyah*, *Aşkı Memnu*.	
Hamdullah Suphi Tanrıöver			*Günebakan*.		
Hasan Âli Yücel		Bütün şiirleri (1).			
Haydar Rifat Yorulmaz		Tercümeleri (5).			
Hikmet Feridun Es	4 defa.	Bütün fıkraları (2).			
Hikmet Münir Ebcioğlu		Bütün yazıları (1).			
Hilmi Ziya Ülken	1 defa.	Peygamberlik iddiası taşıyan felsefî kitapları (1).			
Hüseyin Cahit Yalçın	*Hayat-ı Muhayyel* hariç (1).	*Tanin*'de çıkan İtalyan hikâyeleri hariç tutularak bütün tercümeleri (1), edebî hatıralarıyla (1).	*Oğlumun Kütüphanesi*,		
Hüseyin Rahmi Gürpınar	2 defa. *İffet*, *Mürebbiye*, *Bir*	Birinci Dünya Savaşından sonra yazdıkları (1).	*Hazan Bülbülleri*, *İffet*, *Mürebbiye*, *Bir*		

	Muadele-i Sevda, *Mezarından Kalkan Şehit* ve *Son Arzu* hariç (3).		*Muadelei Sevda*, *Cadı Çarpıyor*, *Gulyabani*, *Tebessümü Elem*, *Nimetşinas*, *Mutallaka* ve *Şekaveti Edebiye.*		
İbrahim Fazıl Pelin	2 defa.				
İbrahim Necmi Dilmen		Makale ve tenkitleri (1).	Edebiyat tarihi.		
İffet Halim Oruz	1 defa.				
İskender Fahrettin Sertelli	5 defa.				
İsmail Habip Sevük	1 defa.	Makaleleri (1).			Edebiyat tarihi (4).
İsmail Hakkı Baltacoğlu	*İçtimai Mektep* ve *J.J. Roussau Terbiyesi* hariç (1).				
İsmail Kenan			İlk tıbbî eseri.		
İsmail Safa	1 defa	Bütün şiirleri (1).	*Zindan*, *Mağdûre-i Sevdâ.*		
İzzet Melih Devrim	1 defa.				
Katip Çelebi			*Nizamü'l-Hak.*		
Kemal Cenap Berksoy		Meslek haricindeki dil ile ilgili yazıları (1)			
Kemal Ragıp	1 defa.				
Kemal Zaim		Bütün fizik kitapları (3).			
Koçu Bey		Risaleleri (1).			
Mahmut Yesari	1 defa.		*Kırlangıçlar*, *Kalbimin*	*Su Sinekleri.*	*Bahçemde Bir Gül*

	Tipi Dindi hariç (2), *Pervin Abla* hariç (2).		*Suçu, Tipi Dindi, Aksaçlı Genç Kız*.		*Açtı* (3).
Mazhar Osman Usman	1 defa.				
Mebrure Reşit	1 defa.				
Mehmet Akif Ersoy			*Safahat*'ın bazı parçaları.		
Mehmet Emin Yurdakul	1 defa.	Bütün şiirleri (1), İlk yazdığı bütün Türkçe şiirler (1).			
Mehmet Sait Bey		Elektrik notları (1).			
Mehmet Zekeriya Sertel	1 defa.				
Mithat Cemal Kuntay	1 defa.				
Muallim Naci	1 defa.	Edebî makalatı (1).			
Mustafa Hakkı Bey		kimya-yı gayr-i uzvî notları (1).			
Mustafa Nihat Özön			Edebiyat tarihi.		
N. Sadık		Bütün yazıları (1).			
Nâbî			*Hayriye* (1).		
Nalbantoğul M. Reşat			*Başım Dönüyor, Garp cephesinde yeni bir şey yok* tercümesi.		
Namık Kemal	Vatan konulular hariç (1).	Bütün nesirleri (1).	*Tahrîb-i Harâbat*.		
Nâzım Hikmet Ran	7 defa.	Bütün şiir kitapları (1).	*Benerci Kendini Niçin Öldürdü, 835 Satır,*		*Sesini Kaybeden Şehir (3)*

			Varan Üç, Gece Gelen Telgraf		
Necip Fazıl Kısakürek			Kaldırımlar (1)		
Nef'î		Bütün gazelleri (1).			
Nergisî			Hamsesi.		
Nev'îzâde			*Hefthan*		
Nezihe Muhittin	1 defa.				
Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu	5 defa.	*Kara Davut* hariç bütün yazıları (1)			
Nûdiye Nizamettin	1 defa.				
Nurullah Ataç	1 defa.	Tenkitleri (2), *Mukavva Mabet* hariç tenkitleri (1), makaleleri (1).	*Genç Verterin Istırapları*.		
Orhan Sadettin	1 defa.				
Orhan Seyfi Orhon		Bütün şiirleri (1), bütün nesirleri (2)			
Osman Şerafettin Çelik		küçük yevmî gazete kronikleri (1).			
Peyami Safa	4 defa. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* hariç (2), *Mahşer* hariç (2), *Fatih - Harbiye* hariç (1).		*Mahşer, Şimşek, Canan, Siyah Beyaz Hikâyeler, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Süngülerin Gölgesinde.*	*Bir Akşamdı, Bir Tereddüdün Romanı*.	*Sözde Kızlar* (4).
Ragıp Paşa		Gazel ve şarkıları (1).			
Ragıp Şevki Yeşim			*Hikâyeler* serisi.		
Rasim Ali			Fizyoloji		

			kitabı.		
Recaizade Mahmut Ekrem	2 defa.		*Araba Sevdası* ve *Şemsa.*	*Ta'lîm'i Edebiyyat*.	
Refik Halit Karay		Bütün hikâyeleri (1), bütün siyasi hikâyeleri (1)	*Bir İçim Su*		
Reşat Feyzi Yüzüncü			*Boynu Bükük Kızlar*.		
Reşat Nuri Güntekin	3 defa. *Çalıkuşu, Acımak, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi, Bir Kadın Düşmanı* hariç (5).		*Akşam Güneşi, Leyla ile Mecnun, Çalıkuşu, Karanlık Kuyu, Dudaktan Kalbe*.	*Damga, Kızılcık Dalları.*	*Acımak* (4), *Yeşil Gece* (5), *Yaprak Dökümü* (5).
Rıfkı Melûl Meriç			*İnkıraz*		
Ruşen Eşref Ünaydın	2 defa. İki eseri hariç (1).	Eski üsluptaki eserleri (1).	*Damda Damla*.		
Sabiha Sertel	2 defa.				
Sadri Etem	7 defa.	*Vakit*'te kaleme aldığı yazılar (1), bütün yazıları (1).	*Çıkrıklar Durunca, Bacayı İndir.*		
Safveti Ziya			*Salon Köşelerinde*.		
Salih Zeki Aktay		Bütün şiirleri (1).			
Samipaşazade Sezai	*Sergüzeşt* hariç (1).		*Sergüzeşt*.		
Selami İzzet Sedes	27	Bütün romanları (2), adaptasyonları (1), hikâye ve fıkraları (1).			
Sermet Muhtar Alus	1 defa.				
Server Bedi	13 defa.	Bütün romanları	Cingöz		

	Ben, Sen, O ve *Zıpçıktılar* hariç (1).	(2).	Recai serisi.		
Suat Derviş	2 defa.		*Beni mi?*, *Buhran Gecesi*.	*Gönül Gibi.*	
Şevket Süreyya Aydemir				*İnkılap ve Kadro.*	
Şeyh Galip		Bütün gazelleri (1).			
Şükufe Nihal Başar	1 defa.	Bütün şiirleri (2).	*Gayya.*		
Tevfik Bey		Fizik notları ve şahsi fizik keşifleri (1).			
Tevfik Fikret	Birkaç güzel şiiri hariç (1).		*Rübab-ı Şikeste'nın son kısmı.*		
Tokadizade Şekip				*Huzuru Hilkatte.*	
Turhan Tan	1 defa.				
Vâlâ Nurettin	16 defa. Birkaç tercüme Rus hikâyesi ile *Gençliğin Hatırası* hariç (2)	Bütün yazıları (3), bütün romanları (2), telif olmayan tüm eserleri (2), telif olmayan romanları (1), bütün aşk romanları (1).	*Bir Ebenin Hatıratı*		
Vedat Örfi			*Kızıl Gece*, *İlletliler*, *İlk Acı*, *Ökse*, *Kan*, *Binbir Gece Masalları*.		*Verter* tercümesi (3).
Yahya Kemal Beyatlı	1 defa.	Bütün şiirleri (1), bestelenen şiirleri (1), nazireleri hariç bütün şiirleri (1).			

Yakup Kadri Karaosmanoğlu	*Nur Baba* hariç (1).	Bütün romanları (1), *Kadro'*da neşredilen yazıları (1), *Nur Baba'*dan sonra yazdıkları (1), son yazdıkları (1)	Bir *Serencam, Rahmet, Sodom ve Gomore, Kiralık Konak.*	*Erenlerin Bağından, Nur Baba.*	*Yaban* (4).
Yunus Nadi Abalıoğlu		Bütün yazıları (1).			
Yusuf Ziya Ortaç	3 defa.	Şiir ve romanları (1), Ahmet Hâşim ve Refik Halit Karay etkisindeki yazıları (1).			
Ziya Paşa	1 defa.		*Harâbat.*		

Tablo 1

Peyami Safa'nın başlattığı bu anket uzun bir süre devam eder fakat sonucu yayımlanmaz.

3.3. Akşam Gazetesindeki "Edebiyatı cedide üstatları yazılarından ne kazanıyorlardı?" Anketi

Edebiyat tarihinde ilk defa 1896 yılında bir vezin tartışması yaşanır.[753] Ahmet Reşîd, *Servet-i Fünûn* dergisinde H. Nâzım imzasıyla neşrettiği "Şiir nedir?" başlıklı makalesinde aruz veznine karşı olmasının sebeplerini sıralar. Ahmet Reşîd'e göre önceden belirlenmiş sınırların dışına çıkmanın mümkün olmadığı bu vezinde uzun eserler meydana getirilemez. Ayrıca aruz, Türkçeye uygun değildir. Bundan dolayı aruzu doğru bir biçimde kullanmaya çalışanlar, şiirde anlamı ikinci plana atarlar.[754] Ahmed Reşîd'in makalesi yayımlandıktan sonra Ali Ekrem Bolayır, A. Nâdir imzasıyla bir cevap kaleme alır. Ali Ekrem Bolayır'a göre, veznin Türkçeye uygun

[753] Hasan Kolcu, **Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2013, s. 73-76.
[754] H. Nâzım, "Şiir Nedir?", **Servet-i Fünûn**, No: 274, 30 Mayıs 1312, s. 214-216.

olup olmaması aruzla şiir yazılmasında bir engel teşkil etmez zira lisan Osmanlıca'dır.[755] Böylece vezinler hakkında fikirlerini öne süren ve taraflarını da belli eden Ahmed Reşîd ile Ali Ekrem Bolayır, edebiyat tarihinde zaman zaman tekrar edecek olan hece-aruz tartışmalarını başlatırlar. İlerleyen yıllarda başka isimler de vezinler etrafında gelişen kalem kavgalarına karışacaklardır. Aruzdan heceye geçişin en sancılı dönemi olan millî edebiyat ve Millî Mücadele yılları, Adem Can'a göre şiddetli tartışmaların yaşandığı bir dönemdir.[756] 1919 yılında "Mes'ele-i Evzân" başlıklı yazısıyla Cenap Şahabettin, tartışmaların en önemli isimleri arasındadır. O, Cumhuriyet döneminde de bu tartışmalarda yer alır:

> "Millî Edebiyat ve Millî Mücadele yıllarında olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de sade lisan ve hece veznine karşı en fazla direnen Cenab Şahabettin'dir. Esasen Cenab, estetik meselelerde bir hayli malumatı olan ve yazdıklarıyla matbuat âleminin dikkatini çeken önemli bir yazardır."[757]

Gençler de şairin yazdıklarını takip eder, önemserler. Zira, Cumhuriyet döneminde vezin meselesi hakkında kaleme aldığı ve 1927 yılında yayımlanan yazı, "Ortak bir mektupla yazara müracaat eden gençler[in], vezin meselesinin geldiği noktayı belirterek ondan gençlere yol göstermesini iste[meleri]"[758] dolayısıyla kaleme alınmıştır.

Cenap Şahabettin ilerleyen yıllarda da vezinle ilgili fikirlerini beyâna devam eder. Bazı ifadeleri döneminde yankı uyandıran şairin 4 Eylül 1933 tarihli *Akşam* gazetesinin "Her gün bir anket.." sütununda yayımlanan görüşleri, bu bağlamda önemlidir. Gün içinde neler yaptığına dair yöneltilen soruya cevap verirken artık nazımla ilgilenmekten vazgeçtiğini, bunun yerine lügat yazmakla iştigal ettiğini

[755] A. Nâdir, "Musahabe-i Edebîye, **Servet-i Fünûn**, No:280, 11 Temmuz 1312, s. 307-310.
[756] Adem Can, **Cumhuriyet Devri Şiir Poetikası**: **-Dergâh'tan Büyük Doğu'ya-**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012, s. 262.
[757] **A.e.**, s. 272.
[758] **A.e.**, s. 272.

söyler. Aruz veznini seven şaire göre "Aruza (...) kimse ehemmiyet vermiyor. Aruz veznile yazılmış şiiri kitapçılar istihkar ed[iyor] ve basmıyorlar."[759] Oysa şiirde müzikalite ancak aruzla temin edilebilir:

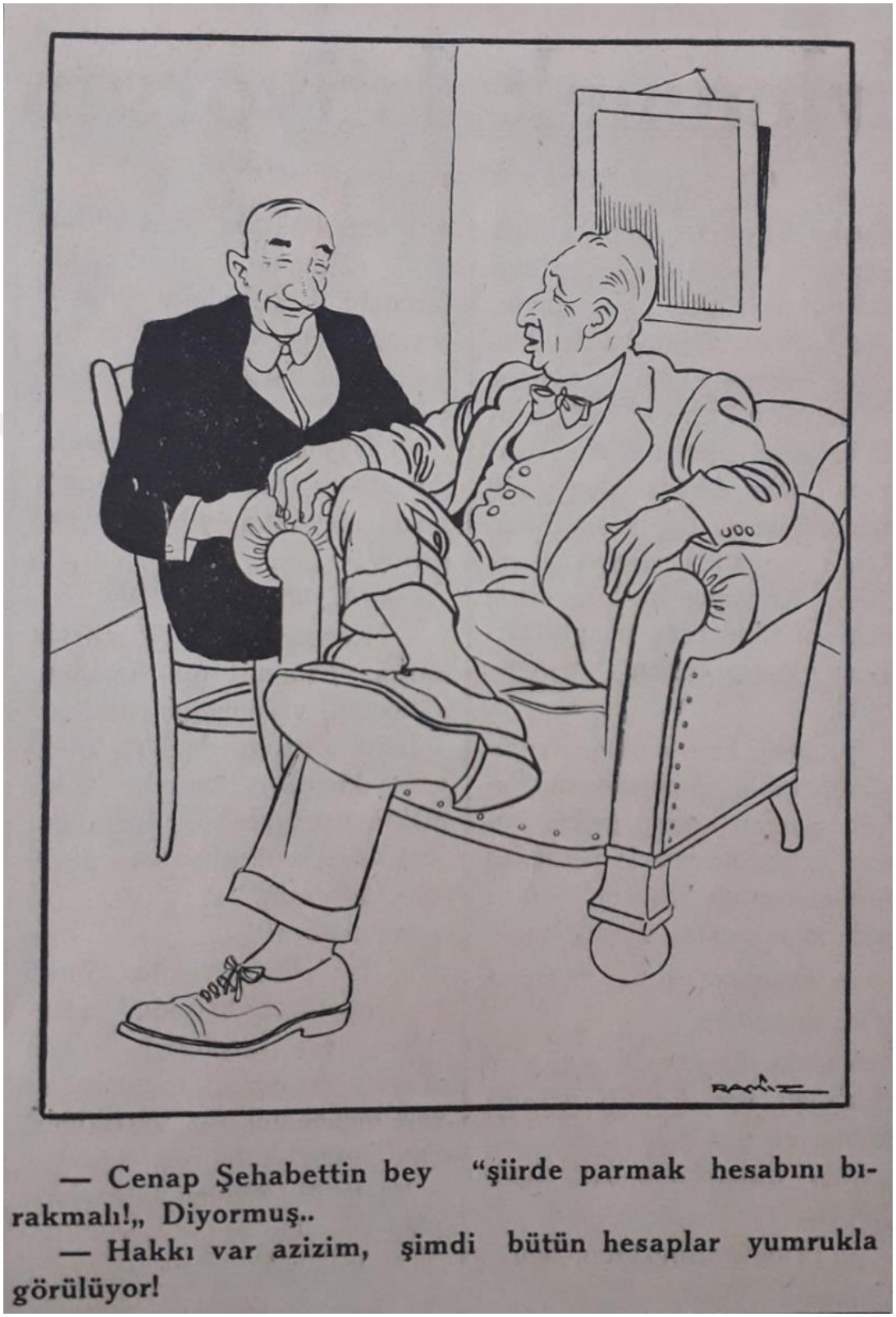
> "Nazımda musiki lâzımdır. Bu müzik te mısralarda memdutlarla maksurların, kısa hecelerle uzun hecelerin, harekelerin, sakinlerin mutazam bir halde münavebe etmelerile temin olunur. Armoni bu suretle temin edilir."[760]

Sözlerine "Vallahi parmak hesabile yazamıyorum."[761] diyerek devam eden şair, ayrıca "Parmak sayma[yı] iptidaî bir hareket"[762] olarak değerlendirir. Bu yüzden aruz veznine dönüş çağrısı yapmayı ihmal etmez. Ona göre "Parmak hesabı"ndan vazgeçilmelidir, aksi hâlde şiir ölecektir.[763]

Cenap Şahabettin, yukarıda özetlenen görüşleri dolayısıyla Ramiz'in bir karikatürüne konu olur. Şairin, "Parmak hesabını bırakmalı" ifadesi, tüm kavgaların fiziksel müdahale ile bitmesine bağlanır:

---

[759] Hikmet Feridun, "Edebiyatı cedide üstatları yazılarından ne kazanıyorlardı?", **Akşam**, 4 Eylül 1933, s. 4.
[760] **A.y.**
[761] **A.y.**
[762] **A.y.**
[763] **A.y.**

Karikatür 102. Ramiz, *Akbaba*, No: 42, 9 Eylül 1933, s. 3.

Cenap Şahabettin'in Ramiz karikatürüne yansıyan görüşleri, bir süre tartışılacak hece-aruz meselesini başlatır. Bu bağlamda önemli noktalardan biri, 1 Birinciteşrin 1933 tarihli *Varlık* dergisinde yayımlanan "Niçin heceyi tercih edersiniz?" başlıklı ankettir. Burada hece ile yazan şairler, vezin tercihlerinin sebeplerini anlatırlar. Söz gelimi birkaç şaire göre aruz, kendisini tekrar etmektedir. Bu bağlamda Yaşar Nabi Nayır, piyanoya benzettiği hecenin karşısına aruzu otomatik piyano olarak çıkartır. Çünkü aruz kendiliğinden işlemektedir. Halit Fahri Ozansoy ise "bestesi hazır plak" benzetmesini yapar. Şaire göre, "muttarit bir ahenk makinesi"[764] olan aruz, sanatkârların kendilerini tekrar etmelerine sebep olur. Çünkü önceden belirlenmiş sınırları vardır; şaire uyması gereken kalıplar sunar ve onun dışına çıkmasına izin vermez. Enis Behiç Koryürek'in bundan dolayı "monoton" dediği veznin bir diğer sorunu, şaire göre Türkçe şiire uygun olmamasıdır. Çünkü şiirin temelinde aşk olmasına rağmen aruz, "seviyorum", "unutamıyorum", "öleceğim" gibi ifadelerin kullanımına müsaade etmez.[765]

Behçet Kemal Çağlar meseleye daha farklı bir perspektiften bakar. Ona göre "Cümhuriyet rejimimiz, nasıl Cümhuriyet üzerinde münakaşa kabul etmezse İnkılâp şiiri ve vezni de öyle[dir]!"[766] Şair, eskiye ait olan her şeyi böylece reddeder; mecelleyi, Arap harflerini, fesi ve aruzu istemez: "Ne mahkememizde mecelle, ne alfabemizde eski harf, ne başımızda fes, ne de şiirimizde aruz!"[767]

Söz hakkı Kemalettin Kami'ye [Kamu] geldiğinde şair, Cenap Şahabettin'i açık bir biçimde eleştirir. Cenap Şahabettin'in bilinen görüşlerine cevaben hece ile yazmak için parmaklarla saymak gerekmediğini söyler. Ona göre "Parmaklar sayılarak ve ya her mısra ayrı ayrı *efail, tefail, tefail* ölçüsüne vurularak şiir yazamıyacağını görgülü bir şairin bilmesi lâzım"[768] gelir. Ayrıca aruz ile yazan Cenap Şahabettin'in kısa vezinlerde dahi hataya düştüğünü, başarılı olmadığını dile getirir.

[764] İmzasız, "Aruz, Hece Meselesi", **Varlık**, 1 Birinciteşrin 1933, s. 82.
[765] Enis Behiç, "Bir Eski Bahis: Aruz – Hece!", **Varlık**¸ 1 Birinciteşrin 1933, s. 84-85.
[766] **A.y.**
[767] **A.y.**
[768] Kemalettin Kami, "Millî Vezin Her bakımdan Aruza Faiktir.", **Varlık**, 1 Birinciteşrin 1933, s. 83.

Cenap Şahabettin, *Varlık*'ta neşredilen ankette çeşitli yönlerden eleştirilir. Yaklaşık bir ay sonra kaleme aldığı "Nazmımız ve Vezin Mes'elesi" başlıklı yazısında baştaki düşüncelerinde çeşitli değişiklikler görmek mümkündür. Aruzu "atalardan kalma" olarak nitelendirmekle beraber hece için "millî vezin" diyen Cenap Şahabettin, iki veznin de Türk'e ait olduğuna dair görüşleri aktarır. Daha sonra musikileri hakkında çeşitli bilgiler verdikten sonra aruza dönmeyi açıkça teklif etmese de musikisi olan şiir yazılmasını ister:

> "Zira ben atalarımızın tanıdığı aruza avdet edelim demem. Bilirim ki arap ve acem kelimeleri içinden çıkıp ta dilimiz öz Türkçe halini alınca eski aruz ona uygun bir musiki terazisi olamıyacaktır. Çünkü aruz bilhassa kısa ve uzun hecelerin ahenk ölçüsüdür. Öz Türkçede ise hemen hemen bütün hecelerin telaffuzda imtidatları birdir ve bu itibar ile Fransız hecelerini andırırlar. Fakat kâfi bir musiki temin etmek için ahenk şartlarına uygun olarak tertip ve tevzi edebileceğimiz sâkin ve hareketli hecelerimiz var. (…) aralarında mazbut bir münasebet gözeterek sanıyorum ki hiç olmazsa Fransız manzumelerinden ziyade musiki hissesine malik neşideler edinebiliriz."[769]

Cenap Şahabettin'in değişen yaklaşımından sonra meselenin etki alanı genişlemeye devam eder. Peyami Safa, *Cumhuriyet*'te konu ile ilgili bir yazı neşreder. Ona göre, Türk şiirinin vezni aruz ya da hece değildir. Böylece serbest vezni savunduğu gibi yanlış bir algı oluşmasını da istemez ve vezinleri birer "kalıp" olarak gördüğünü söyler. Bu yüzden şaire göre yeni Türk şiiri, bahsi geçen vezinleri değiştirmeli yahut reddetmelidir.[770]

Sıra *Varlık*'ta düzenlenen "Niçin heceyi tercih edersiniz?" anketine Artvin'de bulunduğu için cevap yazamamış olan Ömer Bedrettin'e [Uşaklı] gelir. Aslında "isyankar bir ürperme" ile cevap vermek istediğini söyler. Çünkü öz Türkçeye

[769] Cenap Şahabettin, "Nazmımız ve vezin meselesi", **Anayurt**, N.2, 2 İkinciteşrin 1933, s. 5.
[770] Peyami Safa, "Eski bir dava", **Cumhuriyet**, 5 Teşrinievvel 1933, s. 4.

dönme çabalarının verildiği bir inkılap devrinde şairin aruza dönme isteği doğru değildir.[771]

Cenap Şahabettin'in yazısı öyle yankı uyandırır ki *Anayurt*'a pek çok mektup gelir. M. Fikri, Ahmet Muzaffer, O. Müntekim imzalı mektupların çeşitli kısımları gazetede yayımlanır. İlk iki isim, şairden yana bir tavır sergiler. M. Fikri, şiirde ahengin öneminden bahsederken uzun ve kısa hecelerin nasıl yerleştirildiklerinin belirleyici olduğunu söyler. Ahmet Muzaffer, Cenap Şahabettin'in röportajda da değindiği musiki meselesi üzerinde durarak Mehmet Emin Yurdakul'un heceyi yerleştirememesinin sebebini açıklar. Ona göre aruzu benimsemiş olan insanlara hece vezni "katı" gelmiştir. Daha sonra Faruk Nafiz Çamlıbel, Orhan Seyfi Orhon gibi isimler, farklı notalar kullandıkları için başarılı olmuşlardır. Hecede "vezin musikisine" önem vermeyenler ise tutunamamışlardır. O. Müntekim diğerlerinden farklı olarak Cenap Şahabettin'in fikirlerindeki değişim üzerinde durur: "Acaba, çok geç olmakla beraber, zatıalinizde de, bu iki ay zarfında bir inkılâp fikri vaki olduğuna mı hükmedelim?"[772]

Cenap Şahabettin ve onun vezne dair fikirleri etrafında tartışmalar bu şekilde sürerken ölçü birimlerinde değişikliğe gidilir. Münif Fehim [Özarman], buradan ilhamla Cenap Şahabettin'i, bir manav önünde düşünceli bir biçimde karikatürize eder:

[771] Ömer Bedrettin, "Gene Vezin Meselesi", **Varlık**, 15 İkincikanun 1933, s. 200.
[772] İmzasız, "Vezin mes'elesi", **Anayurt**, No: 3, 9 İkinciteşrin 1933, s. 4.

Cenap Şahabettin Bey — Terazide vezin değişirken gürültü olmuyor da neden edebiyatta vezin değiştirelim dediğim zaman kıyamet kopuyor ?..

Karikatür 103. Münif Fehim, *Anayurt*, No: 4, 16 İkinciteşrin 1939, s. 6.

"Terazi vezni değişirken gürültü ol[mamasına]" karşılık kendisi vezin değiştirelim dediği zaman neden kıyamet koparıldığını anlamamaktadır.

3.4. Akşam Gazetesindeki Faruk Nafiz Çamlıbel Mülakatı

Erken Cumhuriyet dönemi süreli yayınları incelendiğinde edebiyatçıların kazançlarının yeteri kadar iyi olmadığı anlaşılır. Faruk Nafiz Çamlıbel, kendisiyle yapılan bir mülakatta, "bir amelenin günlüğünü geçmeyen"[773] kazancından bahseder ve kendisine profesyonellik uygun görülmüş olmasına rağmen bir usta kadar ücret alamamaktan şikayet eder.[774] 5 Teşrinievvel 1937 tarihli *Son Posta*'da İbrahim Hoyi

[773] İmzasız, "Faruk Nafizle mülâkat", **Akşam**, 27 Nisan 1935, s. 8.
[774] **A.y.**

ve Naci Sadullah'ın Batı romancısının zaman geçtikçe daha çok kazanmasına rağmen Türk romancısının daha az kazandığına dair görüşleri aktarılır.[775]

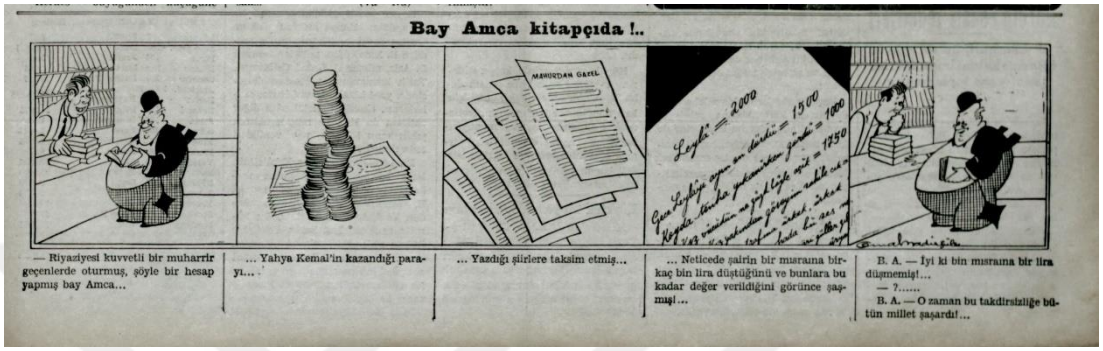
Sanatın ve özellikle edebiyatın para kazandırmadığına dair kaleme alınan yazılar, karikatürlerle desteklenir. Ramiz'in konuyla ilgili karikatüründe büyük bir kalabalığın bayrağa sarılı tabutunu kaldırdığı "büyük sanatkâr", defnedilmek üzere evinden alınmıştır. En önde çelenk taşıyanlar, arkada ise selam durmuş bir polis vardır. Cenaze merasiminin bütün kalabalığına ve gösterişine rağmen en arkada kalan ev, tek penceresinin camı kırık, kapısı olmayan metruk bir kulübedir.

Karikatür 104. Ramiz, *Akbaba,* 14 Haziran 1933, s. 2.

[775] Naci Sadullah-İbrahim Hoyi, "Türk edebiyat ve san'ati, nereye gidiyorsunuz?", **Son Posta**, 5 Teşrinievvel 1937, s. 1, 12.

Yahya Kemal Beyatlı da konu etrafında konuşulan sanatkârlar arasındadır. Cemal Nadir Güler, az yazmasıyla tanınan şairin ne kadar kazandığına dair hesap yapmaya çalışır:

Karikatür 105. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 17 Ağustos 1938, s. 3.

Hüseyin Cahit Yalçın ve Yahya Kemal Beyatlı gibi az para kazandıklarına vurgu yapılan edebiyatçılar Orhan Ural'a göre gülünecek hâle gelmişlerdir. Bundan dolayı 23 Teşrinisani 1937 tarihli bir karikatürde Bay Amca, komik roman isteyen bir adama, muharririn kazandığı parayı düşünerek gülebileceğini söyler:

Karikatür 106. Orhan Ural*, Son Posta*, 23 Teşrinisani 1937, s. 5.

Sanatkârların kazandıkları bu gülünç miktarlar dolayısıyla yazar ve şairlerin ancak ailelerinin destekleriyle geçimlerini sağlayabilecekleri düşüncesi oluşmaya başlar. Orhan Ural, Pazar Ola Hasan Bey'in karşısına oğullarından biri "kuvvetli" ressam, diğeri şair ve tiyatro muharriri olan bir baba çıkartır. Hasan Bey, çocuklar ne kadar başarılı olursa olsunlar şairlik ve ressamlıkla geçinme ihtimalleri bulunmadığı için onlara babalarının baktığını söyler:

Karikatür 107. Orhan Ural, *Son Posta*, 17 Kanunuevvel 1937, s. 5.

Orhan Ural'ın konu ile ilgili bir diğer karikatürü, 28 Kanunusani 1938 tarihlidir. Hasan Bey, dilencileri sanatkâr olarak değerlendirenlere kazandıkları para miktarının farklı olduğunu söyler. Hasan Bey'e göre dilencilerin daha çok parası vardır:

Karikatür 108. Orhan Ural, *Son Posta*, 28 Kanunusani 1938, s. 5.

Genelde sanatkârların özelde edebiyatçıların para kazanamamaları, zaman zaman onların himaye edilmesi meselesini gündeme getirecektir.

3.5. Akşam Gazetesindeki Faruk Nafiz Çamlıbel Mülakatı (II)

Akşam gazetesinde H.F. imzasıyla yayımlanan "Baylar diyorlar ki.." sütununda Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel ile bir mülakat gerçekleştirir. Faruk Nafiz Çamlıbel, mide ile edebiyat arasındaki ilişkiyi soran Halit Fahri Ozansoy'a, sanatın ve özelde edebiyatın insanların zihnini yorması dolayısıyla bu işlerle uğraşan insanların yemeklerine özen göstermeleri gerektiğini söyler. Zira o, "iki saat çalıştıktan sonra bir kuzuyu tek başı[na] yiyecek kadar iştiha duyar."[776] Orhan Ural görüşmeyi karikatürize ederken bu söze de gönderme yapar:

Karikatür 109. Orhan Ural, *Son Posta*, 23 Eylül 1935, s. 2.

Aynı görüşmeyi konu edinen başka bir Orhan Ural karikatürü, 28 Eylül 1935 tarihli *Akbaba*'da yayımlanır. Burada Faruk Nafiz Çamlıbel'in "mide ile edebiyatın alakası mühimdir" görüşü "[bütün müharrirler[in] piyazdan ayrılm[amaları]" fikri ile desteklenir:

[776] H.F. "Edebiyat adamları niçin midelerine düşkündürler", **Akşam**, 19 Eylül 1935, s. 5.

Piyazcılık!

— Faruk Nafiz bir gazeteciye: «Mide ile edebiyatın alâkası mühimdir!» demiş!..

— Elbette, baksana bütün muharrirler piyazdan ayrılmıyorlar!..

Karikatür 110. Orhan Ural, *Akbaba*, No: 90, 28 Eylül 1935, s. 3.

Burada geçen "piyaz" kelimesinin argo anlamı "pohpohlama, maksatlı iltifat, amaçlı ve boş övgü"dür[777] ve karikatür bu anlam ile okunmalıdır.

Halit Fahri Ozansoy'un Faruk Nafiz Çamlıbel ile yaptığı mülakat, edebiyatçıların yeme alışkanlıklarına da dikkat çeker. Hikmet Feridun Es, mülakattan ilham alarak, birkaç gün sonra edebiyatçıların sevdikleri mezeler üzerine bir yazı kaleme alır. Buna göre Aka Gündüz sürgün havyarını, esir istakozunu, garip yumurtasını; Sanatkâr Hazım kuşlu sürahiyi; Ercüment Ekrem Talu peynir salatasını; Neyzen Tevfik leblebiyi; Sadri Etem, beyin salatasını, taramayı, ciğer kebabını; Mahmut Yesari kavunu, üzümü, turşuyu; Ahmet Rasim salata ve mevsim mezelerini tercih ederler.[778]

Mülakat, edebiyatçıların "piyaz" düşkünlükleri ve sevdikleri mezeler gibi konuların konuşulmasına yol açar. Bununla beraber, Halit Fahri Ozansoy'un yazının başında edebiyatçıların yemeğe olan düşkünlüklerini anlatması da önemli bir noktadır. Bu bağlamda Yahya Kemal Beyatlı'dan bahsetmeyi ihmal etmez.[779] Görüşmeden önce de şairin yemek masasında geçirdiği vakitlere değinen karikatürler yayımlanmıştır:

[777] Hulki Aktunç, **Büyük Argo Sözlüğü.**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s. 246.
[778] Hikmet Feridun, '"Meze, diyip geçmiyelim", **Akşam**, 24 Eylül 1935, s. 6.
[779] H.F. **a.g.y.**, s. 5.

Karikatür 111. Orhan Ural, *Akbaba*, 20 Temmuz 1935, s. 3.

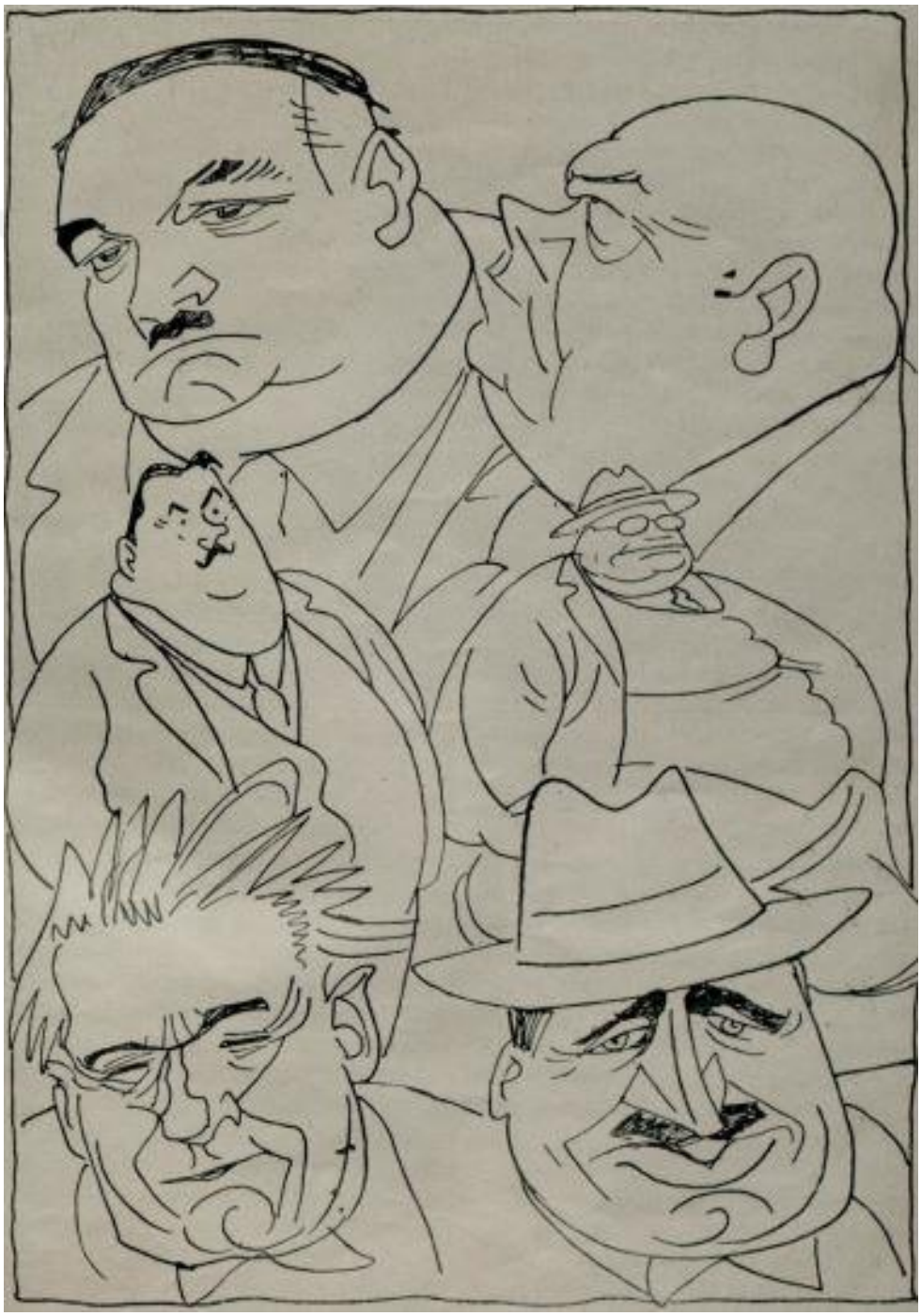
Bununla beraber ilerleyen yıllarda "Yükte hafif, pahada ağır" gibi söylemlerle karikatürize edilmesi devam eder. Karikatürlerde abartma unsurunun kilosuna atfedildiğini görmek mümkündür:

Karikatür 112. Kozmo Togo, *Karikatür*, No: 183, 29 Haziran 1939, s. 13.

Yahya Kemal Beyatlı'nın kilosu dolayısıyla yer aldığı karikatürlerden biri de *Memlekette Aydabir*'de yayımlanır. Dr. Muzaffer Şevki Yener'in şişmanların neden zayıflamaları gerektiğine dair yazısına eklenen "meşhur şişmanlar" karikatüründe

Yahya Kemal Beyatlı'dan başka Saylav Halil, Cevat Rüştü, Servet Yesari, aktör Behzat ve Dr. Mazhar Osman Usman da yer alırlar:

Karikatür 113. İmzasız, *Memlekette Aydabir*, 1 Eylül 1935, No: 1, s. 25.

Faruk Nafiz Çamlıbel'in kendisiyle yapılan bir mülakatta yazı yazdıktan sonra "bir kuzuyu tek başına yiyecek kadar iştahlı" olduğunu söylemesi, meselenin çeşitli yönlerden ele alınmasına; "piyazcılığın", edebiyatçıların sevdikleri mezelerin ve yemek yemeyi seven Yahya Kemal Beyatlı'nın konu etrafında değerlendirilmelerine yol açar.

3.6. Son Posta Gazetesindeki "En kuvvetli şair, romancı ve hikâyecimiz kim?" Anketi

Naci Sadullah, *Son Posta* gazetesinde bir anket başlatarak Nâzım Hikmet Ran, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halit Ziya Uşaklıgil, Ercüment Ekrem Talu, Selami İzzet Sedes, Orhan Seyfi Orhon gibi isimlere "En kuvvetli şair, romancı ve hikâyecimiz kim?" sorusunu yöneltir. Ankette görüşlerine başvurulan isimlerden biri olan Halit Fahri Ozansoy şiirde Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon'u; romanda Reşat Nuri Güntekin, Falih Rıfkı Atay ve Peyami Safa'yı; hikâyede ise Ömer Seyfettin'i başarılı bulduğunu söyler.[780] Ayrıca "aktarlarda satılan kaldırım fişekleri"[781] gibi olan genç nesle onları inkâr etmeyi bırakmalarını tavsiye ederek, kütüphanelere saldırmalarını salık verir. Halit Fahri Ozansoy'a göre "Hazır Yahya Kemal gibi bir de hoca bulmuş[ken], etrafını çevirip istifade yollarını ara[yabilirler]."[782] Bundan başka Behçet Kemal Çağlar'dan da bahseder. O, şimdilerde Yahya Kemal Beyatlı'nın şiirlerini methetmesine rağmen birkaç yıl önce "(dehâsının ilk inkişaf devrelerinde) Saadabad harabesini topa tutmuştu[r]."[783] Halit Fahri Ozansoy'un bu sözleri imzasız bir habere göre Yahya Kemal Beyatlı'yı kızdırır. 10 Nisan'da iki edip Galatasaray Lisesi'nin önünde karşılaşınca Yahya Kemal Beyatlı, Halit Fahri Ozansoy'un üzerine yürür.[784] Halit Fahri Ozansoy bunun "şairane" olmadığını söylemesine rağmen Yahya Kemal Beyatlı durmaz. Fakat

[780] Naci Sadullah, "En kuvvetli şair, romancı ve hikâyecimiz kim: Halit Fahrinin cevabı", **Son Posta**, 5 Nisan 1936, s. 7.
[781] **A.y.**
[782] **A.y.**
[783] **A.y.**
[784] "(…) evvelsi gün, Galatasaray lisesinin önünde Halid Fahriyi görünce çileden çıkan 'Akıncılar' şairi bastonunu çekince biçarenin üstüne, 'Aktolgalı bir beylerbeyi' gibi atılmış."
(İmzasız, Halid Fahri ile Yahya Kemal Arasına kavga", **Son Posta**, 12 Nisan 1936, s. 2.)

şairleri tanıyanlar kavgayı ayırırlar.[785] Bu durum *Akbaba*'da yayımlanan Ramiz imzalı bir karikatüre konu olur:

Karikatür 114. Ramiz, *Akbaba*, No: 119, 18 Nisan 1936, s. 4.

Ramiz'in karikatürünün başlığının "Memleket edebiyatı!" oluşu, hadise kadar anlamlıdır.

[785] **A.y.**

3.7. Kurun Gazetesindeki "San'atkârın Himayesi için Ediblerimiz Ne Düşünüyorlar?" Anketi

Sanatçıların yeteri kadar para kazanamamaları dönem dönem onların himaye edilmesi ile ilgili tasarılar yapılmasına yol açar. Bunlardan biri 1937 yılına denk gelir. 27 Şubat 1937 tarihli bir Orhan Ural karikatüründe "ressamların devlet himayesine alınması" düşüncesinden bahsedilir:

Karikatür 115. Orhan Ural, *Son Posta*, 20 Şubat 1937, s. 5.

Ressamlara tanınmak istenen bu hak, edebiyatçıları harekete geçirir. 12 Nisan 1937 tarihli *Kurun* gazetesinde yer alan habere göre edebiyatçılar, günlük meşguliyetlerden dolayı dağıldıkları ve Türk edebiyatına şu halde yeteri kadar faydalı olamadıkları için ressamlar gibi himaye olunmak isterler.[786]

Gazetede konu ile ilgili olarak 13 Nisan 1937 tarihinde bir anket yayımlanır. Sait Faik Abasıyanık, Osman Cemal Kaygılı, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı ve Salih Zeki Aktay'a sorular sorulur. Buna göre Sait Faik Abasıyanık'ın himaye meselesinden haberi yoktur fakat bir karara varılmışsa yani edebiyatçılar toplanıp himaye isteyeceklerse buna iştirak edecektir. Çünkü "tembel" olarak nitelendirdiği edebiyatçılar, yazara göre ancak devlet müdahalesiyle bu durumdan kurtulabilirler.[787]

[786] İmzasız, "Ressamlar için alınması düşünülen tedbirlerden sonra Genç muharrir ve şairler de himaye isteyecekler", **Kurun**, 12 Nisan 1937, s. 1, 4.
[787] İmzasız, "San'atkârın himayesi için Ediblerimiz ne düşünüyorlar?", **Kurun**, 13 Nisan 1937, s. 7.

Edebiyatın tek başına para kazandırmadığını fakat başka bir işle birlikte yürütülmesinin de zor olduğunu ifade eden mizah muharriri Osman Cemal Kaygılı da himaye taraftarıdır. Fakat genç edebiyatçılar himaye edildiğinde herkesin eline kalem alıp yardım istemesinin önü açılacaktır. Bu yüzden yalnızca "kıymetli" edebiyatçılara yardım yapılmalıdır.[788]

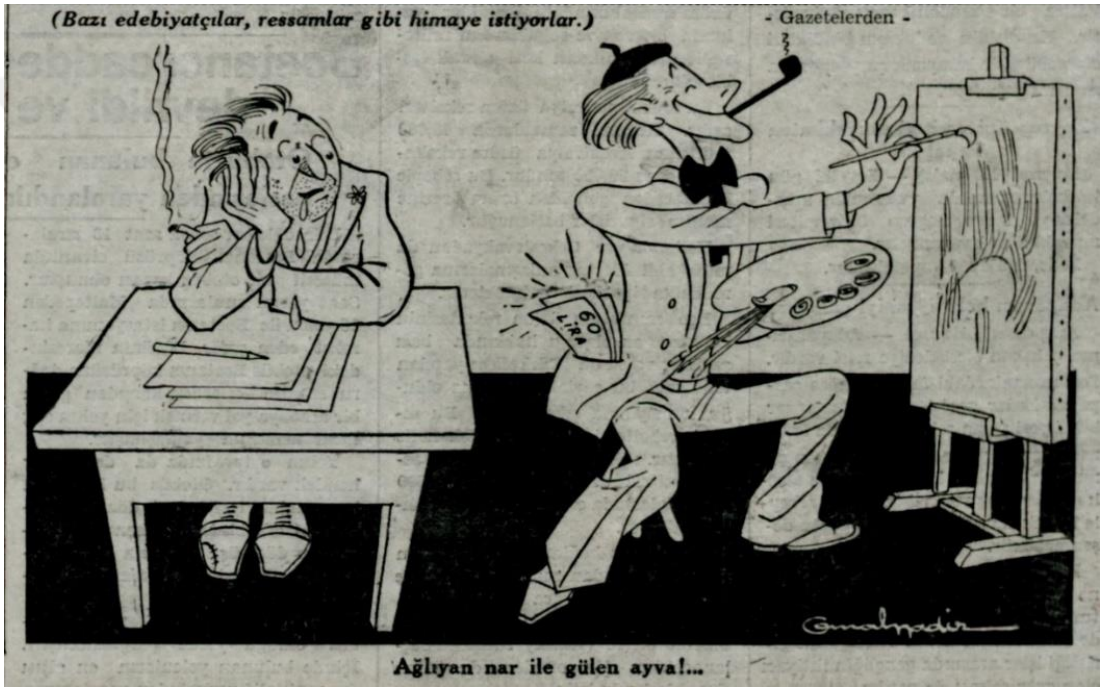
Ziya Osman Saba, himaye meselesini "âlâ ve iyi" olarak değerlendirir. Ona göre sanatkâra özellikle tercüme eserler için ücret verilebilir çünkü böylelikle bir boşluk doldurulacaktır.[789] Cahit Sıtkı Tarancı, Ziya Osman Saba'nın görüşlerine paralel olarak hem sanatkârın hem de tercüme eser kitaplığının faydalanması için tercüme ile ilgili çalışmalar yapmak gerektiğinden bahseder.[790]

Salih Zeki Aktay, diğer isimlerin aksine himayenin kişileri tembelliğe alıştıracağını; sanatı, sanatçıyı ve edebiyatı öldüreceğini düşünür. Uzun yıllar himaye edilen şairler olmuştur fakat hiçbiri iyi eserler vermemişlerdir. Bununla beraber sanat, ancak "hürriyet havası içinde inkişaf ettiği"[791] zaman sanat olur fakat himaye, sanatkârların özgürlüklerini kısıtlayacaktır.[792] Nurullah Ataç, 15 Nisan 1937 tarihli yazısında hükûmetin yardımına karşılık bir şeyler isteyeceğine inandığı için Salih Zeki Aktay'ın sanatçının özgür olması gerektiği noktasındaki görüşünü destekler. Bir ressamın, müzisyenin yahut heykeltraşın emir almasında bir sakınca yoktur fakat şair ve romancı için durum farklıdır. Mesela Rus edebiyatında hükûmetin emriyle yazanlar zayıf eserler verirken Tolstoy gibi önemli edebiyatçılarda isyan söz konusudur.[793] Fakat Salih Zeki Aktay'ın uzun süre himaye edilen sanatçılar ile ilgili söylediklerine katılmaz. Çünkü bahsi geçen himaye, onlara ikinci bir iş verilmesidir. Oysa şimdiki tasarı farklıdır.[794]

Cemal Nadir Güler, "Bazı edebiyatçılar[ın], ressamlar gibi himaye ist[emelerini]" karikatürize eder. Mükâfat olarak verilmesi planlanan 60 liralık banknotu cebinde taşıyan bir ressam ile ağzından akan sulardan anlaşılacağı üzere

[788] **A.y.**
[789] **A.y.**
[790] **A.y.**
[791] **A.y.**
[792] **A.y.**
[793] Nurullah Ataç, "Sanatkârları himâye meselesi", **Kurun**, 15 Nisan 1937, s. 3.
[794] **A.y.**

ona imrenen bir edebiyatçı çizer. Ressamın mutlu, edebiyatçının mutsuz olduğu yüzlerinden bellidir. Karikatürün altında, aynı zamanda ressam olan Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Karadut[795] şiirini andıran ve yüz ifadelerini destekleyen bir satır yazı bulunmaktadır. Gülen ayva ressamı, "ağlıyan" nar edebiyatçıyı temsil eder. Aralarında duyguları dışında bir fark daha vardır. Ressam puro, edebiyatçı sigara içmektedir. Böylece maddi durumları arasındaki fark belirginleştirilmiştir:

Karikatür 116. Cemal Nadir, *Akşam*, 18 Nisan 1937, s. 1.

[795] "Karadutum, çatal karam, çingenem
Nar tanem, nur tanem, bir tanem
Ağaç isem dalımsın salkım saçak
Petek isem balımsın ağulum
Günahımsın, vebâlimsin.

Dili mercan, dizi mercan, dişi mercan
Yoluna bir can koyduğum
Gökte ararken yerde bulduğum
Karadutum, çatal karam, çingenem
Daha nem olacaktım bir tanem
Gülen ayvam, ağlayan narımsın
Kadınım, kısrağım, karımsın."
(Bedri Rahmi Eyüboğlu, **Karadut 69**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1969, s. 90.)

Himaye meselesi, 1937 yılının Nisan ayını böylece meşgul eder. Aynı konu, 1933 yılında da konuşulmuştur. *Akbaba*'da yayımlanan Ramiz imzalı bir karikatürde "Şairler himaye edilecek…. Ressamlar himaye edilecek… Musikişinaslar himaye edilecek… Sanatkârlar himaye edilecek…" diyen şairin annesi oğlunun fakirlikten "aklını oynattığını" düşünür. Babası, bunun Maarif Vekaletinin bir beyânâtı olduğunu söyleyerek teselli verir. Karikatür, "Yeni Maarif Vekili, şairlerin, san'atkârların himaye edileceğini söyledi." notu ile yayımlanır:

Karikatür 117. Ramiz, *Akbaba*, No: 63, 22 Teşrinisani 1933, s. 1.

3.8. Tan Gazetesinde "Büyük Edip Halit Ziya İçin Bir Anket: Üniversite Gençleri Ne Diyorlar?"

Elli beşinci sanat yılını geride bırakan Halit Ziya Uşaklıgil için 5 Mayıs 1937 tarihinde Halkevi Eminönü Şubesi'nde bir gece tertip edilir. Toplantının akabinde üniversite öğrencilerinin yazar hakkındaki düşüncelerine dair bir anket yayımlanır. *Tan* gazetesi tarafından düzenlenen ankette "Edebiyatı cedide üstadı Halit Ziya'yı bugünkü gençlik okuyor mu? Okuyorsa, hangi eserini beğeniyor?.."[796] gibi sorular yöneltilir. Cevabı yayımlanan ilk kişi Fikret Alasya'dır. Fikret Alasya, "Halit Ziyanın eserleri arasında, her devirde okunabilecek, ölmez bir eser hatırlam[adığını]"[797] söyler. Lûtfiye Giral, Halit Ziya Uşaklıgil'in roman tekniğinde bir açılım yaptığının farkındadır fakat "eserlerinde; devirlerin ve muhitlerin üzerine çıkabilecek kudrette olanına rastlama[mıştır]."[798] Yazarın romanlarını okumak hevesi kendisinde yoktur. Muhittin Birgen bir sonraki gün kaleme aldığı müstakil yazıda Lûtfiye Giral'in sözlerine temas eder. "Bir facia" olarak değerlendirdiği bu cevabı kimin verdiğini, okuma hevesi olmadan bu sözleri söylemek "münasebetsizliğini" nasıl yaptığını sorgular.[799]

Tan'da yayımlanan ankette Lûtfiye Giral'dan sonra Niyazi Akşit'e söz verilir. Niyazi Akşit, Halit Ziya Uşaklıgil'i ancak zorunda kalırsa okuyacağını söyler. Coğrafya bölümünden Selma, derslerden roman okumaya vakti kalmadığından yakınır ve yazarın hiçbir roman kahramanını hatırlayamaz. Yalnız "Siyah… ve Mavi(?)"[800] isimli bir romanını anımsar gibi olur. Sıdıka Külür ve Kemal isimli gençler de meşguliyetleri dolayısıyla yazarı okumaya vakit bulamamışlardır.[801]

Halit Ziya Uşaklıgil ve eserleri ile ilgili olumsuz görüşler içeren anketin, jübilenin hemen ertesinde yayımlanması dikkati çeker ve "yanlış" olarak değerlendirilir. Bu bağlamda yukarıda Lûtfiye Giral'ı eleştirdiğinden bahsettiğimiz Muhittin Birgen, anketçiden şüphelenir. Bununla birlikte "münasebetsiz sözler

[796] İmzasız, "Büyük Edip Halit Ziya İçin Bir Anket: Üniversite Gençleri Ne Diyorlar?." **Tan,** 6 Mayıs 1937, s. 5.
[797] **A.y.**
[798] **A.y.**
[799] Muhittin Birgen, "Anket değil, facia", **Son Posta**, 7 Mayıs 1937, s. 11.
[800] İmzasız, "Büyük Edip Halit Ziya İçin Bir Anket: Üniversite Gençleri Ne Diyorlar?." s. 5.
[801] **A.y.**

söyleyecek" gençlerin olup olmadığına da kafa yorar. Muhittin Birgen'e göre her ne olursa olsun bahsi geçen gecenin ertesinde böyle bir anket yayımlamak yanlıştır:

> "Bilmiyorum, acaba anketci zat mı işe bir çeşni vermek için bu sözleri rötuş ederek gazeteye geçirdi; yoksa bizim edebiyat ve tarih fakültemizde manasız ve münasebetsiz söz söylemekte bu kadar mahir gençler mi var? Fakat, ben olsaydım, ya Halid Ziyaya hürmet gösermek, yahut da bu fakültenin haysiyetini siyanet etmek için bu tarzdaki cevabların gazeteye girmesine müsaade etmezdim. Hiç olmazsa bu yapılsaydı!"[802]

Tan gazetesi yayımladığı anket dolayısıyla eleştirilince cevap verme ihtiyacı duyar. 8 Mayıs 1937'de art arda üç yazı neşredilir. Birincisinde "gazeteler arasında tuhaf bir hiddet uyandır[an]" anketin yayımlanmaması gerektiğinin söylenmesi dolayısıyla gazete bir "ayna" örneği verir. Buna göre "Bitap ve perişan bir hal[de]"[803] aynaya bakıldığında o görüntüden hoşlanmayarak aynayı kırmak "çocukça bir hiddet[tir]."[804] Kendileri de üniversite gençlerinin görüşlerini yansıtarak "bir ayna vazifesi gör[müşlerdir]."[805] Bu benzetme dolayısıyla 9 Mart 1937 tarihli *Son Posta* gazetesinde bir karikatür yayımlanır. "Halid Ziya anketini yapanlar, kendilerini müdafaa için 'Biz aynayız, aynaya kızılmaz!' diyorlar" başlığıyla yayımlanan karikatürde iki ayna vardır. "İyi Ayna"ya Halit Ziya Uşaklıgil başında tacı ile yansırken, "Kötü Ayna"da *Tan* gazetesinin anketi bulunur:

---

[802] Birgen, **a.g.y.**, s. 11.
[803] İmzasız, "Aynaya Kızılmaz", **Tan**, 8 Mayıs 1937, s. 5.
[804] **A.y.**
[805] **A.y.**

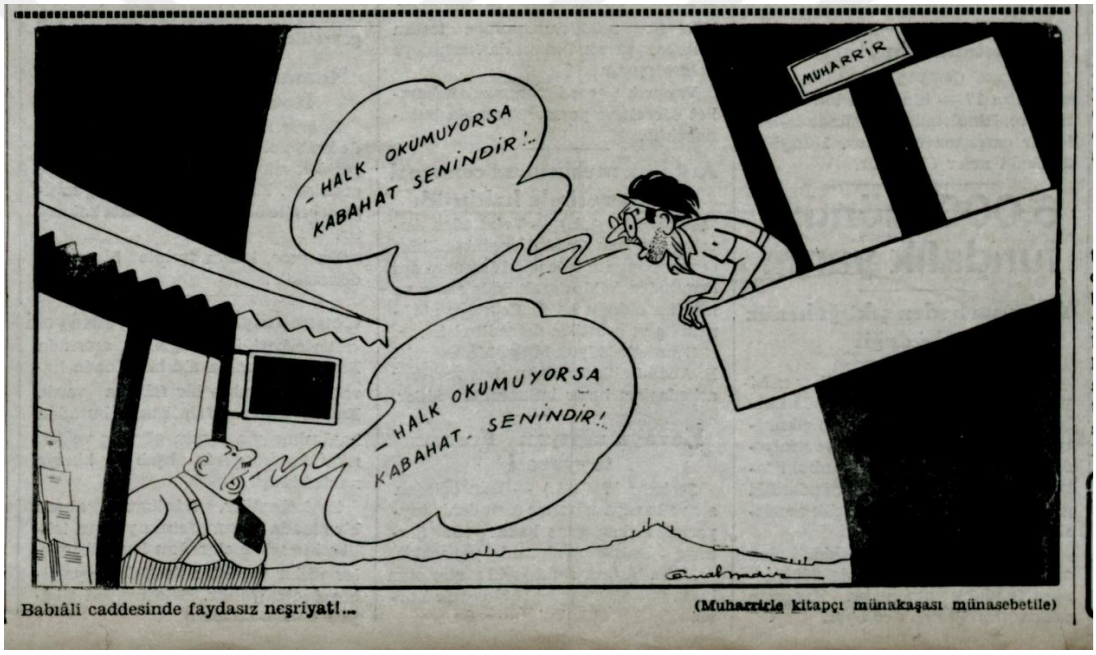
Karikatür 118. İmzasız, *Son Posta*, 9 Mayıs 1937, s. 3.

Diğer yazılarda bugünkü neslin eskisinden hayli farklı olduğu üzerinde durulur. Yeni nesil onları anlayamaz ve zaten anlamaya çaba göstermez.[806] Gazete, amacının Halit Ziya Uşaklıgil'e hakaret etmek olmadığını da söyler. Fakat onlara göre gençlik, yazarı okumamaktadır ve bunu saklamak faydasızdır.[807] Bu yüzden anketi yayımlamışlardır. Fakat kendilerini tartışma tarafı veya karikatür malzemesi olmaktan koruyamazlar.

[806] İmzasız, "Biz Gençliği Tanımıyoruz", **Tan**, 8 Mayıs 1937, s. 5.
[807] İmzasız, "Bir Bardak Suda Fırtına", **Tan**, 8 Mayıs 1937, s. 5.

3.9. Son Posta Gazetesindeki "Halk Okumuyorsa Kabahat Kimindir?" Anketi

Temmuz 1938'de halkın kitap okumaması dolayısıyla kitapçılar ile muharrirler arasında bir tartışma yaşanır. Kitapçılara göre bunun müsebbibi, muharrirler; muharrirlere göre kitapçılardır. "Muharrir kitapçı münakaşası münasebetiyle" *Akşam* gazetesinde Cemal Nadir Güler imzalı bir karikatür yayımlanır. İki taraf da birbirini suçlamaktadır:

Karikatür 119. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 18 Temmuz 1938, s. 1.

9 Temmuz 1938 tarihli *Son Posta* gazetesinde "Revaç bulmuş bir piyasa şarkısı gibi, daima tekrarladığımız bir şikayet nakaratı[nı]"[808] hatırlatan "Halk okumuyor!.."[809] söylemi üzerine mülakatlar yapılacağı; halkın okumama sebepleri arasında kitapçıların bir payı olup olmadığı ve kitapçıların vazifelerini yaptıklarına

[808] İmzasız, "Kitabcılar muharrirlere hücum ediyorlar", **Son Posta**, 9 Temmuz 1938, s. 11.
[809] **A.y.**

inanıp inanmadıkları hakkında sorular sormak için Ankara caddesinin otorite isimlerinin kapılarının çalınacağı haberi vardır.[810]

Görüşlerine başvurulan ilk isim, Sühulet Kütüphanesi sahibi olan Semih Lütfi Erciyas'tır. Ona göre kitapçıdan önce muharrir vazifesini yapmalıdır. Halkın okumamasını kitapçılara bağlamak komik ve insafsızcadır. Reşat Nuri Güntekin ve Güzide Sabri Aygün gibi isimlerin kitapları çok defa basıldığına göre halkın sevdiği tarzda yazılanlar okunuyor demektir. Halkın az okumasında kitap fiyatlarının etkisi sorulunca kitapların özellikle harf inkılâbından sonra ucuzladığı cevabını verir ve bu ihtimali kabul etmez. Ayrıca kitap fiyatları, diğer ülkelerle kıyaslandığında hayli ucuzdur ve bu da Türk tâbilerinin fedakârlığı dolayısıyladır.[811]

Yazıda eski kitapçılardan İbrahim Hilmi ile Ahmet Halid'in görüşlerine de yer verilir. Onlara göre Türk kitapçıları işlerini hakkıyla yapmaktadırlar. Ancak Kültür Bakanlığı basılacak kitaplar ve kâğıt temini ile ilgili konularda kitapçıların dertlerine çözüm bulmalıdır. Aksi hâlde inhitata gidilecektir. Çünkü artık mektep kitapları basma işi kitapçıların ellerinden alınmıştır.[812]

Kanaat Kütüphanesi sahibi olan İlyas Bayar da benzer şekilde kabahatlinin kitapçılar olmadığını ifade eder. Halkın hâlâ Namık Kemal yahut Şemsettin Sami gibi isimleri araması, iyi eserler okumak istemesindendir. Dolayısıyla bir muharrir, eseri üzerinde uzun yıllar çalışmalıdır. Devlet de bu noktada çaba sarf etmeli, iyi eserlere mükâfat vermelidir. Unutulmamalıdır ki kütüphaneler, memleket kültürüne katkıda bulunmak amacını taşırlar, basit eserler basmazlar.[813]

Yazıda yer alan son kişi olan Remzi Kütüphanesi'nin sahibi Remzi Bengi, kitapçıların işlerini yaptıklarını söyler. Halk, yalnızca iyi kitaplar okur, dolayısıyla seçici davranır. Ayrıca daha çok satış için halkın yeni çıkan kitaplardan haberdar edilmesi gerekmektedir.[814]

---

[810] **A.y.**
[811] **A.y.**
[812] **A.y.**
[813] Nusret Safa Coşkun, "Kitabcılar muharrirlere hücum ediyorlar", **Son Posta**, 9 Temmuz 1938, s. 11.
[814] **A.y.**

Kitapçılarla yapılan bu anket yayımlandıktan bir gün sonra bahsi geçen görüşmelere atfen "Kabahat samur kürk olsa kimse üstüne almaz. Hele şu sıcaklarda!"[815] diyen Burhan Cahit Morkaya'ya göre kitapçılarla görüşme yapmak, kimseyi bir sonuca ulaştırmayacaktır. Zira kitapçılar kitap satılmadığından, satılacak kadar iyi kitaplar yazılmadığından şikâyet ederken neredeyse muharrirler kendilerine mükâfat vermesini isteyeceklerdir.[816]

Burhan Cahit Morkaya'nın yazısının neşredildiği gün kitapçılarla yapılan görüşmelerin neşrine devam edilir. Bu defa İkbal Kütüphanesi sahibi Hüseyin Kitabcı, Yeni Şark Kütüphanesi sahibi Hüseyin Tutya, Tefeyyüz Kütüphanesi sahibi Parsih ve İnkılâp Kütüphanesi sahibi G[arbis] Fikri'nin görüşleri aktarılır.

Hüseyin Kitabcı, kitapçıların vazifelerini yaptıklarını fakat rekabet ortamı dolayısıyla çeşitli sıkıntılar yaşandığını söyler. Mesela bir kitapçının başladığı proje tuttuğunda diğer kitapçılar kendi neşriyatlarını bırakmak pahasına aynısını uyguladıkları için amaçlarını unuturlar ve halk, aynı kitapların farklı baskılarını almadığından maddi sıkıntılar yaşarlar.[817]

Hüseyin Kitabcı'dan sonra sıra Hüseyin Tutya'ya gelir. O da diğer kitapçılar gibi vazifelerini yaptıklarını düşünür. Kitap eskiden bir ihtiyaç şeklinde algılanmazken 1924'ten sonra tiraj hayli yükselmiştir. Fakat 1928 yılındaki harf inkılabı ile birlikte basılacak kitap kalmaz. İlerleyen yıllarda yine artış göstermekle birlikte bu defa hayat pahalılığı dolayısıyla kitaplar, muharrirlerin beklediği derecede çok satılamaz. Eskiler meraklı olduklarından dolayı daha çok kitap alırlarken, şimdiki nesil spora, sinemaya da para ayırmaya çalıştığı için kitaba yeteri kadar paraları kalmaz.[818]

Tefeyyüz Kütüphanesi'nin sahibi Parsih de görevlerini yapmaya çalıştıklarını ifade eder. Bu hafta yedi sekiz kitap basmış fakat henüz gelip alan bir kişi dahi olmamıştır. Bu yüzden hükûmet yardım etmelidir. Halkın yeni harfleri benimsemesi

[815] **A.y.**
[816] Burhan Cahid, "Kitapçı ve muharrir", **Son Posta**, 10 Temmuz 1938, s. 3.
[817] Nusret Safa Coşkun, "Kitabcılar halkı okutma davasında çalışıyorlar mı?", **Son Posta**, 10 Temmuz 1938, s. 7.
[818] **A.y.**

de önemlidir. Ayrıca okul kitaplarının basımının artık kendilerinde olmaması onları kötü etkilemiştir.[819]

Sıra İnkılâp Kütüphanesi'nin sahibi olan Garbis Fikri'ye geldiğinde durum biraz değişir çünkü Garbis Fikri, matbuatın kâğıt fiyatları dolayısıyla görevini yerine getiremediğini ileri sürer. Son dönemde kitapların borçla basıldığını anlatır. Kâğıt fiyatlarında değişiklik olduğunda, neşriyatta da artış yaşanacaktır çünkü ancak o zaman kâr getirecek eserlerin yanında faydalı olacak eserler de basılacaktır. Matbuattaki bu durumun sebebi, hâmîsizliktir. Ona göre kitapçının bastığı iyi eser de kötü eser de muharririn elinden çıkmaktadır, dolayısıyla kitapçının kötü eser için yapabileceği bir şey yoktur.[820]

Anketi düzenleyen Nusret Safa Coşkun'a göre çeşitli farklılıklar olmakla birlikte kitapçıların ortak görüşleri, görevlerini yaptıkları yönündedir. Kitapçılar, mühim eserleri az para kazandıracak olsa dahi bastıklarını fakat sermaye yetersizliğinden dolayı bunun için kâr getirecek eserlere zaman zaman öncelik verdiklerini, kitapların eskisi gibi satılmamasının sebebinin muharrirlerin eserlerine özenmemeleri olduğunu söylerler.[821] Nusret Safa Coşkun, bundan sonra muharrirlere söz hakkı verir. 12 Temmuz 1938 tarihli *Son Posta*'da Turhan Tan ve Yusuf Ziya Ortaç ile yaptığı mülakatlar yayımlanır.

Turhan Tan'a göre kitapçılar, söyledikleri gibi vazifelerini yapmazlar. Muharrirlerle kitapçılar arasında uyumsuzluk vardır. Avrupa'daki kitapçılar bastıkları kitabı benimser, özenerek mukaddime yazarlar. Fakat burada durum böyle değildir.[822] Turhan Tan'a göre "Basılan eserlerin ayni kıymette olduklarını zannetmek elbette saçmalık. Fakat bizde en aşağı eser, en yüksek kitabcının insafından daha yüksektir."[823]

Yusuf Ziya Ortaç, Bâbıâli'deki kitapçıların alaylı olmaları dolayısıyla eserlerin muhtevalarıyla değil de dış özellikleriyle ilgilendiklerinden bahseder. Onlar

[819] **A.y.**
[820] **A.y.**
[821] Nusret Safa Coşkun, "Kitabcılar, muharrirleri fena kızdırdılar!", **Son Posta**, 12 Temmuz 1938, s. 1-2.
[822] **A.y.**, s.2.
[823] **A.y.**

için eserin okurlarını ağlatıp ağlatmadığı önemlidir. Zira "Basacağı eseri, ehlivukuf olarak evde karısına okutup gözlerinde yaş arayan kitabcılar var[dır]! Bu bir damla yaş ertesi sabah muharririn avucuna damlayacak birkaç paranın verilme emridir."[824] Yusuf Ziya Ortaç, vazifelerini yapmayan bu kitapçılardan memnun değildir. Ona göre kitapları satmasına rağmen yazarına hak ettiği parayı vermeyen hatta yazardan habersiz kitabın ikinci, üçüncü baskısını yapan kitapçılar vardır.[825]

13 Temmuz 1938 tarihli *Son Posta*'da ise Burhan Cahit Morkaya, İskender Fahrettin Sertelli ve Orhan Seyfi Orhon'la yapılan mülakatlar yayımlanır.

Burhan Cahit Morkaya'ya göre iyi eserlerden ziyade popüler olanlar okunmaktadır. Sosyal inkılapla birlikte ortaya çıkan kadının ve yeni hayat tarzının anlatılması için romanın değişmesi lazımdır. Yazarların kitap okunmamasında bir suçu yoktur; kitapçılar kendilerini hızlı, özensiz yazmaya zorlamaktadırlar. Ayrıca tıpkı köylünün çok çalışmasına rağmen ondan az emek veren komisyoncunun zengin olması gibi matbuatta da yazan para kazanamazken basanlar zengin olurlar.[826]

Ardından İskender Fahrettin Sertelli'nin görüşleri aktarılır. O, yazarların hayatlarının "kitapçıların elinde oyuncak" olduğunu, kitapçıların kendi basmadıkları kitapları satmadıklarını ve satılışın önündeki en büyük engelin yayım vasıtaları olduğunu söyler. Anadolu, yıllar önce çıkan kitaptan dahi haberdar değildir. Bu yüzden kabahat ne kitapçıda ne yazardadır.[827]

Orhan Seyfi Orhon, kitapçıların yazarlarda suç bulmalarına anlam veremez. Zira kendileri para kazanamazlarken kitapçılar zengindirler.[828]

14 Temmuz 1938 tarihinde yayımlanan ankette ise Peyami Safa, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu ve Ethem İzzet Benice'nin görüşlerine yer verilir. Peyami Safa; okur, kitapçı ve yazar yönleriyle değerlendirdiği meselede üç tarafı da suçlu bulur ve herkesin bunu itiraf etmesini ister:

---

[824] **A.y.**
[825] **A.y.**
[826] Nusret Safa Coşkun, "Muharrirler, İstanbul kitabcılarına ateş püskürmekte devam ediyorlar", **Son Posta**, 13 Temmuz 1938, s. 7.
[827] **A.y.**
[828] **A.y.**, **s.**10.

> "Muharririn iyi yazmadığını ve okuyucunun okumadığını söyliyen tabi haklıdır; tabiin iyi kitap basmadığını ve okuyucunun okumadığını söyliyen muharrir haklıdır; muharririn iyi yazmadığını ve tabiin iyi kitab basmadığını söyliyen okuyucu haklıdır. Fakat bu üç taraf birbirine kabahat bulmakta devam ettikçe mesele hallolunamaz."[829]

Ethem İzzet Benice, kitapçıları kabahatli görür çünkü ona göre kitapçılar "Ankara caddesinde yalnız para kazanmak, apartıman yapmak, bankadaki hesabını kabartmak için oturuyor[lardır]."[830] Mesela kitapçılara ilmî yönden kuvvetli bir eser götürüldüğünde bedava basmaları söylense bile "ya hafif ya cinai" roman basmak daha çok para getireceğinden dolayı bu teklifi reddederler.[831]

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Türk kitapçısının yanlışlarını sayar. Ona göre bu işi yapanların maddi ve fikrî sermayeleri kitapçı olmak için yeterli değildir. Muharrirleri orta seviyede gören Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, kitapçıların çok fena durumda olduklarını söyler.[832]

15 Temmuz 1938 tarihli gazetede ise Nurullah Ataç, Selami İzzet Sedes ve Fikret Âdil mülakatları yayımlanır. Tartışmaları okumadığını söyleyen Nurullah Ataç'a göre kitapların devlet eliyle basılması ve devletin gerekirse para kazanmamayı göze alması gerekmektedir. Çünkü ancak bu şekilde kitapçı da yazar da tatmin olacaktır.[833]

Selami İzzet Sedes'e göre baskıcının kitabı okuması, anlaması, bulduğu yanlışları düzeltmesi vs. gerekir. Fakat Türk tâbileri böyle değildir. Tercüme eserlerin kötü olmalarının sebebi de budur. Kitapçılar görevlerini yapamaz yahut yanlış yaparlar.[834]

---

[829] Nusret Safa Coşkun, "Muharrirler, kitabcılara karşı müdafaadan taarruza geçtiler!", **Son Posta**, 14 Temmuz 1938, s. 7.
[830] **A.y.**
[831] **A.y.**
[832] **A.y.**, s. 2.
[833] Nusret Safa Coşkun, "Muharrirler, kitabcılara cevab vermeğe devam ediyorlar", **Son Posta**, 15 Temmuz 1938, s. 7.
[834] **A.y.**

Fikret Adil'e göre iki çeşit kitapçı vardır. Kitap alıp satan da kitap basan da kitapçı olarak adlandırılabilir. Tâbi yalnızca kitap basmaz, ayrıca yazarı arayıp bulur. Bunları göz önüne aldığında kitapçıların görevlerini yapmadıkları sonucuna ulaşır ve onlara bir tavsiye verir: "Kitabcılara dostça bir tavsiyem var. Her şeyden evvel hududlarını tasrih ederek kuş mu, deve mi olduklarını bildirsinler."[835]

Nusret Safa Coşkun'a verilen cevaplardan anlaşılacağı üzere -tıpkı karikatürde de çizildiği gibi- kitapçılar yazarları, yazarlar da kitapçıları suçlamaktadırlar. Yabancılarla kıyas edilen Türk yazarlar, kitapçıları da yabancılarla kıyaslar ve böylece mesele bir türlü çözülemez. Bazıları devletin işe el atması, kâğıt fiyatlarında bir düzenlemeye gitmesi yahut mükâfat vermesi gerektiğini dile getirir. Reklam araçlarının da çoğaltılması istenir. Mesele uzun bir süre konuşulur fakat bir sonuca varılmaz.

3.10. Akşam Gazetesindeki "Bizde Bir Edebiyat Akademisine Lüzum Var mıdır?" Anketi

Halit Fahri Ozansoy, 4 Kanunusani 1939 tarihli *Son Posta*'da edebiyat akademisine duyulan ihtiyacı anlatmak üzere bir yazı kaleme alır. Ona göre Türk edebiyatının hak ettiği seviyeye çıkabilmesi ve dünya edebiyatları arasında iyi bir konuma sahip olabilmesi için bir akademiye ihtiyaç vardır. Edebiyatçılar eser vermek için çok çalışırlar fakat istedikleri kadar verim alamazlar. Halbuki bir akademi çatısı altında toplanan edebiyatçılar, sadece eserleriyle ilgilenebileceklerinden dolayı başarılı eser sayısı artacaktır. Nobel ödülü alabilecek bir eser ortaya koymayı hedefleyerek çalışılacak ve Türk eserlerini Batı'ya tanıtmak için tercüme faaliyetlerine girişilecektir. Ayrıca gramer, sözlük ve imla noktasındaki eksiklikleri gidermek bakımından da akademi önemli rol oynayacak, kararlar hızlı verilebilecek, sanat eserleri himaye edilebilecek, ilim ve edebiyat açısından kıymetli bulunan eserler akademi tarafından basılabilecektir. Şayet akademi kurulursa Maarif

[835] **A.y.**

Vekaletinin bütçesinden de kurum için bir miktar para ayrılabileceğini düşünmektedir.[836]

Yazının ardından gazete ve dergilerde edebiyat akademisi mevzuu bir tartışma konusu hâline gelir. Hikmet Feridun Es, *Akşam* gazetesinde 3 Şubat 1939'da başlayıp 6 Mart 1939'da biten bir anket düzenler. Hikmet Feridun Es, "Bizde bir edebiyat akademisine lüzum var mıdır?" sorusuna on dört kişiden olumlu cevap alır. Söz gelimi Hüseyin Rahmi Gürpınar, "eğer memlekette edebiyat diye bir şey varsa"[837] Fransız akademisine benzeyen bir biçimde kurulacak akademinin faydalı olabileceğini söyler.[838] Hüseyin Cahit Yalçın'a göre akademi konuşulmaya başlandıysa artık kurulma zamanı gelmiştir. Dolayısıyla geç de olsa muhakkak kurulacak ve fayda sağlayacaktır.[839]Akademinin bir üniversite derecesinde önemli olduğunu düşünen Ahmed Ağaoğlu için akademi, sanat ve edebiyat gibi alanlarda bir amaç elde etmek anlamına gelmektedir.[840] Mustafa Şekip [Tunç] de akademi kurulmasına taraftar olanlar arasındadır. Lisana sahip olmak ve dilin ortaya çıkışını tesbit etmek gibi alanlarda fayda sağlayacağı düşüncesiyle münevverlerin teşkilatlanmasından yanadır.[841] Burhan Ümit Toprak, edebiyata layık olduğu kıymeti vermek gerektiğine inandığı için bu tarz girişimlere taraftardır.[842] Peyami Safa, Fransız akademisinden farklı bir biçimde, ihtisas merkezi olarak bir Türk akademisi kurulması gerektiğini söyler.[843] Ali Canip Yöntem'e göre Fransızlarınkine benzer bir akademinin faydası olmaz ama ihtisas yapılabilecek bir akademiye ihtiyaç vardır. Ayrıca bazı giderlerin tek kişi tarafından karşılanması mümkün değildir yahut kollektif çalışma gerektiren işler vardır. Bundan dolayı bir akademinin kurulması gerekmektedir.[844] Musahipzade Celal'e göre tartışmak yersizdir. Bir an önce harekete geçmeli ve akademiyi kurmalıdır.[845] Bir Türkçe öğretmeni olan Halide Nusret

[836] Halid Fahri Ozansoy, "Bir edebiyat akademisi kurmaya muhtacız!", **Son Posta**, 4 Kanunusani 1939, s. 8, 10.
[837] Hikmet Feridun Es, "Bizde edebiyat akademisine lüzum var mıdır? Yok mudur?", **Akşam**, 3 Şubat 1939, s. 7.
[838] **A.y.**
[839] Hikmet Feridun Es, "B. Hüseyin Cahid diyor ki…", **Akşam**, 4 Şubat 1939, s. 7.
[840] Hikmet Feridun Es, "B. Ahmed Ağaoğlu diyor ki…", **Akşam,** 6 Şubat 1939, s. 7.
[841] Hikmet Feridun Es, "Profesör Mustafa Şekip diyor ki…", **Akşam**, 8 Şubat 1937, s. 7.
[842] Hikmet Feridun Es, "B. Bürhan Toprak diyorki…", **Akşam**, 12 Şubat 1939, s. 7.
[843] Hikmet Feridun Es, "B. Peyami Safa diyorki…", **Akşam**, 13 Şubat 1939, s. 7.
[844] Hikmet Feridun Es, "B. Ali Canib diyor ki…", **Akşam,** 15 Şubat 1939, s. 7**.**
[845] Hikmet Feridun Es, "B. Musahib Zade Celâl diyor ki..", **Akşam**, 16 Şubat 1939, s. 7.

Zorlutuna, eğer imla, gramer ve sözlüklerle ilgilenecekse bunun iyi bir girişim olacağını söyler.[846] Mahmut Yesari, "gramer ve neşriyattaki anarşiye" çözüm getirebilecekse kurulmasını ister.[847] Halit Fahri Ozansoy akademiyi dil ve gramer sorunlarından önce edebiyatçıların himaye edilmesi, basım ve yayım işlerinin ayarlanması, dünya edebiyatları ile rabıta için gerekli görür.[848] Yusuf Ziya Ortaç, dönemde birlik ve beraberliğin olmadığından dolayı akademi yahut cemiyet, birlik gibi bir kurumdan yanadır.[849] Hüseyin Siret'e [Özsever] göre sanatta otoriteye ihtiyaç vardır ve akademi kurulursa edebiyat karışıklıktan kurtulacaktır.[850]

Bazı edebiyatçılar ve düşünürler soruya net cevap veremezler. Hıfzı Tevfik Gönensay, akademinin kurulmasına karşı değildir. Fakat üniversite hocalarının dahi yurt dışından getirildiği dönemde akademiye alacak insan bulunamayacağını düşünmektedir. Zira Türk şairi, romancısı, felsefecisi vs. "bu ölçüye, bu teraziye vuracak yükseklikte değillerdir."[851] Orhan Seyfi Orhon benzer görüşlere sahiptir. Ona göre akademi, ancak bir okur zümresi oluştuğunda kurulabilir. Başka türlü faydasız olacaktır.[852] İsmail Habip Sevük ise "keramet[in] meclislerin kendisinde değil"[853] insanlarda olduğunu düşündüğü için kesin bir cevap verememektedir. Zira hiçbir sonuç elde edilemeyeceği gibi çok başarılı sonuçlanması da mümkündür:

> "En parlak programlar, en dolgun tahsisatlar, en tantanalı ünvanlarla en azametli teşekküller kurulur da doğura doğura bir fare bile doğurmaz. Bunun aksine olarak meselâ Şemsettin Sami gibi bir adam çıkar. Bütün bu çeşid heyetlerin nesiller içinde başaramıyacağı işi bir dev gibi tek başına meydana getirir."[854]

[846] Hikmet Feridun Es, "Bayan Halide Nusret diyorki:", **Akşam**, 25 Şubat 1939, s. 7.
[847] Hikmet Feridun Es, "B. Mahmud Yesari diyor ki…", **Akşam**, 26 Şubat 1939, s. 7.
[848] Hikmet Feridun Es, "B. Halid Fahri diyor ki…", **Akşam**, 27 Şubat 1939, s. 7.
[849] Hikmet Feridun Es, "B. YUSUF ZİYA DİYOR Kİ…"**, Akşam**, 1 Mart 1939, s. 7.
[850] Hikmet Feridun Es, "B. Hüseyin Siyret diyor ki…", **Akşam**, 2 Mart 1939, s. 7.
[851] Hikmet Feridun Es, "B. Hıfzı Tevfik diyorki…", **Akşam**, 9 Şubat 1939, s. 7.
[852] Hikmet Feridun Es, "B. Orhan Seyfi diyor ki…", **Akşam**, 4 Mart 1939, s. 7.
[853] Hikmet Feridun Es, "B. Ismail Habib diyor ki…", **Akşam**, 7 Şubat 1939, s. 7.
[854] **A.y.**

Ali Nihat Tarlan akademiyi gerekli görmekle birlikte imkânların elverişli olmadığını söyler.[855] Necip Fazıl Kısakürek de uygun bir ortamın mevcut olmadığını dile getirir. Zira henüz fert yoktur.[856] Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre akademi bir geleneğe dahil olmak için kurulabilir fakat yeniliğin karşısında engel teşkil edecektir.[857]

Akademinin kurulmasını isteyenler yahut emin olmayanlarla birlikte kurumun fayda getirmeyeceğini ve kurulmasının çok zor olduğunu dile getirenler de vardır. Mesela Refik Halit Karay'a göre Fransız akademisinin herhangi bir faydası olmamıştır. Bizde de karmaşaya yol açacak olan bu kurum, insanların sinirlenmelerine sebep olacaktır. Ayrıca edebiyat ile ilgili durumlarda karar vermek bir işe yaramaz, her şeyin kendi kendine oluşması gerekir.[858] Aka Gündüz, Fransız akademisinin yıllardır hiçbir şey yapamadığını örnek vererek bahsi geçen akademinin millete fayda getirmek yerine zarar vereceğini ileri sürer. Yeni neslin önünde pek çok engel vardır. Eski nesil duvarlar örerken bir de akademicilerin "meydanı kaplamasını" doğru bulmaz. O, "hudutsuz, teşekkülsüz, akademisiz" bir edebiyat ortamı tercih eder.[859] Fuat Köprülü daha önce akademiye benzeyen çeşitli toplulukların herhangi bir şey yapamadıklarından yola çıkarak bahsi geçen akademinin de bir faydası olmayacağını söyler.[860] Faruk Nafiz Çamlıbel'e göre "Sarayburnu ile Üsküdar arasında asma köprü kurmak" daha kolaydır. Bu zorlukla beraber imla ve dil meselelerinin hallinde bir çözüm de getirmeyeceği için kurulmamasından yanadır.[861] Tahir Nadi'ye göre dil de edebiyat da herhangi bir zorlama kabul etmediği için imla ile ilgili problemler akademinin yapabileceği işlerden değildir. Bu yüzden o da akademinin kurulmasını onaylamayanlar arasındadır.[862] Ayrıca Burhan Cahit Morkaya lisanı henüz ilerlememiş, grameri

[855] Hikmet Feridun Es, "B. ALİ NİHAD DİYOR Kİ:"**, Akşam**, 24 Şubat 1939, s. 7.
[856] Hikmet Feridun Es, "B. NECİP FAZIL DİYOR Kİ…", **Akşam**, 28 Şubat 1939, s. 7.
[857] Hikmet Feridun Es, "B. Ahmet Hamdi diyor ki…", **Akşam,** 19 Şubat 1939, s. 7.
[858] Hikmet Feridun Es, "B. Refik Halid diyorki…", **Akşam**, 5 Şubat 1939, s. 7.
[859] Hikmet Feridun Es, "B. Akagündüz diyor ki…", **Akşam**, 10 Şubat 1939, s. 7.
[860] Hikmet Feridun Es, "B. Fuad Köprülü diyorki…", **Akşam**, 11 Şubat 1939, s. 7.
[861] Hikmet Feridun Es, "B. Faruk Nafiz diyor ki:", **Akşam**, 17 Şubat 1939, s. 7.
[862] Hikmet Feridun Es, "B. Tahir Nadi diyor ki…", **Akşam**, 21 Şubat 1939, s. 7.

henüz oturmamış, camiasının menfaatle işlediği bir dönemde akademiye gerek olmadığını düşünmektedir.[863]

Hikmet Feridun Es'in düzenlediği ankette akademiye ihtiyaç olup olmadığından başka bir akademi kurulduğu takdirde buna kimlerin alınabileceği ile ilgili sorular da vardır. Fransız akademisi modelini beğenen Hüseyin Rahmi Gürpınar, kurulacak akademide Fransızlarınki gibi kırk kişi olmaması gerektiğini söyler. Zaten o kadar kişi bulunamaz ayrıca herkesi almak doğru da değildir. O an Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halit Ziya Uşaklıgil ve Ruşen Eşref Ünaydın'ı sayar, düşünür ama beşinciyi bulamaz.[864] Hüseyin Cahit Yalçın da kırk kişiyi gerekli görmez. On kişilik bir grup yeterlidir fakat bunun dahi oluşturulması zordur. Önemli edebiyatçıları unutma ihtimali dolayısıyla rencide olmaktan korkan Hüseyin Cahit Yalçın, hiçbir isim söylemez.[865] Burhan Ümit Toprak; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Yahya Kemal Beyatlı, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ruşen Eşref Ünaydın, Peyami Safa, Mükrimin Halil [Yinanç], İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Şekip Tunç gibi isimleri sayar.[866] Peyami Safa, Fransız akademisinden farklı olabilmesi için "taze ve canlı kuvvetler"in gerekliliğinden bahseder. Ona göre "böyle bir teşekküle girecek adam çalışsın, çok çalışsın ve az kahve, sigara içsin."[867] Peyami Safa'nın "taze ve canlı"dan anladığı budur. Ayrıca kalabalık bir isim kadrosu vardır: Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hüseyin Cahit Yalçın, Mustafa Şekip Tunç, Abdülhak Şinasi [Hisar], Reşat Nuri Güntekin, İbrahim Alâettin [Gövsa], Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Faruk Nafiz Çamlıbel, Hasan Âli Yücel, Falih Rıfkı Atay ve "fikirlerini değiştirmemeleri şartıyla" Nurullah Ataç, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Burhan Ümit Toprak, Ahmet Hamdi Tanpınar ve Necip Fazıl Kısakürek'i saydıktan sonra İsmail Habip Sevük, Fâik Âli [Ozansoy], Ali Kâmi [Akyüz], Mithat Cemal Kuntay, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halil Nihat [Boztepe], Yaşar Nabi Nayır, Vâlâ Nurettin, Muhittin Birgen, Halit Fahri Ozansoy, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Şükufe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna, Refik Halit Karay, Mahmut Yesari, Refik Ahmet Sevengil,

[863] Hikmet Feridun Es, "B. Bürhan Cahit diyor ki…", **Akşam**, 23 Şubat 1939, s. 7.
[864] Hikmet Feridun Es, "Bizde edebiyat akademisine lüzum var mıdır? Yok mudur?", s. 7.
[865] Hikmet Feridun Es, "B. Hüseyin Cahid diyor ki…", s. 7.
[866] Hikmet Feridun Es, "B. Bürhan Toprak diyorki…", s. 7.
[867] Hikmet Feridun Es, "B. Peyami Safa diyorki…", s. 7.

Musahipzade Celal, Suat Derviş, Celal Esat [Arseven], Turhan Tan, Vedat Nedim Tör, Burhan Asaf [Belge], İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Fazıl Ahmet Aykaç, Sabri Esat Siyavuşgil, Ziyaettin Fahri [Fındıkoğlu], Ali Canip Yöntem, Sadri Etem, Hüseyin Suat'ı [Yalçın] sıralar.[868] Hikmet Feridun Es, Yahya Kemal Beyatlı'yı hatırlatınca, "Haaaaa… Müşavir âza sıfatile o da var. Bize 10 senede bir kelime verse kazançtır."[869] der. Burhan Cahit Morkaya, ilim noktasında Fuat Köprülü'yü, edebiyat noktasında Hüseyin Rahmi Gürpınar'ı önerir.[870] Halide Nusret Zorlutuna isim saymak istememekle beraber Hikmet Feridun Es ısrar edince Halide Edip Adıvar'ı ve o ayardaki erkek yazarları kadroya alabileceğini söyler.[871] Kadronun en az yirmi yahut yirmi beş kişiden oluşması gerektiğini düşünen Halit Fahri Ozansoy, eser vermeyi bırakanların değil, hâlâ çalışanların komisyona seçilmesini ister.[872] Necip Fazıl Kısakürek soruya "Belki bizde her biri birer akademi değerinde olan on kişi sayabilirim. Fakat bir akademilik on kişi sayamam."[873] şeklinde bir cevap verdikten sonra "Fikirlerine, sezişlerine, zevklerine" güvendiği isimler olarak Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Falih Rıfkı Atay, Mustafa Şekip Tunç, Peyami Safa, Burhan Asaf Belge, Sadri Etem, Ahmet Kudsi [Tecer], Burhan Ümit Toprak ve Abdülhak Şinasi Hisar'ı sıralar. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'ndan öncekilerin iş yapamayacaklarına inanır.[874] Ali Canip Yöntem soruya cevap vermeden önce düşünür ve nihayetinde Cemal Nadir Güler'in *Akşam* gazetesi için çizdiği bir karikatüre işaret ederek en güzel cevabın o karikatür olduğunu söyler:

[868] **A.y.**
[869] **A.y.**
[870] Hikmet Feridun Es, "B. Bürhan Cahit diyor ki…", s. 7.
[871] Hikmet Feridun Es, "Bayan Halide Nusret diyorki:", s. 7.
[872] Hikmet Feridun Es, "B. Halid Fahri diyor ki…", s. 7.
[873] Hikmet Feridun Es, "B. NECİP FAZIL DİYOR Kİ…", s. 7.
[874] **A.y.**

Karikatür 120. Cemal Nadir, *Akşam*, 12 Şubat 1939, s. 3.

Netice olarak en çok oyu alanlar Halit Ziya Uşaklıgil, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Falih Rıfkı Atay olur.

Hikmet Feridun Es'in henüz akademi kurulmadan uygun bulunan isimleri sorması, cevap alamadığında ısrarcı davranması, "Bazıları da, kendileri giremedikleri veya giremiyecekleri için, akademiyi kötülemek istiyeceklerdir."[875] gibi söylemlere ve İsmet Hulusi'ye mizâhî bir yazı için malzeme verir. 4 Mart 1939 tarihli *Son Posta*'da neşredilen yazısında İsmet Hulusi, konu ile ilgili bir fıkra anlatır. Buna göre biri sarı biri tekir iki kedi konuşurken sarı olan bir tekerlek peynir hayal edip tamamını yiyebileceğinden bahsedince tekir olan kızar ve o peyniri sarı kediye bırakmayacağını söyler. Nihayetinde kavga ederler. Onları bir horoz ayırır ve peyniri bulduktan sonra kavga etmelerini önerir. İsmet Hulusi de böylece akademiye girip girmemeleri mevzuunda kavga etmeden önce akademinin kurulmasını beklemelerini salık verir.[876]

İsmet Hulusi'nin edebiyat akademisi ile ilgili bir yazısı daha neşredilir. Burada Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Süleyman Tevfik [Özzorluoğlu], Muazzez Tahsin [Berkand], Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Suat Derviş, Fazıl

[875] Hikmet Feridun Es, "Bizde edebiyat akademisine lüzum var mıdır? Yok mudur?", s. 7.
[876] İsmet Hulusi, "AKADEMİ", **Akşam**, 4 Mart 1939, s. 6.

Ahmet Aykaç, Selami İzzet Sedes, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Peyami Safa, Nurullah Ataç, İsmail Habip Sevük, Aka Gündüz, Ruşen Eşref Ünaydın, Reşat Ekrem [Koçu] ve Yahya Kemal Beyatlı gibi isimleri konuşturur. Hikmet Feridun Es'in anket yapmak için geldiğini duymaları üzerine ortamdan ayrılmalarıyla biten yazı bir karikatürle beraber yayımlanır:

Karikatür 121. İmzasız, *Son Posta*, 11 Şubat 1939, s. 7.

"Edebiyat akademisi" kurulması fikri ortaya atılınca çeşitli yazı ve karikatürler neşredilmesi, sadece 1939 yılı için geçerli değildir. Mesela Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halit Fahri Ozansoy'un kendisiyle yaptığı mülakatta daha eski tarihlerde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun böyle bir girişimi olduğundan bahseder.[877] 1927 yılında *Akbaba*'da yayımlanan bir karikatürde "Bizde de akademi açılmasını isteyen Yakup Kadri Bey[in], şimdilik beş yüz lira maaşlı beş azanın kafi

[877] Es, "Bizde edebiyat akademisine lüzum var mıdır? Yok mudur?", s. 7.

olduğunu söyle[diği]" bilgisi vardır. Karikatürde Yakup Kadri Karaosmanoğlu dört ayna karşısındadır:

Karikatür 122. Ramiz Gökçe, *Akbaba*, No: 507, 20 Teşrinievvel 1927, s. 2.

Ayrıca 14 Kanunuevvel 1930 tarihli *Akşam* gazetesinde de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun akademi isteğinden söz edilir. Yazar, dil ve imla noktasında yaşanan sıkıntılardan dolayı bir akademi kurulması gerektiğini ileri sürmektedir.[878]

[878] İmzasız, "Dil encümeni", **Akşam**, 14 Kanunuevvel 1930, s. 2.

Bütün bunlar göz önüne alındığında akademi konusunun dönem dönem gündeme geldiği ve üzerine yapılan tartışmaların veya beyanların zaman zaman karikatürlere de konu olduğu anlaşılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TOPLANTILAR

Cumhuriyet dönemi edebiyat ve karikatür ilişkisinin incelendiği bu çalışmanın "Toplantılar" başlıklı son bölümünde karikatürlere malzeme olmuş anma veya jübile gibi edebiyat veya edebiyatçılar için düzenlenen etkinlikler ele alınacaktır. Ancak bölümü oluşturan toplantılara geçmeden önce esasen sanatkârların katılacağı veya katıldığı hemen her türlü etkinlikle ilgili karikatürlerde edebiyatçıların sıklıkla yer aldığının söylenmesi gerekir. Mesela 1926 yılında düzenlenecek olan Cumhuriyet balosunun hazırlıkları gazete haberlerine konu olurken edebiyatçılardan da sıklıkla söz edilmektedir.

29 Teşrinisani 1926 tarihinde Ankara Evkaf Oteli'nde İsmet Paşa'nın önderliğinde Türk Ocağı tarafından düzenlenecek olan Cumhuriyet balosuna[879] İstanbul'dan "kibar aileler" katılacaktır.[880] Hazırlık sürecine dahi son derece önem verilen balo etrafında çeşitli haberler yayımlanırken karikatürize edilen isimlerden biri Ali Ekrem Bolayır'dır. Giydiği kıyafetle şiirleri bağdaştırılarak ikisinin de "mevzun" olduğu söylenir:

[879] İmzasız, "Cumhuriyet Balosu", **Milliyet**, 14 Teşrinievvel 1926, s. 3.
[880] İmzasız, "Ankarada ve İstanbulda İki Muhteşem Balo", **Milliyet**, 18 Teşrinievvel 1926, s. 2.

Karikatür 123. Cemal Nadir, *Papağan*, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3.

Kendisine kadın kıyafeti giydirilen Celal Sahir Erozan ise saçını nasıl yapacağını düşünür. Topuz yapmak ile alagarson kestirmek arasında kararsızdır:

Karikatür 124. Cemal Nadir, *Papağan*, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3.

Karikatürlere göre baloya hazırlanan diğer isim, "Tıraşçı" lakabıyla ünlenen Florinalı Nâzım'dır. Elinde usturası vardır ve baloya usturasını bileyerek hazırlanır:

Karikatür 125. Cemal Nadir*, Papağan*, No:172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3.

İzzet Melih Devrim ile Süleyman Nazif aynı karede dans ederken çizilmişlerdir. Süleyman Nazif, İzzet Melih Devrim'in ayağına basar ve bunu isteyerek yapmadığından emin olmasını söyler:

Karikatür 126. Cemal Nadir, *Papağan*, No: 172, 23 Teşrinievvel 1926, s. 3.

1926 yılında düzenlenecek olan Cumhuriyet balosu öncesinde çizilen karikatürlerde dahi edebiyatçıların varlığı dikkati çekerken kendileri için tertip edilen toplantılarla ilgili karikatürler, edebiyatın özel günlerini izleme imkânı verir.

4.1. Anma Törenleri

Fuat Köprülü, 1937 yılında *Ülkü* dergisinde neşredilen bir yazısında, "Büyük adamların yahut büyük hâdiselerin yıldönümleri münasebetile ihtifaller yapmak, memleketimizde, on beş yirmi yıldanberi, hergün daha artan bir merak halini aldı"[881] diyerek söz konusu yıllarda düzenlenen anma törenlerinin çokluğuna dikkat çeker. Hakikaten o yılların gazetelerine bakıldığında anma törenleriyle ilgili pek çok ilan ve habere rastlamak mümkündür ve bunlardan sadece edebiyatçılar için düzenlenenlerin haberleri bile toplantıların –en azından bir kısmının– uzun ve çok yönlü olduklarını göstermektedir. Mesela 31 Kanunusani 1930'da Galatasaray Lisesi son sınıf öğrencileri, Recaizade Mahmut Ekrem'i vefatının on yedinci yılında anmak için bir anma töreni düzenlerler. Bu törende ilk önce Hayri Aziz Bey, Recaizade Mahmut Ekrem'in hayatını ve eserlerini anlatır. Ardından bestelenmiş şiirlerinden bazıları icra edilir, eserlerinden parçalar okunduktan sonra *Çok Bilen Çok Yanılır* komedisi oynanır.[882] Daha sonra 17 Mayıs 1931'de Ziya Paşa için bir tören düzenlenir. Adana valisi iken vefat ettiği için orada yapılan törende valiliği zamanındaki icraatları anlatılır. Ayrıca Ziya Paşa her gün gidip bir buçuk saat ders verdiği için Seyhan Mektebi'nin adı Ziya Paşa Mektebi olarak değiştirilecek ve Adana'daki bütün okullar mezarlık ziyareti yapacaklardır.[883] 28 Teşrinievvel 1932'de ise Beyoğlu'nda Ahmet Rasim için bir tören gerçekleştirilir. Ali Kâmi Akyüz tarafından Darüşşafaka hayatı, Rifat Bey tarafından musikişinas yönü ve Hakkı Tarık Us tarafından da gazeteciliği hakkında bilgi verilir. Ardından Türk Musikişinasları Cemiyeti üyeleri, "üstadın muhtelif parçalarını çal[arlar]."[884]

Yukarıda üç örneği verilen anma törenleri ve onlarla ilgili haberleri çoğaltmak mümkündür. Fakat bunların sayıca fazla olmaları her defasında başarılı

[881] Fuat Köprülü, "İhtifaller Hakkında", **Ülkü**, Ağustos 1937, s. 401.
[882] İmzasız, "Recaizade İhtifali", **Cumhuriyet**, 1 Şubat 1930, s. 1.
[883] İmzasız, "Ziya Paşa ihtifali", **Cumhuriyet**¸ 18 Mayıs 1931, s. 4.
[884] İmzasız, "Ahmet Rasim ihtifali", **Cumhuriyet**¸ 29 Ekim 1932, s. 4.

sonuçlandıkları, bir başka deyişle toplantılardan beklenenlerin gerçekleştiği anlamına gelmez. Nitekim Fuat Köprülü, "dünyanın her yerinde bu hususta riayet edilen bazı kaideler, esaslar vardır ki, her nedense şimdiye kadar bunlar hiç göz önünde"[885] bulundurulmamış diyerek törenlerin bu yönünden de bahseder. Türkiye'de her sene programlar düzenlenir ve aynı bilgiler tekrarlanırken yurt dışında elli yılda bir yapılan törenlerde durum farklıdır. Mesela son zamanlarda Goethe ve Puşkin için anma yapılmış, sonucunda bu isimlerin hayatları ve eserleri hakkında yeni bulgular elde edilmiş, kitapları tekrar basılmış ve ayrıca yüzlerce eser meydana getirilmiştir.[886] Dolayısıyla törenlerin çokluğu "güzel bir manzara" olmakla beraber ancak Fuat Köprülü'nün de işaret ettiği esaslı bir programla yapılırsa amacına ulaşabilir.[887]

Anma törenlerinin yalnızca sonucu değil, katılım oranı da konuşulan mevzular arasındadır. 24 Teşrinievvel 1937 tarihli *Son Posta*'da ertesi gün yapılacağı duyurulan Ziya Gökalp ihtifali bu bakımdan önemlidir. Ziya Gökalp'ın mezarı başında düzenlenecek programda Agah Sırrı Levent ve bazı gençler nutuk söyleyecektir.[888] Fakat tören ertesinde gazetede yer alan imzasız bir habere göre katılım öyle azdır ki "birkaç Halkevi mensubile yapılacak ihtifali tesbite memur gazeteciler de gelmemiş olsaydı zavallı mütefekkiri Eminönü Halkevinin çelengini getiren iki hademeden başka ziyaret eden bulunmayacaktı."[889] Buradan da anlaşılır ki halk, bu programlara beklenen ilgiyi göstermemektedir.

Törenler ile ilgili çeşitli mevzular tartışılmaya devam ederken bazı isimler için düzenlenen anmalardan da sıkça bahsedildiği görülür. Bunlardan biri Tevfik Fikret'tir. Şair için hemen her yıl düzenlenen törenler, *Akşam* ve *Son Posta* gibi gazetelerde, *Akbaba* ve *Kelebek* gibi dergilerde haber olur: "Tevfik Fikret için her sene yapılmakta olan ihtifal bu sene de ağustosun on dokuzunda tekrar edilecektir."[890] Şair için düzenlenen anma programlarında dikkat çeken noktalardan biri, Florinalı Nâzım'ın uzun konuşmalarıdır. Bundan dolayı "geveze, lafazan, laf

[885] Fuat Köprülü, **a.g.y.,** s. 401, 402.
[886] **A.y.**
[887] Halit Fahri Ozansoy, "Edebî ihtifaller hakkında bazı düşünceler", **Son Posta,** 15 Mayıs 1937, s. 5.
[888] İmzasız, "Ziya Gökalp ihtifali", **Son Posta**, 24 Teşrinievvel 1937, s. 6.
[889] İmzasız, "Zavallı Ziya Gökalp!", **Son Posta**, 26 Teşrinievvel 1937, s. 1-2.
[890] İmzasız, "Tevfik Fikret İhtifali", **Akşam**, 15 Ağustos 1925, s. 1.

ebesi”[891] gibi anlamlara gelen “tıraşçı” kelimesiyle anılır ve sık sık elinde bir ustura ile çizilir:

Karikatür 127. *Kelebek*, No: 73, 23 Ağustos 1340, s. 3.

[891] Hulki Aktunç, **a.g.e.,** s. 286.

“Tıraşlanacak hâl[i]” kalmayan Tevfik Fikret, Florinalı Nâzım’dan öyle sıkılmıştır ki bir sonraki ihtifalinde mezarından kaçmaya çalışırken çizilir. Florinalı Nâzım, bu defa Tevfik Fikret’in mezar taşını tıraş etmeye kalkar. İzleyiciler esnemeye başlamışlarsa da yanında bulunan kızı Kerime’nin hüzünlendiği açıktır:

Karikatür 128. Ramiz Gökçe, *Akbaba*, No: 282, 17 Ağustos 1341, s. 2-3.

Florinalı Nâzım’ın “tıraşçı” unvanı Beşir Ayvazoğlu’nun ifade ettiği üzere “büyük bir hızla yayılmış, hatta *Traşçı* adında bir mizah dergisi çıkarılmaya başlanmıştı[r].”[892] Böylesine benimsenen unvan, yıllarca korunur. Cumhuriyet’in ilk yıllarından itibaren rastladığımız “ustura”, *Son Posta*’nın 30 Eylül 1936 tarihli sayısında yayımlanan imzasız bir karikatürde dahi Florinalı Nâzım’ın elinde bulunmaktadır:

[892] Beşir Ayvazoğlu, **Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nâzım ve Şaşaalı Edebî Hayatı”**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007, s. 23.

Karikatür 129. İmzasız, *Son Posta*, 30 Eylül 1936, s. 8.

Elinde usturasıyla mizâhî bir unsur hâline gelen Florinalı Nâzım'ın 1927 yılında yapılan Tevfik Fikret ihtifaline katılmayışı da dikkat çeker. 22 Ağustos 1927 tarihli *Akşam* gazetesinde yayımlanan bir karikatürde her ne kadar kendisi için "tıraşçı" lakabı kullanılmamış olsa da düzenlenen anmada bulunmamasıyla sessizliğin sağlandığı söylenir.

Karikatür 130. İmzasız, *Akşam*, 22 Ağustos 1927, s. 1.

Yine uzun hitabeleri dolayısıyla 24 Ağustos 1341 tarihli *Akbaba*'da "Fikret Merhuma Traşname" başlıklı bir şiir yayımlanır. Bu şiirin üçüncü kıtasında Florinalı Nâzım'dan bahsedilir:

"Sen ey Fikret eyyam-ı âhengin bağrında taş oldun
Cemiyet menfaat endişesinden pür-telâş oldun
Nasıl bilmem ki Nâzım Beyle tuttun arkadaş oldun
Ceza-yı müstahkemmiş ki sertâpâ traş oldun
Traş oldun efendim afiyetler uzv-ı devletle"[893]

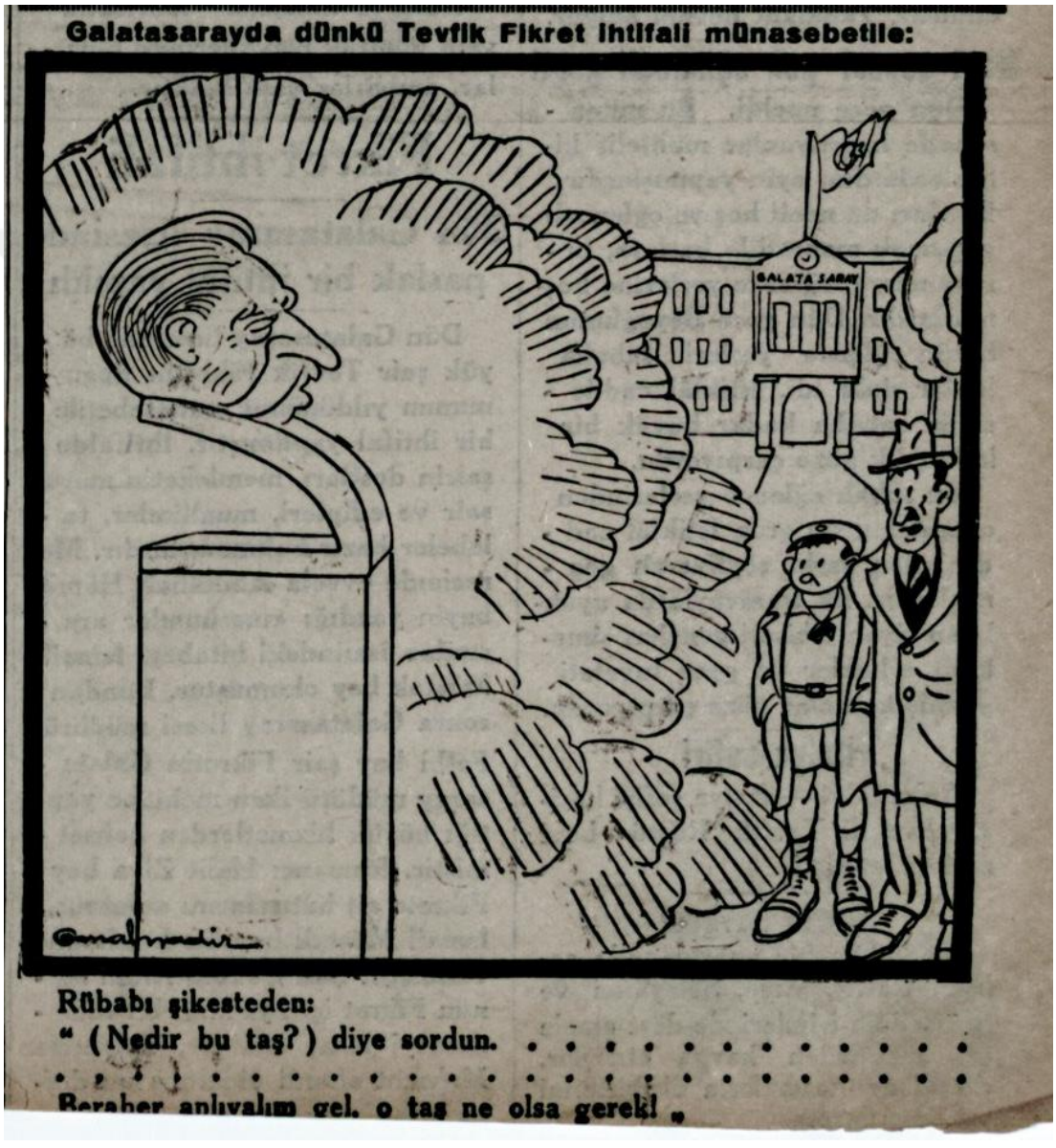
[893] Kalender, "Fikret Merhuma Traşname", **Akbaba**, N.284, 24 Ağustos 1341, s. 1.

İlerleyen yıllarda Florinalı Nâzım ve kızı tekrar "Tevfik Fikret'in "başına gel[irler]." Ellerinde tuttukları kâğıtların hayli çok olması aynı noktaya temas ederken alt yazıda da yine uzun bir konuşma olacağı ima edilir:

Karikatür 131. Ramiz, *Akbaba*, No: 37, 23 Ağustos 1933, s. 2.

Tevfik Fikret'in ihtifalleri yalnızca Florinalı Nâzım ve yaptığı uzun konuşmalar üzerinden işlenmez. Heykeltıraş Hâdi tarafından 1931 yılında yapılan büst de Cemal Nadir Güler'in çizgilerinde karşılığını bulur:

Karikatür 132. Cemal Nadir, *Akşam*, 25 Kanunuevvel 1932, s. 1.

Bununla birlikte Tevfik Fikret ihtifallerinde en çok dikkat çeken isim Florinalı Nâzım'dır. Beşir Ayvzoğlu'nun "ihtifal meraklısı bir edebiyat delisi"[894] sözleriyle bahsettiği Florinalı Nâzım, başka ihtifallerde de bulunur ve karikatüristlere ilham olmaya devam eder. Söz gelimi Ahmet Hâşim ihtifalinde karikatürize edilen Florinalı Nâzım'ın, şairin dünyaya tanıtılması için getirdiği öneri "Bir dakika sükût edelim!.."'dir.

Karikatür 133. Cemal Nadir, *Akşam*, 13 Haziran 1933, s. 1.

[894] Ayvazoğlu, **a.g.e.**, s.2.

İhtifal düzenlenen bir diğer isim, Abdülhak Hâmit Tarhan'dır. 12 Nisan 1937'de vefat eden Abdülhak Hâmit Tarhan'a da ölüm yıl dönümlerinde süreli yayınlarda geniş yer verilir. Ancak bunun öncesinde 1 Mayıs 1937 tarihinde yayımlanan bir karikatür, şairin defnini konu edinir:

Karikatür 134. Orhan Ural, *Karikatür*, No: 70, 1 Mayıs 1937, s. 13.

Karikatürdeki diyalogda geçen "asrî mezarlık" ibaresi önemlidir. Çünkü önceki yıllarda gazetelere de yansıyan mezarlıklar meselesini anımsatır. Mesela 25 Mayıs 1932 tarihli *Akşam* gazetesinde

> "Istanbuldaki mezarlıklar çok perişan bir haldedir. Bunlardan bir kısmının tanzimi kabil değildir. Bunların yerine yeni mezarlıklar yapmak, buralarını tanzim etmek lâzımdır. Şehir meclisinde bu meseleden bahsedilmiş bazı âza bu hususta temennilerde bulunmuştur."[895]

cümleleriyle aktarılan mezarlık meselesi, karikatürlere de yansır:

Karikatür 135. Orhan Ural, *Son Posta*, 9 Eylül 1936, s. 5.

Orhan Ural tarafından çizilen karikatürde bir öncekinde olduğu gibi "asrî mezarlık" konu edilmiştir. Çünkü kötü durumda bulunan mezarlıklar etrafında çıkan haberlerde "Belediye[nin], Şişlide likör fabrikası civarında yaptıracağı asrî mezarlığın plânlarını hazırlat[tığı], ayrıca İstanbul tarafında da asrî bir mezarlık vücude getirilmesine karar verildiği için Topkapı haricinde tetkikat yaptırıl[dığı]"[896] yazılır. Nihayet Zincirlikuyu'da 28 bin liraya alınacak arazide asrî bir mezarlık yapılması düşünülür. "Yeni mezarlık üç kısımdan mürekkep olacak, içinde muntazam yollar, tarhlar, cenaze gasli için bir yer bulunacaktır."[897] Asrî olması hedeflenen mezarlık için Avrupa'daki örneklere bakılacak ve uygun olanlar üzerinden proje hazırlanacaktır.[898] Bahsi geçen mezarlıkta "tarihî şahsiyet sahibi

[895] İmzasız, "Mezarlıklar", **Akşam**, 25 Mayıs 1932, s. 3.
[896] İmzasız, "Asrî Mezarlık", **Son Posta**, 11 Teşrinievvel 1932, s. 2.
[897] İmzasız, "Yeni Mezarlık", **Akşam**, 24 Mayıs 1933, s. 3.
[898] İmzasız, "Asrî Mezarlık", **Akşam**, 16 Temmuz 1933, s. 3.

ölüler için"[899] de yer ayrılacaktır. *Akşam* gazetesindeki haberde okunan bu ibare de yine Orhan Ural'ın bir karikatürüne yansır ve buradaki diyalogda asrî mezarlığa "yalnız san'at ve kalem erbabı[nın]" gömüleceği konuşulur.

Karikatür 136. Orhan Ural*, Son Posta*, 27 Teşrinisani 1937, s. 5.

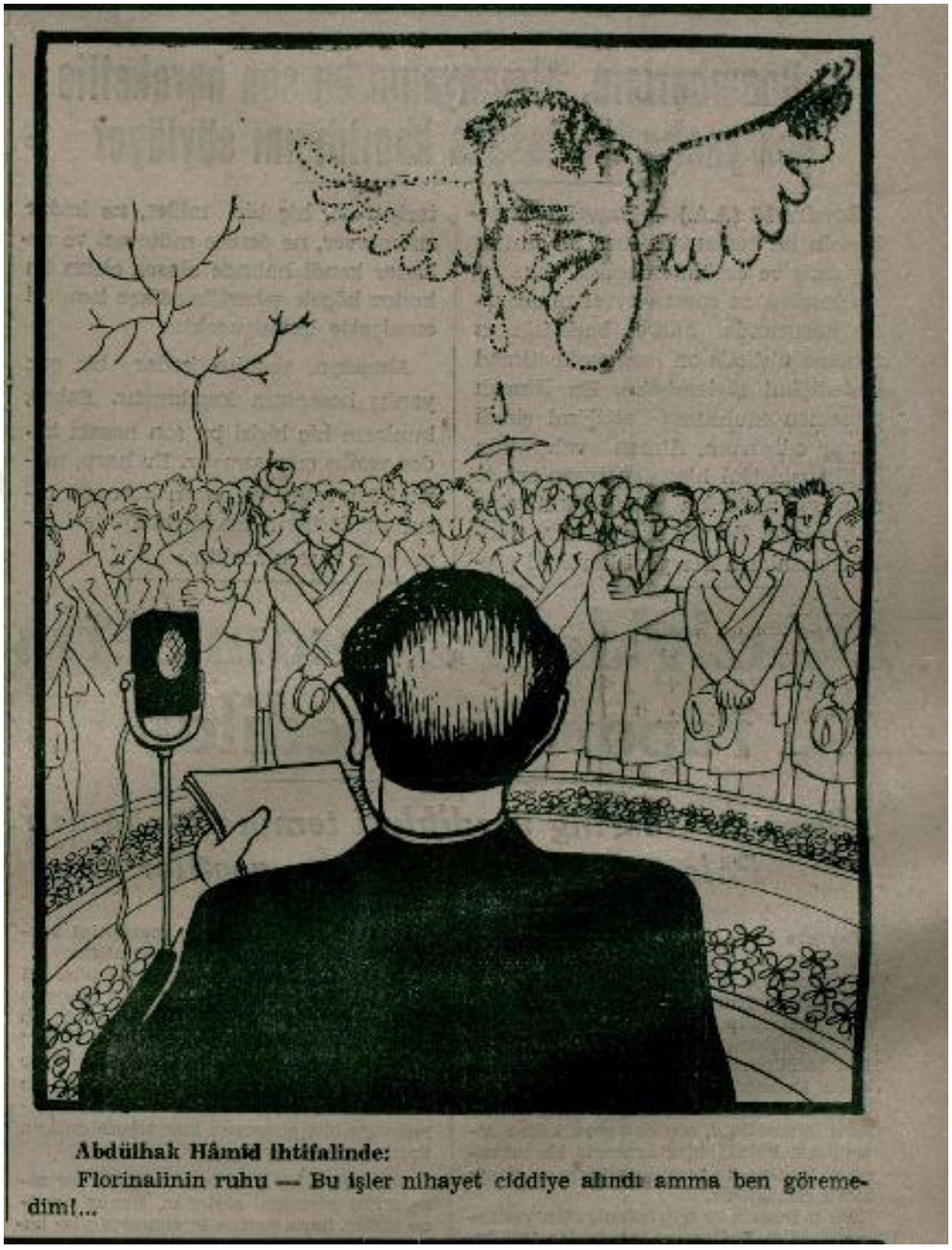
Yavaş yavaş olsa da proje ilerler. 2 Nisan 1935 tarihli bir habere göre "Belediyenin Zincirlikuyuda satın aldığı (450) dönümlük mezarlık yerinin (150) dönümüne tamamen duvar çekilmiştir."[900] Temmuz ayında biten bu işlemden sonra arsanın mezarlık biçimini alması için konuşulmuş olan ücret beklenmektedir. "Belediye yeni mezarlık için Avrupanın birçok yerlerinden plânlar getirmiştir. İstanbul için en uygun görülen ve o derece lüks olmıyan Peşte kabristanı planının diğerine tercih edilmesi ihtimali çoktur."[901] Nihayet 30 Nisan 1937 tarihli *Akşam* gazetesinde yer alan bir habere göre "Belediye bütün mezarlığın tanzimini beklemeden, plâna göre tanzim edilen kısmına ölü gömecek ve elde edilecek gelirle mezarlığın diğer kısımlarını tanzim edecektir."[902] Ve 12 Nisan 1937 tarihinde vefat eden Abdülhak Hâmit Tarhan, 14 Nisan 1937'de Zincirlikuyu'daki asrî mezarlığa defnedilir. Bu vesileyle mezarlığın sınıflara ayrıldığı ve "Üstad Hamidin gömüldüğü" kısmın şairler için olduğundan bahsedilen bir karikatür *Son Posta*'da yayımlanır:

[899] İmzasız, "Mezarlıklar", **Akşam**, 30 Temmuz 1933, s. 3.
[900] İmzasız, "Asrî Mezarlık", **Son Posta**, 2 Nisan 1935, s. 2.
[901] İmzasız, "Yeni Mezarlık", **Akşam**, 19 Temmuz 1935, s. 5.
[902] İmzasız, "Yeni Mezarlık", **Akşam**, 30 Nisan 1937, s. 3.

Karikatür 137. Orhan Ural, *Son Posta*, 15 Teşrinisani 1939, s. 10.

Vefatının hemen ardından defnedildiği mezarlıkla karikatürlerde yer alan Abdülhak Hâmit Tarhan için düzenlenen anma toplantıları da gazetelere yansır. Bunlardan 1940 tarihlisi, ilgili diğer haberlerle birlikte *Akşam* gazetesinde bir karikatüre de konu olur.

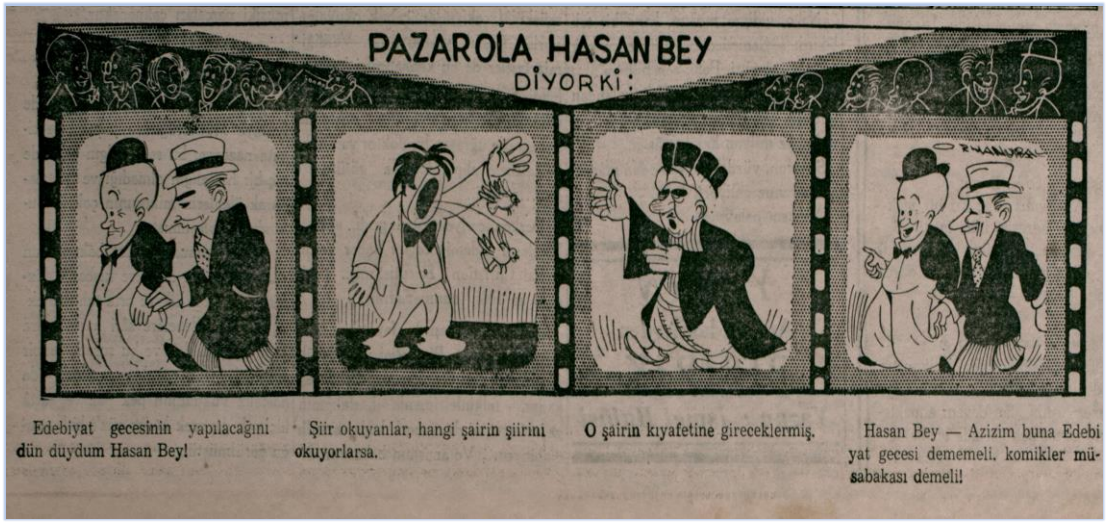
Karikatür 138. İmzasız, *Akşam*, 16 Nisan 1940, s. 3.

Yukarıda Tevfik Fikret ve Ahmet Hâşim ihtifallerinde bahsi geçen Florinalı Nâzım, Abdülhak Hâmit Tarhan ihtifalleri dolayısıyla çizilen karikatürde de böylece işlenmiş olur. Buna göre ciddiyetle düzenlenen töreni, Florinalı Nâzım'ın hayali gökyüzünden seyretmektedir.

4.2. Edebiyat Gecesi

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi öğrencileri "memleketimizde edebî hareketler uyandırmak ve edebiyatımızı canlandırmaya vesile vermek"[903] amacıyla bir edebiyat gecesi düzenleme kararı alırlar. 2 Kanunusani 1937 tarihli *Akşam* gazetesinde "Salı akşamı Fransız tiyatrosunda yapılacak" etkinliğin duyurusu yer alır. [904]

Edebiyat gecesinde Fuat Köprülü, Ali Nihat Tarlan, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Adnan [Saygun] ve Sadettin Nüzhet [Ergun] gibi dönemin yetkin isimlerinin edebiyatımız ve musikimiz ile ilgili konferanslar verecekleri, fakülte talebelerinin çeşitli canlandırmalar yapacakları, Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Halit Fahri Ozansoy'un da kendi şiirlerini okuyacakları *Akşam* ve *Cumhuriyet* gibi gazetelerde duyurulur. Etkinliğin düzenlenecek olması, haberlerle birlikte karikatürlere de konu olur. Orhan Ural'ın "Pazar Ola Hasan Bey Diyor ki" sütununda yayımladığı bir karikatüründe bir adam, Hasan Bey'e edebiyat gecesinin yapılacağını ve şiir okuyacak kişilerin şairlere benzer giyineceklerini söyler. Ardından Hasan Bey'in geceyi "komikler müsabakası" olarak değerlendirmesi, duyurudan itibaren etkinliğin eleştirildiğini gösterir:

Karikatür 139. Orhan Ural, *Son Posta*, 6 İkincikanun 1937, s. 5.

[903] İmzasız, "Edebiyat gecesi", **Akşam**, 2 Kanunusani 1937, s. 3.
[904] **A.y.**

Gecenin düzenleneceği Fransız Tiyatrosu, 5 Kasım günü "hıncahınç"[905] dolar. Hüseyin Cahit Yalçın, Fazıl Ahmet Aykaç'ın da bulunduğu locasına "çekingen"[906] adımlarla ilerlerken, Turhan Tan, tiyatro dışından duyduğu "sesin cazibesine yüreği[ni] kaptırarak"[907] salona girer. Abdülhak Hâmit Tarhan, Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi isimlerin katılmadıkları bu geceye genç neslin yoğun ilgi gösterdiği açıktır. Şevket Hıfzı; Peyami Safa, Reşat Nuri Güntekin, Mustafa Şekip Tunç, Hilmi Ziya Ülken, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Salih Zeki Aktay, Halit Fahri Ozansoy, B. Cevat, Sıdkı Çubukçu ve Muharrem Feyzi [Togay] gibi isimlerin bu geceye geldiklerini kaydeder.[908] Suat Derviş ek olarak Hüseyin Rifat [Işıl], Ahmet Muhip Dıranas, Şükufe Nihal Başar, İsmail Habip Sevük ve Esat Mahmut'u [Karakurt] sayar.[909] Görüldüğü üzere yalnız edipler değil, felsefeciler, yüksek tedrisat umum müdürü, Edebiyat Fakültesi başkâtibi ve gazeteciler de geceye katılmışlardır. Mesleklerle birlikte dinleyici yaşlarının da farklı olduğu salonla ilgili Şevket Hıfzı, "bunlar ya bir genç şairin elinden tutup edebiyat gecesine getirmiş olacaklar ve yahut edebiyatı cedide devrinin karileridirler"[910] der.

20.30'da başlayacağı söylenen program uzun bir bekleyişin ardından "İstiklal Marşı" ile açılır. Fuat Köprülü divan edebiyatını merkeze aldığı bir konuşma yapar. Fuat Köprülü'ye göre divan edebiyatı yabancılara ait değildir, zaten Fuzûlî ve Bâkî gibi dönemin önemli şairleri de en az Dede Korkut kadar Türk'tür. Divan edebiyatı hakkında bir dönem ortaya atılan millîlik hadisesi etrafında söylediklerini reddetmez ama bunu dili sadeleştirebilmek ve yeni bir edebiyatı kabul ettirebilmek için bir yöntem olarak uyguladığını söyler. *Cumhuriyet* gazetesinde yer alan habere göre "Fuat Köprülünün sözlerinden sonra, gençlik tarafından Atatürk'e çekilen şükran ve bağlılık telgrafı okun[ur]."[911] Ardından kürsüye halk edebiyatı üzerine bir konuşma yapmak için Sadettin Nüzhet Ergun gelir.[912] *Akşam* gazetesinin 7 Kanunusani 1937 tarihli haberine göre diğer konferanslar da sırasıyla yapıldıktan sonra talebeler eski

[905] Şevket Hıfzı, "Edebiyat gecesi çok rağbet gördü", **Akşam**, 7 İkincikanun 1937, s. 5.
[906] M. Turhan Tan, "Edebiyat gecesi", **Cumhuriyet**, 7 İkincikanun 1937, s. 5.
[907] **A.y.**
[908] Şevket Hıfzı, **a.g.y.**, s. 5, 13.
[909] Suat Derviş, "Edebiyat Gecesi mi?: Hayır… Buna Ancak Müsamere Adını Verebileceğiz", **Tan**, 7 İkincikanun 1937, s. 8.
[910] Şevket Hıfzı, **a.g.y.**, s. 5.
[911] İmzasız, "Edebiyat gecesi: Dün muvaffakiyetle yapıldı", **Cumhuriyet**, 6 İkincikanun 1937, s. 2.
[912] İmzasız, "Gençlerin Edebiyat gecesi", **Son Posta**, 6 İkincikanun 1937, s. 11.

şairlerinkine benzer kıyafetler giyerek sahneye çıkarlar.[913] Fakat *Tan* gazetesi 6 İkincikanun 1937 tarihli haberinde talebelerin Sadettin Nüzhet Ergun'un konferansından sonra sahneye geldiklerini yazar.[914]

Sahneye çıkan ilk talebe Dede Korkut'u canlandırır. Anlattığı masalla bir hayli "alaka uyandır[ır]."[915] Elinde asası ve başında uzun külahı ile "Deli Dungulun Azraille çekişmesini"[916] canlandırdıktan sonra Yunus Emre kıyafetiyle başka bir öğrenci gelip şairin şiirlerini okur. Yunus Emre'nin şiirlerindeki hüzne rağmen habere göre "dinleyiciler kahkahadan kırılıyor, çılgınca el çırpıyor, Bis diye feryatlar kopararak tekrarını istiyorlar[dır]."[917] Ardından Köroğlu, Pir Sultan ve Karacaoğlan'ı canlandıracak talebeler sahneye çıkarlar. İzleyicilerin aynı tepkileri verdikleri, özellikle Köroğlu'nun çaresiz haline güldükleri gazetelere yansır. Suat Derviş bu durum karşısında "(…) neden bilmiyorum. En güzel mısralar kahkahayla dinlenip öyle alkışlanıyor. Kime gülüyorlar? Beyitlere mi?"[918] diye sorar. Benzer şekilde Cemal Nadir Güler, seyircilerin izlediklerine gülmelerini karikatürle eleştirir:

[913] Şevket Hıfzı, **a.g.y.**, s. 5.
[914] Suat Derviş, "Edebiyat Gecesi mi?: Hayır… Buna Ancak Müsamere Adını Verebileceğiz", s. 8.
[915] Şevket Hıfzı, **a.g.y.**, s. 5.
[916] **A.y.**
[917] **A.y.**
[918] Suat Derviş, **a.g.y.** s. 8.

Karikatür 140. Cemal Nadir, *Akşam*, 11 Kanunusani 1937, s. 1.

(Yukarıdaki karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

Edebiyat gecesinde yukarıda bahsi geçen Köroğlu, Pir Sultan gibi halk şairleriyle birlikte Şevket Hıfzı'ya göre "Sandukasının hemen yanında oturmuş beyaz sakallı bir piri fanî olan Fuzuli, Bakidede, mülayim yüzlü Nef'i, Moris şövalye kadar sevimli Nedim, Şeyh Galip gibi gür sakallılar arasında Mihri hatunla şair Fitnat hanım"[919] gibi divan edebiyatı şairleri ve Tanzimat devrinin Namık Kemal, Abdülhak Hâmit Tarhan ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi önemli isimlerinin şiirleri okunur. *Tan* gazetesinin 6 İkincikanun 1937 tarihli haberi bundan sonra konservatuvar profesörlerinden olan Ahmet Adnan Saygun ve edebiyat doçenti Ali Nihat Tarlan'ın konuşma yaptıklarını kaydeder.[920] Konferansların ardından Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Halit Fahri Ozansoy'un da kendi şiirlerini okuyacakları duyurulmuşsa da[921] 6 İkincikanun 1937 tarihli *Tan* gazetesindeki bir haberde yalnız Fazıl Ahmet Aykaç'ın sahneye çıkıp şiir okuduğu bilgisi vardır.[922]

[919] Şevket Hıfzı, **a.g.y.**, s. 13.
[920] İmzasız, "Edebiyat toplantısında: Halk ve Divan şairlerine temsilî bir geçit resmi yaptırıldı", **Tan**, 6 İkincikanun 1937, s. 1.
[921] İmzasız, "Edebiyat gecesi", **Akşam**, 5 İkincikanun 1937, s.3; İmzasız, "Edebiyat gecesi", **Cumhuriyet**, 5 İkincikanun 1937, s. 2.
[922] İmzasız, "Edebiyat toplantısında: Halk ve Divan şairlerine temsilî bir geçit resmi yaptırıldı", s. 8.

Ahmet Hamdi Tanpınar, program belirtilen sürenin dışına çıktığı için konuşmasını yapamaz. Gece yarısından bir saat kadar sonra etkinlik biter.[923]

Etkinliğin uzun sürmesi Orhan Ural'ın durumu mizaha malzeme yapmasına yol açar ve "PAZAROLA HASAN BEY DİYOR Kİ" sütununda yer alan karikatüre göre Fuzûlî, "Şebi yeldayı muvakkitle müneccim ne bilür / Müptelâyı gama sorkim geceler kaç saat" beytini edebiyat gecesine katıldıktan sonra yazmış olsaydı, gecelerin kaç saat olduğunu gam yerine edebiyat gecesine katılanlara sorardı:

Karikatür 141. Orhan Ural*, Son Posta*, 19 Şubat 1937, s. 5.

Etkinliğin hayli uzun sürmesi konusu, kadın-erkek ilişkilerinden yararlanılarak da karikatürize edilir. Ramiz imzalı karikatürde şiire benzetilen kadın, adamın edebiyat gecesi yapmak yani uzun vakit geçirmek istediğini düşünür:

[923] **A.y.**

Karikatür 142. Ramiz, *Karikatür,* No: 55, 16 Kanunusani 1937, s. 10.

Karikatürlerle birlikte Turhan Tan, Suat Derviş, İsmet Hulusi, Burhan Cahit Morkaya gibi yazarların etkinliğin ertesinde *Akşam*, *Tan*, *Cumhuriyet* ve *Son Posta* gibi gazetelerde gece ile ilgili çeşitli görüşler öne sürdükleri yazıları da yayımlanır. Bir kısmı tarafından amacına ulaşmış kıymetli bir girişim olarak kabul gören gece için "Zaten edebiyat gecesi yapmağa hâcet yok. Edebiyat; hayatın münakaşa edilmez

hükümlerile ebedi gecesine kavuşmuştur."[924] diyen Burhan Cahit Morkaya gibi bu gecenin lüzumlu olmadığını düşünenler de vardır.

Edebiyatın içinde bulunduğu durgun vaziyeti değiştirme amacını taşıyan bu etkinlik, Naci Sadullah tarafından edebiyat gecesinden ziyade "edebî günah çıkarma gecesi"[925] olarak değerlendirilir. Yazar, "edebiyat gecesi" dendiğinde kürsüde edebiyatımızla ilgili yazılmış kitaplardan ayrı olarak bir edebiyat tarihi tahlili yapan edibin bugünün lehine yahut aleyhine bir hüküm verdiği, çeşitli "tedavi çareleri" sunduğu, dinleyiciler arasında buna katılanlarla birlikte edibin fikrine itiraz edenlerin de çıktığı, "edibane bir savaş" başlatabilecek konuşmaların yapıldığı bir manzara hayal eder.[926] Yeni bir şey söylenmemiş, daha önce adı duyulmamış biri tanıtılmamış, yani beklendiği gibi olamıştır:

> "Bize yeni bir şey mi söylendi? Hayır. Yeni ve meçhul kalmış bir kıymet mi tanıtıldı? Hayır. Edebiyatın bize yabancı kalmış cevherlerini mi dinledik? Hayır. Aklınıza gelebilecek bütün sorgulara vereceğim cevap ayni olacaktır: Hayır… Hayır… Hayır…"[927]

Buna göre verilen bilgiler Naci Sadullah'a göre klasiktir. Ayrıca eserlerden seçilen parçalar karakteristik özellikler taşımamaktadır. Bunlarla birlikte eserleri seslendirenlerin telaffuz hataları da vardır.[928]

Naci Sadullah ile benzer görüşleri paylaşan Suat Derviş, bunun bir edebiyat gecesi değil iyi tertip edilmiş bir "edebiyat müsameresi" olduğunu ifade eder. Böyle bir gecenin aylarca sürecek bir münakaşa yaratması gerektiğini düşünen Suat Derviş,

---

[924] Burhan Cahit, "Bir gece", **Son Posta**, 8 İkincikanun 1937, s. 3.
[925] Naci Sadullah, "Edebiyat gecesi edebî günah çıkarma gecesi oldu", **Son Posta**, 7 İkincikanun 1937, s. 7.
[926] **A.y.**
[927] **A.y.**
[928] **A.y.**

gecede yeni şeylerin anlatılmasını, yeni şairlerin sahneye çıkmasını beklemiştir. Çünkü ona göre edebiyat gecesiyle edebiyat müsameresi birbirinden farklıdır.[929]

Nurullah Ataç edebiyat gecesine katılmamışsa da bu geceden çok şey ummuş fakat aradığını bulamamıştır. Nurullah Ataç, *Akşam*'da çıkan yazısında hayal kırıklığına uğradığını söyler. Bunun sebebi, "edebiyat gecesi" tabirinin taşıdığı mânâya uygun bir etkinlik düzenlenmemiş olmasıdır:

> "Çünkü edebiyat gecesi tabiri hem çok iddialı, hem de hiç vazih değil… Edebiyat fakültesi bir müsamere bir eğlence tertib ettiğini söyleseydi o kadar ümit uyandırmaz, sonra da o kadar sukutu hayale sebep olmazdı. Hattâ 'edebiyat gecesi' değil de "edebiyat fakültesi gecesi" denseydi işin ne olduğunu daha iyi anlatmış olurdu."[930]

Nurullah Ataç, eksikliklerden bahsettiği yazısında etkinliğin isminden sonra konferansların içeriği üzerinde durur. Türk edebiyatı ve Türk musikisi konusunda konferanslar verilmesi kendisini mutlu etmiş olmakla birlikte çeşitli devirleri genel olarak ele almış ve münakaşa yaratamamışlardır. Ayrıca talebelerin yaptığı canlandırmalar "kostümlü balo"yu andırır niteliktedir.[931]

Suat Derviş'in "edebî müsamere", Nurullah Ataç'ın "kostümlü balo" şeklinde tasvir ettiği edebiyat gecesi, bu özellikleriyle de karikatürlerde yer alır. Orhan Ural bir karikatüründe edebiyat gecesine katılanların "dans edenlerden gülüp eğlenenlerden başka bir şey görememiş" olduklarını, gecede eski devir şairlerinin yeni nesle tanıtılması gibi bir amaç bulunmadığını karikatür alt yazısı olarak ekler:

---

[929] Suat Derviş, **a.g.y**., s. 8.
[930] Nurullah Ataç, "Edebiyat gecesi", **Akşam**, 9 Kanunusani 1937, s. 3.
[931] **A.y.**

Karikatür 143. Orhan Ural, *Son Posta*, 6 Kanunusani 1938, s. 5.

Çeşitli karikatürleristlerin ve Burhan Cahit Morkaya, Naci Sadullah, Suat Derviş, Nurullah Ataç gibi yazarların aksine 9 Kanunusani 1937 tarihli *Akşam* gazetesinde görüşlerine yer verilen Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit Yalçın, Şükufe Nihal Başar, Burhan Ümit Toprak, Ahmet Muhip Dıranas ve Hamâmîzâde Mehmet İhsan başarısızlıkla sonuçlanmış olsa da edebiyat gecesi fikrinden memnunlardır. Halit Ziya Uşaklıgil, geç vakitte Fransız Tiyatrosu'ndan Yeşilköy'e dönemeyecegi için geceye katılamamıştır fakat faydalı olduğunu, iki üç ayda bir yapılması gerektiğini düşünür. İhmal edemeyeceği bir işi olması dolayısıyla geceden erken ayrılan Hüseyin Cahit Yalçın da edebî toplantıların devamını ister. Musiki teorisinden bahsedilen konferansı gereksiz bulan Şükufe Nihal Başar, geceyi mânevî bir ihtiyaç olarak görmesinden dolayı genel mânâda beğenmiştir. Yunus Emre üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen Burhan Toprak ise teşebbüsün iyi fakat ortaya çıkan eserin fena olduğunu dile getirir.[932]

Hikmet Feridun Es'in düzenlediği ankette Ahmet Muip Dıranas, Hamâmîzâde Mehmet İhsan ve Şükufe Nihal Başar, Fuat Köprülü'nün divan edebiyatı üzerine yaptığı konuşma ile ilgili görüşlerini beyan ederler. Ahmet Muhip Dıranas, ediplerin divan edebiyatını aktüelleştirme çabasını beğenmediğini söylerken, Hamâmîzâde Mehmet İhsan geceyi büyük bir inkılap olarak değerlendirerek divan edebiyatının

[932] Hikmet Feridun Es, "Edebiyat gecesi ve edipler", **Akşam**, 9 Kanunusani 1937, s. 7.

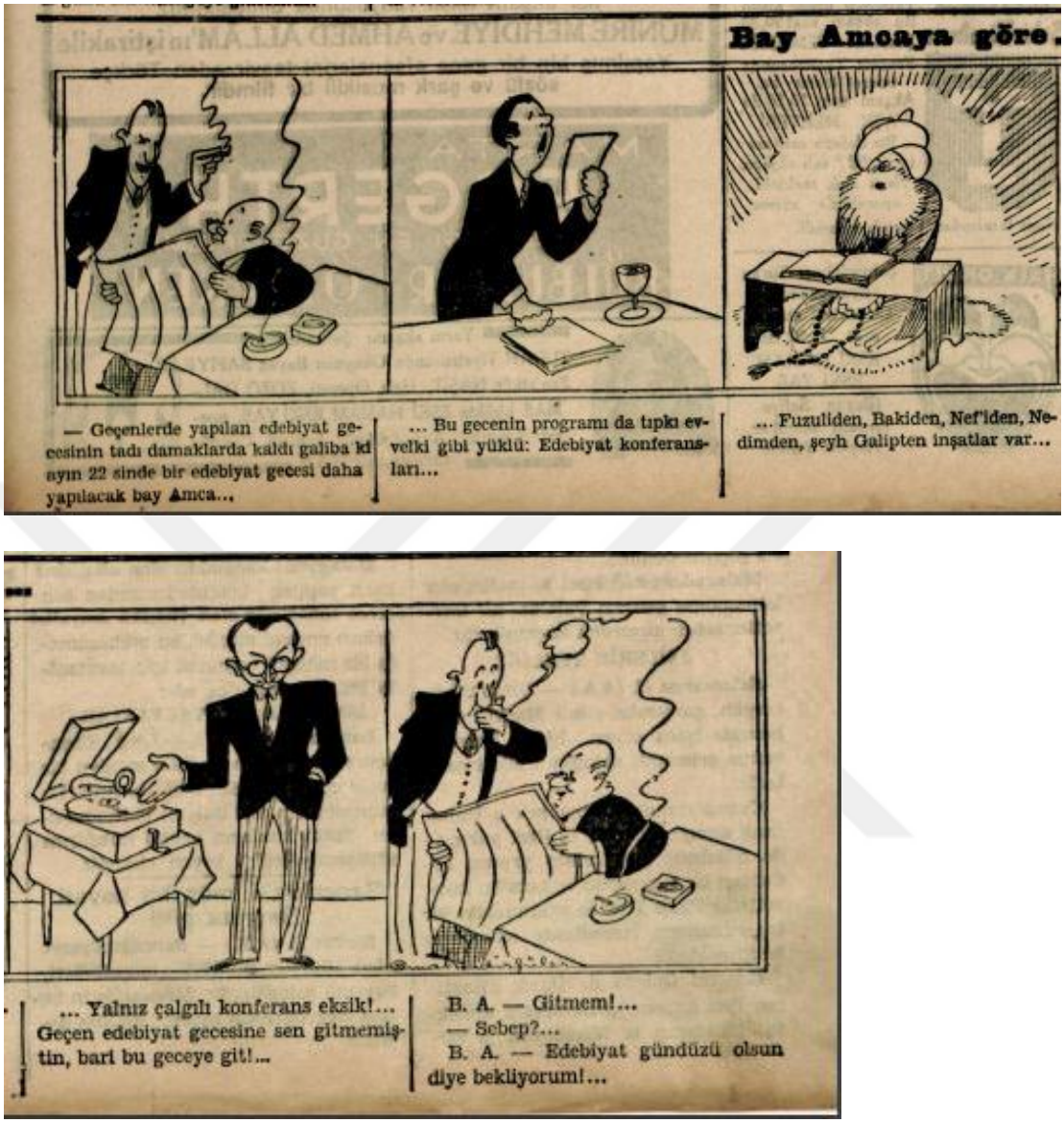
gün yüzüne çıkması dolayısıyla şükreder. Şükufe Nihal Başar, gecede konuşan Fuat Köprülü ile aynı görüşleri paylaşır. Ona göre de divan edebiyatını millî edebiyat dahilinde saymak gerekmektedir.[933] Bunların yanında Fuat Köprülü'nün divan edebiyatı ile ilgili söyledikleri, *Karikatür* dergisine mizah malzemesi de olur:

> "-Gördün mü? Divan edebiyatından bahseden hatip ne diyor? Biz on sene evvel divan edebiyatı millî değildir demiştik. Bunun sebebi milli cereyanı kuvvetlendirmek içindi. Şimdi maksat hasıl oldu, hakikati söyleyebiliriz: Divan edebiyatı millidir… Sen buna ne dersin?
>
> -Ne diyeceğim? Acaba bu fikirde kaç sene sebat edeceğini hatipten sormak isterim!"[934]

"Memleket[te] edebî heyecanlar uyandırmak ve edebiyatı canlandırmaya vesile vermek" amacını taşıyan edebiyat gecesi, bu şekilde bir mesele hâlini alır ve basını yaklaşık iki hafta meşgul eder. Bundan sonra da Edebiyat Fakültesi tarafından çeşitli etkinlikler yapılır. *Akşam* gazetesinde yayımlanan Bay Amca karikatüründe ayın yirmi ikisinde bir edebiyat gecesi daha yapılacağı, yine konferansların olacağı ve şiirlerin okunacağı gibi bilgiler vardır. Adam, Bay Amca'ya yapılacak olan etkinliğe gidip gitmeyeceğini sorar. Bay Amca gitmeyecek, "edebiyat[ın] gündüzü[nü]" bekleyecektir:

---

[933] **A.y.**
[934] Kulak Misafiri, "Edebiyat Geceleri!", **Karikatür**, 20 Şubat 1937, s. 9.

Karikatür 144. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 12 Şubat 1937, s. 3.

(Yukarıdaki karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

"Edebiyatın gündüzünün" beklenmesi, Ramiz karikatüründe de işlenen bir konudur. Gece vakti yürüyen iki adamdan biri etkinlikten bahsedince diğeri, edebiyatın uyanmasını istediğini söyler ve "edebiyat sabahı" yapılması yönündeki arzusunu dile getirir:

Karikatür 145. Ramiz, *Karikatür*, 9 İkincikanun 1937, s. 6.

Hakikaten Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin düzenlediği bir edebiyat gecesi döneminde bazı kişiler tarafından beğenilmekle beraber çok uzun sürmesi, konferansların konudan bağımsız olması, şiir okuyan öğrencilerin kostüm giymeleri, gece geç vakitlere kadar sürmesi vb. yönleriyle eleştirilmiş, nihayetinde artık edebiyat için bir gece değil "gündüz" beklendiği ifade edilmiştir.

4.3. Halit Ziya Uşaklıgil'in Elli Beşinci Sanat Yılı

Elli beşinci sanat yılını geride bırakan Halit Ziya Uşaklıgil için 5 Mayıs 1937 tarihinde Halkevi Eminönü şubesinde bir toplantı düzenlenir ve dostları, sevenleri, edebiyat dünyasının ünlü isimleri bu etkinliğe davet edilir.[935]

Toplantıyı Agah Sırrı Levent açar ve Servet-i Fünûn edebiyatı hakkında bilgi verdikten sonra Halit Ziya Uşaklıgil'in edebiyatçılığı üzerine konuşur. Agah Sırrı Levent'e göre, edebiyatçılar aslında eskileri taklitle işe başlar ama Halit Ziya Uşaklıgil kendinden öncekilere çok az şey borçludur. "İlk defa beşerî ıztırablarının tahlilini yapan ve bizi insan ruhunun sırlarına götüren ilk sanakâr romancımız"[936] olan yazarda "Şark kültürünün izleri[ne]"[937] rastlanmaz. Agah Sırrı Levent, yazarın lisanı ve kahramanları hakkında da bilgi verdikten sonra konuşmasını bitirir.[938] Ardından Halkevi orkestrası Mozart ile Schubert'ten eserler icra eder.

Sıra Hüseyin Siret Özsever'e gelince, Halit Ziya Uşaklıgil'in ismini ilk defa duyduğu ve eserini ilk defa okuduğu günleri anlatır.[939] Ardından İzzet Melih Devrim, yazarın ilk eserleriyle birlikte edebî hayatından ve çocukluk yıllarından bahseder.[940] Ali Kâmi Akyüz ise Halit Ziya Uşaklıgil ile ilgili düşüncelerini paylaşır. Toplantıda,

[935] İmzasız, "Üstat Halit Ziyanın Elli Beşinci San'at Yılı Dün Gece Kutlandı", **Tan**, 6 Mayıs 1937, s. 2.
[936] İmzasız, "Halit Ziya Uşaklıgil'in ellibeşinci san'at yılı Dün gece Eminönü Halkevinde kutlandı", **Kurun**, 6 Mayıs 1937, s. 5.
[937] **A.y.**
[938] **A.y.**
[939] Akşam, "Halid Ziya gecesi", **Akşam**, 6 Mayıs 1937, s. 2.
[940] İzzet Melih, "Üstadım Halid Ziya", **Akşam**, 6 Mayıs 1937, s. 6.

yazarın bazı eserlerinden parçalar okunur ve Meliha Avni Sözen'in hitabesi ile misafirlerin konuşmaları sona erer.[941]

Meliha Avni Sözen, konuşması bittikten sonra kürsüye Halit Ziya Uşaklıgil'i çağırır. Yazar, nesil tartışmalarına binaen bir konuşma yapar ve yaşlıların ellerindeki meşaleyi söndürmeden gençlere vermelerini tembih eder. Sözlerini bitirirken gençliğin ona sunduklarından memnun olduğunu söyler:

> "Gençliğin bana sunduğu o serin şerbeti içtim, bu çiçeklerden tacı alıyorum; artık bundan sonra yatabilirim, mes'udane gözlerimi kapayıp uyumak için…"[942]

Halit Ziya Uşaklıgil'in elli beşinci sanat yılının kutlandığı geceden birkaç gün sonra Cemal Nadir Güler, konuyu işlediği bir karikatüründe Halit Ziya Uşaklıgil'e "şeref tacı" giydirir. Aynı zamanda kadınlara jübile yapılmadığından bahisle onların yaşlarını gizlemelerini de eleştirir:

[941] İmzasız, "Üstat Halit Ziyanın Elli Beşinci San'at Yılı Dün Gece Kutlandı", s. 2.
[942] İmzasız, "Halit Ziyanın dünkü toplantının sonunda söylediği sözler", **Kurun**, 6 Mayıs 1937, s. 5.

Karikatür 146. Cemal Nadir Güler, *Akşam*, 12 Mayıs 1937, s. 3.

(Yukarıdaki karikatür okunaklı olması için iki parça olarak verilmiştir.)

Halit Ziya Uşaklıgil'in "şeref tacı" giydiği gecenin akabinde *Tan* gazetesi tarafından üniversite öğrencilerinin yazar hakkındaki düşüncelerine dair bir anket yayımlanacak ve yine karikatürlere ilham olacak bir tartışma yaşanacaktır.[943]

[943] Bkz. Üçüncü bölüm s. 219.

SONUÇ

Hayata dair unsurlar barındırmaları ve insanı anlatmaları dolayısıyla ortaklıkları bulunan edebiyat ve karikatür birbirinden yararlanan ve birbirlerine malzeme sağlayan iki unsurdur. Tezin Giriş kısmında çeşitli sözlük ve ansiklopedi maddelerinde bulunan tanımlardan yola çıkarak karikatürün zamanla anlam sahasının genişlediğini, başlangıçta yalnızca güldürme amacına yönelikken süreç içerisinde düşündürme ve güldürürken düşündürme misyonunu yüklendiğini ortaya koymaya ve karikatürle ilgili genel bir çerçeve çizmeye çalıştık. Ardından karikatürün hâlihazırda edebiyat etrafında konuşulan mevzuları işlediğine, dolayısıyla bu alandaki gelişmeleri ve güncel meseleleri karikatür penceresinden takip etmenin mümkün olduğuna dikkat çektik.

"Edebî Eser ve Edebiyatçıların Gazete Yazıları" başlıklı birinci bölümde edebiyatçıların yazdıkları bir şiir, bir yazı veya tefrika romanları dolayısıyla karikatürlerde yer aldıklarını ve uzun yıllar konuşulmaya devam ettiklerini gördük. Karikatürlerden birkaçı edebiyatçıları yüceltmek maksadı taşısa da çoğu –beklenenin aksi yönünde hareket ettikleri için– onları yermektedir. Ahmet Hâşim ve Orhan Veli Kanık, yazdıkları şiirler dolayısıyla yalnızca köşe yazılarında değil karikatürlerde de eleştirilmişlerdir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu da içinde yetiştiği İstanbul matbuatını eleştiren yazısı dolayısıyla karikatürlerde yerilmiştir. Ziya Gökalp'ın bir yazı serisinden Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın mahkeme sürecine, Nâzım Hikmet Ran'ın Abdülhak Hâmit Tarhan'a başkaldırısından Florinalı Nâzım'ın kendisine uygun gördüğü unvana kadar süreli yayınlarda yayımlanan eser, şiir veya yazıların yazıldıkları dönemde dikkat çektiklerini ve yalnızca köşe yazılarında kalmayarak karikatürlerde de kendilerine yer bulduklarını tespit ettik.

"Edebiyat" başlıklı ikinci bölümü, "Edebiyatın 'Yeni' Hâlleri" ve "Edebiyata Dair Çalışmalar" üzerine kurduk. Edebiyatın; şair, şiir ve romanın yanında eğitim ve okur gibi unsurlarıyla da karikatüre yansıdığının görüldüğü bu bölümde değişim, bahsi geçen unsurlar etrafında incelenmiştir. Devamlı değişmeye açık olan edebiyat tek başına değil eğitim, şair, şiir, roman ve okur gibi unsurlarla birlikte değişir. Eğitim sistemindeki aksaklıklar, karikatürlerde öğrenciler üzerinden işlenmiştir.

Ayrıca şairin döneminde hasta, hayalperest, çocuk gibi, okuma yazma bilmeyen bireyler olarak algılandığını; şiirin manasız, hayalî, bir tarafı bir tarafını tutmayan veya soğuk bulunduğunu fark ettik. Karikatür penceresinden baktığımızda okurun edebiyata ilgisinin zayıf olduğunu, sinemaya yahut giyim-kuşama daha ziyade önem verdiğini gördük. "Edebiyata Dair Çalışmalar"da ise döneminde çok tartışılan ve karikatürlere de malzeme sunan dört eserden bahsettik. Ermeni Kevork Terzibaşyan'ın Fuzûlî ile ilgili eserinin, Matbuat Umum Müdürlüğünün "eksik" antolojisinin, İsmail Habip Sevük ile Mustafa Nihat Özön'ün çalışmalarının edebiyat tarihimizdeki yerinin yanında dönemindeki yankılarını inceledik ve meselelerin çıkış noktasında kalmadıklarını, başka tartışmalara da yol açtıklarını gördük.

"Anketler ve Mülakatlar" başlıklı üçüncü bölümü, 1923-1940 yılları arasında yayımlanan gazete ve dergilere has bir tür olarak yer alan anketler ve mülakatlar etrafında çizilen karikatürlere ayırdık. Karikatürün; eski ve yeni nesil arasındaki gerginlikler, kitaplar, vezinler, edebiyat akademisi, edebiyatçıların para kazanıp kazanamadığına kadar çeşitli konularda düzenlenen anketleri ve soruların cevaplarını, ayrıca hem edebiyatçıların hem de dönem insanının edebiyata ve edebiyatla ilişkili konulardaki fikirlerini de işlediğini tespit ettik.

"Toplantılar" başlıklı dördüncü bölümde edebiyatla ilgili düzenlenen ya da edebiyatçıların konuk oldukları anma, jübile gibi toplantıları karikatür penceresinden okuduk. Edebiyatçıların geceye hazırlanma biçimlerinin dahi karikatüristler için önemli olduğunu gördük. Edebiyatçıların anmalarında öne çıkan bir isim olarak Florinalı Nâzım'ın geniş yer tuttuğu karikatürlerde ayrıca dönemin öne çıkan meselelerine, söz gelimi asrî mezarlığa da yer verildiğini yani karikatürlerin bir meseleyi tek yönlü olarak ele almadıklarını fark ettik. Düzenlenen edebiyat gecesi de isminden içeriğine hatta izleyicilerine kadar karikatürlerde yer almıştır.

Sonuç olarak, 1923-1940 yılları arasında yayımlanan dergi ve gazetelerde, karikatür ve edebiyat eksenli yaptığımız bu çalışmada ele aldığımız karikatürler yalnızca güldürme amacı taşımamış; haber veren, eleştiren, düşündüren karikatürler, edebiyatın gazete ve dergilerde haber niteliği taşıyan pek çok konusunu kendisine

malzeme olarak seçip işlemiştir. Çeşitli kavgalar, şiirler hatta mısralar, yeni bir rejimle birlikte yaşanan değişimler, edebiyatçıların katıldıkları eğlenceler ve aynı zamanda okurun edebiyata bakışı Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak 1940'a uzanan süreçte yayımlanan karikatürlerde karşılığını bulmuştur.

KAYNAKÇA

ANSİKLOPEDİ VE SÖZLÜK MADDELERİ

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi:

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi İstanbul, Ana Yayıncılık, 1986.

Ayvazoğlu, Beşir: "Safa, Peyami", **İslam Ansiklopedisi**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018, C. XXXV.

Hançerlioğlu, Orhan: **Türk Dili Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1999.

Pearsalland, Judy, Trumble, Billi: **The Oxford English Referance Dictionary**, Oxford, Oxford University Press, 1996.

Sözen, Metin, Tanyeli, Uğur: **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1996.

TDK: **Türkçe Sözlük**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

TDK: **Türkçe Sözlük**, Haz. Metin Ali Ağakay, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1959.

Webster's New World Dictionary of the Amerikan Language, Cleveland:

Webster's New World Dictionary of the Amerikan Language, Cleveland, The World Publising Company, 1951.

MAKALELER

Ayvazoğlu, Beşir: "Harf İnkılabı Öncesinde Büyük Bir Kalem Kavgası: Peyami Safa Ahmet Haşim'e Karşı", **Tarih ve Toplum**, Nisan 1995, S. 136, s. 47.

Bildirici, Hatice: "Peyami ve Nâzım", **Hece: Bir Tereddüdün Aydını Peyami Safa**, Özel Sayı, No: 29, Ocak 2015.

Karahan, Abdülkadir: "Fuzûlî'nin Mektupları I", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. II, Sayı 3-4, 1948.

Koloğlu, Orhan: "Halide Edip'in Gönüllü Sürgün Yılları", **Tarih ve Toplum**, C. XXX, No: 176, Ağustos 1998.

Özalp, N. Ahmet: "Edebiyatta Dirijizm: Çalıkuşu Operasyonu", **Kaşgar,** No: 2, 1999.

Sağlam, Nuri: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yargılanması: Ben Deli Miyim? Romanında "Ahlaka Aykırı Neşriyat" yaptığı gerekçesiyle Kamufle Edilen

Siyasal Bir Hesaplaşma Davası", **TÜDED**, No: 32, 2004.

KİTAP VE KİTAP BÖLÜMLERİ

Aktunç, Hulki: **Büyük Argo Sözlüğü**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2019.

Arık, M. Bilal: **Değişen Toplum Değişen Karikatür**, İstanbul, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, 1998.

Ayvazoğlu, Beşir: **Ömrüm Benim Bir Ateşti**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2006.

Ayvazoğlu, Beşir: **Kâinatça Tanınmış Türk Şiir Kralı Florinalı Nâzım ve Şaşaalı Edebî Hayatı"**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2007.

Can, Adem: **Cumhuriyet Devri Şiir Poetikası**: **Dergâh'tan Büyük Doğu'ya-**, Ankara, Kurgan Edebiyat Yayınları, 2012.

Çalışlar, İpek: **Halide Edib: Biyografisine Sığmayan Kadın**, İstanbul, Everest Yayınları, Mayıs 2010.

Enginün, İnci: **Halide Edip Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1978.

Erkoç, Şahap: "MAZHAR OSMAN ve TÜRK PSİKİYATRİSİ", **MAZHAR OSMAN ve**

DÖNEMİ: mecnunları, mekanları, dostları, İstanbul, Argos İletişim Hizmetleri Reklamcılık ve Ticaret A.Ş., 2006.

Eyüboğlu, Bedri Rahmi: **Karadut 69**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1969.

Göze, Ergun: **Peyami Safa Nazım Hikmet Kavgası**, İstanbul, Yağmur Yayınevi, 1969.

Güntekin, Reşat Nuri: **Çalıkuşu**, İstanbul, İkbal Kütüphanesi, 1922.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi: **Ben Deli miyim?**, İstanbul, Maarif Matbaası, 1341[1925].

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri : **Gençlik ve Edebiyat Hatıraları**, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1969

Kısakürek, Necip Fazıl: **Bâbıâli,** İstanbul, Büyük Doğu Yayınları, 1985.

Kısakürek, Necip Fazıl: **Bir Adam Yaratmak**, İstanbul, Semih Lûtfi Kitapevi, 1938.

Kısakürek, Necip Fazıl: **Tohum**, İstanbul, Semih Lûtfi Kitapevi, 1935.

Kocatürk, Vasfi Mahir: **Yeni Türk Edebiyatı**, Ülkü Basımevi, 1936.

Kolcu, Hasan: **Türk Edebiyatında Hece-Aruz Tartışmaları**, Kocaeli, Umuttepe Yayınları, 2013.

Matbuat Umum Müdürlüğü: **Antologie des Ecrivains Turcs d'Aujourd'hui**, İstanbul, Devlet Basımevi, 1935.

Sevük, İsmail Habip: **Edebi Yeniliğimiz**, Ankara, Maarif Vekaleti, C. I-II, 1931-1932.

Şahin, Mehmet Nuri, Çetin, Mehmet: **Necip Fazıl Kısakürek,** Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2008.

Özer, Atila: **İletişimin Çizgi Dili Karikatür**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1994.

Özön, Mustafa Nihat: **Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1934.

Ran, Nâzım Hikmet: "Cevap No 3 : Bir Komik Âdem", **835 Satır**, İstanbul, Adam Yayınları, 1988.

Sarı, Eren: (Çevrimiçi) https://books.google.com.tr/books?id=B3uyDQAAQBAJ&pg=PA342&lpg=PA342&dq=nasrettin+hocan%C4%B1n+k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1&source=bl&ots=9hXIQSHb0n&sig=ACfU3U082CD23UW1ta8gHZNIkrBHXS7CIg&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjyut6ExNXnAhXB5KYKHbo7B5Q4ChDoATACegQIBxAB#v=onepage&q=nasrettin%20hocan%C4%B1n%20k%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1&f=false

Sazyek, Hakan: **Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2016.

Sedes, Selami İzzet: "TOHUM", **Türk Edebiyatında Necip Fazıl Kısakürek,** Haz. Osman Selim Kocahanoğlu, İstanbul, Ağrı Yayınları.

Sertel, Sabiha: **Roman Gibi: Anılar**, İstanbul, Ant Yayınları, 1969.

Sertel, Mehmet Zekeriya: **Hatırladıklarım**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2000.

Şen, Abdurrahman: "Tiyatro ve Sinemada Necip Fazıl Kısakürek", **Necip Fazıl Armağanı**, Haz. Mustafa Miyasoğlu, İstanbul, Marifet Yayınları, 1996.

Şerif Hulusi: **Ahmet Haşim: Hayatı ve Seçme Şiirleri,** İstanbul, Remzi Kitapevi, t.y.

Terzibaşyan, Kevork: **Numuş arevelyan mistik panasdegzutyan gam Fuzuli megnapan vadz Neratzutyun**, İstanbul, Asaduryan Matbaası, C. I-II, 1928-1929.

TEZLER

Abir, Nihan: "*Çalıkuşu'*nun Hikâyesi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Altıntop, Gülden: "Karikatür, Edebiyat ve Söylem", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Gündüz, Pelin: "Cumhuriyet Dönemi Mizah Dergilerinden Akbaba'da Edebiyat ve Karikatür İlişkisi", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Gürlevik, Selim: "Terakkiperver Cumhuriyet Fıkrası", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

GAZETE VE DERGİ YAZILARI

A. F: Liste: 50, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933.

A. M.: Liste: 56, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933.

A. Nâdir: "Musahabe-i Edebîye, **Servet-i Fünûn**, No:280, 11 Temmuz 1312.

A.T.: Liste: 3, **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933.

Abalıoğlu, Yunus Nadi: "Abdülhak Hâmit B. hakkında ulu orta ileriye atılmış nazik ve nankör bir iddia!", **Cumhuriyet**, 9 Haziran 1929.

Ahmet Hâşim: "Bir Günün Sonunda Arzu", **Dergâh,** C.I, No: 1, 15 Nisan 1921.

Ahmet Hâşim: "Gülünebilir", **İkdam**, 10 Haziran 1929.

Ahmet Hâşim: "Şairler", **İkdam**, 5 Haziran 1929.

Ahmet Hâşim: "Şiirde Mana", **Dergâh,** C.I, No: 8, 5 Ağustos 1921.

Ahmet Kemal: Liste: 47, **Cumhuriyet**, 7 Temmuz 1933.

Ahmet Necdet: Liste: 39, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933.

Akbaba: "Ustura Faaliyette", **Cumhuriyet,** 8 Eylül 1932.

Akşam: "Halid Ziya gecesi", **Akşam**, 6 Mayıs 1937.

Akşamcı: "Antoloji meselesi", **Akşam**, 27 Şubat 1936.

Alâettin: Liste: 63, **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1933.

Ali Aziz: Liste: 10, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933.

Ali Usta: Liste: 38, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933.

Asım Bilâl: Liste: 54, **Cumhuriyet**, 16 Temmuz 1933.

Ataç, Nurullah: "Bir mülâkat", **Haber Akşam Postası**, 30 Birinciteşrin 1938.

Ataç, Nurullah: "Edebiyat gecesi", **Akşam**, 9 Kanunusani 1937.

Ataç, Nurullah: "Sanatkârları himâye meselesi", **Kurun**, 15 Nisan 1937.

Ataç, Nurullah: "Sözden söze", **Haber Akşam Postası**, 7 Birinciteşrin 1938.

Benice, Ethem İzzet: "Hepsini yakmak yeniden yapmak..", **İkdam**, 19 Teşrinisani 1939.

Birgen, Muhittin: "Anket değil, facia", **Son Posta**, 7 Mayıs 1937.

Birgen, Muhittin: "Yanlış kitab", **Son Posta**, 6 Teşrinisanisani 1939.

C. A.: Liste: 44, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933.

C. D.: Liste: 62, **Cumhuriyet**, 22 Ağustos 1933.

C. N: Liste: 51, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933.

C.N-F.Ş.: Liste: 1, **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933.

Cahide Nazif: Liste: 26, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933.

Cenap Şahabettin: "Nazmımız ve vezin meselesi", **Anayurt**, N.2, 2 İkinciteşrin 1933

Coşkun, Nusret Safa: "Kitabcılar halkı okutma davasında çalışıyorlar mı?", **Son Posta**, 10 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Kitabcılar muharrirlere hücum ediyorlar", **Son Posta**, 9 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Kitabcılar, muharrirleri fena kızdırdılar!", **Son Posta**, 12 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Muharrirler, İstanbul kitabcılarına ateş püskürmekte devam ediyorlar", **Son Posta**, 13 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Muharrirler, kitabcılara cevab vermeğe devam ediyorlar", **Son Posta**, 15 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Muharrirler, kitabcılara karşı müdafaadan taarruza geçtiler!", **Son Posta**, 14 Temmuz 1938.

Coşkun, Nusret Safa: "Yanlışlarla Dolu Edebiyat Tarihi, **Son Posta**¸7 Teşrinisani 1939.

D. N.: Liste: 58, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933.

Daniş Yaver: Liste: 24, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933.

Devrim, İzzet Melih: "Üstadım Halid Ziya", **Akşam**, 6 Mayıs 1937.

Doktor Ali Rıza: Liste: 11, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933.

Eflâtun Cem: Liste: 33, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933.

Enver Hakkı: Liste: 46, **Cumhuriyet**, 7 Temmuz 1933.

Es, Hikmet Feridun: "Edebiyat gecesi ve edipler", **Akşam**, 9 Kanunusani 1937.

Es, Hikmet Feridun: "B. Mahmud Yesari diyor ki…", **Akşam**, 26 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: '"Meze, diyip geçmiyelim", **Akşam**, 24 Eylül 1935.

Es, Hikmet Feridun: "B. Ahmed Ağaoğlu diyor ki…", **Akşam,** 6 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Ahmet Hamdi diyor ki…", **Akşam,** 19 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Akagündüz diyor ki…", **Akşam**, 10 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. ALİ NİHAD DİYOR Kİ:"**, Akşam**, 24 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Bürhan Cahit diyor ki…", **Akşam**, 23 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Bürhan Toprak diyorki…", **Akşam**, 12 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Faruk Nafiz diyor ki:", **Akşam**, 17 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Fuad Köprülü diyorki…", **Akşam**, 11 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Halid Fahri diyor ki…", **Akşam**, 27 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Hıfzı Tevfik diyorki…", **Akşam**, 9 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Hüseyin Cahid diyor ki…", **Akşam**, 4 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Hüseyin Siyret diyor ki…", **Akşam**, 2 Mart 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Ismail Habib diyor ki…", **Akşam**, 7 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Musahib Zade Celâl diyor ki..", **Akşam**, 16 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. NECİP FAZIL DİYOR Kİ…", **Akşam**, 28 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Nurullah Ataç Diyor ki…", **Akşam**, 14 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Orhan Seyfi diyor ki…", **Akşam**, 4 Mart 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Peyami Safa diyorki…", **Akşam**, 13 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Refik Halid diyorki…", **Akşam**, 5 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "B. Tahir Nadi diyor ki…", **Akşam**¸ 21 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "Bayan Halide Nusret diyorki:", **Akşam**, 25 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "Bizde edebiyat akademisine lüzum var mıdır? Yok mudur?", **Akşam**, 3 Şubat 1939.

Es, Hikmet Feridun: "Edebiyatı cedide üstatları yazılarından ne kazanıyorlardı?", **Akşam**, 4 Eylül 1933.

Es, Hikmet Feridun: "Profesör Mustafa Şekip diyor ki…", **Akşam**, 8 Şubat 1937.

Es, Hikmet Feridun: "Süleyman Nazifin ahret muhabirliği.", **Akşam**, 26 Teşrinisani 1930.

Es, Hikmet Feridun: "B. Ali Canib diyor ki…", **Akşam,** 15 Şubat 1939**.**

Es, Hikmet Feridun: "B. YUSUF ZİYA DİYOR Kİ…"**,** **Akşam**, 1 Mart 1939.

Fahri: Liste: 32, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933.

Feriha: Liste: 49, **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1933.

Florinalı Nâzım: “Türk edebiyatı tarihi için KIYMETLERİ (EDEBÎ) VE (ÇOK EHEMMİYETLİ) HATIRALAR”, **Cumhuriyet,** 12 Eylül 1932.

Fuat: Liste: 20, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933.

Gezgin, Hakkı Süha: “Fuzuli’nin canlandırdığı Terzibaşyan”, **Kurun**, 2 Mayıs 1937.

Güntekin, Reşat Nuri: “REŞAT NURİ ve Çalıkuşu”, **Yedigün**, No: 206, 27 Birincikanun 1938.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi: “Hâkimlere, Kârilerime, Efkâr-ı Umûmîyeye”, **Son Telgraf**, 23 Eylül 1924.

Gürpınar, Hüseyin Rahmi: “Hüseyin Rahmi B. diyor ki:”, **Cumhuriyet**, 13 Mayıs 1929.

Güvemli, Zahir: “Ismail Habip buna da cevap versin!”, **Haber-Akşam Postası**, 25 İkinciteşrin 1939.

H. Nâzım: “Şiir Nedir?”, **Servet-i Fünûn**, No: 274, 30 Mayıs 1312.

Hakkı Emin: Liste: 18, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933.

Hasan Refik: Liste: 48, **Cumhuriyet**, 8 Temmuz 1933.

Hasan: Liste: 35, **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1933.

Hayrettin: Liste: 55, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933.

Hikmet: Liste: 52, **Cumhuriyet**, 10 Temmuz 1933.

İ. Turgut: Liste: 9, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933.

İhsan Ferruh: Liste: 2, **Cumhuriyet**¸ 11 Haziran 1933.

İmzasız, "Edebiyat gecesi", **Cumhuriyet**, 5 İkincikanun 1937.

İmzasız: "(Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 15 İkinciteşrin 1939.

İmzasız: '"Ben deli miyim?' Muharriri Cildlerinin Üstünde", **Tevhîd-i Efkâr**, 29 Eylül 1924.

İmzasız: '"Yanlış kitab' meselesi", **Cumhuriyet**¸ 13 Teşrinisani 1939.

İmzasız: '"Yanlış kitap,, dedikodusu", **Haber-Akşam Postası**, 23 İkinciteşrin 1939.

İmzasız: "(Ben Deli miyim?) ve (Esrar-ı Askeriyeyi Fâş) Davaları: Hüseyin Rahmi Bey Beşinci Ceza Mahkemesinde", **Tevhîd-i Efkâr**, 26 Eylül 1924.

İmzasız: "(Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası,** 17 İkinciteşrin 1939.

İmzasız: "(Yanlış kitap) Dedikodusunun akisleri", **Haber-Akşam Postası**, 18 Teşrinisani 1939.

İmzasız: "A. Hamdi Tanpınar, I. Habip Sevük bir 'Espri' yüzünden çarpıştılar", **Kurun**, 8 İkinciteşrin 1938.

İmzasız: "Ahmet Rasim ihtifali", **Cumhuriyet**, 29 Ekim 1932.

İmzasız: "Ankarada ve İstanbulda İki Muhteşem Balo", **Milliyet**, 18 Teşrinievvel 1926.

İmzasız: "Aruz, Hece Meselesi", **Varlık**, 1 Birinciteşrin 1933.

İmzasız: "Asrî Mezarlık", **Akşam**, 16 Temmuz 1933.

İmzasız: "Asrî Mezarlık", **Son Posta**, 11 Teşrinievvel 1932.

İmzasız: "Asrî Mezarlık", **Son Posta**, 2 Nisan 1935.

İmzasız: "Aynaya Kızılmaz", **Tan**, 8 Mayıs 1937.

İmzasız: "Bir Adam Yaratmak", **Akşam,** 5 Mart 1938.

İmzasız: "Bir Bardak Suda Fırtına", **Tan**, 8 Mayıs 1937.

İmzasız: "Biz Gençliği Tanımıyoruz", **Tan**, 8 Mayıs 1937.

İmzasız: "Büyük Edip Halit Ziya İçin Bir Anket: Üniversite Gençleri Ne Diyorlar?." **Tan,** 6 Mayıs 1937.

İmzasız: “Cumhuriyet Balosu”, **Milliyet**, 14 Teşrinievvel 1926.

İmzasız: “Dil encümeni”, **Akşam**, 14 Kanunuevvel 1930.

İmzasız: “Edebî Bir Eserin Hataları”, **Tan**, 7 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Edebiyat âlemimizde son hareket!”, **Haber Akşam Postası**, 8 İkincikanun 1938.

İmzasız: “Edebiyat gecesi: Dün muvaffakiyetle yapıldı”, **Cumhuriyet**, 6 İkincikanun 1937.

İmzasız: “Edebiyat gecesi”, **Akşam**, 2 Kanunusani 1937.

İmzasız: “Edebiyat gecesi”, **Akşam**, 5 İkincikanun 1937.

İmzasız: “Edebiyat muallimleri Ankaraya çağırıldılar”, **Akşam**, 9 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Edebiyat Tedrisatında Yeni Esaslar”, **Yeni Sabah**, 13 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Edebiyat toplantısında: Halk ve Divan şairlerine temsilî bir geçit resmi yaptırıldı”, **Tan**, 6 İkincikanun 1937.

İmzasız: “Faruk Nafizle mülâkat”, **Akşam**, 27 Nisan 1935.

İmzasız: “Fuzulî hakkındaki Ermenice eser”, **Son Posta**, 7 Mayıs 1937.

İmzasız: “Gençlerin Edebiyat gecesi”, **Son Posta**, 6 İkincikanun 1937.

İmzasız: “Gramersizlik, imlâsızlık meselesi!”, **Cumhuriyet**, 18 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Halid Fahri ile Yahya Kemal Arasına kavga”, **Son Posta**, 12 Nisan 1936.

İmzasız: “Halit Ziya Uşaklıgil’in ellibeşinci san’at yılı Dün gece Eminönü Halkevinde kutlandı”, **Kurun**, 6 Mayıs 1937.

İmzasız: “Halit Ziyanın dünkü toplantının sonunda söylediği sözler”, **Kurun**, 6 Mayıs 1937.

İmzasız: “Hüseyin Rahmi Bey Aleyhinde Müdde-i Umumiliğin Davası”, **Tanin,** 23 Eylül 1924.

İmzasız: “Hüseyin Rahmi Bey Beraat Etti”, **Tevhîd-i Efkâr**, 1 Ekim 1924.

İmzasız: “Hüseyin Rahmi Bey Ceza Mahkemesinde”, **İkdam**, 26 Eylül 1924.

İmzasız: “Hüseyin Rahmi Bey”, **Tevhîd-i Efkâr**, 23 Eylül 1924.

İmzasız: “İki edib, alıp yörüyen dedikoduyu izah ediyor”, **Cumhuriyet**, 8 İkinciteşrin 1938, s. 5.

İmzasız: “İki edip arasında sert bir münakaşa oldu”, **Cumhuriyet**, 7 İkinciteşrin 1938,.

İmzasız: “İki edip arasında şiddetli kavga”, **Akşam**, 7 İkinciteşrin 1938.

İmzasız: “İyi Eser”, **Akşam,** 5 Mart 1938.

İmzasız: “Kitabcılar muharrirlere hücum ediyorlar”, **Son Posta**, 9 Temmuz 1938.

İmzasız: “Liselerde Okutulacak Edebiyat Dersleri İçin Tetkikat Yapılıyor”, **Tan**, 12 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Lokantada biribirine giren iki edibin beyanatı”, **Akşam**, 8 Teşrinisani 1938.

İmzasız: “Lokantadaki ‘edebî’ münakaşa”, **Haber Akşam Postası**, 10 İkincikanun 1938.

İmzasız: “Mezarlıklar”, **Akşam**, 25 Mayıs 1932.

İmzasız: “Mezarlıklar”, **Akşam**, 30 Temmuz 1933.

İmzasız: “Ocakta Dünkü İçtima”, **İkdam**, 9 Temmuz 1929.

İmzasız: “Recaizade İhtifali”, **Cumhuriyet**, 1 Şubat 1930.

İmzasız: “Ressamlar için alınması düşünülen tedbirlerden sonra Genç muharrir ve şairler de himaye isteyecekler”, **Kurun**, 12 Nisan 1937.

İmzasız: “San’atkârın himayesi için Ediblerimiz ne düşünüyorlar?”, **Kurun**, 13 Nisan 1937.

İmzasız: “Tevfik Fikret İhtifali”, **Akşam**, 15 Ağustos 1925.

İmzasız: “Üstat Halit Ziyanın Elli Beşinci San’at Yılı Dün Gece Kutlandı”, **Tan**, 6 Mayıs 1937.

İmzasız: “Vezin mes’elesi”, **Anayurt**, No: 3, 9 İkinciteşrin 1933.

İmzasız: “Yakup Kadri Bey diyorki”, **İkdam**, 27 Haziran 1929.

İmzasız: “Yanlış kitab komisyonu bugün toplanıyor”, **Son Posta**, 22 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Yanlış kitablar”, **Son Posta**, 17 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Yanlış kitap dedikodusunun akisleri”, **Haber-Akşam Postası**, 22 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Yanlış kitap meselesi”, **Akşam**, 7 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Yanlış kitap’ dedikodusu devam ediyor”, **Haber-Akşam Postası**, 11 İkinciteşrin 1939.

İmzasız: “Yanlış kitap’ dedikodusunun akisleri”, **Haber-Akşam Postası**, 12 İkinciteşrin 1939.

İmzasız: “Yanlış Olan Üçüncü Edebiyat Tarihi!”, **İkdam**, 22 Teşrinisani 1939.

İmzasız: “Yeni Mezarlık”, **Akşam**, 19 Temmuz 1935.

İmzasız: “Yeni Mezarlık”, **Akşam**, 24 Mayıs 1933.

İmzasız: “Yeni Mezarlık”, **Akşam**, 30 Nisan 1937.

İmzasız: “Zavallı Ziya Gökalp!”, **Son Posta**, 26 Teşrinievvel 1937.

İmzasız: “Ziya Gökalp ihtifali”, **Son Posta**, 24 Teşrinievvel 1937.

İmzasız: “Ziya Paşa ihtifali”, **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1931.

İsmet Hulusi: “AKADEMİ”, **Akşam**, 4 Mart 1939.

İsmet Hulusi: “Edebiyat münakaşası”, **Son Posta**, 8 İkinciteşrin 1938.

Kalender: “Fikret Merhuma Traşname”, **Akbaba**, N.284, 24 Ağustos 1341.

Kamu, Kemalettin Kami: "Millî Vezin Her bakımdan Aruza Faiktir.", **Varlık**, 1 Birinciteşrin 1933.

Kanık, Orhan Veli: "Kitabei Senki Mezar", **İnsan**, 1 Birinciteşrin 1938.

Kapehito, Herzel: Liste: 8, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri: "Bir Millî kütüphane", **Milliyet**, 30 Mayıs 1929.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri: "Garip Bir Halet-i Ruhiye", **Hâkimiyet-i Milliye**¸ 26 Kanunusani 1925.

Kaygılı, Osman Cemal: "Yakılacak Kitaplar!", **İkdam**, 20 Teşrinisani 1939.

Kemal: Liste: 42, **Cumhuriyet**¸ 30 Haziran 1933.

Kısakürek, Necip Fazıl: "Antoloji ve Doğurduğu Mesele", **Ağaç**, 14 Mart 1936.

Kısakürek, Necip Fazıl: "Tohum", **Türk Tiyatrosu,** S.61, 26 Teşrinievvel 1935.

Koryürek, Enis Behiç: "Bir Eski Bahis: Aruz – Hece!", **Varlık**¸ 1 Birinciteşrin 1933.

Köprülü, Fuat: "İhtifaller Hakkında", **Ülkü**, Ağustos 1937.

Kulak Misafiri: "Edebiyat Geceleri!", **Karikatür**, 20 Şubat 1937.

M. A. Reşit: Liste: 57, **Cumhuriyet**, 22 Temmuz 1933.

M. Alâettin: Liste: 25, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933.

M. Atilâ: Liste: 17, **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1933.

M. H.: Liste: 53, **Cumhuriyet**, 16 Temmuz 1933.

M. Kemal: Liste: 30, **Cumhuriyet**, 24 Haziran 1933.

M. S.: Liste: 37, **Cumhuriyet**, 28 Haziran 1933.

M. Samih: Liste: 45, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933.

M. Z.: Liste: 19, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933.

Mahmud: "Kin, Garaz ve İhtirasla Dolu Bir Ruh", **Milliyet**, 24 Temmuz 1928.

Meral İrem: Liste: 34, **Cumhuriyet**, 27 Haziran 1933.

Mes'ut Ali: Liste: 23, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1933.

Milar, Selçuk: "Necip Fazıl'ın İkinci Eseri", **Türk Tiyatrosu**, No: 85, 1 İkincikanun 1938.

Morkaya, Burhan Cahit: "Bir gece", **Son Posta**, 8 İkincikanun 1937.

Morkaya, Burhan Cahit: "Kitapçı ve muharrir", **Son Posta**, 10 Temmuz 1938.

Morkaya, Burhan Cahit: "Yanlış kitab", **Son Posta**, 6 Teşrinisani 1939.

Morkaya, Burhan Cahit: "Yanlış kitab", **Son Posta**, 9 Teşrinisani 1939.

Muammer Cihat: Liste: 21, **Cumhuriyet**, 19 Haziran 1933.

Muazzez Faik: "Antoloji Meselesi", **Son Posta**, 28 Şubat 1936.

Muazzez Faik: "Matbuat müdürlüğünün antolojisi", **Son Posta**, 26 Şubat 1936.

Muazzez Faik: "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 23 Şubat 1936.

Muazzez Faik: "Matbuat müdürlüğünün hatalı antolojisi", **Son Posta**, 24 Şubat 1936.

Muazzez Faik: "Matbuat müdürlüğünün hazırlattığı antoloji", **Son Posta**, 27 Şubat 1936.

Muazzez Faik: "Matbuat umum müdürlüğünün hazırlattığı antoloji", **Son Posta**, 25 Şubat 1936.

Mustafa Tuğrul: Liste: 16, **Cumhuriyet**, 18 Haziran 1933.

N. K.: Liste: 59, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933.

Naci Sadullah: "Edebiyat gecesi edebî günah çıkarma gecesi oldu", **Son Posta**, 7 İkincikanun 1937.

Naci Sadullah: "Nazım'la Konuştum", **Yedigün**, 24 Temmuz 1935.

Naci Sadullah: "Nazımla Konuştum", **Yedigün**, 17 Temmuz 1935.

Naci Sadullah: "En kuvvetli şair, romancı ve hikâyecimiz kim: Halit Fahrinin cevabı", **Son Posta**, 5 Nisan 1936.

Naci Sadullah-İbrahim Hoyi: "Türk edebiyat ve san'ati, nereye gidiyorsunuz?", **Son Posta**, 5 Teşrinievvel 1937.

Naci V.: Liste: 12, **Cumhuriyet**, 16 Haziran 1933.

Nebile: Liste: 43, **Cumhuriyet**, 3 Temmuz 1933.

Necmi Murat: Liste: 41, **Cumhuriyet**, 30 Haziran 1933.

Orhan Selim: "Edebiyat kavgaları", **Akşam**, 6 Nisan 1936.

Orhan Selim: "Eski 'Dost," **Tan**, 10 Haziran 1935.

Orhon, Orhan Seyfi: "Halide Hanım Buhran Geçiriyor!", **Milliyet**, 25 Temmuz 1928.

Ortaç, Yusuf Ziya: "Halide Edip Hanıma", **İkdam**, 24 Temmuz 1928.

Ozansoy, Halit Fahri: "Bir edebiyat akademisi kurmaya muhtacız!", **Son Posta**, 4 Kanunusani 1939.

Ozansoy, Halit Fahri: "Bir edebiyat antolojisi nasıl hazırlanmalıdır?", **Akşam**, 28 Şubat 1936.

Ozansoy, Halit Fahri: '"Bizden evvel kim vardı? Ortaya kim ne koydu?", **Akşam**, 1 Mart 1939.

Ozansoy, Halit Fahri: "Bizden sonra yeni bir nesil gelmedi..", **Akşam**, 2 Mart 1936.

Ozansoy, Halit Fahri: '"Bu kitabı fıkaralara dağıtıp yaktırmalı'", **Akşam**, 27 Şubat 1936.

Ozansoy, Halit Fahri: "Dallanıp budaklanan bir edebiyat dedikodusu", **Akşam**, 24 Şubat 1936.

Ozansoy, Halit Fahri: "Edebî ihtifaller hakkında bazı düşünceler", **Son Posta,** 15 Mayıs 1937.

Ozansoy, Halit Fahri: "Edebiyat adamları niçin midelerine düşkündürler", **Akşam**, 19 Eylül 1935.

Ozansoy, Halit Fahri: "Gençliği inkâr etmek faka basmak demektir..", **Akşam**, 29 Şubat 1936.

Ozansoy, Halit Fahri: "Şair Orhan Seyfi diyor ki: 'Bu antolojiyi ne mi yapmalı? Kese kâğıdı..'", **Akşam**, 25 Şubat 1936.

Örik, Nahid Sırrı: '"Edebi Yeniliğimiz' kitabını karıştırırken", **Varlık**, 15 Mart 1938.

Peyami Safa: "Bugün kitaplar yanıyor!", **Cumhuriyet**, 11 Haziran 1933.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 1", **Hafta**, 8 Temmuz 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 2", **Hafta**, 15 Temmuz 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 3", **Hafta**, 22 Temmuz 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 4", **Hafta**, 29 Temmuz 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 5", **Hafta**, 5 Ağustos 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 6", **Hafta**, 12 Ağustos 1935.

Peyami Safa: "Biraz Aydınlık: 7", **Hafta**, 19 Ağustos 1935.

Peyami Safa: "Eski bir dava", **Cumhuriyet**, 5 Teşrinievvel 1933.

Peyami Safa: "Florina'lı kendini Kral ilân ediyor!", **Cumhuriyet,** 17 Eylül 1932.

Peyami Safa: "Florina'lı Nazım Beye biat", **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1932.

Peyami Safa: "Garip Bir Antoloji", **Tan**, 13 Şubat 1936.

Peyami Safa: "Hamit Dahi midir", **Hareket**, 7 Haziran 1929.

Peyami Safa: "Sürü Adamı", **Tan**, 23 Haziran 1935.

Peyami Safa: "Yine Zaruri Cevap", **Tan**, 26 Haziran 1935.

R. F. C.: Liste: 15, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933.

Ran, Nâzım Hikmet: "Bir Provaktör Üstünde Hiciv Denemeleri", **Aydabir**, 1 Eylül 1935.

Ran, Nâzım Hikmet: "Cevap No:2", **Resimli Ay,** 2 Eylül 1930.

Ran, Nâzım Hikmet: "Cevap", **Resimli Ay**, Temmuz 1929.

Ran, Nâzım Hikmet: "Putları Yıkıyoruz No2: Mehmet Emin Beyfendi", **Resimli Ay**, Temmuz 1929.

Ran, Nâzım Hikmet: "Putları Yıkıyoruz: Apdülhak Hâmit: No1", **Resimli Ay**, Haziran 1929.

Ruşen Âli: Liste: 6, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933.

S. B.: Liste: 60, **Cumhuriyet**, 14 Ağustos 1933.

S. M.: Liste: 13, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933.

S. N. Suzan: Liste: 5, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933.

S. N.: Liste: 61, **Cumhuriyet**¸22 Ağustos 1933.

Saatçizade Ahmet Rakım: Liste: 27, **Cumhuriyet**, 23 Haziran 1933.

Sedes, Selami İzzet: "Yanlış Kitabın Asıl Acı Tarafları", **İkdam**¸ 9 Teşrinisani 1939.

Selim Tevfik: "Fuzuli için yazılan Ermenice eser", **Son Posta**, 1 Mayıs 1939.

Sertel, Mehmet Zekeriya: "Hâmidi müdafaa edenler", **Resimli Ay**, Temmuz 1929.

Sertel, Mehmet Zekeriya: "Putları Niçin Kırıyoruz", **Resimli Ay**, Ağustos 1929.

Sertel, Mehmet Zekeriya: "Putları Yıkıyoruz", **Resimli Ay**, Haziran 1929.

Server Bedi: "Cingöz Recai'den Nâzım Hikmete", **Hafta**, 23 Eylül 1935.

Sevengil, Refik Ahmet: "Tohum", **Kurun**", 1 İkinciteşrin 1935.

Sevük, İsmail Habip: "İsmail Habib'in Toptan Cevab'ı", **Cumhuriyet**, 23 Teşrinisani 1939.

Sevük, İsmail Habip: "Yanlış kitab -1-", **Cumhuriyet**, 4 İkinciteşrin 1939.

Sevük, İsmail Habip: "Yanlış kitab -2-", **Cumhuriyet**, 5 İkinciteşrin 1939.

Sevük, İsmail Habip: "Yanlış kitab -3-", **Cumhuriyet**, 6 İkinciteşrin 1939.

Sevük, İsmail Habip: "Yanlış kitab -4-", **Cumhuriyet**, 7 İkinciteşrin 1939.

Sevük, İsmail Habip: "Yanlış kitab -5-", **Cumhuriyet**, 8 İkinciteşrin 1939.

Suat Derviş: "Edebiyat Gecesi mi?: Hayır… Buna Ancak Müsamere Adını Verebileceğiz", **Tan**, 7 İkincikanun 1937.

Suzan: Liste: 31, **Cumhuriyet**, 25 Haziran 1933.

Süleyman Nazif: "Açık İstidânâme, **Son Telgraf**,11 Teşrinievvel 1924.

Süleyman Nazif: "Bir Gündeki Hatalar -II-, **Yeni Türk**, No: 12, 12 Nisan 1341/1925.

Süleyman Nazif: "Bir Gündeki Hatalar -III-, **Yeni Türk**, No: 14, 14 Nisan 1341/1925.

Süleyman Nazif: "Bir Gündeki Hatalar -IV-", **Yeni Türk**, No: 15, 15 Nisan 1341/1925.

Süleyman Nazif: "Bir Gündeki Hatalar-V-", **Yeni Türk**, No: 16, 16 Nisan 1341/1925.

Süleyman Nazif: "Bir Günlük Hatalar", **Yeni Türk**, No: 11, 11 Nisan 1341.

Süleyman Nazif: "Hazreti İsa'nın Cevabı", **Vatan**, 2 Teşrinievvel 1924.

Süleyman Nazif: "Hazret-i İsa'ya Açık Mektup", **Vatan**, 18 Eylül 1924.

Süleyman Nazif: "Iztırârî Bir Cevab", **Son Telgraf**, 9 Teşrinievvel 1924.

Süleyman Sıtkı: "Fuzuli için yazılan Ermenice eser", **Son Posta**, 2 Mayıs 1937.

Süleyman Sıtkı: "Hepimizin yüzünü kızartacak bir hâdise", **Son Posta**, 29 Nisan 1937.

Şecaattin: Liste: 14, **Cumhuriyet**, 17 Haziran 1933.

Şevket Hıfzı: "Edebiyat gecesi çok rağbet gördü", **Akşam**, 7 İkincikanun 1937.

Talu, Ercüment Ekrem: "Edebiyat Kitabı davası", **Son Posta**, 15 Teşrinisani 1939.

Talu, Ercüment Ekrem: "Bir Antoloji", **Son Posta**, 17 Şubat 1936.

Tan, Turhan: "Edebiyat gecesi", **Cumhuriyet**, 7 İkincikanun 1937.

Tan, Turhan: "Ermenicede Fuzuli", **Cumhuriyet**,1 Mayıs 1937.

Tan, Turhan: "Gene ermenice Fuzuli", **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1937.

Tanrıöver, Hamdullah Suphi: "Putlar Nasıl Kırılır", **İkdam**, 7 Temmuz 1929.

Tarancı, Cahit Sıtkı: "Necip Fazıl ve Piyesi", **Kurun**, 4 Teşrinisani 1935.

Tarik Fuat: Liste: 7, **Cumhuriyet**, 14 Haziran 1933.

Topanelioğlu Jale: Liste: 22, **Cumhuriyet**, 22 Haziran 1933.

Tör, Vedat Nedim: "Matbuat Umum Müdürü Ne Diyor?", **Ulus**, 20 Şubat 1936.

Ulvi: Liste: 40, **Cumhuriyet**, 30 Haziran 1933.

Uşaklı, Ömer Bedrettin: "Gene Vezin Meselesi", **Varlık**, 15 İkincikanun 1933.

Vamık Hayri: Liste: 4, **Cumhuriyet**, 12 Haziran 1933.

Vâlâ Nurettin: "Edebiyat kitapları gibi riyaziye kitapları da yanlışla dolu", **Akşam**, 15 İkinciteşrin 1939.

Vâlâ Nurettin: "Ediblerin döğüşü", **Akşam**, 8 İkinciteşrin 1938.

Yalçın, Hüseyin Cahit: "Tohum", **Fikir Hareketleri**, No: 107, 9 Teşrinisani 1935.

Ziya Gökalp: "20. Asrın En Mühim Müessesesi Gazetedir", **Cumhuriyet**, 4 Haziran 1924.

Ziya Gökalp: "Aile Adları", **Cumhuriyet**, 18 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: "Eski Türklerin Dini", **Cumhuriyet**, 5 Ağustos 1924.

Ziya Gökalp: "Halı", **Cumhuriyet**, 16 Ağustos 1924.

Ziya Gökalp: "Ümit", **Cumhuriyet**, 23 Ağustos 1924.

Ziya Gökalp: "Ecnebi Sermayesi", **Cumhuriyet**, 29 Ağustos 1924.

Ziya Gökalp: "Hedefler ve Mefkûreler", **Cumhuriyet**, 13 Eylül 1924.

Ziya Gökalp: "İktisâdî Ademimerkeziyet", **Cumhuriyet**, 31 Temmuz 1924.

Ziya Gökalp: "Kürtlerin Menfaati", **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1924.

Ziya Gökalp: "Meçhul Bir Filozof", **Cumhuriyet**, 8 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: "Roman ve Hayat", **Cumhuriyet**, 18 Ekim 1924.

Ziya Gökalp: "Roman", **Cumhuriyet**, 28 Eylül 1924.

Ziya Gökalp: "Tebessüm", **Cumhuriyet**, 9 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: "Teşkilatçılar", **Cumhuriyet**, 15 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: "Türk Ailesi Nasıldı, Nasıl Olacak?", **Cumhuriyet**, 27 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: "Türklerin En Zayıf Noktası ve En Kuvvetli Noktası", **Cumhuriyet**, 12 Mayıs 1924.

Ziya Gökalp: “Velayet ve Sulta”, **Cumhuriyet**, 10 Mayıs 1924.

Ziyad Talha: “Tohum”, **Zaman**, 3 Teşrinisani 1935.